ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
Institutul de Istorie și Filosofie

STUDII

Revistă de istorie și filosofie

III

ANUL 5

IULIE — SEPTEMBRIE 1952

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

„STUDII" REVISTĂ DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
APARE TRIMESTRIAL

BUCUREȘTI, B-DUL GENERALISS MUL STALIN NR. 1, TEL. 2-87-43
ABONAMENTE: CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI, STR. SĂRINDAR 14, TEL. 5-28-90, ȘI LIBRĂRIA ACADEMIEI R. P. R., CALEA VICTORIEI 27, TEL. 4-08-50

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
INSTITUTUL DE ISTORIE ŞI FILOSOFIE

STUDII

Revistă de istorie şi filosofie

III

ANUL 5

IULIE — SEPTEMBRIE 1952

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMANE

„STUDII" REVISTĂ DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
APARE TRIMESTRIAL

BUCUREȘTI, B-DUL GENERALISSIMUL STALIN NR. 1, TEL. 2-87-43

ABONAMENTE: CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI, STR. BĂRINDAR 14, TEL. 5-28-90, ȘI LIBRĂRIA ACADEMIEI R. P. R., CALEA VICTORIEI 27, TEL. 4-08-50

CUPRINSUL

STATUL DE DEMOCRAŢIE POPULARĂ — INSTRUMENTUL CONSTRUIRII VIEŢII NOI

DE

GH. GHEORGHIU-DEJ
SECRETAR GENERAL AL C.C. AL PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÂN

Ziua de 23 August — a 8-a aniversare a eliberării României de sub jugul hitlerist de către Armata Sovietică şi răsturnării dictaturii fasciste de către oamenii muncii, conduşi de Partidul Comunist, poporul nostru o întâmpină cu mari realizări în domeniul desvoltării industriei, agriculturii, culturii. Oamenii muncii din Republica Populară Română construesc cu succes bazele economice ale socialismului. Ei au repurtat succese mari în opera de întărire a statului democrat-popular, care este instrumentul principal de construire a socialismului.

Este ştiut că făurirea formelor noi, socialiste ale economiei, devine posibilă abia după răsturnarea puterii claselor exploatatoare.

Sarcina de a ajuta activ noii orânduiri să capete formă şi să se consolideze, de a lua toate măsurile pentru a ajuta noii orânduiri să lichideze vechea orânduire şi vechile clase, constitue sarcina fundamentală a dictaturii proletariatului, ale cărei funcţii le îndeplineşte statul de democraţie populară.

Statul de democraţie populară constitue arma activităţii conştiente a clasei muncitoare — activitate bazată pe cunoaşterea legilor de desvoltare a societăţii şi având ca scop lichidarea vechii orânduiri, statornicirea, consolidarea şi desvoltarea orânduirii noi.

In lupta pentru întărirea statului democrat-popular, Partidul Muncitoresc Român se călăuzeşte de ideile lui Lenin-Stalin, inspirându-se din măreaţa experienţă istorica a construirii socialismului în Uniunea Sovietică. Tovarăşul Stalin spune ca sarcina comuniştilor este de „a înţelege sensul evenimentelor, sensul proceselor noi, iar apoi să le dirijeze cu iscusinţă, în corespundere cu tendinţa generală de desvoltare". In activitatea noastră practică noi pornim dela aceste indicatii.

I

Construirea socialismului pune în faţa puterii populare din R.P.R. sarcini complexe. Deşi ţara noastră, datorită imenselor bogăţii naturale — petrol, cărbune, metal, gaz metan, metale neferoase — are cele mai

largi posibilitaţi pentru desvoltare industrială, guvernele burghezo-moşiereşti marionete ale puterilor imperialiste, duceau o politică criminala de împiedicare a desvoltării ramurilor hotărîtoare ale industriei, menite să asigure ţării independenţa economică.

In cei 4 ani ce s'au scurs dela naţionalizarea industriei. statul democrat popular a desfăşurat o vastă activitate de desvoltare şi reorganizare a industriei naţionale pe baze noi.

In prezent cca. 96,5% din producţia industrială totală revine sectorului socialist. Deosebit de rapid se desvolta industria grea.

Având în mâinile sale o astfel de sursă de venituri financiare ca acumularile crescânde ale industriei socialiste, statul de democraţie populară duce o politică de investiţii corespunzătoare cu ideile staliniste cu privire la industrializarea socialistă.

Rezultatul rodnicei activităţi economico-organizatorice a statului de democraţie populară este schimbarea radicală a greutăţii specifice a industriei în ansamblul economiei naţionale. Se îndeplineşte cu succes sarcina trasata de partidul nostru încă în 1945 de a transforma ţara noastra dintr'o ţară agrară înapoiată într'o ţară cu o industrie desvoltată şi o agricultura mecanizata. La sfârșitul anului 1951, greutatea specifică a industriei în economia națională a atins 60,4%.

Trecerea la planificarea economiei naţionale demonstrează ca, alături de funcţiunile de bază pe care le are în perioada de tranziţie dela capitalism la socialism (reprimarea claselor exploatatoare rasturnate în interiorul ţarii și apararea împotriva agresiunii din afară), statul nostru exercita cu succes și funcțiunea economico-organizatorică şi cultural-educativa.

Desigur, pentru a avea succes în construirea socialismului nu este deajuns a elabora un plan bun. Tovarășul Stalin ne învaţă că „trebue facută o strictă deosebire între *posibilităţile* existente în regimul nostru, și *folosirea* acestor posibilităţi, transformarea acestor posibilităţi în *realitate*". Pentru realizarea planurilor noastre, pentru transformarea lor în realitate, este necesară mobilizarea tuturor eforturilor oamenilor muncii, antrenarea tuturor celor ce muncesc în batălia pentru îndeplinirea planului. Aceasta este una din sarcinile statului de democraţie populară.

Rezultatele obţinute de oamenii muncii din R.P.R., în cei 4 ani de economie planificata, sunt mărturie a succeselor obţinute pe acest drum. In anul 1949, planul de stat a fost realizat cu 108%, în 1950 cu 104%, în 1951 cu 104,5%. Cu o buna organizare a muncii, cu o neslăbită activitate organizatorică, a organizaţiilor de partid şi a organelor de stat, avem toate posibilitaţile de a îndeplini încă înainte de termen planul nostru cincinal.

Una din sarcinile importante ale statului socialist este asigurarea creşterii necontenite a producţiei.

Economiei noastre, în primul rând industriei socialiste, i s'a asigurat o sistematica desvoltare ascendentă. Forţele de producţie sunt în mod just repartizate pe teritoriul întregii ţări.

Tovaraşul Stalin arată că socialismul marxist „înseamnă nu reducerea necesităţilor personale, ci lărgirea şi înflorirea lor multilaterală, nu limitarea sau refuzul de a satisface aceste necesităţi, ci satisfacerea

multilaterală și deplina a tuturor necesităților oamenilor muncii, desvoltați din punct de vedere cultural".

Desvoltarea economiei socialiste în țara noastra merge mâna în mâna cu creșterea continuă a nivelului de trai al celor ce muncesc. Venitul național în anul 1951 a crescut fața de 1948 cu 94,5%. A crescut salariul real.

II

In domeniul agriculturii, problema îndeplinirii de catre statul democrat-popular a funcțiunii sale economico-organizatorice este mult mai complexă decât în industrie, datorita faptului ca partea cea mai însemnata a producției agricole provine din sectorul micii producții de marfuri (gospodarii mici și mijlocii) și ca în agricultura mai exista sectorul particular-capitalist (gospodarii chiaburești).

Dar în domeniul agriculturii rolul organizator și regulator al statului de democrație populara se manifestă cu o putere crescânda.

In ultimii ani în agricultura noastră au avut loc schimbari importante. A fost creat sectorul socialist de stat (gospodăriile de stat și S.M.T.-urile). Baza tehnică a agriculturii crește din an în an. In prezent avem aproape 200 S.M.T.-uri cu 9.000 tractoare. In țara noastra exista în prezent 1.420 de gospodării colective, din care fac parte circa 120.000 gospodării țărănești, precum și 860 de TOZ-uri, cuprinzând 36.000 de familii.

Punând la dispoziția gospodăriilor colective tractoare și alte mașini agricole în condițiuni avantajoase, acordându-le ușurări la colectări și impozite, dându-le credite pentru construcții, cumpărări de vite și desvoltarea economiei obștești, acordându-le ajutor agrotehnic, statul de democrație populară creează condițiuni optime pentru desvoltarea economica și întărirea organizatorică a gospodăriilor colective, în vederea trecerii treptate a întregii țărănimi muncitoare pe fagașul gospodariei colective. Astfel se creează condițiile lichidării contradicției între industria socialistă, cu o producție în continuă și rapida creștere, și o agricultura bazată pe mica producție de mărfuri, cu o producție a cărei creștere este cu mult ramasă în urma fața de cea a industriei.

Primele succese ale gospodăriilor colective exercită o atracție tot mai mare asupra masselor de țarani muncitori. In ultima vreme peste 40.000 de familii țărănești au dat cereri de intrare în gospodării colective. In diferite regiuni ale țării țaranii muncitori au format 1.250 comitete de inițiativa pentru formarea de noi gospodarii colective.

Luptând cu severitate împotriva pripelii, împotriva încercarilor de forțare artificială a ritmului de desvoltare a gospodăriilor colective, combatând și pedepsind orice încercare de a călca principiul liberului consimțamânt, partidul își intensifica munca de întărire economico-organizatorică a gospodăriilor colective existente și duce munca politica de massă în rândurile țărănimii muncitoare, în vederea trecerii treptate, pe baza liberului consimțământ, a massei de oameni ai muncii dela sate pe drumul transformării socialiste a vieții.

Așa cum prevede proiectul noii Constituții a R.P.R., statul democrat-popular sprijină pe țăranii cu gospodării mici și mijlocii, cu scopul de

a-i feri de exploatarea capitalistă, de a spori producţia realizată de ei şi de a ridica bunăstarea lor. Acţiunea planificatoare şi regulatoare a statului în agricultură se manifestă cu putere crescândă. Planul cincinal prevede sarcini anuale concrete în ce priveşte creşterea suprafeţelor însămânţate, repartizarea acestor suprafeţe pe culturi, sporirea producţiei pe hectar, aplicarea masurilor agrotehnice, respectarea termenelor de executare a lucrărilor agricole ş. a. Prevederile Planului de stat sunt în ansamblu îndeplinite.

Posibilitatea realizării sarcinilor de plan în agricultură este asigurată, înainte de toate, prin aceea că statul are în mâinile sale pârghii economice puternice, care-i permit să-şi exercite rolul planificator şi regulator, cât şi prin faptul ca ţărănimea muncitoare s'a convins din propria experienţa de justeţea masurilor elaborate de stat. Indeplinirea sarcinilor fixate de stat de catre ţărănimea muncitoare sunt o vie expresie a alianţei tot mai trainice între clasa muncitoare şi ţărănimea muncicitoare.

Creşte rolul organizator şi regulator al statului în domeniul schimbului de produse între oraş şi sat.

In lupta pentru organizarea schimbului socialist de mărfuri între oraş şi sat, statul de democraţie populară foloseşte următoarele pârghii: organizarea comerţului de stat; folosirea cooperaţiei de consum săteşti; sistemul de colectari de stat de produse agricole; crearea cu ajutorul colectarilor, a achiziţiilor şi contractărilor a unor rezerve de produse, cu ajutorul cărora statul poate influenţa preţurile pe piaţa neorganizată.

Reforma bănească din Ianuarie a. c., înfăptuită în ciuda rezistenţei depuse de deviatori şi a sabotajului elementelor contrarevoluţionare, a constituit un factor de seamă în îmbunătăţirea radicală a schimbului între oraş şi sat. Reforma bănească a pus capăt politicii antimarxiste de concesiuni continue faţă de păturile avute ale ţărănimii, pe care o duceau oportuniştii de dreapta, a pus ordine în sistemul monetar şi de credit şi a întarit leul.

Desvoltarea schimbului socialist de mărfuri între oraş şi sat, desvoltarea S.M.T.-urilor aparţinând statului, mecanizarea agriculturii, apariţia şi desvoltarea gospodăriilor colective şi a întovărăşirilor de lucrare în comun a pamântului, măsurile de ajutorare economică a ţăranilor mici şi mijlocii şi de apărare a lor împotriva exploatării chiabureşti, politica de clasă fiscală şi de colectări a statului democrat-popular, măsurile represive împotriva speculei şi sabotării lucrărilor agricole şi a colectarilor — toate acestea subminează puterea economică şi influenţa politica a „clasei capitaliste celei mai numeroase" — chiaburimea. „Statul democrat-popular — prevede proiectul noii Constituţii a R.P.R. — realizează în mod consecvent politica de îngrădire şi eliminare a elementelor capitaliste".

Existenţa micii producţii de mărfuri, generatoare de capitalism, face ca odată cu scăderea relativă a puterii economice a chiaburimii să aibă loc creşterea sa absolută. La aceasta a contribuit într'o foarte mare măsură politica antipartinică şi antistatală a deviatorilor de dreapta. Ajunge să menţionăm că după cele mai aproximative calcule un număr de peste 100.000 de chiaburi erau trecuţi în mod ilegal în rândurile ţărănimii muncitoare, sustrăgându-se astfel efectelor politicii de îngrădire sau elimi-

nare a elementelor exploatatoare. Chiar și chiaburii care figurau oficial ca atare se bucurau de credite pe lungă durată (dintre care majoritatea nu au mai fost recuperate) precum și de alte avantajii, inclusiv ștergere de datorii.

Sdrobirea devierii de dreapta în partidul nostru a creat condițiunile necesare pentru o cotitură hotărîtă în aplicarea politicii de clasă față de chiaburime. Sarcina organelor de partid este de a aplica întocmai această politică, de a spori vigilența împotriva greșelilor stângiste față de țărănimea mijlocașă, căreia trebue să i se acorde un permanent sprijin și ajutor politic în vederea lichidării complecte a șovăelilor ce-i sunt proprii.

Activitatea economico-organizatorică a statului este strâns legată de activitatea sa cultural-educativă.

Revoluția culturală am trebuit s'o începem cu lucrul cel mai elementar, dar și cel mai important în condițiile noastre, lichidarea analfabetismului, care sub regimul burghezo-moșieresc era un fenomen de massă în România.

In anii puterii populare au fost alfabetizați peste 2 milioane de oameni. Invățământul de toate gradele a luat un avânt și o desvoltare necunoscute în trecut.

In Republica Populară Română se numără în prezent două milioane două sute de mii elevi. S'au creat numeroase institute de învățământ tehnic superior. A fost înființată o vastă rețea a școlilor rezervelor de muncă, s'a creat învățământul tehnic mediu.

Crearea unei cinematografii, lărgirea rețelei de cămine culturale sătești, cluburi, colțuri roșii, biblioteci, construirea de așezăminte de cultură de mari proporții — „Casa Scânteii", Centrul cinematografic, noul Teatru Muzical din București, Casa Radiodifuziunii — iată aspecte ale multilateralei activități cultural-educative desfășurate de statul de democrație populară.

Activitatea educativă a statului de democrație populară este activ sprijinită de diferitele organizații de massă, sindicate, organizații de femei și de tineret, organizații culturale, științifice și altele... Un viguros ajutor îl acordă operii educative a statului, presa.

In prezent întregul popor român desbate proiectul noii Constituții. Această desbatere, la care participă milioane de oameni ai muncii, se desfășoară sub semnul activității politice și de producție fără precedent a masselor de oameni ai muncii. Ce ar putea contrapune acestei mărețe manifestări a democrației adevărate exponenții „democrației" fascisto-polițiste din Statele Unite și din alte țări imperialiste, care se încumetă să dea țărilor de democrație populară lecții de democrație și de apărare a drepturilor omului!

III

Pentru a putea îndeplini cu succes sarcinile construirii socialismului, este necesară permanenta întărire a statului democrat-popular, a organelor sale, a aparatului său. Grija pentru întărirea continuă a statului democrat-popular formează una din preocupările centrale a partidului și guvernului R.P.R.

Tăria statului de democrație populară stă în aceea că politica sa

este determinată de partidul clasei muncitoare. Politica Partidului Muncitoresc Român — care se călăuzeşte de măreaţa învăţătură maxist-leninistă — este acea forţă dătătoare de viaţă care asigură înaintarea ţării noastre pe drumul socialismului. Politica partidului exprimă cele mai vitale interese ale poporului şi de aceea este activ sprijinită de massele populare cele mai largi. In cadrul discutării de către întregul popor a proiectului noii Constituţii, oamenii muncii salută cu deosebit entuziasm consacrarea rolului Partidului Muncitoresc Român ca forţă conducatoare atât a organizaţiilor celor ce muncesc, cât şi a organelor şi instituţiilor de stat, ca detaşament de avangardă al oamenilor muncii în lupta lor pentru întărirea şi desvoltarea regimului de democraţie populară şi construirea societăţii socialiste.

Sdrobirea devierii oportuniste de dreapta şi a împăciuitorismului faţă de ea a constituit un factor puternic de creştere a forţei partidului, o grea lovitură dată duşmanilor democraţiei populare. Partidul întreg a respins cu hotărîre linia deviatorilor oportunişti de dreapta. Zdrobirea devierii de dreapta a determinat o cotitură în viaţa partidului. Au crescut şi s'au întărit disciplina de partid, vigilenţa, spiritul de partid, s'a întarit democraţia internă de partid.

A fost dată o lovitură metodelor de conducere birocratice, izolării de masse, îngâmfării şi dispreţului faţă de massele de oameni ai muncii, ce erau caracteristice deviatorilor oportunişti de dreapta.

Cele mai largi straturi ale celor ce muncesc aprobă cu hotărîre masurile luate de partid pentru lichidarea devierii oportuniste, manifesta dragostea şi devotamentul lor pentru partid, pentru puterea populară.

Unul din izvoarele principale ale tăriei statului nostru de democraţie populară constă în activa participare a masselor de milioane ale oamenilor muncii la conducerea treburilor de stat şi obşteşti şi la opera de construire a socialismului.

Rolul principal în organizarea participării active a masselor la conducerea treburilor de stat şi obşteşti îl au sfaturile populare. Noul proiect de Constituţie încredinţează sfaturilor populare — organele locale ale puterii de stat — sarcini largi în domeniul conducerii activităţii locale pe tărâmul economic şi cultural, asigurării respectării legilor şi ocrotirii drepturilor cetăţenilor

Proiectul noii Constituţii stabileşte că baza puterii populare în Republica Populară Română este alianţa clasei muncitoare cu ţărănimea muncitoare, în care rolul conducător aparţine clasei muncitoare. Strângerea şi întărirea alianţei clasei muncitoare şi ţărănimii muncitoare este una din sarcinile fundamentale ale sfaturilor populare.

Fraţia între poporul român şi minorităţile naţionale formează unul din fundamentele puterii populare în Republica Populară Română.

Reafirmarea prin noul proiect de Constituţie a deplinei egalităţi în drepturi între poporul român şi minorităţile naţionale, asigurarea autonomiei administrativ-teritoriale pentru populaţia maghiară din raioanele secueşti, unde ea formează o massă compacta, vor contribui la consolidarea şi mai mare a regimului de democraţie populară, la o şi mai mare întărire a încrederii reciproce între oamenii muncii români şi cei

aparținând minorităților naționale, la întarirea luptei împotriva exploatatorilor și naționaliștilor burghezi.

Desigur, sarcina întăririi statului nu se poate limita la îmbunatațirea activității sfaturilor populare. In condițiile trecerii dela capitalism la socialism, întărirea statului nu este cu putință fără întărirea continuă a acelor organe ale sale care au misiunea de a asigura securitatea internă a cetățenilor, de a face inofensivi și a reprima pe dușmanii poporului.

Câtă vreme clasele exploatatoare în țara noastră n'au fost complect lichidate, atâta vreme ascuțirea luptei de clasă este și rămâne o lege a desvoltării țării noastre spre socialism. Dușmanul de clasă recurge la cele mai perfide și cele mai diverse metode de subminare a puterii statului, a operii de construire a socialismului. Un nou exemplu al josniciei și perfidiei dușmanului, al urii sale turbate față de regimul de democrație populară, l-a constituit activitatea criminală a bandei de sabotori și diversioniști, descoperită recent pe șantierul Canalului Dunare-Marea Neagră.

Statul democrat-popular îndeplinește funcțiunile de apărare a Republicii de dușmanii interni, funcțiunile de apărare a independenței, suveranității poporului român, a securității sale și a păcii.

Oamenii muncii din țara noastră sunt conștienți că atâta vreme cât există lagărul imperialist, cu planurile sale criminale de nimicire a independenței și suveranității altor popoare, atâta vreme grija deosebită pentru întărirea capacității de apărare a patriei noastre este o necesitate vitală și o sarcină de stat importantă.

Un rol de seamă în apărarea independenței și suveranității naționale a R.P.R. îl are deasemeni politica externă a statului democrat-popular.

Intre țara noastră și marea putere socialistă — Uniunea Sovietică — s'au închegat și se întăresc zi de zi relații economice de tip nou. Frățescul ajutor multilateral acordat Republicii Populare Române de către Uniunea Sovietică, și personal de către tovarășul Stalin, constitue una din temeliile operei de construire a socialismului în țara noastra.

Nu există șantier important, nu există ramură mai însemnată a industriei, agriculturii, culturii, unde să nu se manifeste acest ajutor desinteresat — sub forma utilajului tehnic, sub forma folosirii uriașei experiențe acumulate de oamenii sovietici în toate domeniile construcției economice și culturale.

O pildă a relațiilor de colaborare și între-ajutorare frățească între țările frontului socialist îl constitue recentul acord încheiat între R.P.R. și R.P. Ungară în vederea construirii în comun a unui combinat chimic în R.P.R. și a furnizării de către R.P.R. a gazului metan pentru industria chimică din R.P.U., etc.

Statul nostru are strânse legături prietenești și relații de ajutor reciproc și cu alte țări de democrație populară.

Călăuzindu-se de atotbiruitoarea învățătură a lui Lenin și Stalin, partidul conduce poporul muncitor al Republicii Populare Române pe drumul luptei pentru victoria deplină a cauzei mărețe a socialismului și a păcii.

(Din ziarul „PRAVDA" Nr. 235 (12.437))

DESPRE PROIECTUL DE CONSTITUȚIE A REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

DE

GHEORGHE APOSTOL

SECRETAR AL C.C. AL PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÂN

Proiectul de Constituție a Republicii Populare Române elaborat de Comisia Constituțională aleasă de Marea Adunare Națională în frunte cu tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, a fost supus desbaterii largi a întregului popor muncitor din România.

Proiectul noii Constituții exprimă schimbările economice și sociale ce au avut loc în perioada ce s'a scurs dela votarea Constituției de către Marea Adunare Națională în Aprilie 1948 și până în prezent.

UN BILANȚ AL MARILOR TRANSFORMĂRI ECONOMICE ȘI SOCIAL-POLITICE

Care era situația la votarea Constituției în 1948?

Ca urmare a eliberării României de către eroica Armată Sovietică, clasa muncitoare din țara noastră în alianță cu țărănimea muncitoare, sub conducerea Partidului Comunist Român, a înfăptuit până în acea perioadă mari transformări democratice: a lichidat moșierimea ca clasă, a zdrobit forțele negre ale fascismului și reacțiunii, a rasturnat clasele exploatatoare dela putere și a lichidat monarhia — instaurând o nouă formă de stat corespunzătoare caracterului nou al puterii de stat — Republica Populară Română.

In acel timp, pentru țara noastră era caracteristică existența a patru formațiuni social-economice: mica producție de mărfuri, capitalismul privat, capitalismul de stat și elemente socialiste în diverse compartimente ale economiei.

Greutatea specifică a industriei de stat în siderurgie reprezenta 20% și în metalurgia prelucrătoare circa 30%.

In agricultură predomina mica proprietate țărănească, ca efect al reformei agrare din 1945. Elementele capitaliste la sate aveau o poziție predominantă în aprovizionarea cu produse alimentare a orașelor.

Gospodăriile agricole de stat și S.M.T. erau puține la număr și nu aveau o greutate specifică prea mare în economia noastră.

In comerțul cu ridicata în mare măsură capitalul particular era diminuat, iar în comerțul cu amănuntul era predominant.

Comerţul exterior era în parte preluat de stat şi în parte sub controlul direct şi nemijlocit al statului.

In raportul său asupra proiectului de Constituţie, făcut în faţa Marii Adunari Naţionale în Aprilie 1948, tovaraşul Gh. Gheorghiu-Dej a subliniat că una din schimbarile principale care s'au produs în ţara noastră dupa eliberarea ei consta în aceea că forţele populare, reprezentând imensa majoritate a populaţiei, au smuls puterea de stat din mâinile claselor exploatatoare.

Care este situaţia acum, în 1952, la apariţia proiectului noii Constituţii?

Poporul nostru muncitor în frunte cu clasa muncitoare, sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, datorită sprijinului generos şi multilateral al Uniunii Sovietice, a trecut la conducerea planificată a economiei naţionale şi se află în plină lupta pentru realizarea primului nostru plan cincinal, plan de construire a bazei economice a socialismului în ţara noastră, şi a planului de electrificare de 10 ani a Republicii Populare Române.

In perioada dela naţionalizarea industriei, transporturilor, băncilor etc., industria noastră a crescut într'un ritm rapid. S'au creat noi ramuri industriale: industria electro-tehnică, chimică etc., care se bazează în cea mai mare parte pe o tehnică nouă, modernă, pe o industrie grea mult mai desvoltată decât aceea de sub regimul burghezo-moşieresc. In ţara se fabrica tractoare, utilaj petrolifer şi alte tipuri de maşini complexe. Producţia de strunguri a crescut cu 600% faţă de 1949, iar producţia de motoare — cu 476%.

Cu toate urmările devierii de dreapta, ai căror purtători au fost Vasile Luca, Ana Pauker şi Teohari Georgescu, care prin practica lor oportunistă au încercat să frâneze desvoltarea industriei, partidul a fost atât de strâns unit şi s'a bucurat de sprijinul şi de încrederea atât de mare a oamenilor muncii, încât volumul producţiei industriale a crescut aproape de trei ori faţă de aceea a anului 1948.

In agricultură sectorul socialist a continuat să crească. In aceşti ani s'au înfiinţat câteva sute de gospodării de stat, înzestrate cu maşini agricole moderne. S'au înfiinţat aproape 200 de staţiuni de maşini şi tractoare, care deservesc gospodăriile colective şi întovărăşirile de tip T.O.Z.

Cu toată împotrivirea înverşunată a chiaburimii faţă de politica partidului şi guvernului de transformare socialistă a agriculturii, au luat fiinţa, pe baza liberului consimţământ, aproape 1.500 de gospodării agricole colective şi peste 860 de întovărăşiri pentru lucrarea în comun a pământului.

La sate sectorul socialist cuprinde acum 16% din întreaga suprafaţa cultivabilă şi el continuă să se desvolte neîncetat.

Toate aceste schimbari produse în agricultura au făcut ca recolta anului 1951 sa depăşeasca cu 20% pe cea din 1950, întrecându-se pentru prima oară nivelul producţiei agricole din 1938.

Aceste succese în desvoltarea agriculturii au fost obţinute în pofida încercarilor oportuniştilor de dreapta de a crea dificultăţi pe drumul transformarii socialiste a agriculturii, de a slăbi schimbul de mărfuri între oraş şi sat, de a zădărnici îndeplinirea planului de colectări şi achiziţii.

In ceeace priveşte circulaţia mărfurilor, avem deasemeni o situaţie cu totul alta decât cea din 1948. Comerţul cu ridicata se află în întregime, şi comerţul cu amanuntul se afla în cea mai mare parte în mâna statului şi a cooperaţiei. Comerţul exterior este monopol de stat.

Dupa reforma bănească din acest an, şi în urma demascării liniei antipartinice, contrarevoluţionare a lui Vasile Luca, sistemul financiar şi de credit au fost puse cu adevărat în slujba statului nostru de democraţie populară.

In acest timp învăţământul a fost organizat pe baze noi, socialiste, deschizând porţile tuturor gradelor de învăţământ fiilor de muncitori şi de ţărani muncitori, iar pentru minorităţile naţionale s'au asigurat pentru prima dată învăţământul în limba maternă.

Justiţia a căpătat un caracter popular, fiind pusă în slujba poporului muncitor.

S'au înfiinţat Sfaturile Populare, care constitue baza politică a regimului democrat-popular. Ca organe locale ale puterii de stat, ele atrag la opera de conducere şi gospodărire a statului sute de mii de muncitori, ţărani muncitori, intelectuali legaţi de popor, tineri, femei şi militari.

Sfaturile Populare conduc activitatea organelor administrative din subordinea lor, activitatea economică şi culturală locală, asigură ordinea publică, respectarea legilor şi ocrotirea drepturilor cetăţenilor.

Toate aceste transformări, obţinute de clasa muncitoare aliată cu ţărănimea muncitoare, sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, au schimbat în mod radical starea de lucruri existentă în anul 1948.

Exploatarea omului de către om a fost lichidată în sectorul socialist din industrie, agricultură şi comerţ. Prin actul naţionalizarii, proprietatea socialistă asupra principalelor întreprinderi industriale, asupra transporturilor, băncilor, a mijloacelor de comunicaţie, a padurilor şi bogăţiilor subsolului Republicii Populare Române etc., este stabilită ca bază de neclintit a statului nostru de democraţie populară.

Astăzi economia noastră se desvoltă în mod planificat pe baza învăţăturii marxist-leniniste şi a bogatei experienţe a Uniunii Sovietice. Sectorul socialist este complect predominant în industrie (96,5%) şi transporturi (85%), în agricultura cuprinde 16% din pământul cultivabil, 85% din păduri, în comerţ reprezintă 76%.

Schimbările ce au avut loc în viaţa economică şi social-politică a Republicii Populare Române în perioada dintre 1948 şi 1952 au determinat necesitatea unei noi Constituţii, care să consfinţească din punct de vedere legislativ cuceririle poporului român în ultimii ani.

FORMAŢIUNEA SOCIALISTĂ, BAZA DESVOLTĂRII ŢĂRII PE CALEA SOCIALISMULUI

In spiritul învăţăturii tovarăşului Stalin, care arată că o Constituţie nu trebue confundată cu un program, că Constituţia trebue să vorbeasca despre ceeace există deja, despre ceeace este deja obţinut şi cucerit azi, în prezent, — a fost elaborat de Comisia Constituţională proiectul noii Constituţii a Republicii Populare Române.

Proiectul noii Constituţii oglindeşte bilanţul drumului străbătut, el înregistrează şi fixează din punct de vedere legislativ ceeace este deja dobândit şi cucerit în fapt.

Proiectul noii Constituţii consfinţeşte victoria istorică obţinută de poporul român, care de secole a luptat pentru libertate şi independenţă naţionala.

In proiectul noii Constituţii este înscris marele adevăr istoric:

„Republica Populară Română a luat naştere ca urmare a victoriei istorice a Uniunii Sovietice asupra fascismului german şi a eliberării României de catre glorioasa Armată Sovietică, eliberare care a dat putinţa poporului muncitor, în frunte cu clasa muncitoare condusă de partidul comunist, să doboare dictatura fascistă, să nimicească puterea claselor exploatatoare şi să făurească statul de democraţie populară, care corespunde pe deplin intereselor şi năzuinţelor masselor populare din România".

Proiectul noii Constituţii stabileşte că Republica este un stat al oamenilor muncii dela oraşe şi sate. In Republica Populară Română puterea aparţine oamenilor muncii. Baza puterii populare este alianţa clasei muncitoare cu ţărănimea muncitoare, în care rolul conducător aparţine clasei muncitoare.

Definind structura şi funcţiile organelor puterii de stat, proiectul noii Constituţii stabileşte că organul suprem al puterii de stat a Republicii Populare Române este Marea Adunare Naţională — unicul organ legiuitor.

Marea Adunare Naţională este aleasă de către oamenii muncii, cetăţeni ai Republicii Populare Române, care au împlinit vârsta de 18 ani, fără deosebire de rasa sau nationalitate, sex, religie, grad de cultură, profesiune sau durata domicilierii.

Proiectul noii Constituţii stabileşte că statul democrat-popular este principalul instrument al construirii socialismului. Acest rol al său de principal instrument în construirea socialismului statul îl exercită în condiţiile existenţei în economia naţională a Republicii Populare a trei formaţiuni social-economice.

Articolul 5 din proiectul de Constituţie glăsueşte:

„Economia naţională a Republicii Populare Române cuprinde trei formaţiuni social-economice: formaţiunea socialistă, mica producţie de marfuri şi formaţiunea particular-capitalistă".

„Fundamentul formaţiunii social-economice socialiste — se spune în articolul următor al proiectului de Constituţie — este proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producţie, care are fie forma proprietaţii de stat (bun al întregului popor), fie forma proprietăţii cooperatiste-colectiviste (proprietatea gospodariilor agricole colective sau a organizaţiilor cooperatiste).

In formaţiunea socialistă a economiei naţionale este lichidată exploatarea omului de către om.

Formaţiunea socialistă, căreia îi aparţine rolul conducător în economia naţională a Republicii Populare Române, constitue baza desvoltarii ţarii pe calea socialismului. Statul de democraţie populară, proclamând ca principală sarcină a sa construirea socialismului, întăreşte şi largeşte neîncetat formaţiunea socialistă, asigură creşterea neîntre-

rupta a bunei stări materiale și a nivelului cultural al oamenilor muncii".

Mica producție de mărfuri cuprinde gospodăriile țărănești mici și mijlocii, care posedă proprietate particulară asupra pământului bazata pe munca proprie a producatorului, ca și atelierele meseriașilor și meșteșugarilor care nu exploatează munca altora.

Proiectul noii Constituții stabilește că statul sprijină pe țăranii cu gospodării mici și mijlocii, pe meșteșugari și meseriași, cu scopul de a-i feri de exploatarea capitalista, de a spori producția realizata de ei și de a ridica bunastarea lor.

Formațiunea particular-capitalistă cuprinde gospodariile chiaburești, întreprinderile comerciale particulare, micile întreprinderi industriale nenaționalizate, bazate pe exploatarea muncii salariate.

Fața de această formațiune statul democrat-popular realizeaza în mod consecvent politica de îngradire și eliminare a elementelor capitaliste.

Pornind dela caracterul economiei cu mai multe formațiuni, Lenin a ajuns la concluzia inevitabilității celei mai ascuțite lupte de clasa în perioada de trecere, deoarece în spatele fiecarei formațiuni economice stau clase, iar puterea burgheziei răsturnate de proletariat este mult mai mare decât greutatea ei specifică în massa populației.

Puterea burgheziei răsturnate — a spus Lenin — constă în puterea capitalului internațional, în puterea și trainicia legaturilor internaționale ale burgheziei, în faptul că multă vreme ea păstrează încă o serie de enorme avantaje reale: îi rămân banii. o oarecare avere mobilă. îi ramân legăturile, priceperea de a organiza și a administra, un grad de cultura mai ridicat. Iar esențialul, puterea burgheziei rasturnate consta în existența micii producții, care „generează capitalism și burghezie permanent, în fiecare zi, în fiecare ceas, spontan și în proporții de massa".

Trecerea dela existența mai multor formațiuni social-economice la dominația indivizibilă a formațiunii socialiste se desfășoară și în țara noastră în condițiile celei mai ascuțite lupte de clasă.

Pentru a înfăptui politica de îngrădire și eliminare a elementelor capitaliste, partidul și statul nostru continua cu fermitate lupta pentru consolidarea și desvoltarea alianței politice și economice dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare.

REZOLVAREA MARXIST-LENINISTĂ A PROBLEMEI NAȚIONALE

In lupta pentru desvoltarea democrației noastre populare, pentru pace trainica, împotriva imperialismului și a reacțiunii, se spune in rezolutia Biroului Politic al C.C. al Partidului Muncitoresc Român (Decembrie 1948), rezolvarea chestiunii naționale este una din sarcinile importante ale clasei muncitoare și partidului ei.

După eliberarea poporului nostru de către glorioasa Armată Sovietică și mai ales după instaurarea regimului democrat-popular s'au produs schimbari radicale în relatiile reciproce dintre poporul român și minoritățile naționale conlocuitoare. Regimul nostru democrat-popular a lichidat orice discriminare națională și de rasă, cultivata de regimurile burghezo-moșierești și fasciste, a acordat drepturi egale minorităților naționale, asigurând în acelaș timp baza materială pentru înfaptuirea

acestor drepturi, a creat cele mai favorabile condiţii pentru desvoltarea multilaterală a naţionalitaţilor din România şi avântul lor.

Proiectul noii Constituţii este pătruns de nobila ideologie a frăţiei dintre popoare, de ideologia internaţionalismului proletar.

Articolul 82 din proiectul de Constituţie spune: „In Republica Populară Română se asigură minorităţilor naţionale folosirea liberă a limbii materne, învaţământul de toate gradele în limba materna, carţi, ziare şi teatre în limba maternă. In circumscripţiile locuite şi de populaţii de altă naţionalitate decât cea română, toate organele şi instituţiile vor folosi oral şi scris şi limba naţionalitaţilor respective şi vor face numiri de funcţionari din rândul naţionalitaţilor respective sau al altor localnici care cunosc limba şi felul de trai al populaţiei locale".

Justeţea liniei partidului în problema naţională, întemeiată pe învăţatura leninist-stalinistă, aplicarea ei justă şi consecventă şi rezultatele obţinute până în prezent au asigurat condiţiile politice şi materiale de a se trece în proiectul noii Constituţii înfiinţarea Regiunii Autonome Maghiare, care este formată din teritoriul locuit de populaţia compacta maghiară secuiască.

Prin proiectul noii Constituţii se stabileşte că legile Republicii Populare Române, hotărîrile şi dispoziţiile organelor centrale ale statului sunt obligatorii pe teritoriul Regiunii Autonome Maghiare.

Organul puterii de stat al Regiunii Autonome Maghiare este Sfatul Popular al Regiunii Autonome.

Sfatul Popular al Regiunii Autonome Maghiare elaborează Regulamentul Regiunii Autonome şi îl supune spre aprobare Marii Adunări Naţionale.

Realizarea acestei prevederi din proiectul noii Constituţii va duce la consolidarea şi desvoltarea convieţuirii frăţeşti şi ajutorului reciproc între poporul român, minoritatea naţională maghiară şi alte minorităţi naţionale, la lichidarea ultimelor rămăşiţe de neîncredere dintre ele, cultivate de moşierii şi capitaliştii români şi maghiari în scopul subjugării şi exploatării sălbatice a tuturor oamenilor muncii din ţara noastră. Totodată, aceasta va întări şi desvolta unitatea politică şi morală a poporului muncitor în lupta comună pentru construirea socialismului, pentru ridicarea nivelului de trai al celor ce muncesc, pentru apărarea păcii.

DREPTURILE OAMENILOR MUNCII, CETĂŢENI AI R.P.R., ŞI GARANTAREA INFAPTUIRII ACESTOR DREPTURI

Statul de democraţie populară a deschis în istoria poporului nostru o pagină nouă şi luminoasă, aceea a realizării celor mai înalte năzuinţi ale oamenilor muncii, a cuceririi unei vieţi libere şi fericite.

Aceasta se exprimă nemijlocit în marile drepturi şi libertăţi de care se bucura astăzi poporul nostru muncitor şi care sunt consfintite în proiectul noii Constituţii.

Proiectul noii Constituţii pe lângă proclamarea acestor drepturi garanteaza şi înfăptuirea lor. Acest lucru este posibil numai acolo unde puterea în stat aparţine oamenilor muncii dela oraşe şi sate.

Oamenii muncii din țara noastră nu pot uita trecutul nu prea îndepărtat când erau concediați după bunul plac al patronilor, când din cauza șomajului și crizelor erau aruncați în stradă cu familiile lor, pradă foametei și mizeriei celei mai negre.

O viață de câine asemenea aceleia pe care a trait-o poporul muncitor din țara noastră sub regimurile burghezo-moșierești și fasciste o îndura astazi zeci și sute de milioane de robi ai imperialismului. Numai în Statele Unite ale Americii, după date oficiale care sunt departe de a arata realitatea, sunt înregistrați 4.200.000 de șomeri totali și 9.000.000 de șomeri parțiali.

In țara noastră însă dreptul la muncă al tuturor cetățenilor apți de a munci. adica dreptul de a căpăta o muncă garantată și plătită potrivit cu cantitatea și calitatea ei, nu este numai pur și simplu proclamat în proiectul de Constituție, dar este și consfințit din punct de vedere legislativ prin faptul înlăturării posibilității crizelor economice, prin faptul lichidării șomajului. Acest drept este garantat prin existența și desvoltarea neîncetată a formațiunii socialiste a economiei naționale, prin faptul că fabricile, uzinele și minele, toate bogățiile solului sunt proprietate socialistă, bunuri ale întregului popor muncitor.

In țara noastră nu mai pot exista șomaj și crize. Clasa muncitoare crește an de an; numai în anii de conducere planificată a economiei numarul muncitorilor și funcționarilor a crescut cu peste 200.000 în fiecare an, iar pentru 1953 se prevede o nouă creștere de aproape 250.000 de salariați.

Noua Constituție nu se mărginește să proclame pur și simplu dreptul cetațenilor la odihnă, ci și garantează acest drept prin stabilirea zilei de muncă de 8 ore, iar pentru anumite profesii cu condiții de munca grele și foarte grele — prin reducerea duratei zilei de muncă sub 8 ore fară scăderea salariului. Acest drept este garantat, apoi, prin stabilirea de concedii anuale plătite pentru toți muncitorii și funcționarii, prin punerea la dispoziția oamenilor muncii a caselor de odihnă, sanatoriilor și instituțiilor de cultură, care în trecut aparțineau exclusiv claselor exploatatoare. Numai în acest an sindicatele vor trimite 300.000 de muncitori și funcționari să-și petreacă concediul la munte sau la mare.

Proiectul noii Constituții nu se mărginește să proclame pur și simplu dreptul oamenilor muncii la asigurarea materială la bătrânețe, în caz de boală sau incapacitate de muncă. Acest drept este garantat prin desvoltarea largă a asigurărilor sociale ale muncitorilor și funcționarilor, pe socoteala statului, prin asistența medicală gratuită, lucru ce nu există în nicio țară capitalistă. In Patria noastră, în ultimii trei ani s'a alocat din bugetul statului nostru pentru asigurarea materială a acestui drept suma de 51 miliarde de lei.

Proclamând dreptul cetațenilor la învațatură, proiectul noii Constituții a Republicii Populare Române asigură înfăptuirea acestui drept prin obligativitatea și gratuitatea învațamântului elementar, prin sistemul burselor de stat ce se acordă studenților și elevilor merituoși din învațamântul superior și mediu, prin organizarea învățământului profesional al oamenilor muncii în mod gratuit pe lângă întreprinderile industriale, gospodăriile agricole de stat, stațiunile de mașini și tractoare și gospodariile agricole colective.

In ţara noastră sub conducerea Partidului Muncitoresc Român şi a guvernului, revoluţia culturală este în plină desvoltare. Ştiinţa, arta şi literatura nicicând n'au fost astfel preţuite ca astăzi, sub regimul de democraţie populară. Ele se desvoltă cu putere, servind cu fidelitate intereselor poporului şi ale Patriei. Ca rezultat al tuturor acestor fapte, în anul 1951 numărul analfabeţilor a scăzut faţă de 1941 cu 2.500.000 de oameni, numărul elevilor din învăţământul mediu a crescut faţă de 1938 mai mult decât de patru ori, iar numărul universităţilor şi al studenţilor a crescut aproape de două ori.

In patria noastră pe anul 1952 se acordă din bugetul statului pentru acţiuni social-culturale suma de aproape 2,5 miliarde lei (ceeace reprezintă 121,7% faţă de 1949).

Ce ar putea să spună în faţa acestor fapte „democraţia" lui Truman, care din bugetul statului a rezervat numai 1% pentru nevoile învăţământului ?

Toată omenirea înaintată, progresistă ştie că ţările imperialiste în frunte cu S.U.A. alocă cea mai mare parte a bugetului lor nu pentru ridicarea culturii şi ştiinţei care să servească interesele poporului, nu pentru ridicarea nivelului de viaţă materială a celor ce muncesc, ci pentru fabricarea de imense cantităţi de armament atomic şi de alt armament, precum şi de arme bacteriologice, cu care asasinează în massă poporul coreean şi cu care vor să aprindă flacările unui nou război mondial.

Proiectul noii Constituţii asigură tuturor oamenilor muncii, cetăţeni ai Republicii Populare Române, indiferent de naţionalitate, rasă, sex şi religie, deplină egalitate de drepturi în toate domeniile vieţii economice, politice şi culturale.

Acest drept nu există în fapt şi nici nu poate exista în niciuna din ţările „democraţiei" burgheze, care în mod făţarnic fac paradă de „egalitate". Oare şomerul flămând din S.U.A., muncitorul lovit de teroarea fascistă sau negrul care nu este considerat om au drepturi egale cu Morgan şi Rockefeller, care pe lângă economia S.U.A. şi a ţărilor dependente stapânesc şi întreaga maşină de stat ? A vorbi de o asemenea egalitate, înseamna a vorbi despre egalitatea ce ar putea fi între lup şi oaie.

Popoarele Iugoslaviei, rupte vremelnic din lagărul socialismului şi păcii de banda spionilor şi asasinilor în frunte cu Iuda-Tito, au fost deposedate de drepturile şi libertăţile democratice pentru care au luptat, pentru care au sacrificat viaţa celor mai buni fii ai lor, şi care au fost obţinute ca urmare a eliberarii Iugoslaviei de către invincibila Armată Sovietică.

Din ordinul imperialiştilor americani şi englezi, constituţia democratică a Iugoslaviei a fost calcată în picioare de către clica titoistă de criminali şi trădatori şi înlocuită cu altă constituţie, care dispreţueşte interesele vitale ale popoarelor iugoslave, dar care totodată corespunde intereselor imperialiştilor americani şi englezi, care au transformat Iugoslavia dintr'o colonie a lor şi într'un focar de provocări împotriva ţărilor de democraţie populară şi a Uniunii Sovietice.

Proiectul noii Constituţii a Republicii Populare Române garantează femeii drepturi egale cu ale bărbatului în toate domeniile vieţii economice, politice, de stat şi culturale.

Statul democrat-popular încurajează participarea activă a femeii pe toate fronturile construcţiei socialiste a ţării. El ocroteşte căsătoria şi familia, sprijină multilateral interesele mamei şi copilului.

In ce ţară din lume, în afară de Uniunea Sovietică, China populară, ţările de democraţie populară, Republica Democrată Germană, există o asemenea grijă pentru femee, mamă şi copil ?

Proiectul noii Constituţii prevede ca o realitate vie, existentă deja în ţara noastră, libertatea cuvântului, libertatea presei, întrunirilor şi meetingurilor, cortegiilor, demonstraţiilor de stradă, dreptul de asociere în organizaţii obşteşti, libertatea de conştiinţă. Infăptuirea acestor drepturi este garantată prin faptul că poporul muncitor este stăpânul tipografiilor, al fabricilor de hârtie, al clădirilor pentru întruniri, al ziarelor şi posturilor de radio.

Care din aceste posibilităţi materiale se află la dispoziţia oamenilor muncii din ţările „democratice" occidentale? Acolo tipografiile, fabricile de hârtie, şcolile, ziarele, posturile de radio se află în mâinile marilor capitalişti. Presa din S.U.A., de pildă, este în stăpânirea câtorva miliardari, „regi" ai minciunilor şi calomniilor, de teapa lui Cripps-Howard, Patterson, Mc Cormik, care folosesc tiparul pentru înşelarea neruşinată a opiniei publice, pentru pervertirea cititorilor, pentru aţâţarea isteriei războinice.

Caracterul profund democratic al regimului nostru şi largile libertăţi şi drepturi de care se bucură poporul muncitor sunt demonstrate cu prisosinţă şi prin supunerea spre desbatere largă publică, a proiectului noii Constituţii. Acest lucru nu se poate întâmpla în nicio ţară capitalistă, colonială sau dependentă, căci, după cum arată tovarăşul Stalin în raportul său despre proiectul de Constituţie a U.R.S.S., „constituţiile ţărilor burgheze pornesc de obicei dela convingerea că orânduirea capitalistă este de neclintit. Baza principală a acestor constituţii o formează principiile capitalismului, temeliile lui principale: proprietatea privata asupra pământului, pădurilor, fabricilor, uzinelor şi asupra celorlalte unelte şi mijloace de producţie; exploatarea omului de către om şi existenţa exploatatorilor şi exploataţilor; nesiguranţa zilei de mâine pentru majoritatea muncitoare — la un pol al societăţii — şi luxul minorităţii care nu munceşte, dar care are ziua de mâine asigurata — la celalalt pol, etc. etc."

SOCIALISMUL ŞI MUNCA SUNT DE NEDESPĂRŢIT

România de azi va avea o Constituţie în care, pentru prima oară, va sta scris că :

„In Republica Populară Română munca este o datorie şi o chestiune de onoare pentru fiecare cetăţean capabil de muncă, dupa principiul «cine nu munceşte, nu mănâncă». In Republica Populara Română se înfăptueşte tot mai larg principiul socialismului : «Dela fiecare după capacităţile sale, fiecăruia după munca sa»".

Elementele cele mai active şi mai conştiente ale clasei muncitoare, ale ţărănimii muncitoare şi ale intelectualităţii apropiate de nazuinţele poporului, ataşată construcţiei vieţii noi, socialiste, se află în rândurile

Partidului Muncitoresc Român — detaşamentul de avangardă al clasei muncitoare.

Partidul s'a străduit şi se străduește mereu să educe pe toţi oamenii muncii ca să devină conştienţi ca munca colectivă a membrilor societăţii noastre, care poseda principalele mijloace de producţie, care lucrează pentru ei, pentru societate, este izvorul tuturor bogăţiilor pe care le posedă poporul nostru, este izvorul puterii economice şi al capacităţii de apărare a Patriei noastre, este mijlocul principal pentru ridicarea bunei stări a poporului nostru.

„Partidul Muncitoresc Român — glăsueşte articolul 86 din proiectul de Constituţie — este forţa conducatoare atât a organizaţiilor celor ce muncesc cât şi a organelor şi instituţiilor de stat. In jurul lui se strâng laolalta toate organizaţiile celor ce muncesc din Republica Populară Româna"

Sub conducerea Partidului Muncitoresc Român şi a Comitetului său Central, în frunte cu tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, se construeşte în Republica Populară Română, după pilda primei Ţări a socialismului victorios — U.R.S.S., cea mai dreaptă orânduire, socialismul, în care toţi membrii societaţii capabili de muncă sunt obligaţi să muncească.

Clasa muncitoare şi toţi oamenii muncii — ziditori ai acestei drepte orânduiri sociale — înfierează cu toată asprimea pe cei leneşi, pe cei ce lipsesc fara motiv dela muncă ; se arată necruţatori faţă de toţi cei care cauta sa se eschiveze dela îndeplinirea părţii lor de muncă socială în dauna intereselor societăţii. Acesta este sensul articolului 15 din proiectul de Constituţie, care spune : „cine nu munceşte, nu mănâncă".

In regimurile burghezo-moşiereşti din trecut, în România, ca şi în oricare ţară capitalistă, principalele unelte şi mijloace de producţie aparţineau capitaliştilor şi moşierilor. O parte din veniturile lor ei le foloseau pentru desvoltarea întreprinderilor lor, iar altă parte o păstrau pentru folosinţă proprie, pentru viaţa de lux şi de desfatare, lăsând oamenilor muncii un salariu de mizerie, de foame.

Astazi, în regimul de democraţie populară, o parte din venitul naţional se foloseşte pentru nevoile producţiei, pentru înlocuirea mijloacelor de producţie uzate, pentru largirea economiei socialiste şi pentru alcătuirea de rezerve, pentru cheltuelile necesare învăţământului public, pentru ocrotirea sanataţii poporului, pentru întreţinerea celor incapabili de munca etc., precum şi pentru cheltuelile administrative şi cheltuelile în vederea apararii ţarii împotriva unui atac din afara frontierelor. Iar tot restul venitului naţional se foloseşte pentru satisfacerea nevoilor personale ale oamenilor muncii.

Aceasta înseamnă că cu cât avuţia ţării noastre este mai mare, cu cât productivitatea muncii poporului este mai ridicată, cu atât este mai mare în condiţiile noastre acea parte din producţie pe care statul o atribue consumului personal al membrilor societăţii.

In ţara noastră această parte din producţie se distribue tot mai larg în raport cu munca prestată de fiecare om al muncii. Deaceea în proiectul de Constituţie, tot la articolul 15, stă scris : „Dela fiecare după capacitaţile sale, fiecaruia după munca sa"; cine lucrează mai mult şi mai bine, acela capata mai mult. cine poate munci, dar nu munceşte, acela nu capata nimic.

Tovarășul Stalin ne învață: „...Socialismul se bazeaza pe munca. Socialismul și munca sunt de nedespartit".

★

Pentru poporul român și minoritațile naționale, imensa însemnătate a noii Constituții a Republicii Populare Române stă în faptul că ea face bilanțul victoriilor obținute în lupta pentru făurirea unei Românii libere și independente, pentru lichidarea exploatării omului de către om, pentru construirea socialismului, pentru pace și prietenie între popoare.

Clasa muncitoare și toți oamenii muncii din Republica Populara Română, care muncesc cu însuflețire și luptă cu încredere deplină în viitorul fericit al poporului, toți cei care își iubesc cu ardoare Patria scumpă, liberă și independentă au primit proiectul noii Constituții cu mare satisfacție și bucurie.

Oamenii muncii, care au în mâinile lor puterea de stat, își exprimă încrederea de neclintit în Partidul Muncitoresc Român, care se calauzește în activitatea sa după învățatura nemuritoare a lui Marx, Engels, Lenin și Stalin. Ei consideră proiectul noii Constituții ca un document istoric, pătruns de mărețele principii ale Constituției Staliniste a Uniunii Sovietice.

In aceste zile poporul român își exprimă din nou dragostea sa fierbinte și recunoștința adâncă față de marele conducător al tuturor oamenilor muncii — tovarășul Stalin — genialul creator al Constituției Uniunii Sovietice, care a devenit prototipul de Constituție pentru toate popoarele libere, care făuresc o viață nouă, fericită.

(Din „Pentru pace trainică, pentru democrație populară!" Nr. 33, (197).

DESPRE POLITICA EXTERNĂ ANTINAȚIONALĂ A GUVERNELOR BURGHEZO-MOȘIEREȘTI DIN ROMÂNIA IN TIMPUL POLITICII IMPERIALISTE DE AȘA ZISĂ „NEINTERVENȚIE" (1936) *

DE

ELIZA CAMPUS

I

Toate evenimentele politice ce se desfăşură pe plan internațional în 1936 sunt o evidentă dovadă a falimentului tratatului dela Versailles, ca şi a prăbuşirii Societății Națiunilor.

La Congresul al XVIII-lea al P.C. (b), tovarăşul Stalin a caracterizat situația complexă a acestei epoci, apreciind-o ca o schimbare totală a tot ceea ce crease sistemul Versailles-Washington: „Intregul sistem al regimului de după război, al aşa zisului regim de pace, este sguduit până 'n temelii" [1].

Din punct de vedere economic, situația pe plan mondial, este aceea a unei grave depresiuni, fapt care turbură serios, socotelile monopolului internațional.

Conferința parlamentară internațională de comerț care şi-a ținut a XXI-a sesiune la Bucureşti în Septembrie 1936 ne arată clar că cercurile financiare, ca şi cele comerciale, erau îngrijorate de această depresiune, care anunța, în fond, o nouă criză.

In rezoluția comisiei financiare prezidată de delegatul Angliei, Philip Dawson, se constată o restrângere a volumului comerțului mondial: „Considerând că aplicarea măsurilor protecționiste excesive a avut ca rezultat restrângerea volumului comerțului mondial, atrag atențiunea guvernului asupra nevoii de a institui o mai mare libertate a tranzacțiilor internaționale, fie comerciale, fie monetare" [2].

Reprezentanții celor 20 de state capitaliste au căutat să găsească diferite soluții pentru restabilirea echilibrului economic mondial, soluții care nu puteau rezolva situația, pentrucă putreziciunea ei se găsea în baza economică a orânduirii capitaliste.

Tovarăşul Stalin ne învață că „o asemenea întorsătură nefavorabilă în

---

* In textul de față ne ocupăm în special cu evenimentele politice din 1936.

[1] I. V. Stalin, Raport făcut la Congresul al XVIII-lea al Partidului asupra activității Comitetului Central al P. C. (b) al U. S. (10 Martie 1939). Problemele Leninismului, Ed. a II-a P.M.R., 1948, p. 891.

[2] „Viitorul", Nr. 8606, 19 Septembrie 1936, p. 4.

treburile economice n'a putut să nu aducă o înăsprire a relațiilor dintre state"[1].

Incă în 1933, se semnase la Roma, un pact de înțelegere și colaborare între Marea Britanie, Franța, Germania hitleristă și Italia fascistă. „Acest pact însemna o tranzacție între guvernele englez și francez și între fascismul german și italian, care chiar pe atunci nu încerca să-și ascundă planurile agresive"[2]. Aceasta însemna că, în timp ce U.R.S.S. se străduia, la conferința de desarmare (ce se desfășura în acea epocă), să lupte împotriva agresiunii, propunând „Pactul pentru definirea agresorului", marile puteri imperialiste (Anglia, Franța, etc.) dovedeau că nu au deloc intenția să lupte pentru securitatea colectivă a popoarelor.

Hitler, ajutat de Anglia și Franța, semnează în 1934, un pact de neagresiune cu Polonia, pact care trebuia să-i servească pentru a demonstra că: „Europa nu are nevoie de securitate colectivă, ci de acorduri bilaterale"[3]. In 1934, i se îngăduise deci lui Hitler, de către marile puteri imperialiste, să facă prima ruptură în edificiul securității colective. Politica de securitate colectivă promovată de U.R.S.S., la Liga Națiunilor, era nădejdea popoarelor de pretutindeni; era pilonul pe care se sprijineau în special statele membre ale Ligii Națiunilor, care se simțeau amenințate de agresiunea fascistă. Formal, marile puteri imperialiste, sub presiunea popoarelor, aderaseră la această politică. Toate acțiunile însă pe care aceste state le vor întreprinde dovedesc că „ele renunțau la securitatea colectivă, pentru motivul că aceasta stătea în calea noii lor politici de «împăciuire», față de agresiunea germană, politică de concesiuni față de agresiunea lui Hitler"[4].

Anglia, semnatară a tratatului dela Versailles, violează acest tratat, favorizând Germania. Mai mult, încheie în Iunie 1935 un acord naval germano-englez, fără știrea Franței și fără avizul Societății Națiunilor. Dușmanul comunismului, vârful celor mai șovine cercuri reacționare, Winston Churchill, mărturisește aceasta: „Guvernul Majestății Sale a făcut acest lucru fără să consulte Franța și fără să informeze Societatea Națiunilor..."[5]. Guvernul britanic i-a acordat Germaniei dreptul de a construi submarine, drept pe care tratatul de pace nu i-l dase, în proporție „de 60% față de forțele submarine britanice și să ridice această proporție la 100% dacă socotește că se găsește în împrejurări excepționale"[6].

Astfel Germania agresoare găsea pentru reînarmare o libertate pe care o sancționa acordul naval cu Marea Britanie, putere care aderase, în mod fățarnic, la principiul „securității colective".

Este dela sine înțeles că relațiile anglo-franceze înregistrează o serioasă înăsprire, mai ales că, în urma acordului naval anglo-german, Hitler redeschide în mod solemn, la 15 Octombrie 1935, școala militară de Stat Major, dovedind încă odată că nu mai are intenția să respecte clauzele tratatului dela Versailles cu privire la armată.

Clasa muncitoare din Franța este adânc neliniștită de creșterea agresi-

---

[1] I. V. Stalin, op. cit., p. 895.
[2] Falsificatorii istoriei. Notă istorică a Biroului Sovietic de Informațiuni, Ed. P.M.R., 1948, p. 15.
[3] Ibidem, p. 16.
[4] Ibidem, p. 19.
[5] Winston S. Churchill, L'Orage approche. Paris, Plon, 1948, v. I, p. 137.
[6] Ibidem, p. 138.

vitătii Germaniei, care, ajutată de S.U.A. şi Anglia, se înarma rapid. Partidul Comunist francez mobilizează poporul francez şi, în preajma anului 1935, pune cu tărie problema prieteniei cu U.R.S.S., apărătoarea principiului de „securitate colectivă".

★

In această perioadă în care pe planul politicii internaţionale, se discuta încă în mod făţarnic, despre securitatea colectivă, pentru a înşela massele în plină frământare, politica externă burghezo-moşierească a României ducea o politică antisovietică şi urma calea pe care o aveau marile puteri imperialiste (S.U.A., Anglia, Franţa), cărora le era înfeudată, atât din punct de vedere economic, cât şi din punct de vedere politic.

La baza tuturor tratatelor încheiate de România, din 1919 până în perioada de care ne ocupăm, a stat mereu aceeaşi politică antisovietică şi de apărare a principiilor ce stăteau la baza tratatului de jaf dela Versailles. Se ştie însă că, încă în vremea elaborării diferitelor tratate ce se negociau la Conferinţa de Pace, marile puteri învingătoare au imprimat tuturor hotărîrilor lor două aspecte precise : noua împărţire a lumii trebuia păstrată în avantajul statelor învingătoare, iar o luptă aprigă pe toate căile trebuia dusă împotriva noii orânduiri sociale socialiste, care, în 1917, rupe pentru totdeauna existenţa numai a orânduirii capitaliste. România burghezo-moşierească, înfeudată puterilor învingătoare din primul război mondial, a îndeplinit cu fidelitate atât în politica ei externă, cât şi în politica ei internă, condiţiile ce reieşau în mod necesar, din punerea în vigoare a tratatului dela Versailles.

O succintă analiză a tratatelor încheiate ne va oglindi mai clar această situaţie.

România, în spiritul tratatului dela Versailles, făcea parte din „cordonul sanitar", cu care fusese înconjurată Ţara Sovietică.

In acest scop s'a încheiat la 3 Martie 1921 tratatul agresiv polono-român, tratat semnat de prinţul Sapieha şi de Take Ionescu, în care se stipulează angajamentul categoric că Polonia şi România se obligă a se ajuta reciproc împotriva statului Sovietic [1].

Tratatul acesta a fost reînnoit în 1926 de către liberalul Duca şi apoi în 1931 de catre naţional-ţărănistul G. M. Mironescu. In perioada 1936, acest tratat agresiv de alianţă militară a celor două state, ce fac parte din cordonul sanitar este reînnoit în conformitate cu linia trasată de către marile puteri imperialiste.

Crearea Micii Inţelegeri corespundea evident tendinţelor de hegemonie ale Franţei. Dar Franţa crease Mica Inţelegere şi în scopul de a întări cordonul sanitar, care trebuia să încercuiască Ţara Sovietică. Take Ionescu a semnat în acest scop în Aprilie 1921, *convenţia cu Cehoslovacia, şi în Iunie 1921, convenţia cu Jugoslavia.* Legăturile dintre statele Micii Inţelegeri, pe această linie, se strâng din ce în ce mai mult, astfel încât în 1933 se crează un consiliu permanent, care prin reuniuni regulate, de trei ori pe an, organizează linia politică a statelor Micii Inţelegeri, după instrucţiunile primite dela marile puteri imperialiste.

---

[1] George Sofrone, La position internationale de la Roumanie. Centre des hautes études internationales. Bucureşti, 1938, p. 93.

De altfel, după conferința dela Locarno, în care se vorbea atât de fățarnic că pacea ar fi fost pentru totdeauna asigurată, Franța a căutat să-și întărească poziția încheind o serie de pacte de amiciție și arbitraj cu țările „cordonului sanitar". In Iunie 1926 încheie cu România o convenție de amiciție și arbitraj pe timp de 10 ani, prin care întărea statutul teritorial al României. Aceasta era încă o garanție pentru burghezo-moșierimea care cotropise, cu aprobarea de altfel a marilor puteri imperialiste, Basarabia.

In Februarie 1934 se semnează la Atena Pactul Ințelegerii Balcanice, între România, Grecia, Jugoslavia și Turcia, întărindu-se astfel atât statutul teritorial al României burghezo-moșierești, cât și „cordonul sanitar" organizat împotriva U.R.S.S.

In vremea aceasta, în pofida tuturor actelor de vădită dușmănie îndreptate împotriva ei, Uniunea Sovietică luptă consecvent și cu dârzenie pentru pace. U.R.S.S. aderă la pactul Briand-Kellog, care se semnează la 27 August 1928, la Paris. Pactul acesta trâmbița formal, în fața popoarelor, că războiul va fi abolit, ca instrument politic de lichidare a litigiilor. U.R.S.S. a arătat atunci că pactul nu stipula însă niciun mijloc practic de apărare a păcii și deci de punere în aplicare a clauzei de abolire a războiului, ca instrument politic. Totuși, U.R.S.S. a socotit că acest pact, oricât de slab ar fi, ar putea constitui cu toate acestea un mijloc de a apăra pacea. In urma aderării sincere a U.R.S.S. la acest pact, ia naștere „Protocolul dela Moscova" din 9 Februarie 1929. Uniunea Sovietică a invitat pe vecinii ei, printre care și România, să semneze pactul care excludea metoda războaielor în rezolvarea problemelor internaționale. România a fost invitată „deși existau probleme nerezolvate între U.R.S.S. și România"[1]. Comisarul pentru Afacerile Externe al U.R.S.S. a arătat atunci că, în dorința ei de pace, U.R.S.S. a invitat totuși România. „Acest fapt nu este decât o dovadă în plus a spiritului pacific de care e animată Uniunea Sovietică", a spus atunci reprezentantul U.R.S.S.

In Iulie 1933, sub presiunea masselor populare care luptau activ împotriva războiului antisovietic, România ca și celelalte state din Mica Ințelegere încheie cu U.R.S.S pactele pentru „definirea agresorului".

In 1934, grație luptei diplomatice pentru pace a U.R.S.S., încep raporturi care duc la schimbul de scrisori între reprezentanții U.R.S.S. și ai României, în care se arată că „cele două națiuni pot să coopereze reciproc, pentru cel mai mare bine al lor, pentru menținerea păcii în lume"[2].

Pe planul internațional al politicii imperialiste, se continuă, încă la începutul anului 1936, să se discute oficial despre pace și despre mijloacele de a o păstra. Pe linia fățarnică dusă de marile puteri imperialiste, pentru așa zisa apărare a securității colective, România burghezo-moșierească duce la Liga Națiunilor o politică asemănătoare statelor imperialiste, cărora le este infeudată. Oficial deci, pentru a înșela massele, pentru a le narcotiza, se făceau acte care trebuiau să demonstreze că România este de acord cu politica de securitate colectivă.

Evenimentele ce se desfășoară însă cu rapiditate pe plan internațional vor produce schimbări mari în politica externă a României. Chiar această linie fățarnică de apărare a securității colective va fi părăsită atât de Ro-

---

[1] W. P. Poljomkin, Geschichte der Diplomatie. Dritter Band (1919-1939). „Verlag für Fremdsprachige Literatur", *Moskau*, 1947, p. 473.

[2] George Sofronie, op. cit., p. [illegible]

mânia burghezo-moşierească cât şi de Mica Inţelegere şi Inţelegerea Balcanică.

Analiza succintă a acestor evenimente politice este absolut necesară pentru a înţelege schimbările esenţiale din politica externă a României în aceşti ani.

II

La 5 Octombrie 1935, Mussolini lansa armatele fasciste italiene contra Abisiniei, împotriva tuturor convenţiilor stabilite în mod oficial la Geneva. Dacă Mussolini a trecut la asemenea acţiuni înseamnă că acest lucru *i se permisese*. La Conferinţa dela Stressa (11 Aprilie 1935), târgul s'a făcut între Italia, pe de o parte şi Anglia şi Franţa, pe de altă parte. Chiar Winston Churchill mărturiseşte acest lucru. Arată că atunci când s'a ajuns la discutarea rezoluţiei conferinţei, Mussolini a accentuat în mod special cuvintele care arătau că pacea Europei trebue neapărat păstrată, adică, că în genere se vor evita faptele susceptibile de a pune pacea Europei în pericol. „Aceasta, spune Churchill, înseamnă că la Stressa, Mussolini a arătat clar că vrea să atace Abisinia. In consecinţă, chestiunea nu s'a pus, s'a trecut peste, şi Mussolini s'a gândit, nu fără temei, că aliaţii aprobând declaraţia sa, îi lasă mână liberă în Abisinia". „Francezii au rămas muţi asupra acestui punct şi conferinţa s'a separat"[1]. Astfel, la palatul Borromeo Conferinţa dela Stressa ceda Abisinia, Italiei.

Faptele evidente de mai târziu confirmă această situaţie.

Societatea Naţiunilor a adoptat, formal de sigur, sancţiuni colective împotriva Italiei. O comisie a fost instituită pentru punerea în aplicare a acestei hotărîri. S'a stabilit un impozant program. S'a interzis accesul în Italia a unui mare număr de mărfuri, dintre care unele constituiau material de război, „dar petrolul indispensabil campaniei din Abisinia, continua să intre liber în peninsulă"[2].

Situaţia aceasta de nerespectare a hotărîrilor luate la Geneva este confirmată de o serie de istorici burghezi. Iată ce spune de pildă Maurice Baumont: „Timp de cincisprezece ani, Franţa a reclamat în mod automat sancţiuni împotriva agresiunii, gândindu-se la Germania... în momentul suprem, ea dă înapoi în faţa acestor sancţiuni; ea îşi desfăşură toate forţele, pentru a le lăsa un caracter benin"[3].

De altfel, în problema respectării sancţiunilor, în mod practic, nu s'a făcut nimic. Statele Unite continuau să furnizeze Italiei petrol. In Anglia, reprezentanţii a vreo 60 de companii importatoare de produse italiene s'au constituit într'o asociaţie, care avea drept scop să facă toate diligenţele pentru a obţine compensaţii în schimbul pierderilor suferite din cauza aplicării sancţiunilor"[4]

Guvernul englez era în întregime de acord cu aceste manifestări împotriva sancţiunilor, aşa încât, la o mare desbatere asupra politicii externe care a avut loc în Camera Comunelor, Eden a declarat că „guvernul nu va împiedica beneficiile industriei de armament"[5]. Primul Ministru Baldwin a confirmat în aceeaşi şedinţă declaraţiile lui Eden.

---

[1] Winston S. Churchill, op. cit., p. 133.
[2] Ibidem, p. 177.
[3] Maurice Baumont, La faillite de la paix. „Presses universitaire de France", 1945, p. 676.
[4] „Universul", Nr. 32, 2 Februarie 1936.
[5] „Universul", Nr. 56, 26 Februarie 1946, p. 12.

Toate acestea se desfășurau, în timp ce la Liga Națiunilor englezii discutau în mod cinic despre securitatea colectivă. In Iunie 1936, vorbele mari sunt uitate. In parlamentul englez, guvernul susține cu tărie ridicarea sancțiunilor împotriva Italiei. Stanley Baldwin a declarat atunci: „Adoptăm această metodă, pentrucă în actuala stare a Europei, este bine să procedăm ca oameni cinstiți și suntem convinși că metoda noastră este cea mai înțeleasă și cea mai capabilă de a duce la pace" [1]. Toate discursurile, toate articolele care au umplut coloanele ziarelor burgheze din Iulie, nu au putut camufla sensul celor spuse de Negus la ședința extraordinară din Iulie 1936 a Societății Națiunilor: „Guvernul abisinian nu a sperat niciodată că alte națiuni ale căror interese personale nu erau direct în joc, ar fi vărsat sângele soldaților lor. Războinicii abisinieni au cerut numai mijloace de apărare, dar a fost refuzat în mod constant ajutorul financiar cerut de noi în mai multe rânduri pentru ca să ne procurăm arme. Transporturile pe calea ferată Djibuti—Adis-Abeba au fost interzise, împotriva legilor neutralității. Această linie este pusă actualmente la dispoziția trupelor italiene, servind drept principală cale de împrospătare cu muniții și de aprovizionare.

...Ce aveți de gând pentru țara mea? Ce răspuns trebue să duc eu poporului meu?" [2]

Răspunsul acesta l-a dat a doua zi reprezentantul U.R.S.S. care a desvăluit atunci în mod public falimentul Societății Națiunilor.

Tovarășul Stalin, în raportul său la Congresul al XVIII-lea apreciase intrarea U.R.S.S. în Societatea Națiunilor ca o posibilitate de demascare a agresorilor și ca o slabă frână în oprirea războiului.

U.R.S.S. „a intrat în Liga Națiunilor, pornind dela principiul că, cu toată slăbiciunea acesteia din urmă, ea poate fi totuși o tribună de demascare a agresorilor și un oarecare instrument de pace — fie el cât de slab — care să poată frâna deslănțuirea războiului" [3].

Reprezentantul U.R.S.S. a folosit Societatea Națiunilor ca o tribună de demascare: „Astăzi când viteaza Abisinie a fost învinsă, a sosit momentul de a reexamina, mai curând decât ne așteptam, angajamentele noastre și ale Societății Națiunilor. Societatea Națiunilor s'a dovedit incapabilă să asigure integritatea teritorială și independența politică a unuia din membrii săi" [4].

Reprezentantul U.R.S.S. a arătat cu energie toate consecințele grave ale acestei situații, când în fond Liga Națiunilor s'a ferit să discute fapte cunoscute de întreaga opinie publică. „Eu ași prefera o Societate a Națiunilor care ar căuta fie și fără succes să dea ajutor victimei, unei Societăți a Națiunilor care ar închide ochii și s'ar feri să privească ceea ce nu îi convine" [5].

Discursul acesta a dat prilej opiniei publice mondiale să afle în mod nemijlocit cum Societatea care afirma că apără independența și suveranitatea popoarelor a permis ca un popor mic să fie înghițit în mod cinic de un popor mai mare și mai puternic.

Dar acesta era numai un act al criminalei politici de neintervenție,

---

[1] „Universul", Nr. 166, 20 Iunie 1936, p. 13.
[2] „Universul", Nr. 180, 2 Iulie 1936, p. 15.
[3] I. V. Stalin, op. cit., p. 904.
[4] „Universul", Nr. 181, 3 Iulie 1936, p. 15.
[5] „Universul", Nr. 181, 3 Iulie 1936.

care se solda cu subjugarea unui popor liber. Evenimentele se precipită însă într'un ritm neînchipuit de rapid. Ele se desfăşură paralel cu tragedia abisiniană şi, într'o anumită măsură, o estompează.

La 9 Martie 1936, Germania denunţă pactul dela Locarno şi ocupă zona demilitarizată a Rinului. In şedinţa Reichstagului, Hitler îşi fundamentează actul agresiv, dând citire unui memorandum, prin care spune că a afirmat numaidecât după încheierea pactului franco-sovietic (2 Mai 1935, ratificat de parlamentul francez în Februarie 1936), că obligaţiile Franţei, prin noul pact, nu sunt compatibile cu obligaţiile pactului dela Locarno. Bineînţeles, îşi camuflează intenţiile, întrebuinţând aceleaşi argumente care au determinat monopolurile imperialiste să-l înarmeze şi să-l finanţeze: lupta împotriva comunismului.

In faţa evidentului pericol care ameninţa Franţa, semnatarii pactului dela Locarno se întâlnesc în Martie la Londra. Comunicatul oficial se mulţumeşte să constate doar „o violare evidentă a articolelor 42 şi 43 din Tratatul dela Versailles şi a Pactului dela Locarno“ [1].

Consiliul Societăţii Naţiunilor urma să se pronunţe asupra acestei chestiuni. Pentru Germania, devenise mai clar acum că Societatea Naţiunilor va merge pe binecunoscutul drum, de tolerare a situaţiilor agresive.

Pe drumul acesta se ajungea însă precis la război. Incă dela 1 Martie 1936, opinia publică mondială, oamenii muncii de pretutindeni sunt avertizaţi de această situaţie. Tovarăşul Stalin a dat un interview lui Roy Howard, preşedintele lui Scripps Howard Newspapers.

Răspunzând întrebărilor lui Howard, în legătură cu o eventuală declanşare a războiului, tovarăşul Stalin a arătat existenţa a două focare de război: în Extremul Orient, Japonia, şi al doilea, Germania. „Este posibil, totuşi, ca centrul acestui pericol să se transporte în Europa. Se găsesc indicaţii, dacă nu ar fi decât recentul interview dat de dl. Hitler unui ziar francez. In acest interview, dl. Hitler pare că se căsneşte să pronunţe cuvinte pacifice, dar acest pacifism este atât de presărat de ameninţări cu privire la Franţa şi la Uniunea Sovietică, că din acest pacifism nu mai rămâne nimic, cum vedeţi, căci chiar atunci când Hitler se apucă să vorbească despre pace, nu se poate opri să nu ameninţe. Este un simptom“ [2]. Pe linia trasată de tovarăşul Stalin, la şedinţa publică a Consiliului Societăţii Naţiunilor, reprezentantul sovietic denunţă cu toată energia, agresiunea germană. Dar reprezentantul U.R.S.S. ştia ce va face Liga Naţiunilor, deoarece cunoştea esenţa, rădăcina acestei politici de „toleranţă“, de încurajare a agresiunii; de aceea, el desvălue încă odată politica acestui for internaţional căruia îi cere încă să ia măsuri: „Printre aceste măsuri colective nu poate fi, în niciun caz, capitularea în faţa agresorului, în faţa călcării tratatelor, nici încurajarea colectivă a acestor abateri şi cu atât mai puţin un acord colectiv care să dea agresorului, pe baza acestui acord, beneficiul agresiunii. O asemenea Societate a Naţiunilor nu ar fi luată niciodată în serios“ [3]

Germania se ştia bine sprijinită atunci când a întreprins această acţiune agresivă. De pildă, Statele Unite cunoşteau încă din Mai 1935 intenţia Germaniei de a crea o linie de fortificaţie în faţa frontierelor franceze şi

---

[1] „Universul“, Nr. 73, 14 Martie 1936, p. 15.
[2] „Journal de Moscou“, 10 Martie 1936 p. 1.
[3] „Universul“, Nr. 86,

belgiene și deci de a intra în Renania. Chiar Winston Churchill, în lucrarea citată, arată că „von Neurath, o știm azi, a povestit ambasadorului Statelor Unite la Moscova, dl. Bullit, la 18 Mai 1935, că nu intra în politica Germaniei de a întreprinde vreo acțiune oarecare, din punct de vedere exterior, înainte ca Renania să fie digerată... De îndată ce fortificațiile vor fi terminate a adăugat el, și țările din Europa Centrală vor înțelege că Franța nu mai poate să intre în Germania, *toate aceste țări vor adopta un punct de vedere diferit în politica externă* și o nouă constelație politică se va forma“ [1].

La 19 Martie 1936, Consiliul Societății Națiunilor condamnă violarea tratatelor de către Germania cu unanimitate de voturi.

Urmarea acestei hotărîri trebuie să fie un act prin care agresorul ar fi putut să priceapă că Liga Națiunilor poate fi cu adevărat o forță. Ceea ce a urmat a dovedit însă Germaniei naziste că i se va tolera totul. In Iulie, comunicatul oficial al conferinței puterilor locarniene era o capitulare totală, în fața agresorului. Câteva fraze din acest comunicat dovedesc supunerea marilor puteri imperialiste față de atacatorul viitor al U.R.S.S. Iată câteva fraze caracteristice pentru această capitulare, extrase din comunicatul oficial:

„Totul trebue să se îndrepte spre păstrarea păcii... nimic nu ar fi mai dezastruos pentru nădejdea care trebue păstrată în această privință, decât divizarea aparentă sau reală a Europei în blocuri opuse... Prima sarcină este negocierea unui nou acord destinat să se substitue pactului dela Locarno și reglementarea, prin colaborarea tuturor interesatilor, a situației create prin inițiativa germană din 7 Martie“ [2].

Iată cum se lichida și acest al doilea act al politicii de capitulare în fața agresiunii, agresiune care în comunicatul oficial al puterilor semnatare ale pactului dela Locarno este intitulată drept „inițiativa germană din 7 Martie“. „Inițiativa germană“ a dus la ideea înlăturării vechilor tratate, a sistemului Versailles-Washington, ca și la renunțarea puterilor imperialiste la politica de securitate colectivă.

Toate acestea se camuflau încă sub forma fariseică a pacifismului burghez, caracterizat atât de genial de Iosif Vissarionovici Stalin: „Forma cea mai răspândită de narcotizare a clasei muncitoare și de abatere a acesteia dela lupta împotriva pericolului de război este pacifismul burghez de astăzi cu a sa Ligă a Națiunilor, cu propovăduirea „păcii“, „interzicerea“ războiului, pălăvrăgeala despre „desarmare“, etc.“ [3]

III

Dar evenimentul de seamă, care trebuia să dovedească concret adevăratul sens al politicii de neintervenție, nu se consumase. Războiul civil din Spania nu isbucnise încă. De aceea, în perioada Ianuarie—Iulie 1936, în mod oficial. se va mai discuta fățarnic încă despre securitatea colectivă.

Politica externă a României continuă să se orienteze *după principiile fariseice ale pacifismului burghez*, care se discutau în mod grandilocvent la Geneva.

[1] Winston S. Churchill, op. cit., p. 209.
[2] „Universul“, Nr. 203, 25 Iulie 1936, p. 11.
[3] I. V. Stalin, Opere. Ed. P.M.R., v. 11, p. 219—220.

O trecere în revistă însă a diferitelor situaţii politice, ce se desfăşură în această perioadă, dovedesc că în România, ca şi la Geneva, se tinde numai la păstrarea ipocrită, convenţională, a acestor principii.

Incontestabil, politica sancţiunilor economice, pe care Liga Naţiunilor a hotărît să le aplice Italiei în forma pe care am analizat-o în capitolul precedent, a determinat o atitudine precisă în politica externă a României. In mod oficial, România a aderat la politica sancţiunilor, preconizată de Geneva. Carol al II-lea, într'un interview pe care îl acordă în Februarie 1936 redactorului diplomatic al ziarului „Daily Telegraph", arată că aceasta este linia: „Principiul care stă la baza sancţiunilor este prea important ca sa fi fost posibilă pentru noi o altă hotărîre"[1].

Totuşi, Carol al II-lea arată în mod public, deseori simpatia lui pentru Italia fascistă, ca şi ceea ce gândea el despre cotropirea Etiopiei. De pildă, atunci când se întoarce dela Paris, trece prin Italia şi îşi exprimă mulţumirea că Iorga a telegrafiat lui Mussolini, felicitându-l pentru victoria obţinută în Abisinia. „S'a arătat mulţumit că am telegrafiat lui Mussolini pentru victoria italiană, pe care o consideră adevărată, plină de urmări şi se bucură de dânsa"[2]. Din această gară italiană, unde fusese primit în mod oficial. suveranul unei ţări care aderase la sancţionarea Italiei, „pleacă salutând roman",[3] iar în Martie, ca să-şi dovedească deplina sa admiraţie pentru Mussolini, îl decorează „pentru opera de educator"[4].

De altfel, această atitudine, care prezintă o totală contradicţie între frazeologia oficială şi ceea ce se făcea de fapt pentru aducerea la îndeplinire a sancţiunilor, este exemplificată printr'o laconică notă din memoriile lui Iorga, cu privire la problema exportului de petrol în Italia:

„Italienii au prins o comunicaţie a Englezilor, care se plâng că Franţa şi România nu le-au făcut mai multă opoziţie în chestia petrolului"[5].

In fond, Englezii cereau mai multă opoziţie, o consecvenţă în ipocrizie. Nu cereau să nu se dea petrol Italiei. Carol al II-lea, în acelaşi interview acordat reporterului lui „Daily Telegraph", arată în mod elocvent în ce fel România punea în aplicare politica sancţiunilor: „Pentru noi, luarea de sancţiuni împotriva Italiei, a fost cu deosebire neplăcută, atât din punct de vedere sentimental cât şi din punct de vedere al intereselor noastre... Sancţiunile au lovit în interesele noastre materiale, deoarece au însemnat o pierdere serioasă pentru comerţul nostru şi o scădere însemnată în bugetul nostru relativ mic"[6].

In Iunie 1936, printr'un discurs ţinut la Societatea Naţiunilor, Titulescu întăreşte cele spuse de Carol al II-lea, în Februarie: „Pentru România sancţionarea Italiei a fost o încercare cu adevărat dureroasă"[7].

De altfel, Titulescu a arătat atunci şi modul formal în care se aplicau sancţiunile peste tot, deci şi în România: „Opinia mea a fost totdeauna — procesele-verbale de şedinţă stau martore — că era imposibil ca sancţiunile

---

[1] „Universul", Nr. 49, 19 Februarie 1936.
[2] N. Iorga, Memorii, 1939, v. VII, p. 318.
[3] N. Iorga, ibidem, p. 318.
[4] N. Iorga, ibidem, p. 320.
[5] N. Iorga, ibidem, p. 320.
[6] „Universul", Nr. 49, 19 Februarie 1936.
[7] „Universul", Nr. 176, 28 Iunie 1936, p. 17.

să fie eficace, dacă nu erau aplicate *in globo* automatic și dacă nu le aplicam așa, mai bine nu le aplicam deloc"[1].

Este clar că întreaga clasă dominantă a favorizat comerțul clandestin cu Italia și că în fruntea acestor acte de încălcare ale hotărîrilor oficiale luate la Geneva, se găsea Carol al II-lea. Burghezia din România, ca și cea din Occident, nu avea decât de câștigat din această derogare dela hotărîrile Societății Națiunilor. Apărarea fascismului sub toate formele era mai mult decât necesară pentru ca să poată să-și mai păstreze capitalismul o anumită situație economică și politică.

★

Când agresivitatea nazistă a crescut atât, încât în Martie s'a trecut, de către Hitler, la ocuparea zonei demilitarizate a Rinului, incontestabil, în politica externă și internă a României, problemele au început să se pună în mod deosebit. Clasa dominantă din România și-a dat seama că pozițiile economice și politice apărate prin vechile alianțe ca și prin adeziunea la politica oficială a Societății Națiunilor ar putea totuși să fie clătinate. Faptul că Germaniei i se permisese ocuparea zonei demilitarizate a Rinului, faptul că i se îngăduise să ridice chiar o serie de fortificații la frontiera cu Franța, însemna că fascismul german începea să aibă mână liberă.

Construcția fortificațiilor nu era încă terminată când României ca și celorlalte țări legate de Franța, li s'a cerut să ia poziție în fața noii situații. România era obligată să dea ajutor Franței, prin angajamentele ce o legau de această țară. In Februarie 1936, când ocuparea zonei demilitarizate a Rinului nu se punea decât în culise, Carol al II-lea, într'un interview acordat ziarului „Excelsior", a făcut declarații categorice, pe care de sigur că le-a regretat adânc, în Martie. A spus atunci: „Acolo unde se va găsi armata franceză, armata română se va găsi totdeauna"[2].

Venise momentul în Martie să se răspundă limpede Franței. Inainte de plecarea lui Titulescu a avut loc o consfătuire, în care s'a examinat situația. Iată ce relatează Iorga despre această discuție:

„Inainte de plecarea lui (Titulescu), politica României a fost fixată într'o conferință dintre rege, Tătărescu și Titulescu. Ne vom îndeplini angajamentele contractuale pentru a nu fi arătați „ca feloni", *dar nimic mai mult. Nimeni nu ne va putea atrage într'o aventură. Nu vom merge la niciun risc suplimentar*"[3]. Iată ce linie i se indicase lui Titulescu în noua situație.

Linia pe care regele și cercurile reacționare o trasează lui Titulescu se deosebește mult de cele afirmate în Februarie de Carol al II-lea. Nu mai putea fi vorba de o legătură strânsă cu Franța, dacă politica acesteia s'ar fi orientat „în mod loial". Cu toată lupta poporului francez, cercurile reacționare au impus însă o altă linie decât aceea a securității colective. Această linie este urmată deci și de România burghezo-moșierească

---

[1] „Universul", Nr. 176, 28 Iunie 1936, p. 17.
[2] „Universul", Nr. 48, 18 Februarie 1936, p. 1.
[3] N. Iorga, op. cit., p. 324.

In cadrul Consiliului MiciiInțelegeri, care s'a consfătuit în grabă, la Londra, s'a dat publicității un comunicat oficial, din care reiese că atât Purici, ministrul Jugoslaviei la Paris, cât și Ian Masaryk, ministrul Cehoslovaciei la Londra, au fost de acord să urmeze o linie comună cu România: „miniștrii s'au întrunit azi și au constatat perfecta solidaritate a Micii Ințelegeri asupra tuturor chestiunilor la ordinea zilei"[1].

A urmat apoi o mare desbatere în Consiliul Societății Națiunilor, când Titulescu a luat în discuție rezoluția franco-belgiană, arătând că Mica Ințelegere (și deci și România) consideră că tratatele dela Versailles și Locarno au fost violate și deci votează pentru rezoluția franco-belgiană. La această mare desbatere în care Eden a declarat că „infracțiunea germană nu pretinde acțiunea imediată prevăzută de tratatul dela Locarno"[2], se pare că Titulescu a trecut peste marginea atitudinii hotărîte atât de forurile din România, cât și de conducătorii de atunci ai politicii de tolerare a agresiunii. A susținut politica securității colective, fiind de acord cu reprezentantul U.R.S.S. (deși Titulescu nu era un prieten ci un dușman al comunismului). A spus atunci: „Dacă repudierea unilaterală a tratatelor ar putea fi accentuată fără consecințe, aceasta ar fi sfârșitul și al securității colective și al Societății Națiunilor. Am intra într'o lume din care ne credem ieșiți pentru totdeauna și care ar fi guvernată nu de forța dreptului, ci de dreptul forței... Nu mi-a fost teamă niciodată de riscurile sincerității; dacă Societatea Națiunilor iese învinsă din criza actuală, ea va evoca de astăzi înainte, mai curând un frumos ideal al trecutului, decât o realitate vie a prezentului... Să-mi fie îngăduit să răspund că nici o considerațiune subiectivă nu poate îndritui pe cineva să-și facă dreptate singur"[3].

Incontestabil, această ținută depășea linia dată. Evenimentele ce se succed și pe care le vom analiza într'un capitol următor, vor arăta probabilitatea acestei ipoteze.

Dar de abia după isbucnirea războiului civil din Spania pozițiile se vor concretiza fățiș. In perioada Martie-Iulie 1936, se mai discută încă fățarnic despre securitatea colectivă, la a cărei șubrezire au contribuit și acțiunile întreprinse de România burghezo-moșierească.

★

Felul în care se purtau discuțiile la Geneva, era atât de lămuritor, încât nu este de mirare că, rând pe rând, tratatele încep să fie denunțate de către puterile învinse în primul război mondial. Discuțiile în jurul denunțării pactului dela Locarno de către Germania continuau încă, când, în Aprilie, Austria denunță și ea tratatul dela Saint Germain. In fața acestei situații care, în fond, nu era decât consecința logică a actului agresiv german, Mica Ințelegere ca și România trebuiau să ia în grabă o poziție de protest.

Franța, consultată, aprobă protestul pe care România, ca și Mica Ințelegere se grăbesc să-l facă în mod oficial la Viena.

Din textul notei de protest trimisă la Viena reiese că s'a modificat statutul militar, fixat pentru Austria în partea a V-a din Tratatul dela Saint

[1] „Universul", Nr. 74, 15 Martie 1936, p. 15.
[2] „Universul", Nr. 79, 20 Martie 1936, p. 14.
[3] „Universul", Nr. 79, 20 Martie 1936, p. 3.

Germain... „Această modificare constitue violarea formală a clauzelor militare ale acestui tratat"[1]. Austria introdusese deci serviciul militar obligatoriu. Forța Germaniei naziste începe să se facă simțită în Europa Centrală.

Bine înțeles, coloana a cincia nazistă începe să lucreze mai activ în această perioadă, căutând să impună, cu ajutorul șefilor de partide burghezo-moșierești din România, o modificare oficială a politicii externe în favoarea Germaniei. O serie de grupuri parlamentare cer măsuri urgente (grupul țărănesc Mihalache, grupul condus de Gheorghe Brătianu, etc.). Iuliu Maniu a arătat atunci clar că „s'a diminuat prestigiul marilor noștri aliați"[2] făcând astfel aluzie la necesitatea găsirii altor aliați, adică Germania hitleristă. Și pe această cale se caută, în fața evenimentelor care, evident, nu puteau să nu impresioneze opinia publică, să se schimbe deschis, linia politică fățarnică, de apărare a securității colective. Cercurile capitaliste ale căror interese erau legate de Franța, Anglia și Statele Unite, au reacționat atunci, cerând garanții. Marile puteri imperialiste nu erau încă hotărîte în acel moment să piardă sfera de influență din Sud-Estul Europei și din Balcani. Mica Ințelegere trebuia asigurată. Sosește la București trădătorul Bonnet, care trebuia să liniștească clasa dominantă din România și să închege cârdășia, în vederea îndreptării politice spre Germania nazistă.

In memoriile lui Iorga, vizita se comentează, ca și cum s'ar fi soldat cu succes. Declarațiile lui Titulescu dela sfârșitul lunii Aprilie caută să arate că se păstrează vechea orientare politică.

Acest lucru era necesar, din cauza presiunii masselor, care trebuiau încă înșelate, care trebuiau făcute să creadă că se va lupta, totuși, împotriva agresiunii fasciste.

★

Clasa muncitoare din România, condusă de P.C.R., lupta cu dârzenie împotriva politicii burghezo-moșierești, care făcea intense pregătiri pentru războiul antisovietic. Documentele Partidului demască aceste criminale pregătiri: „*Cursa nebună de înarmări, secătuind vlaga poporului muncitor, continuă* și întrece orice închipuire de când Germania fascismului celui mai bestial și-a aruncat masca de pe față și a devenit centrul provocatorilor de războaie imperialiste și antisovietice. Sprijinit pe față de imperialismul englez, Hitler, care se află în slujba trusturilor capitaliste, caută să organizeze cruciada antisovietică"[3].

Intr'adevăr, trusturile internaționale de armament lucrau intens. Imperialiștii pregăteau pretutindeni bazele de atac împotriva Uniunii Sovietice. Cursa înarmărilor era în plină desfășurare. In România, problema comenzilor de armament era la ordinea zilei. Victor Bădulescu, subsecretar de Stat la Finanțe, fusese trimis la Paris ca să înceapă tratativele „pentru încheierea unui acord financiar care să asigure plata cuponului, comenzile de armament și datoriile arierate"[4]. Atât de puternică era presiunea masselor, împotriva înrobitoarei înfeudări economice a țării, încât ministrul Finanțelor este obligat să prezinte un buget a cărui cifră va rămâne aceeași: „urmând să se facă multe economii la diferitele departamente și să se sporească numai

---

1 „Universul", Nr. 96, 6 Aprilie 1936, p. 23.
2 „Universul", Nr. 95, 5 Aprilie 1936, p. 9.
3 Documente din Istoria Partidului Comunist din România. Ed. P.M.R., 1951, p. 239.
4 „Universul", Nr. 2, 3 Ianuarie 1936.

cifra Ministerului Armatei"[1]. Este lesne de înțeles că întreaga greutate a economiilor ce trebuiau făcute în vederea cursei înarmărilor, urmau însă să fie suportate de poporul muncitor.

La 7 Februarie, acordurile cu Franța se semnează de către Victor Antonescu, ministru de Finanțe și Marcel Regnier și Georges Bonnet din partea guvernului francez.

Aceste acorduri „care privesc schimburile comerciale, plata angajamentelor financiare ale României în Franța și posibilitatea de a da „apărării naționale" a României materialul de care are nevoie"[2], înseamnă o înfeudare și mai adâncă a României față de marile trusturi.

Oficial, România capătă dreptul la o oarecare mărire a stocurilor de devize libere. Acest avantaj este însă numai aparent, căci iată ce declară Georges Bonnet ministrul de Industrie și Comerț al Franței: „România va beneficia de asemenea de o ușoară mărire a stocului de devize libere lăsat la dispoziția sa. In schimb, Franța obține ca sumele în devize, de care va dispune România, să fie afectate în primul rând plăților pe care le are de făcut în Franta"[3]. Este atât de clară declaratia ministrului francez, se vede atât de limpede cui foloseau aparentele avantaje financiare ale României, încât tot ceea ce se întâmplă pe această linie vine în mod organic să completeze declarațiile ministrului francez. De exemplu, în Mai se înregistrează acordul pentru vânzarea redevențelor statului către „Societatea Petroliferă Franceză". „Statul român a angajat redevențele de petrol pentru 12 ani"[4]. Se motivează oficial această înrobitoare situație, arătându-se avantajele pe linia comenzilor de armament. „Contractul acesta ne îngădue să obținem prin plăți cu termen lung livrarea rapidă a armamentului, a materialelor comandate în Franța"[5]. Este evident că oamenii muncii din România nu au putut fi însă înșelați. Ei au înțeles pericolul războiului ce se pregătea și mai ales au înțeles că acest război se pregătea împotriva U.R.S.S. Partidul Comunist cheamă la luptă pe toți oamenii cinstiți din România: „Noi comuniștii chemăm la luptă toate forțele vii ale neamului împotriva forțelor destructive ale fascismului asasin. Noi știm că puterea colosală a Uniunii Sovietice *susține sforțarile de salvare ale poporului român*"[6]. Mari frământări au loc în sânul poporului muncitor, care demonstrează pe toate căile, împotriva pregătirilor pentru războiul antisovietic, ce se desfășurau amplu și pe teritoriul patriei noastre.

Iată de ce, în Martie, starea de asediu și cenzura se prelungesc (se spunea atunci, „până la 16 Septembrie")[7].

Pe de altă parte, pe linia relațiilor de politică externă se înregistrează în Germania anumite animozități. Oficiosul german, „Deutsche politsch-diplomatische Korrespondenz", „regretă spiritul în care s'au desfășurat la Paris, sforțările pentru a ajunge la un acord politic și economic între guvernul francez și țările dunărene".

Faptul că guvernul francez s'ar fi angajat să cumpere întreaga pro-

---

[1] „Universul", Nr. 3, 4 Ianuarie 1936.
[2] „Universul", Nr. 31, 9 Februarie 1936.
[3] „Universul", Nr. 40, 10 Februarie 1936
[4] „Viitorul", Nr. 8497, 12 Mai 1936.
[5] „Viitorul", ibidem, p. 5.
[6] Documente din Istoria Partidului Comunist din România. Ed. P.M.R., 1951, p. 248.
[7] „Universul", Nr. 70, 11 Martie 1936, p. 11.

ducție de petrol a României deranjează pe naziști. Ei vor încerca pe linia unor insinuări făcute și cu ajutorul coloanei a cincia din România să arate pierderile efective pentru comerțul românesc din cauza acestei acaparări a petrolului de către Franța și să producă astfel o îndreptare a opiniei publice spre Germania. De sigur, a fost și acesta unul dintre mijloacele de largă suprafață întrebuințat de naziști și de către oamenii politici care erau în solda lor.

Cursa înarmărilor se manifestă deci în mod activ la noi. Trusturile de armament aveau nevoie de o bună desfacere a mărfurilor lor, în România și în genere în țările Micii Ințelegeri care făceau parte din „cordonul sanitar" ce înconjura U.R.S.S. „Prieteni desinteresați" ai României vin să arate publicului românesc necesitatea înarmărilor. De pildă, prin Aprilie 1936 vine la noi din Statele Unite un om de „știință", Charles Upson Clark, care ține o doctă conferință cu caracter economic la Academia Comercială. El își termină conferința cu un sugestiv proverb american: „Incredeți-vă în dumnezeu, dar aveți grijă ca praful de pușcă să fie mereu uscat"[1]. Instigațiile privitoare la războiul antisovietic se fac acum deschis de către reprezentanții acestor trusturi din S.U.A., care îmbracă în mod perfid masca oamenilor de știință.

In Martie, la Consiliul Apărării Naționale, generalul Angelescu „învederează o însemnată operă de înarmare"[2]. Trusturile de armament care lucrau prin Cehoslovacia sunt tot atât de active, ca și cele care lucrau prin Franța. Dintr'o discuție dintre Iorga și Șeba aflăm că ni s'au livrat prin Cehoslovacia 18.000 de mitraliere și că „meșteri" de ai lor au refăcut pirotehnia și arsenalul[3].

Toate aceste pregătiri se motivau însă pe linia așa ziselor garanții, pe care oficial Franța înțelegea să le dea României și celorlalte state din Mica Ințelegere, căci la sfârșitul lui Martie ziarele arată că la Paris, se duc importante conversații între reprezentantul Franței și reprezentanții Micii Ințelegeri. Se arată că între altele, s'a pus în discuție și organizarea garanțiilor privitoare la teritoriile situate la Estul și Sudul Germaniei.

Motivări pentru cursa înarmărilor erau deci în cantitate suficienta. Se mai întrebuințau atunci de către guvernul român și o serie de alte mijloace, pentru a se argumenta încă și mai mult această criminală acțiune. De pildă, se stimula ura împotriva Ungariei prin articole aparent desinteresate și chiar prin declarații oficiale. Intregul arsenal al șovinismului otrăvea opinia publică. In Ianuarie, un Român întors din America desvălue „activitatea revizionistă a Ungurilor în America"[4]. In Februarie, Carol al II-lea, într'un interview acordat redactorului diplomatic al ziarului „Daily Telegraph", spune: „Ungaria trebue să recunoască că nu putem admite nicio modificare a tratatelor de pace. Nu poate fi nicio umbră de discuție asupra revizuirii tratatelor"[5]. Ca în urma acestei declarații să înceapă o campanie de presă, prin care Ungurii sunt acuzați că „au falsificat declarația regelui"[6] și se deslănțue astfel o polemică plină de insinuări, cu scopul de a crea ura între poporul maghiar și cel român. Această situație, coroborată cu fap-

[1] „Universul", Nr. 95, 5 Aprilie 1936, p. 9.
[2] N. Iorga, op. cit., p. 322.
[3] Ibidem, p. 323.
[4] „Universul", Nr. 4, Ianuarie 1936.
[5] „Universul", Nr. 49, 19 Februarie 1936.
[6] „Universul", Nr. 51, 21 Februarie 1936.

tul că Austria şi Ungaria formaseră, sub egida Italiei, un bloc în basinul dunărean, dădea suficiente motive oficiale înarmării, care, în fond, avea scopul bine determinat: atacarea Uniunii Sovietice.

★

Cu toate că faptele, sumar analizate denotă că România burghezo-moşierească, întocmai ca şi puterile imperialiste, este departe de a duce o adevărată politică pentru apararea securităţii colective, documentele oficiale continuă până în vară (în Iulie) să păstreze această linie făţarnică.

In Iunie, are loc la Bucureşti o consfătuire a Micii Inţelegeri. consfătuire la care iau parte Beneş, preşedintele Republicii Cehoslovace şi prinţul Paul, regentul Jugoslaviei.

Din comunicatul oficial al acestei consfătuiri, se desprinde hotărîrea de „menţinere a păcii prin respectul frontierelor actuale pentru totdeauna intangibile şi ale tratatelor de pace... credinţa în Societatea Naţiunilor... ca şi respectarea principiului egalităţii statelor în Societatea Naţiunilor şi inadmisibilitatea vreunei propuneri care ar tinde să slăbească pactul dela Geneva" [1].

Mai mult încă, vizita mareşalului Franchet d'Esperey tindea să dovedească cât de puternică este legătura României cu Franţa, legătură care se adânceşte şi din cauza recentelor tratate încheiate.

Mareşalul a declarat atunci, printre altele: ...„un fapt de ordin financiar ne-a făcut să ne apropiem şi mai mult; este recentul acord relativ la petrol" [2]. Oficial deci, România merge pe linia vechilor ei alianţe şi în consecinţă va apăra intangibilitatea pactului Societăţii Naţiunilor. La dejunul oferit la Ministerul Afacerilor Străine, cu prilejul plecării marchizului d'Ormesson, ministrul Franţei la Bucureşti, Titulescu a precizat şi mai mult această situaţie. căci a declarat între altele: ...„fie că zilele care vin, vor fi zile de grea încercare, România va fi alături de Franţa, fie în opera constructivă a păcii, fie in opera defensivă a dreptului" [3].

In conformitate cu aceste atitudini, poziţia României la Liga Naţiunilor este aceea de opoziţie la vreo modificare a celor 26 articole ale Pactului Societăţii Naţiunilor.

Politica de securitate colectivă începuse însă să jeneze. Protagoniştii acestor idei se apropiau prea mult din cauza aceasta de U.R.S.S., singura apărătoare a politicii de securitate colectivă. Oamenii aceştia trebuiau îndepărtaţi de pe arena politicii internaţionale. Principiile trebuiau susţinute numai formal. Discursurile de acest fel, nu aveau alt scop decât acela de a înşela massele care trebuiau făcute să creadă că la Liga Naţiunilor se luptă pentru apărarea păcii.

Astfel, din cauza evenimentelor ce se pregăteau, guvernul român a trebuit oficial să treacă la fapte concrete, care vor dovedi o modificare deschisă a politicii lui externe. Pentru o înţelegere mai justă a acestei schimbări, este necesară o analiză succintă a actelor celor mai elocvente, caracteristice politicii de neintervenţie care se manifestă cu toată amploarea în tragedia războiului civil din Spania.

---

[1] „Universul", Nr. 156, 8 Iunie 1936.
[2] „Universul", Nr. 153, 5 Iunie 1936, p. 1.
[3] „Universul", Nr. 165, 17 Iunie 1936, p. 11

IV

In Iulie 1936, isbucneşte războiul civil din Spania. Guvernul legal spaniol al republicii luptă împotriva rebeliunii militaro-fasciste condusă de Franco, care tindea la cucerirea puterii şi la stabilirea dictaturii militare. Chiar din primele zile ale isbucnirii războiului civil, începuse să se observe amestecul anumitor puteri în acest conflict, care trebuia să fie rezolvat la el acasă, de către spanioli.

„Journal de Moscou" începe să desvălue situaţia. Se arată că anumite ţări „erau în curent cu rebeliunea ce se pregătea"[1] şi că se promisese generalilor rebeli un serios ajutor: „...este fără îndoială că acest ajutor a fost promis generalilor care pregăteau răscoala, nu pentru ochii lor frumoşi, ci în schimbul unor angajamente politice concrete, având o serioasă importanţă internatională..."[2]. Ziarul semnalează prezenţa în apele spaniole a unor vase de război ale Italiei şi Germaniei, „ţări care nu au frontiere comune cu Spania"[3].

De altfel, în August, amestecul Italiei şi Germaniei devenise atât de evident, încât marile puteri imperialiste, sub presiunea opiniei publice, sunt silite să ia anumite hotărîri. Guvernul francez prezidat de Léon Blum propune „politica de neintervenţie".

In fond, se consacrau sub acest titlu toate formele de tolerare şi de încurajare a agresiunii care se concretizaseră cu prilejul războiului italo-abisinian sau al ocupării zonei demilitarizate a Rinului.

Caracterizând politica de neintervenţie, tovarăşul Stalin a arătat urmările periculoase pe care acest joc politic îl poate avea: „Formal, politica de neintervenţie ar putea fi caracterizată în felul următor: „Fiecare ţară să se apere împotriva agresorilor cum vrea şi cum poate, asta nu ne priveşte; noi vom face comerţ cu agresorii cât şi cu victimele lor." In realitate însă, politica de neintervenţie înseamnă încurajarea agresiunii, deslănţuirea războiului, prin urmare transformarea lui în război mondial"[4]. „...Trebue însă remarcat că marele şi primejdiosul joc politic început de adepţii politicii de neintervenţie, poate sfârşi pentru ei, printr'un eşec serios"[5]. Tot ce a urmat, confirmă cu prisosinţă aprecierea, ca şi previziunea tovarăşului Stalin.

Propunerile făcute de Franţa au fost acceptate de Anglia şi, faţă de detaliile tehnice ale planului, precizate de ministrul de Externe francez, a aderat şi Germania. Printre documentele germane publicate la Londra în 1951, se găseşte un document care lămureşte de ce Germania a aderat la politica de neintervenţie.

Secretarul de Stat Diekhoff scrie ministrului de Externe:

„Cred că planul nu poate implica vreun pericol serios pentru noi. Cuvântul „Control" nu apare în nota franceză.

De asemenea, conform explicaţiilor lui François Poncet, ceea ce se implică este mai ales un schimb de informaţii şi de coordonare. Noi înşine putem juca un rol în a veghea ca acest aranjament londonez să nu evolueze într'o agenţie politică permanentă care ne-ar putea cauza neplăceri;

---

1 „Journal de Moscou", 28 Iulie 1936. Un rideau de fumée qui ne cache rien.
2 Ibidem.
3 „Journal de Moscou", 28 Iulie 1936.
4 I. V. Stalin, op. cit., p. 900.
5 Ibidem, p. 903.

şi în aceasta, putem obţine sprijin italian şi de asemenea englez"[1]... Deci, este clar. Germanii nu credeau că acest plan francez poate fi periculos pentru ei. Dacă cumva comitetul care trebuia să supravegheze neintervenţia, ar fi pornit să-şi ia în serios menirea, Germanii ajutaţi chiar de Britanici, l-ar fi împiedecat. Nu este de mirare deci că şi textul notei italiene privitoare la politica de neintervenţie dovedeşte că Italia fascistă îşi păstrează o poartă larg deschisă, pentru a putea trimite neturburată, trupe: „Dat fiind totuşi, că în propunerea franceză se vorbeşte de *ingerinţa indirectă,* fără să se specifice de ce e vorba, guvernul italian ţine să precizeze că interpretează această ingerinţă indirectă, în sensul că nu sunt admisibile, în ţările care aderă la acord, subscripţiile publice sau angajamentele voluntare pentru una sau alta din părţile în conflict. Guvernul italian acceptând să adere la neintervenţia directă, are deci onoarea să menţină observaţiile sale cu privire la neintervenţia indirectă"[2].

Deşi U.R.S.S. cunoştea motivele pentru care marile puteri imperialiste propuseseră politica de neintervenţie, deşi cunoştea motivele pentru care ţările agresive aderaseră la această politică, totuşi a aderat la politica de neintervenţie, socotind că este de datoria Uniunii Sovietice să fie prezentă în acest for politic în care se putea apăra, oricât de slab, pacea şi mai ales se puteau demasca uneltirile împotriva Republicii spaniole.

In vremea aceasta, în care din motive de largă umanitate, U.R.S.S. adera la politica de neintervenţie, republica Uruguay trimite o notă oficială Statelor Unite, prin care cerea ca Statele Unite să întreprindă o acţiune de mediaţie în Spania.

Răspunsul departamentului de Stat al S.U.A. a fost negativ: „După examinare profundă, guvernul din Washington a fost determinat să creadă că şansele de succes ale propunerii făcute de guvernul Uruguay, oricât de bine intenţionată ar fi această propunere, nu sunt de aşa natură, încât guvernul să poată renunţa la politica sa tradiţională de neintervenţie"[3].

Intr'o discuţie avută cu Joseph E. Davies, ambasadorul american la Moscova, Maxim Litvinov a arătat ce însemna în acel moment legea neutralităţii. Insemna că în fond, agresorii sunt liberi în Europa. Punctul acesta de vedere este recunoscut şi de duşmani ai păcii.. De pildă, Winston Churchill declară într'o lucrare a sa: „...Pe de altă parte, niciun eveniment nu era mai susceptibil de a întârzia sau de a împiedeca războiul, ca intrarea Statelor Unite în cercul european"[4]. Numai că atunci Statele Unite nu intenţionau deloc să ajute la restabilirea păcii în Spania, ci sperau într'o înlăturare a Republicii Spaniole. Davies, într'o scrisoare către M. Baruch, susţine tocmai acest lucru: „Situaţia spaniolă are mai mult un aspect rău, dar se poate ca Franco să reglementeze chestiunea, repurtând succese militare decisive"[5]. Iată deci care erau tendinţele marilor puteri imperialiste atunci când au iniţiat politica de neintervenţie propusă de social-democratul de dreapta, Blum. Vroiau în fond, fascizarea Spaniei.

---

[1] Documents on german foreign policy 1918—45. From the archivs of the german foreign ministry. London, His Majesty's Stationary Office, 1951. Series D. (1937—45), v. III Germany and the Spanish civil war. (1936—39), p. 64, 29 August 1936.

[2] „Viitorul", Nr. 8584, 25 August 1936, p. 6.

[3] „Viitorul", Nr. 8583, 22 August 1936.

[4] Winston S. Churchill, op. cit., p. 268.

[5] Joseph E. Davies, Mission à Moscou. Trad. Albert Pascal. Ed. de l'arbre. Montréal, 1944, p. 207.

In Septembrie 1936, se întâlneau la Londra, reprezentanții a 14 națiuni spre a constitui Comisia internațională de supraveghere a neutralității față de evenimentele din Spania [1].

In Octombrie, se constitue chiar și o comisie de anchetă care trebuia să vegheze ca nu cumva pactul de neintervenție să fie violat. Comitetul compus din juriști consulți, profesori dela Universitatea din Cambridge, generali, membri ai Camerei lorzilor ca și ai Camerei comunelor, trebuiau să prezinte bune garanții că nu intenționează, în fond, să lucreze serios („M. Mallalieu, jurist consult, Prof. Treud dela Cambridge, general Mac Kinon, lord Farrington, membru al Camerei lorzilor, J. Jager și Eleanor Rathborn, membri ai parlamentului englez" etc. [2].

„La Luna Park, în Septembrie 1936, leaderul social-democraților de dreapta, Léon Blum, ținea un discurs prin care apăra politica de neintervenție" [3], împotriva poporului francez care cerea ca Republica Spaniolă să fie ajutată. De altfel, opinia publică începuse să înțeleagă că sub firma neintervenției, se ajuta instaurarea fascismului în Spania.

Maischi, ambasadorul Uniunii Sovietice la Londra, trimite „la 23 Octombrie 1936, o notă lordului Plymouth, președintele Comitetului pentru executarea convenției de neintervenție... Această notă acuză Germania, Italia și Portugalia, că au contravenit regulilor pe care aceste puteri le-au acceptat, furnizând naționalilor juntei dela Burgos, mașini de război și motoare" [4]. Ambasadorul U.R.S.S. a protestat împotriva nenumăratelor acțiuni care dovedeau amestecul direct al Germaniei și Italiei în Spania.

De pildă, în documentele germane publicate la Londra în 1951, se găsește o scrisoare a Consulului din Tetuan către Ministerul de Externe, în care se arată impresia profundă, pe care escadra amiralului Carl a făcut-o la Ceuta. Escadra compusă din crucișătorul de buzunar Deutschland și din vaporul Luchs a fost primită în mod oficial de Franco. Iată fraza prin care Wegener, cel ce iscălește documentul, arată cum apreciază Franco ajutorul german: „Franco a răspuns în mod egal de cordial... și a exprimat mulțumirile sale, mai presus de toate, pentru sprijinul moral pe care Germania și Führerul îl arătaseră, trimițând o escadră, apreciind astfel, eforturile sale de a învinge comunismul, în Spania" [5].

Un alt document arată limpede că trupe regulate germane și italiene erau trimise în Spania. Consulul de Sevilla, Draeger, își exprimă părerea de rău că Germanii trimiși la Sevilla au fost „imediat și fără nicio îndoială recunoscuți ca Germani din cauza uniformelor lor albe și a albelor capele olimpice" [6]. In aceeași scrisoare, Draeger arată cu părere de rău, pentru Germanii care nu au întrebuințat aceeași metodă ca „aviatorii italieni care au apărut în uniforme ale ofițerilor legiunii străine din Spania, astfel că nimeni nu i-a băgat în seamă, deși șase bombardiere Caproni se găseau în același timp, pe aeroportul din Sevilla" [7]. Mai târziu, Italienii însă au venit și ei îmbrăcați în propriile lor uniforme.

---

1 „Viitorul", Nr. 8599, 5 Septembrie 1936.
2 Alfred Savelle, Spania, 1937, p. 54.
3 René Pinon, Chronique de la quinzaine. „Revue des deux mondes", 1 Octombrie 1936, p. 714.
4 René Pinon, Chronique de la quinzaine. „Revue des deux mondes", p. 472
5 Documents on german foreign policy, ibidem, 3 August 1936, p. 27.
6 Documents on german foreign policy, ibidem, 14 August 1936, p. 38
7 Ibidem.

In ceea ce priveşte încălcarea de către Portugalia a politicii de neintervenţie, aşa cum reiese din nota oficială a ambasadorului sovietic, Maischi, probe sunt nenumărate, dacă nu ar fi să ne referim decât la documentele germane. De pildă, Du Moulin, însărcinatul cu afaceri în Portugalia, scrie la 22 August 1936, că după ce vapoarele Kamerun şi Wigbert au sosit la Lisabona, „Primul ministru Salazar a îndepărtat toate dificultăţile, într'un timp foarte scurt, prin iniţiativa sa personală, încredinţând fostului ministru al Comerţului Ramires, proiectul"[1].

Toate aceste fapte evidente, nu-l împiedecă pe Eden să răspundă imperturbabil „după câte ştiu eu, nu!", la întrebarea pusă în Camera comunelor „dacă dl. Eden a primit o notă din partea guvernului spaniol privitoare la importul de arme prin Portugalia, pentru rebelii spanioli"[2].

★

Protestele oamenilor cinstiţi de pretutindeni nu impresionau însă câtuşi de puţin comitetul ce veghia la punerea în aplicare a politicii de neintervenţie. Guvernul Republicii Spaniole se adresa pretutindeni, arăta „că lamentabila istorie a politicii de neintervenţie este marcată de-a-lungul ei, cu sacrificiile Republicii"[3].

S'a demonstrat atunci de către guvern, cu multă durere, „că felul cum a funcţionat şi funcţionează politica de neintervenţie, pare să arate că singurul care nu are dreptul să intervină în războiul din Spania este guvernul spaniol"[4].

Se demască, în faţa poporului spaniol, politica comitetului de neintervenţie: „Comitetul dela Londra şi recentele sale acorduri este produsul acestei teze şi organul acestei politici: a nu permite în fond, poporului spaniol să apere Republica"[5].

Guvernul Republicii Spaniole a sezisat de nenumărate ori Liga Naţiunilor despre toate actele agresive ale Italiei şi Germaniei. Primul ministru al Spaniei a arătat presei, la 14 Septembrie, şi Societăţii Naţiunilor, la 18 Septembrie, toate nelegiuirile, toate actele îngrozitoare săvârşite de statele agresoare. Se petreceau atunci adevărate acte de piraterie în Mediterana, dar, oficial, comitetul dela Londra ca şi Eden, „nu ştia" cine comisese faptele agresive.

„Trebue odată să se sfârşească cu acest sistem dăunător pentru întreaga lume, de a se închide ochii în faţa faptelor reale. Statul anonim, ale cărui vapoare de război au creat în mod constant o adevărată situaţie de teroare, în Mediterana, este Italia"[6].

De nenumărate ori, vocea reprezentanţilor guvernului spaniol a răsunat la Geneva, denunţând agresiunea. In Septembrie 1936, ministrul de Război al Republicii Spaniole a adus dovezi concrete ale agresiunii. La şedinţa Consiliului a citit de exemplu următorul document: „La Guadalajara, divi-

---

[1] Documents on german foreign policy, ibidem, Doc. Nr. 52, 22 August 1936, p. 153.

[2] „Universul", Nr. 207, 29 Iulie 1936, p. 11.

[3] Azana Manuel, Discours prononcé le 18 Juillet a Barcelone. Ed spaniolă, 1938, p 14.

[4] Ibidem, p 15.

[5] Ibidem.

[6] Juan Negrin, Drei Reden des spanischen Ministerpräsidenten. Genf, Septembrie 1937, Coop. Etoile, Temple, Paris, p. 14.

ziile italiene Lettorio şi Săgeata Neagră au fost capturate împreună cu toate documentele statelor lor majore"[1]. Dar dovezile concrete nu aveau deloc să schimbe nefasta politică de neintervenţie.

★

Cum ar fi putut marile puteri imperialiste să asculte justele denunţari ale politicii agresive aduse împotriva Germaniei şi Italiei, când ele, înca dela început, erau hotărîte să ajute în mod camuflat la întronarea fascismului în Spania.

Inainte chiar de semnarea acordului de neintervenţie, Franţa a suspendat orice livrare de material de război, fapt care a determinat guvernul spaniol să protesteze. Scrisoarea reprodusă de agenţia Havas prin care guvernul republican spaniol arată că: „hotărîrea guvernului francez de a suspenda orice livrare de material de război, înainte de încheierea acordului, nu corespurde grijei de neutralitate, care a inspirat această hotărîre, deoarece nicio altă putere nu a luat o astfel de hotărîre, îngăduind aprovizionarea rebelilor"[2].

Nelivrarea comenzilor făcute dinainte, a fost prima activitate a guvernului prezidat de Léon Blum, care a trecut apoi la acte agresive împotriva Republicii Spaniole, înainte ca acordul, în care evident se stipulează acest lucru, să fie semnat. In ceea ce priveşte Anglia, atitudinea ei, este şi mai netă. „Guvernul britanic a făcut cunoscut celui francez că nu are putinţa de a interzice trimiterea de arme, muniţiuni, avioane, în tranzit, prin porturile engleze, trimise din alte ţări, spre Spania"[3].

Lordul Stanhope, secretarul de Stat la Ministerul Muncii, urmând linia guvernului, a declarat limpede în Camera lorzilor că „aprovizionarea cu combustibil a vaselor de război spaniole este o chestiune de ordin pur comercial, care nu interesează guvernul"[4].

Patru avioane engleze trimotoare Fokker a câte 1260 c. p., care nu au putut fi destul de discret camuflate, au fost reţinute în Franţa. Ştirea dată de agenţia Havas „că ele au fost cumpărate de Juan March, bancherul spaniol, care este acuzat de guvernul spaniol că finanţează revoluţia din Spania"[5], pare destul de serioasă, dată fiind atitudinea oficială a guvernului britanic. Felul în care acest guvern a înţeles să apere politica de neintervenţie pe care o iniţiase, se oglindeşte şi în Documentele germane publicate la Londra în 1951.

Insărcinatul cu afaceri din Spania scrie Ministerului de Externe, la 2 Ianuarie 1937. din Salamanca, despre cele relatate de Sangroniz, şeful de cabinet diplomatic al lui Franco.

Iată ce spune Sangroniz lui Schneudemann: „ambasadorul britanic Chilton, care este acreditat pe lângă guvernul roşu şi care a stat la St. Jean de Luz mereu în timpul sejurului Corpului diplomatic la San Sebastian în timpul verii, a întreţinut active relaţiuni diplomatice cu guvernul Franco.

[1] Geneviève Tabouis, Dela Liga Naţiunilor la San Francisco. Ed. Moderna. 1946. p. 305.
[2] „Viitorul", Nr. 8575, 13 August 1936, p. 6
[3] „Viitorul", Nr. 8571, 8 August 1936, p. 6.
[4] „Universul", Nr. 209, 31 Iulie 1936, p. 11
[5] „Universul", Nr. 208, 30 Iunie 1936, p. 11.

Note şi telegrame veneau dela el în fiecare zi.

Declaraţiile lui Eden, din ultimul său discurs ţinut în Camera comunelor despre chestiunea spaniolă, au fost comunicate înainte, guvernului naţionalist"[1]. Sangroniz a mai afirmat că „dl. Pach, ataşatul comercial al ambasadei britanice a fost deseori la Burgos şi Salamanca, pentru a discuta chestiuni economice"[2].

Incontestabil, însărcinatului cu afaceri al Germaniei i s'a povestit adevărul de către Sangroniz.

Toate evenimentele ce au urmat, confirmă în fond faptul că Marea Britanie a susţinut pe Franco. Statele Unite care oficial sunt de acord cu politica de neintervenţie, o pun riguros în aplicare când este vorba de guvernul Republicii Spaniole. Rigurozitatea se concretizează prin faptul că „Camera reprezentanţilor a adoptat un amendament privitor la clauza vânzării la plată, din proiectul legii de neutralitate Pittman, aşa ca să se limiteze la doi ani durata acestei dispoziţii şi a dat preşedintelui dreptul discreţionar de a interzice temporar, exportul oricărui articol nemanufacturat, sau al oricărei materii prime"[3]. Rigurozitatea se îndrepta net, împotriva guvernului Republicii Spaniole. Ambasadorul S.U.A. la Moscova se pare că a discutat cu Litvinov despre acest amendament la proiectul legii de neutralitate Pittman şi despre consecinţele ce decurg pentru Republica Spaniolă, căci iată ce notează Davies în jurnalul său: „Mă întreb dacă Litvinov nu are dreptate şi dacă nu o să ne dăm seama într'o zi, că înfometăm chiar acele naţiuni care constitue bastioane ale apărării supreme a democraţiei şi a libertăţii, împotriva totalitarismului şi a înregimentării"[4].

Nu tot atât de riguroase erau condiţiile, când era vorba de Franco.

Se găseau atunci forme, prin care să se arate că nu s'au putut găsi alte soluţii şi de aceea, într'un anumit caz numai trebue să se calce politica de neintervenţie.

Intr'un memorandum datat la Berlin în 31 Decembrie 1936, către şeful secţei extra-europene din Departamentul politic, se relatează un asemenea caz, când Statele Unite au trebuit „cu părere de rău" să calce politica de neintervenţie. Din textul documentului cităm câteva fraze edificatoare: „primul secretar al ambasadei americane, dl. Lee m'a vizitat şi, la instrucţiunile guvernului său, mi-a citit o comunicare a Departamentului de Stat american. Conform cu această comunicare, guvernul american nu putea respinge cererea firmei Robert Cuse de a expedia aeroplane şi motoare la Bilbao în sumă de $ 2.775.000, deoarece deciziunea unită a congresului cerea un embargo asupra expedierii de arme şi materiale de război numai natiunilor beligerante şi nu se aplica cazurilor de război civil.

Departamentul de Stat care în mod sincer regretă contravenţia la politica de neinterventie a guvernului american. în cazul de fată, afirmă mai departe că majoritatea avioanelor destinate exportului nu sunt noi şi trebue întâi reparate"[5]. Aşa dar, S.U.A. intervine deschis împotriva Republicii Spaniole.

[1] Documents on german foreign policy, ibidem, Doc. Nr. 181, p. 200—201
[2] Documents on german foreign policy, ibidem, p. 200—201.
[3] Joseph E. Davies, op. cit., p. 124—125, (Doc. din 18 Martie 1937).
[4] Joseph E. Davies, ibidem, p. 124—125.
[5] Documents on german foreign policy, ibidem, p. 198, Doc. Nr 78, 31 Decembrie 1936.

Această succintă analiză a formei concrete pe care o ia politica de neintervenție după isbucnirea războiului civil, nu mai lasă nicio îndoială asupra atitudinii pe care marile puteri imperialiste o au față de fascism.

Consecințele acestei atitudini duc la o mărire a agresivității germane. Winston Churchill relatează o discuție pe care a avut-o cu Ribbentrop, din care reiese limpede poziția Germaniei.

Germania în această vreme asigura mereu Anglia că va ataca U.R.S.S. Din propunerile făcute de Ribbentrop lui Churchill se vede cam ce teritorii cred Germanii că sunt necesare spațiului lor vital... „In consecință, Polonia și coridorul Danzig trebuiau absorbite. Rusia Albă și Ucraina erau indispensabile viitorului Reich de șaptezeci milioane de suflete"[1].

Din cauză că se cunoșteau aceste dorințe de expansiune spre Est ale Germaniei, nimeni în parlamentul britanic nu a rămas prea mirat, când s'a aflat că enorma cifră de aproximativ 11 miliarde mărci, se cheltuiseră în Germania pentru înarmare. La întrebarea, pusă în parlament, lui Chamberlain, acesta răspunde: „Guvernul nu posedă nicio cifră oficială, dar după informațiile pe care le-a putut aduna, nu văd niciun motiv de a gândi ca cifrele indicate sunt excesive pentru vreunul din exercițiile examinate"[2] Nu există nicio îndoială că se dorea înarmarea Germaniei, că se permitea orice Germaniei, în această etapă, pentru scopul bine determinat ca Germania să atace Uniunea Sovietică.

Uniunea Sovietică a întrebuințat atunci toate mijloacele ca să împiedece deslănțuirea războiului. Ea a arătat gravul pericol al războiului. Reprezentantul sovietic la Londra, urmând linia trasată, de luptă pentru menținerea păcii, a arătat că: „guvernul sovietic consideră că Europa este în fata unei cotituri istorice, la o răscruce de drumuri și că trebue să facă o alegere definitivă: sau să facă o realitate din securitatea colectivă, sau să vizeze la ceea ce se numește localizarea războiului, cale de retragere constantă în fața agresorului, cu speranța ridicolă că poate, totuși, lupul vorace nu va devora pe mica scufiță roșie"[3].

Intr'adevăr, războiul civil din Spania a desvăluit toate tendințele agresive ale fascismului, dar în același timp a lămurit și poziția marilor puteri imperialiste care au finanțat și au desvoltat fascismul atât pe cale directă, cât și pe cale indirectă.

In 1936, toate statele care trăiseră în credința intangibilității tratatului dela Versailles, înțelegeau că acest tratat se prăbușea, că Societatea Națiunilor era falimentară și că așa numita politică de apărare a păcii a imperialiștilor era o grosolană minciună.

V

România burghezo-moșierească apăra aceleași interese ca și burghezia internațională, care diriguia falimentul Societății Națiunilor. Analizând situația acestei etape istorice, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej apreciază că: „întregul curs al politicii interne și externe a României arată că cercurile reacționare românești se orientau categoric spre fascism".

---

[1] Winston S. Churchill, op. cit., p. 227.
[2] Ibidem, p. 231.
[3] Joseph E. Davies, op. cit., p. 123.
[4] Gh. Gheorghiu-Dej, 30 de ani de lupta a Partidului sub steagul lui Lenin și Stalin, Ed. P.M.R., 1951, p. 24.

Partidul Comunist din România a desvăluit această situaţie pe toate căile. Oamenii cinstiţi din România au putut astfel afla cum se desfăşura politica de trădare a guvernului liberal, care se pregătea să vândă bogăţiile şi independenţa ţării, imperialismului germano-fascist.

In documentele Partidului Comunist din România, această situatie este desvăluită, în toată monstruozitatea ei: „Falimentul către care se îndreaptă cu repeziciune regimul capitalisto-moşieresc din România, a trezit într'o parte din burghezia româna dorul de aventură. Politica de pace a Uniunii Sovietice nu-i convine. In grăbirea războiului contra ei, în forţarea cursului fascist din interior, o parte din burghezie vede izbăvirea. Şi tocmai acea aripa a partidului liberal care crede că ora H — era fascismului deschis — a şi sunat, şi-a întărit poziţiile prin refacerea guvernului Tătărescu. Aceeaşi clică burgheză este şi promotoarea *apropierii de politica externă hitleristă, de politica războiului imediat contra Uniunii Sovietice.*

Partidul naţional-ţărănist nu rămâne nici el în urmă. Madgearu la Berlin, Mihalache anunţat la Roma, planurile de modificare fascistă mussoliniană a Constituţiei, afişate de conducerea partidului naţional-ţărănist, dovedesc nu numai că acesta este unul din organizatorii de bază ai fascismului din România, dar şi că curentul hitlerist în politica externă e reprezentat de către o parte a partidului ţărănist"[1]. Deci guvernul liberal, sprijinit de întreaga reacţiune din România burghezo-moşierească, porneşte deschis la o schimbare a politicii externe, deci la înfeudarea ţării, la imperialismul agresiv german.

O foarte sumară analiză a importului şi exportului, în această perioadă a anului 1936, confirmă cu prisosinţă această situaţie. Câteva cifre pe care le dă economistul burghez V. Madgearu, într'o lucrare a sa, arată net înfeudarea ţării „la carul imperialismului german, pe care o executa cu mult zel, guvernul Tătărescu"[2].

Se ştie că 1936 este un an de depresiune. Există deci efective scăderi, atât în importul cât şi exportul nostru.

Totuşi, în special în 1936 participarea Germaniei este în creştere. Să luăm numai câteva exemple: „La importul de piei proaspete care se află în scădere pronunţată (se reduce la 20%), participarea Germaniei este în creştere:

In 1928 28,8%, iar în 1937 – 44,5%"[3].

La unele obiecte, se poate constata chiar o „excepţională" creştere, în 1936. De exemplu, la importul de fier şi oţel, Germania participă cu 36.8% în 1936, iar la importul de cărbuni minerali, procentul Germaniei se ridică dela 8,6% în 1928, la 47,1% în 1936, iar importul de aramă se urcă „ocazional" — spune economistul burghez — în 1936 la 48,7%.

La importul de fire de lână, în timp ce se înregistrează o descreştere a participării basinului dunărean, se constată o remarcabilă creştere a par-

---

[1] Documente din Istoria Partidului Comunist din România, Ed. P.M.R., 1951, p. 224.

[2] 30 de ani de luptă a Partidului pentru socialism, pentru Pace, pentru fericirea Patriei, p. 76.

[3] Toate cifrele şi datele cu privire la import şi export, s'au luat din lucrarea: V. Madgearu, Evoluţia economiei româneşti dupa razboiul mondial. 1940, Mon. Of. şi Imprim. Nation., p. 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291.

ticipării Germaniei, care în 1928 avea un procent de 22,3%, iar în 1937 are un procent de 72,2%.

Aceeaşi creştere se poate observa la importul de mătase vegetală :

1928 = 18,7%.

1937 = 42,2%, în timp ce Franţa are o participare în descreştere: 1934 - 46%.

1937 = 7,5%.

La importul de fier şi oţel laminat, procentul participării Germaniei este în creştere :

1928 = 17,5%.

1937 = 51,7%.

Aceeaşi situaţie se constată la importul de colori, vopsele şi lacuri :

1928 = 46,4%.

1937 = 71,2%.

La uleiuri minerale şi derivate :

1928 — 22%

1937 = 51,30% ; la importul de maşini şi aparate electrice, (1937 = 42,2%), la maşini motrice, cazane cu vapori şi turbine (1937 = 39,7%) ; la maşini-unelte (1936 = 60,3%) în timp ce la aceste din urmă obiecte, participarea Angliei scade : dela 14.8% în 1928. la 0.0% în 1937.

Cât priveşte importul de maşini de ţesut, participarea Germaniei creşte vertiginos : 2,8% în 1928, 55,2% în 1937.

Aceeaşi creştere, se constată la maşini agricole, unde participarea este de 23,2% în 1928 şi de 50,7% în 1937.

In ceea ce priveşte importul de automobile, Germania trece dela 5.6% în 1928 la 24.6% în 1937.

La importul de medicamente, participarea Germaniei creşte : 1928 37,5%, 1937 — 57%, în timp ce importul francez este pentru acest articol în descreştere : 1928 — 47,2%, 1937 — 17.8%

Aceeaşi situaţie de creştere a participării Germaniei, se observă şi la importul de produse chimice : 1928 = 39,5%
1937 = 53,6%

La aceleaşi obiecte, participarea Angliei şi a Franţei trece pe planul al doilea, fără ca aceste două state să protesteze câtuşi de puţin.

In ceea ce priveşte exportul, se constată aceeaşi situaţie de scădere a participării Franţei, de exemplu, la exportul de legume, care scade dela 23,6% în 1928, la 6,8% în 1938, în timp ce piaţa germană ocupă un loc important atât în exportul de legume, cât şi în exportul se seminţe de plante, care creşte :

1928 — 23,66%.

1937 — 46,5%.

Aceste câteva exemple coroborate şi cu nu tablou statistic întocmit de preşedintele Institutului pentru cercetarea conjuncturilor, o personalitate oficială nazistă din Berlin, dovedesc locul tot mai dominant al Germaniei în comerţul nostru exterior. De altfel, din cifrele tabloului de mai jos reiese dominaţia Germaniei în întreg spaţiul balcanic, unde Franţa şi Anglia au o participare redusă[1].

---

[1] Wageman Ernst, Der neue Balkan, Hamburg, 1939, p. 120.

Export

Anul	Germania	Italia	Marea Britanie	Franța	S. U. A.
1929	19,9	16,4	6,0	5,9	4,8
1936	31,4	4,1	12,0	4,1	6,0

Import

Anul	Germania	Italia	Marea Britanie	Franța	S. U. A.
1929	16,8	8,7	9,4	6,7	8,2
1936	34,2	1,5	9,6	3,0	6,1

Aceasta înseamnă implicit că marile puteri imperialiste începuseră totuşi, în 1936, să se decidă la părăsirea zonei de influență pe care o aveau în România.

Burghezia considera în această vreme că România trebue în fond să rămână o țară agricolă şi căuta să fundamenteze prin teorii economice această situație de înfeudare la Germania: „Această situație nu este atât rezultatul unei cristalizări politice, cât al schimbării de structură a economiei româneşti"[1]. Toate teoriile şi argumentele ştiinței burgheze nu puteau ascunde trădarea guvernului liberal care era evidentă în politica internă, de a păstra încă o anumită mască în politica externă. In acest sector politic, se discută fățarnic, chiar în Iulie, despre securitatea colectivă şi despre respectarea Pactului dela Geneva.

★

In August, Mica Ințelegere şi deci şi România, primiseră nota franceză cu privire la politica de neintervenție în războiul civil din Spania. Guvernul Tătărescu a pus în aplicare această politică, în acelaşi fel în care o puseseră în aplicare Anglia, Franța şi Statele Unite. Se respectau oficial formele, dar se călcau sub înalte auspicii, aşa cum se călcaseră în vremea războiului italo-abisinian

In August, Pedro de Prat y Soutzo, ministrul Spaniei la Bucureşti „a demisionat"[2] ca un trădător, considerând că nu poate servi Republica Spaniolă. A rămas la Bucureşti, fiind considerat în mod oficial ca ministru al Spaniei „naționaliste". In Noembrie 1936, îl vedem, în orice caz, în plină acțiune de propagandă pentru Franco, socotit fiind ca ministru al Spaniei naționaliste, într'o vreme în care guvernul Franco, nu fusese recunoscut de marile puteri imperialiste. Pedro de Prat y Soutzo dă atunci oficial o masă pentru legionarii care plecau în Spania şi care considerau că au fost primiți de ministrul Spaniei naționaliste. Evident că Prat y Soutzo se bucura de protecția oficială a guvernului, care îl considera în fond ca reprezen-

[1] V. Madgearu, op cit., p. 301.
[2] „Universul", Nr. 216, 7 August 1936, p. 13.

tantul lui Franco la București. In orice caz, înaltele cercuri îl tratau ca atare, căci titlul lui apare ca ceva obișnuit.

Aceste aspecte ale aplicării politicii de neintervenție în România sunt oarecum oficioase. Ele dovedesc schimbările survenite în politica externă

★

In Aprilie, Turcia a denunțat convenția care o împiedeca de a avea normală suveranitate asupra propriului ei teritoriu.

In 23 Iunie s'a deschis la Montreux, conferința „Strâmtorilor". In mod oficial se punea problema securității colective. Numai că singura delegație care lucra sincer în acest sens la Montreux, a fost delegația sovietică. Toți cei care asemenea lui Barthou susțineau, pe această linie, politica dusă de Uniunea Sovietică, erau socotiți indezirabili. Se pare că, fără să fie deloc prieten al comunismului, Barthou era un adept al politicii de securitate colectivă și în acest sens dorea o apropiere de Uniunea Sovietică. In problemele principale ce trebuiau stipulate la Montreux, reprezentantul U.R.S.S. a prezentat conferinței un text limpede în care se arăta că noua convenție a strâmtorilor nu trebue să aducă niciun prejudiciu pactelor de asistență mutuală existente: „Dispozițiile prezentei convenții, neputând să aducă atingere drepturilor și obligațiilor decurgând din pactul Societății Națiunilor pentru înaltele părți contractante, membre ale Societății Națiunilor, sau să restrângă într'un chip oarecare misiunea acesteia de a salvgarda cu eficacitate securitatea națiunilor" [1]. Textul propus de delegația britanică era departe de a apăra aceleași puncte de vedere, căci tindea în fond, la substituirea Pactului Societății Națiunilor.

Or, în acest moment, susținerea Ligii Națiunilor și a vechilor pacte, însemna o întărire a politicii de securitate colectivă. In rezoluțiile și hotărîrile plenarei a V-a lărgite a Comitetului Central al Partidului Comunist din România, se vede limpede că, pentru asigurarea unei adevărate politici de apărare a țării împotriva fascismului german, Partidul „cere o politică de strânsă legătură cu Uniunea Sovietică și de încheiere a unui pact de asistență mutuală cu ea. Toate măsurile care sunt în stare să asigure pacea și securitatea țării lor și să oprească pe agresor, ca întărirea Ligii Națiunilor, tratatele de neagresiune și de asistență mutuală ș.a.m.d. trebue să fie consecvent realizate, susținute și apărate" [2]... Tocmai acest lucru nu îl voiau puterile imperialiste. Textul britanic anihila, de fapt, toate convențiile care stăteau la baza Ințelegerii balcanice. Se încerca o desagregare a vechilor alianțe, o restructurare în fizionomia politică a spațiului balcanic, care nu mai convenea celor hotărîți să cedeze această sferă de influență Germaniei hitleriste. Textul britanic voia deci să aplice numai articolul 16 al Pactului Societății Națiunilor, adică articolul care prevedea unanimitatea voturilor și să înlăture articolul 23, care prevedea respectarea acordurilor regionale ca și paragraful 7 din articolul 15, care se ocupa de asistențele regionale existente. Când s'a arătat Angliei că aceasta însemna de fapt lichidarea Pactului Ințelegerii balcanice, i-a displăcut profund, așa cum a displăcut și Franței

[1] „Universul", Nr. 189, 11 Iulie 1936, p. 15.

[2] Documente din Istoria Partidului Comunist din România. Ed. P. M. R., 1951, p. 277.

care s'a văzut în situaţia de a accepta oficial textul sovietic. La 27 August, România a ratificat Convenţia strâmtorilor. Se înregistrase, graţie luptei U.R.S.S., un succes în apărarea principiului de securitate colectivă.

★

Discuţiile ce avuseseră loc la Montreux în jurul textelor propuse de delegaţia sovietică de o parte ca şi de delegaţia britanică de alta, au desvăluit încă odată intenţiile marilor puteri imperialiste de a substitui vechiului Pact al Societăţii Naţiunilor un altul, care să convină intereselor lor, în pregătirea agresiunii împotriva Uniunii Sovietice. In ceea ce priveşte spaţiul balcanic, textul propus de delegaţia britanică, dovedea o clară tendinţă de a schimba configuraţia politică din spaţiul balcanic, în favoarea statelor agresoare (Germania şi Italia). Aceasta a arătat limpede guvernului Tătărescu ce avea de făcut. In fond, indicaţiile celor cărora România le era înfeudată erau foarte clare: dacă zona de influenţă se ceda Germanilor, politica externă a guvernului Tătărescu trebuia implicit să urmeze acest drum. Clasei dominante din România îi era în fond, indiferent stăpânul; important era ca acest stăpân să-i garanteze privilegiile de clasă. Guvernul Tătărescu care se îndrepta net spre Germania, a trebuit să ia poziţie, imediat după Montreux. Tătărescu a fost sprijinit în această atitudine de Carol al II-lea care dirija mersul spre dreapta al politicii externe a României, în mod vădit. „Regele a intervenit pentru Tătărescu"[1], relatează Iorga în aceeaşi însemnare. Ceea ce dovedeşte că regele era de perfect acord cu poziţia luată de Tătărescu. Astfel, se pot înţelege în adevăratul lor sens cuvintele „apărarea intereselor României" care se traduceau concret prin înfeudarea ţării la carul imperialismului german.

★

După 1 Septembrie, când presa comunică oficial schimbarea de guvern. actele de vădită modificare a politicii externe vor fi vizibile, chiar în declaraţiile oficiale, care păstrează totuşi încă unele aspecte ale poziţiei ipocrite de adeziune la politica de securitate colectivă.

Acţiuni nenumărate ale guvernului Tătărescu mai ales pe planul politicii interne, dovedesc adeziunea acestui guvern la politica hitleristă. Deşi actele politice au continuat câtva timp să se facă mai acoperit, se pot da numeroase exemple despre protecţia de care s'au bucurat mişcările de dreapta din partea guvernului Tătărescu. Desprindem câteva aspecte. Se permitea în Ianuarie, de pildă, organizarea unui plebiscit al Germanilor din România având ca scop „să se vadă că populaţia germană formează un tot"[2], în sensul aderării acestei populaţii, la politica nazistă. S'a îngăduit atunci, fără nicio opreliște, alcătuirea articolelor care constituiau regulamentul organizaţiei fasciste germane în România.

In privinţa ajutorului direct ce s'a dat fasciştilor români, există un material imens care, de sigur, nu poate fi analizat în cadrul acestui studiu. Este însă clar, că organizaţia „Totul pentru ţară" care era în fond Garda de fier, beneficia în 1936 de o asemenea protecţie, încât adunările şi manifestă-

[1] N. Iorga, op. cit., p. 347.
[2] „Universul", Nr. 11, 12 Ianuarie 1936, p. 11.

rile acestei organizații „se bucurau de toată publicitatea în presa oficioasă și semioficioasă" [1].

Ziarul de dreapta care desvălue această situație, mai arată că „guvernul a ridicat paza militară dela așa numita Casă verde din Bucureștii Noi, care, după cum se știe, era căminul gardiștilor, dând dreptul ca, pe viitor, Casa verde să fie stăpânită de organizația „Totul pentru țară", iar la uzinele metalurgice Malaxa se confecționează în metal insignele pentru organizația „Totul pentru țară" [2]. In vremea aceasta în care, pe plan intern, se ajuta pe toate căile desvoltarea atât a organizațiilor fasciste germane, cât și desvoltarea organizațiilor fasciste române, emisarii neoficiali ai guvernului sunt trimiși la Berlin. Aflăm de pildă, din însemnările lui N. Iorga, că Gh. Bratianu a fost la Berlin, unde a făcut și anumite declarații presei. In Iunie însă, emisarii sunt trimiși în mod mai deschis. De pildă, aflăm că Goga „a fost primit într'o audiență de Suveran" [3] care a durat două ore și apoi a plecat în străinatate. (Se pare că s'a anunțat oficial plecarea la Karlsbad). Toate faptele întâmplate, în special pe plan intern, întregesc înțelegerea mai clară a politicii externe, pe care o manifestă în mod oficial guvernul Tătărescu.

Pentru a înșela opinia publică, declarațiile lui Tătărescu privitoare la politica externă sunt pe linia apărării politicii de securitate colectivă: „....Intărirea alianțelor existente, colaborare activă la întărirea Societății Națiunilor, colaborare activă la toate inițiativele active pentru organizarea frontului unic și indivizibil al păcii și securității colective" [4]. Deci, nimic nu se va schimba. Se merge pe același drum. Aceasta, se spunea la 1 Septembrie. La 4 Septembrie însă, în declarațiile oficiale făcute presei de Victor Antonescu, pe aceeași linie, se adaugă, în mulțimea copleșitoare de asigurări de credință la vechea politică și două fraze semnificative. Una subliniază amiciția deosebită a României pentru Italia fascistă: „ O origină comună și amintirile marelui război ne leagă de Italia. Interesele economice ale celor două țări și simpatia poporului român pentru Italia, întăresc aceste legături" [5]. Altă frază arată bunele legături cu Germania, accentuându-se în mod special asupra unor însemnate interese economice: „... In sfârșit, vom menține cele mai bune legături cu vecinii noștri și cu toate celelalte state: printre acestea Germania cu care avem bune relații isvorîte din însemnate interese economice" [6]... In declarațiile program ale guvernului intră acum în mod deschis, relațiile cu cele două state agresoare.

In curând, o serie de acte oficiale ilustrează net înfeudarea la Germania. Chiar în Septembrie, o delegație română condusă de Prof. Gh. Leon pleacă la München, pentru a duce negocieri în legătură cu exportul nostru de petrol în Germania. Organul guvernului, „Viitorul", afirmă deschis că „obișnuit, petrolul reprezenta 25% din totalul vânzărilor în Germania: azi, acest produs alcătuește 65% din totalul exportului în acea țară". Ziarul tinde să popularizeze această situație, arătând o serie de avantaje. De pildă, arată că pentru orice cantitate de petrol „ce depășește 25% din quantumul global al

[1] „Cruciada Românismului", Nr. 65, An. II, 14 Martie 1936.
[2] Ibidem, p. 8.
[3] „Universul". Nr 166, 14 Iunie 1936, p. 11.
[4] „Viitorul", Nr. 8591, 1 Septembrie 1936, p. 1.
[5] Ibidem, Nr. 8594, 4 Septembrie 1936, p. 2.
[6] Ibidem, Nr. 8594, 4 Septembrie 1936.

exportului nostru în acea țara", va fi plătit în devize libere și forte" [1]... Se tinde deci să se arate că relațiile economice cu Germania vor aduce numai câștig țării. Pe de altă parte, se înlesnesc transacțiile societăților care lucrează cu Germania. De pildă, în Octombrie, Monitorul Oficial din 19 Octombrie publică jurnalul Consiliului de Miniștri, prin care se prelungește contractul S.A.R. pentru cultura și exportul semințelor oleaginoase soia, pe încă doi ani. Printre condițiile ce se pun societății, la prelungirea contractului, două sunt interesante de relevat: „Să importe din Germania pentru o egală valoare mărfuri germane, din care 50% dela I. G. Farbenindustrie, iar pentru restul de 50% să importe alte mărfuri germane, cu avizul Ministerului Industriei și Comerțului" [2]. Se adaugă apoi într'un alt articol, că se va acorda, la cerere, societății și un avans de import, dar „acest avans de import se va putea face fie numai de I. G. Farbenindustrie, fie dela această firmă și alte firme" [3].

In Noembrie, un incident mărunt, poate ilustra slugărnicia guvernului față de Germania. Naziștii căutau să pătrundă și pe cale culturală, cât mai adânc la noi. Pe această linie, contele Rudiger Altman, consilier al legației germane, urma să conferențieze la Dalles despre muzica germană. Opinia publică a aflat curând însă că acest Altman „a fost șeful poliției secrete pe vremea ocupației" [4]. Aflăm din memoriile lui N. Iorga, că „Victor Antonescu nu poate da nicio sugestie Șefului legației, Fabricius" [5]. Deci, nici în cazul când un om adusese evidente prejudicii țării în calitate de șef al serviciului secret german, în vremea de tristă amintire a ocupației, nici atunci, fiind deci perfect îndreptățit, ministrul de Externe român nu îndrăsnea să ia vreo măsură. De altfel, tratat fiind cu nenumărate menajamente, Fabricius a protestat, amenințând că „dacă vor fi demonstrații, el va cere satisfacție" [6]. Toate aceste metode naziste erau bine cunoscute Uniunii Sovietice. De nenumărate ori Uniunea Sovietică a prevenit pe susținătorii nazismului, arătând gravele consecințe ale acestei situații. Litvinov, de pildă, a arătat acest lucru lui Davies, ambasadorul Statelor Unite la Moscova, acuzând marile puteri imperialiste că aruncă de bună voie în brațele lui Hitler țările mici.

Reprezentantul U.R.S.S. a prevenit atunci pe ambasadorul Statelor Unite că această situație va duce la distrugerea securității colective, Hitler devenind apoi „stăpânul micilor țări, una după alta". Este limpede că prin voința guvernelor imperialiste, România a intrat în zona de influență a Germaniei.

★

Incă din Iunie 1936, Germania a pornit să-și ia în primire zona de influență cedată. Doctorul Schacht, ministru al Economiei Reichului și președinte al Băncii Reichului, a plecat la Belgrad, Atena și Sofia. In organul oficial al guvernului Tătărescu, vizita se comenta, ca având drept scop „încheierea de acorduri de clearing pentru a determina țările din Sud-Estul european să cumpere mărfuri în mai mare cantitate din Germania, în schimbul produselor agricole" [7]. De fapt, această evidentă acaparare economică a spațiului

---

[1] Viitorul, Nr. 8612, 25 Septembrie 1936, p. 1.
[2] „Cruciada Românismului", Nr. 92, 30 Octombrie 1936 p. 2.
[3] Ibidem, Nr. 92. 30 Octombrie 1936.
[4] N. Iorga, op. cit., p. 372.
[5] Ibidem.
[6] Ibidem.
[7] „Viitorul" Nr. 8522, 12 Iunie 1936.

balcanic se traduce pe plan politic prin metode naziste, de desagregare a Micii Inţelegeri.

Despre această situaţie politică se ştia bine în cercurile conducătoare ale Statelor Unite.

Deşi se cunoştea importanţa Micii Inţelegeri ca şi posibilitatea ce o avea de a juca un rol în salvgardarea păcii, totuşi se permitea Germaniei să întreprindă acţiuni de desagregare a acestui for politic

In Iunie, naziştii au lucrat mai mult în Jugoslavia.

Vizita lui Schacht acolo, a creat o strânsă legătură a Jugoslaviei cu Germania. Oficiosul „Vreme" a anunţat atunci limpede situaţia: „...Vizita este considerată ca un nou pas al Germaniei în vederea stabilirii de legături economice cât mai strânse cu aceste ţări" [1]. Ziarul adaugă însă şi alte precizări, afirmând că „creanţele jugoslave în Germania se menţin la 400 milioane dinari... şi că o mare parte a exportului jugoslav e îndreptat spre Germania" [2]. Tot în Iunie, se mai dau încă o serie de amănunte în legătură cu noile acorduri dintre Jugoslavia şi Germania, arătându-se că „exportul sârbesc pentru Germania creşte cu 300 milioane" [3]. Efectele acestei înfeudări, s'au văzut curând, căci în Noembrie, Stoiadinovici a declarat făţiş că „fiecare din membrii Micii Inţelegeri îşi poate căuta cum vrea de interesele sale" [4]. Se pare că în opinia publică exista o serioasă preocupare în legătură cu ruperea Jugoslaviei de Mica Inţelegere, căci Iorga revine asupra acestei situaţii în memoriile sale şi atunci aflăm că în fond totul se făcea cu asentimentul Angliei: „Topa îmi relevă nesinceritatea lui Stoiadinovici care vorbeşte de dreptul fiecărui membru al Micii Inţelegeri de a-şi căuta în afară de punctele înseşi ale pactului, de interesele sale proprii". Adaugă apoi că prinţul Paul (regentul Jugoslaviei) „a cărui soţie e vara primară a ducelui de Kent, e la Londra pentru a primi instrucţiuni" [5]. In orice caz, ceea ce a urmat a fost făcut incontestabil cu asentimentul Angliei. Această politică a Jugoslaviei s'a făcut cu asentimentul marilor puteri imperialiste. Se căuta însă înşelarea masselor. Casidolat, ministrul Jugoslaviei la Bucureşti, prezintă politica lui Stoiadinovici ca „dreaptă" [6], şi adaugă că „am încheiat cu Krupp, dar aceasta n'are a face cu îndreptarea alianţelor" [7]. Şi totuşi, pe oamenii cinstiţi în nelinişte adânc politica de vădită duplicitate a lui Stoiadinovici, care a făcut primul pas în procesul de desagregare a Micii Inţelegeri. De pildă, preşedintele Camerei cehoslovace, Malpeyer, îşi arată neliniştea. Iorga relatează: „şi pe el, îl nelinişte duplicitatea lui Stoiadinovici". În culisele Micii Inţelegeri discuţiile arătau că semnatarii tratatelor ce stăteau la baza Micii Inţelegeri nu mai credeau că acest for politic mai putea să le fie util. Guvernele burgheze

---

[1] „Viitorul", Nr. 8522, 12 Iunie 1936
[2] Ibidem.
[3] „Cruciada Românismului", Nr. 78, 27 Iunie 1936, p. 2
[4] N. Iorga, op. cit., p. 373.
[5] Ibidem, p. 371.
[6] Ibidem, p. 386.
[7] Ibidem.

căutau să se apropie cât mai mult de Germania, în speranța că această grabă și această slugărnicie, le va aduce oarecare avantaje.

★

In Septembrie 1936, toate aceste vădite semne de desagregare a Micii Ințelegeri se ascund cu grijă. Comunicatele oficiale au tendința de a înșela încă massele. In Septembrie, Stoiadinovici face o vizită oficială în România. Din declarațiile facute de Tătărescu agenției Avala reiese că scopul vizitei era încheierea unui acord comercial între Jugoslavia și România în privința alimentării cu petrol a Jugoslaviei și a aprovizionării României cu cupru din Jugoslavia. Incheierea acestei transacții urma după vizita lui Schacht la Belgrad. Este posibil, ca atunci Tătărescu și Stoiadinovici să fi ajuns la anumite puncte comune, asupra modului în care Mica Ințelegere trebuia să-și modifice politica externă. In orice caz, comunicatele oficiale ca și discursurile rostite, stăruiau asupra poziției neschimbate a Micii Ințelegeri. „Scopurile, metoda și politica Micii Ințelegeri și a Ințelegerii balcanice rămân deci neschimbate"[1]. (Declarația lui Stoiadinovici făcută presei române și străine). Această declarație s'a dat presei cu două zile înainte de Conferința Micii Ințelegeri, care a avut loc la Bratislava, în zilele de 13—14 Septembrie 1936. Nu cunoaștem nici stenogramele și nici discuțiile ce s'au dus în culisele acestei conferințe, dar analiza textului comunicatului oficial aduce evidente lămuriri asupra noii atitudini politice spre care se îndreaptă Mica Ințelegere. In câteva fraze, se reînnoesc angajamentele față de Liga Națiunilor: „...cele trei state se declară gata să se asocieze numai la sforțările menite să întărească autoritatea Societății Națiunilor în vederea menținerii și organizării păcii"[2]. Se reînnoește și asigurarea respectării pactelor regionale. In această parte a comunicatului se găsește însă o frântură de frază care ilustrează situația de desagregare a Micii Ințelegeri: (statele Micii Ințelegeri)"... continuând bine înțeles să întrețină cu celelalte țări raporturile de vie și strânsă cooperare pe care fiecare din ele a isbutit să le stabilească"[3]. Se simte net că atât România cât și Jugoslavia care, este evident acum, se înțeleseseră cu prilejul vizitei la București a lui Stoiadinovici, își rezervau dreptul de a se lega cât mai strâns de Germania. Intr'un alt punct al comunicatului acest lucru se spune sub o formă mai clară. Este vorba de raporturile economice dintre țări. Se arată că în Octombrie se va întruni la București Consiliul economic al Micii Ințelegeri, care „va examina proiectele stabilite de experți, cum și alte posibilități de extindere în sânul Micii Ințelegeri... va avea de asemenea să se ocupe de chestiunea apropierii economice în Europa Centrală"[4]. Această frază a comunicatului care arată necesitatea unei apropieri de Europa Centrală este confirmarea oficială, pe care Mica Ințelegere o dă pe linia îndreptării ei spre Germania hitleristă.

In Octombrie, această situație devine evidentă, mai ales după discursul lui Leopold III al Belgiei, care repudia în mod oficial alianța cu Franța. Regele Belgiei a arătat atunci că, în conjunctura internațională creată, Bel-

---

[1] „Viitorul", Nr. 8601, 12 Septembrie 1936
[2] Ibidem, Nr. 8604, 16 Septembrie 1936, p. 5.
[3] Ibidem. p. 4.
[4] Ibidem. Nr. 8604, 16 Septembrie 1936

gienii „sunt situați acum pe o poziție internațională asemănătoare aceleia de dinaintea războiului"[1].

Situația creată prin repudierea oficială a alianței cu Franța de către Belgia a produs, de sigur, o anumită mișcare în activitatea politicii externe a României. Tătărescu a plecat la Belgrad să se sfătuiască cu Stoiadinovici. S'a pus de sigur, acolo problema dacă comunicatul dat la Bratislava de către Mica Ințelegere nu o leagă prea mult încă de vechile alianțe și dacă nu este cazul să se producă o schimbare mai vădită. In presa românească oficială acest lucru nu se comentează. Singurul fapt sugestiv îl constitue reproducerea, în organul oficial al guvernului, „Viitorul", a unui comunicat oficial al guvernului jugoslav, publicat în ziarul „Vreme", cu prilejul vizitei lui Tătărescu la Belgrad. Oficiosul guvernului jugoslav desminte categoric unele comentarii făcute în presa străină după care, „se afirmă că Jugoslavia și România s'ar gândi să imite exemplul Belgiei, părăsind relațiile actuale"[2].

Desmințirea dată de oficiosul jugoslav nu a produs nicio destindere. Era normal să fie așa, căci ea contrazicea declarațiile făcute de primul-ministru al Cehoslovaciei cu prilejul unui răspuns pe care acesta l-a dat ziarului „Echo de Paris". Milan Hodza, membru al partidului agrarian cehoslovac, a publicat aceste declarații în ziarul „Venkov", organul principal al partidului agrarian. Declarațiile sunt atât de categorice, încât nu permit nicio umbră de îndoială: „Este natural ca Mica Ințelegere și Europa Centrală să caute a-și pune la punct relațiile cu Germania, cum fac și Franța, Italia și Anglia. Noi nu trăim în afară de spațiu, și nu putem trăi izolați, când două treimi din granițele noastre ating statele germane"[3].

Spre sfârșitul lunii Octombrie, necesitatea unor declarații mai evidente decât a celor date la Bratislava se face din ce în ce mai simțită. In acest scop, Carol al II-lea pleacă la Praga. Chiar în discursul protocolar al lui Beneș, ținut la dineul de gală, scopul acestei întrevederi se deseneazä cu claritate „...să discutăm și să stabilim atitudinea de luat, în fața tuturor schimbărilor pe care le aduce evoluția rapidă și uneori precipitată a vieții internaționale actuale"[4].

Din discursul lui Beneș însă, se vede mult mai mult. El face aprecieri asupra „alianțelor ce se sdruncină", asupra alianțelor care se regrupează, asupra concepțiilor politice ce se revizuesc și termină spunând: „...Mica Ințelegere demonstrează din nou viabilitatea ei, nu încetează de a constitui un sprijin ferm și indestructibil pentru membrii ei, fără ca prin aceasta să piardă adaptabilitatea și elasticitatea necesară"[5]. Scopul consfătuirii lui Carol al II-lea cu Beneș era tocmai această adaptabilitate și elasticitate, necesare schimbărilor din politica externă. De sigur, pactul sovieto-cehoslovac deranja socotelile lui Carol al II-lea, care vroia o schimbare mai vizibilă. Totuși, presa străină apreciază că s'a ajuns cu prilejul acestei vizite, la „un acord în ceea ce privește relațiile cu Germania: Cehoslovacia este gata de a

---

[1] René Pinon, Chronique de la quinzaine. „Revue des deux mondes", 1 Noembrie 1936 p. 231.

[2] „Viitorul", Nr. 8637, 24 Octombrie 1936, p. 1

[3] Ibidem, Nr. 8618, 2 Octombrie 1936, p. 5.

[4] Ibidem, Nr. 8642, 30 Octombrie 1936, p. 3.

[5] Ibidem.

negocia cu ea"[1]. De altfel, textul comunicatului oficial, care s'a publicat cu prilejul vizitei lui Carol al II-lea este actul doveditor al schimbării deschise din politica externă a Micii Înțelegeri și deci și a României. Comunicatul nu mai are deloc fraze de reafirmare a adeziunii la politica Societății Națiunilor. Singurul lucru care revine este adeziunea la politica de neintervenție: „Decizia luată la Bratislava de cele trei state ale Micii Înțelegeri de a rămâne departe de toate încercările de imixtiune în alte state, de luptele regimurilor interne ale diferitelor state și de luptele ideologice"[2]. In acest comunicat apar însă fraze deschise, în legătură cu noua orientare politică: „In acelaș timp s'a subliniat voința celor trei state ale Micii Înțelegeri de a colabora în problemele Europei Centrale și cu Statele protocolului dela Roma și cu Germania... Opera asanării politice și economice a Micii Înțelegeri va fi continuată în mod neîntrerupt și sistematic, însă în liniște și cu voința de a pune în concordanță interesele statelor Micii Înțelegeri cu interesele Europei Centrale și ale Europei în general"[3].

Exista o evidentă deosebire între textele celor două comunicate, publicate unul în Septembrie și altul în Octombrie. In textul comunicatului dela Bratislava, se simte noua orientare, dar totul este încă pigmentat cu grandilocvența frazelor ipocrite, ce discutau încă despre securitatea colectivă. In textul comunicatului dela Praga, nu mai întâlnim nici măcar această ipocrită forma, de apărare a vechilor principii. Totul se spune deschis. Politica Micii Înțelegeri sufere o evidentă schimbare, în sensul colaborării acestui for politic cu Germania și cu statele care semnaseră protocolul dela Roma. De altfel, Krofta, ministrul de Externe cehoslovac, a declarat net acest lucru delegatiei de ziariști români: „Căutăm o apropiere de statele semnatare ale protocolului dela Roma"[4]. Milan Hodza exprimă și mai deschis năzuințele Micii Înțelegeri într'un interview acordat corespondentului din Praga al agenției Stefani: „Ținând seamă de evoluția evenimentelor, Cehoslovacia se silește să constitue cu celelalte două state ale Micii Înțelegeri și cu alți vecini, un bloc care ar putea colabora pe terenul economic cu Italia și Germania"[5]. In Octombrie 1936, prin comunicatul publicat la Praga, Mica Înțelegere intră de fapt, în mod oficial, în sfera de influență a Germaniei.

De altfel, în Noembrie, ca să învălue într'o anumită atmosferă actele ei agresive, Germania nazista încheie cu Japonia la 25 Noembrie „Pactul Antikomintern". Toate anexiunile, toate actele de acaparare se făceau acum sub camuflajul acestui pact. Inregistrăm numai pe acelea din Noembrie 1936: Germania și Italia recunosc junta dela Burgos, ca guvern al Spaniei, iar comitetul de neintervenție dela Londra consideră că acest fapt nu constitue o încălcare a politicii de neintervenție. Germania rupe din nou tratatul dela Versailles, ne mai voind să recunoască prescripțiile din acest tratat privitoare la Rin și Dunăre. Statele semnatare ale tratatului dela Versailles găsesc că nu este cazul să ia măsuri.

În fața acestei atitudini precise a marilor puteri imperialiste care lăsau astfel să se înțeleagă, fără echivoc, că dau mână liberă Germaniei și că renunță la politica de securitate colectivă, România burghezo-moșierească și-a orientat și mai adânc politica ei spre Germania.

[1] „Revue des deux mondes", 15 Noembrie 1936, p. 477.
[2] „Viitorul", Nr. 8644, 2 Noembrie 1936, p. 6.
[3] Ibidem, Nr. 8638, 26 Octombrie 1936. p. 6.
[4] ibidem.
[5] Ibidem.

După publicarea comunicatului dela Praga, se poate spune că politica externă a României se soldează la sfârșitul anului 1936, cu înlăturarea stăvilarului oficial, care ar mai fi putut eventual împiedeca cotropirea țării de către fascismul cel mai agresiv nazist.

Incă din 1936, politica de neintervenție se dovedește deci a fi un mijloc criminal pentru deslănțuirea unui nou război mondial. Ieri, ca și azi, imperialiștii americani, englezi și francezi sunt inițiatorii tuturor actelor, tuturor uneltirilor menite să deslănțue un nou măcel. Azi însă, spre deosebire de ieri, s'a organizat puternicul front al păcii, în fruntea căruia stă glorioasa U.R.S.S., care a sdrobit hitlerismul, cunoaște uneltirile imperialiștilor și luptă cu dârzenie împotriva lor pentru a asigura victoria forțelor păcii

NOTA REDACȚIEI. — Lucrarea tov. Campus prezintă o serie de date și documente interesante care demască atât politica imperialiștilor apuseni, cât și politica trădătoare a burgheziei și moșierimii române. Tocmai din acest motiv, publicarea unui astfel de articol va fi folositor. De asemenea, trebue considerat ca articolul este un început în privința analizei și studierii problemelor politicii externe a României burghezo-moșierești.

In ciuda faptului ca tov. Campus a folosit documentele Partidului, este totuși insuficient tratata influența masselor populare și lupta Partidului pentru o politica de prietenie cu U.R.S.S. și împotriva fascismului și a fascizării țarii noastre, de catre guvernul burghezo-moșieresc.

De asemenea, trebue întărită demascarea unor politicieni burghezi ai României din această perioadă și să fie demascați mai ales acei care în momentul de fața sunt „selecționați" agenți ai imperialismului american și englez.

Cârdașia imperialiștilor americani, englezi și francezi cu fasciștii germani nu este destul de puternic scoasă în evidența. Ținând seama de serioasa muncă depusa de autor, de părțile valoroase ale articolului și de dorința de a încuraja pe tineri noștri istorici sa atace cu mai mult curaj probleme de cercetare, redacția a considerat că publicarea acestui articol va fi de un real folos.

AVÂNTUL MIŞCĂRII MUNCITOREŞTI DIN ROMÂNIA ÎN ANII 1905—1906*

DE

E. I. SPIVACOVSCHI

Prima revoluţie rusă din anii 1905—1907 a exercitat o uriaşă influenţă asupra creşterii mişcării revoluţionare din ţările Europei şi Asiei. In Ianuarie 1905, V. I. Lenin scria : „Proletariatul întregei lumi priveşte acum cu nerăbdare înfrigurată spre proletariatul întregei Rusii" [1]. Atrăgând atenţia asupra însemnătăţii istorice mondiale a primei revoluţii ruse, V. I. Lenin şi I. V. Stalin au subliniat, nu odată, că ea a ridicat la luptă sute de milioane de oameni. Rezultatul influenţei ei de însemnătate istorică mondială a fost o serie de revoluţii în ţările din răsărit. „Revoluţia însă şi-a exercitat, înafară de aceasta, influenţa ei şi asupra ţărilor din Apus" [2].

Răscoala ţărănească din anul 1907 a fost evenimentul cel mai important din istoria poporului român dela începutul veacului al XX-lea şi s'a produs sub înrâurirea directă a primei revoluţii ruse. Stùdierea sub toate aspectele, a istoriei acestei răscoale, a premiselor şi însemănătăţii ei, reprezintă o sarcină importantă a ştiinţei istorice marxiste, cu atât mai mult, cu cât istoria mişcării revoluţionare din România, în anii primei revoluţii ruse, a fost în mod conştient trecută sub tăcere de istoriografia burgheză. Sub tăcere a fost trecută şi răscoala ţărănească din anul 1907, care a desăvârşit perioada avântului revoluţionar din România în anii primei revoluţii ruse. V. I. Lenin a scris despre cartea istoricului reacţionar german Egelgraf, „Istoria cotemporană" : „E foarte caracteristic, că stupidul de autor, care dă cu o exactitate pedantă date şi alte amănunte despre fiecare ţar neimportant, despre rubedeniile neînsemnate ale ţarilor, despre avorturile reginei Olandei (sic! p. 440) etc., n'a spus niciun cuvânt despre răscoala din 1907 a ţăranilor din România!" [3].

Publicarea documentelor privitoare la istoria mişcării muncitoreşti [4] şi la istoria răscoalei ţărăneşti din anul 1907 [5], a început numai după victoria regimului de democraţie populară din România. Pe baza acestor documente şi a altor izvoare, pe baza publicaţiilor sovietice de documente de arhivă, a

---

* Traducere din „Voprosii istorii", Nr. 5/1952, p. 44—67

[1] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, v. 8, p. 80

[2] Ibidem, v. 23, p. 244.

[3] V. I. Lenin. Caiete de imperialism. ed. rusa, M. 1939, p. 615.

[4] Documente din mişcarea muncitoreasca, 1872—1916, Bucureşti, 1947.

[5] Rascoala ţaranilor din 1907, Documente publicate de M. Roller, Bucureşti, 1948 1949, v. I III.

presei periodice din acea vreme, a literaturii memorialistice și a materialelor nepublicate ale arhivelor sovietice, există posibilitatea de a se înfățișa in mod veridic, istoria mișcării revoluționare din România din anii 1905—1907.

Studierea temeinică a situației din țară, din anii imediat premergători răscoalei și mai ales cercetarea istoriei avântului mișcării muncitorești române din anii 1905—1906, au o mare însemnătate pentru înțelegerea esenței răscoalei țărănești din anul 1907. Acest articol este consacrat tocmai studierii acestui avânt.

★

Desvoltarea istorică a României dela sfârșitul veacului al XIX-lea și începutul veacului al XX-lea, se caracterizează prin intensificarea desvoltării capitalismului. România cade sub puterea capitalului străin, transformându-se pe de-a'ntregul într'o țară dependentă de monopolurile străine. Contradicțiile de clasă la oraș și sat cresc, lupta de clasă a proletariatului și a țărănimii române împotriva dictaturii burghezo-moșierești, se întețește.

„In perioada desvoltării capitaliste a României, — remarcă Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretarul general al Partidului Muncitoresc Român — burghezia a căzut la înțelegere cu moșierimea pentru a înnăbuși lupta poporului. La baza acestei înțelegeri stătea menținerea marii proprietăți moșierești asupra pământului, ceea ce a determinat păstrarea unor puternice rămășițe feudale în economia noastră și înapoierea economică și socială a țării noastre. Acest caracter specific al evoluției României a adus suferințe înzecite clasei muncitoare și țărănimii muncitoare" [1]

Clasa muncitoare din România era concentrată în regiunile industriei prelucrătoare (București, Iași, Ploești, Focșani), în porturi (Galați, Turnu-Severin, Constanța) și în regiunile petrolifere. Compoziția ei nu era omogenă. Massa principală a muncitorilor provenea din foști meseriași și din țărani, având un mic stagiu în munca salariată. Numărul muncitorilor calificați era redus.

Clasa muncitoare din România, care în multe privințe mai suferea încă de povara ramășițelor ideologiei de breaslă, a pășit pe arena politică la sfârșitul secolului al XIX-lea. In 1893, a fost înființat partidul socialist. In anii 1899—1900, conducerea oportunistă a acestui partid, C. Dobrogeanu-Gherea, I. Nădejde, V. Morțun și alții, au trădat fățiș cauza clasei muncitoare, făcând totul pentru disolvarea partidului.

Impotriva disolvării partidului a luat atitudine grupul de muncitori progresiști cu năzuințe revoluționare, în frunte cu Ștefan Gheorghiu. Politicii trădătoare a conducerii partidului i s'a opus linia revoluționară de refacere și întărire a mișcării muncitorești. In 1899, la Congresul partidului socialist, iar apoi în presă, Alexandru Ionescu, care a lansat lozinca luptei pentru menținerea mișcării muncitorești organizate, a înfierat comportarea trădătoare a oportuniștilor. Ștefan Gheorghiu, care a desfășurat o intensă activitate pentru înființarea ziarului muncitoresc și propagarea ideilor revoluționare în massele muncitorești, a publicat o serie de articole.

Pentru a scinda mișcarea muncitorească, guvernul a publicat în anul 1902 legea pentru înființarea așa numitelor „corporații", organizații profe-

---

[1] Gheorghe Gheorghiu-Dej, 30 de ani de lupta a partidului sub steagul lui Lenin și Stalin. Ed. P.M.R., București, 1951, p. 7.

sionale înguste de breaslă, care urmau să fie conduse de fabricanții și de proprietarii de uzine.

Clasa muncitoare a răspuns la această acțiune prin intensificarea luptei pentru unitatea ei. Din inițiativa cercului muncitoresc bucureștean, în anul 1902 a văzut lumina tiparului prima serie a ziarului „România Muncitoare", apărut nu fără influența „Iscrei" leniniste, care în anul 1901 era adusă prin România. Ziarul își propunea sarcina să organizeze cercurile răzlețe, într'un partid unic al proletariatului. In diferitele orașe ale României au început să apară diferite numere de ziare muncitorești. Interesul față de literatura revoluționară a crescut odată cu mișcarea țărănească din anul 1904 și nu a încetat nici după înăbușirea acesteia.

Cercurile muncitorești, care au apărut la București, Iași și în alte orașe, neunite încă între ele într'un partid unic, au adoptat denumirea de „România Muncitoare", dorind să sublinieze prin aceasta sarcina imediată a unificării proletariatului [1].

In condițiile trecerii capitalismului în stadiul imperialismului, în condițiile desvoltării mai departe a mișcării muncitorești și a înăspririi contradicțiilor de clasă, în fața proletariatului din România a apărut sarcina imediată a făuririi unui partid marxist centralizat, capabil să conducă mișcarea revoluționară.

Țărănimea română, lipsită de pământ și înrobită prin sistemul clăcilor, se găsea într'o stare de semiiobăgie. Nivelul scăzut al tehnicii agricole, starea de înapoiere a agriculturii în ansamblul ei, aveau ca urmare necesară scăderea sistematică a recoltelor. Secetele dese și foametea legată de ele, secerau de timpuriu zeci de mii de vieți omenești. „40 de ani de mizerie, robie și rușine", astfel era numită domnia lui Carol I în manifestul lansat în anul 1906 de „România Muncitoare" [2]. In pofida cruntei reprimări de către guvern a răscoalelor țărănești din anii 1896, 1900, 1904, ca și în anii 1876, 1888 și 1894, țăranii s'au răsculat din nou, au dat foc conacurilor boierești și au intrat cu plugul în pământul moșieresc.

Massele populare ardeau de dorința de a scutura jugul capitaliștilor și moșierilor români și străini. „Sub picioarele noastre clocotește un vulcan" [3], declară în anul 1904 economistul burghez Bazilescu și această afirmație oglindește situația reală din România.

Revoluția din 1905—1907 din Rusia a pus bazele unei perioade noi în istoria micării revoluționare române. Urmând pilda rusească, proletariatul român a trecut dela activitatea în cercuri, la greve și demonstrații. Exemplul rus a însuflețit și țărănimea română să se răscoale în anii 1906—1907. Presa revoluționară rusă a început să se răspândească în România. Operele lui M. Gorchi au devenit populare. Intelectualitatea progresistă s'a pus în mișcare.

Vorbind despre influența revoluției ruse asupra creșterii mișcării revoluționare din România în anii 1905—1907, Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretarul general al Partidului Muncitoresc Român a remarcat, în cuvântarea ținută la plenara Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din

---

[1] Trebue remarcat totuși, că printre conducătorii acestor cercuri se aflau, alături de muncitorii progresiști revoluționari (Șt. Gheorghiu, etc.) și elemente oportuniste, care au încercat sa înlocuiască revendicările revoluționare ale muncitorilor prin lozinci oportuniste ca „desvoltarea pașnica", „calea legală", etc.

[2] Calendarul muncii pe anul 1907, București, 1906, p. 13.

[3] R. Seton-Watson, A history of the Roumanians, London, 1939, p. 385.

Martie 1949, că în România s'a înregistrat un larg „ecou al mişcărilor revoluţionare din Rusia, mai ales al revoluţiei burghezo-democratice din anul 1905, care au influenţat atât asupra refacerii mişcării muncitoreşti din ţara noastră în anul 1905, cât şi asupra izbucnirii răscoalelor din 1907"[1].

Pe la sfârşitul lui Ianuarie 1905, V. I. Lenin scria: „Răsturnarea ţarismului în Rusia, începută eroic de clasa noastră muncitoare, va fi un punct de cotitură în istoria tuturor ţărilor, o uşurare pentru cauza tuturor muncitorilor, tuturor naţiunilor, din toate statele şi din toate colţurile globului pământesc"[2].

Ştirea despre începutul revoluţiei în Rusia a trezit sentimentul de solidaritate revoluţionară al clasei muncitoare române şi a însufleţit-o la intensificarea luptei revoluţionare din ţară.

Prima mare manifestare politică a mişcării muncitoreşti române renăscute, a avut loc în Ianuarie 1905. Este vorba de meetingul de protest împotriva măcelului sângeros din 9 Ianuarie 1905 dela Petersburg, meeting convocat de cercurile muncitoreşti din Bucureşti. Participanţii la meeting au sprijinit lozinca muncitorilor ruşi „Jos ţarismul"! Meetingul a avut loc la „Eforia", una din cele mai mari săli din Bucureşti şi la el au participat mai bine de 2.000 de oameni. „Lângă sala unde a avut loc adunarea — spune un martor ocular — se aflau câteva mii de oameni. Entuziasmul celor aflaţi în sală s'a transmis şi celor care se găseau pe stradă. Strigătele de „ura" nu mai conteneau. In ochii tuturor se citea dorinţa de luptă"[3]. Oratorii care au luat cuvântul la meeting, au îndemnat la solidaritate cu revoluţia rusă, la renaşterea mişcării muncitoreşti şi la înfiinţarea organizaţiilor sindicale.

In rezoluţia adoptată la meeting, muncitorii din Bucureşti au înfierat reprimarea sângeroasă a muncitorilor de către ţarismul rus şi au salutat pe vajnicii luptători, care îşi jertfesc viaţa pentru libertatea poporului"[4]. Muncitorii români şi-au exprimat convingerea că lupta pentru libertate va fi dusă până la capăt. Rezoluţia se încheia cu apelul „Jos ţarismul despotic"!

Această lozincă a răsunat nu numai ca o manifestare de solidaritate cu revoluţia rusă. O asemenea chemare în regatul României a pus în faţa muncitorilor români problema luptei revoluţionare. Propaganda revoluţionară desfăşurată în jurul evenimentelor revoluţiei ruse, a trezit conştiinţa de clasă a proletariatului român. Meetinguri de protest împotriva „Duminicii sângeroase", au avut loc de asemenea şi la Iaşi şi în alte oraşe ale României.

Cercul bucureştean „România Muncitoare" a publicat la 27 Ianuarie 1905 un număr special al ziarului, cu titlul „Jos despotismul!"[5].

Ca editorial s'a publicat manifestul cercului „România Muncitoare"[6]. In acest manifest se arăta, că măcelul din Ianuarie a însemnat începutul revoluţiei ruse, care va doborî ţarismul şi va schimba societatea. Arătând că întreaga burghezie europeană caută să susţină ţarismul şi contrarevoluţia

---

[1] Gheorghe Gheorghiu-Dej, Sarcinile partidului muncitoresc român în lupta pentru întărirea alianţei clasei muncitoare cu ţărănimea muncitoare şi pentru transformarea socialistă a agriculturii, Ed. P.M.R., Bucureşti, 1949, p. 8—9.

[2] V. I. Lenin, Opere, v. 8. p. 80

[3] „Viaţa Muncitoare", 31 Ianuarie 1906.

[4] Documente din mişcarea muncitorească, p. 314

[5] „Jos despotismul", 27 Ianuarie, 1905.

[6] Idem, Documente din mişcarea muncitorească, p. 313—314.

rusă, manifestul punea problema solidarității clasei muncitoare române cu luptatorii ruşı pentru cauza revoluției şi îndemna la unitatea internațională a proletariatului.

Alături de manifest, pe prima pagină a ziarului, a fost publicat un articol intitulat „Inceputul sfârşitului"[1]. Articolul afirmă just, că rolul de frunte în revoluția rusă, care începuse, îl deține clasa muncitoare, sublinia creşterea spiritului de organizare al acesteia în lupta împotriva organizațiilor polițiste zubatoviste şi ale altor organizații similare şi arata că numai acest spirit de organızare a făcut din proletariatul rus acea forță către care priveşte acum întreaga lume. „Proletariatul, ca clasă, a păşit pe arena revoluției. Aceasta înseamnă pentru țarism începutul sfârşitului"; aceasta a fost concluzia articolului. Punând problemele revoluției ruse, articolul impune ımplicit şi examinarea stării de lucruri din România. Sarcinile luptei împotriva corporațiilor înființate de patroni, ale luptei pentru renaşterea mişcării muncitoreşti şi ale organizării proletariatului român, apărură în întreaga lor amploare.

Primele ecouri ale evenimentelor revoluției ruse au arătat că, urmând pilda proletariatului revoluționar rus, clasa muncitoare română a păşit pe calea organizării rândurilor ei şi a desfăşurării luptei active pentru interesele ei de clasă

Creşterea activității politice a muncitorilor în alegerile parlamentare, greva din Februarie a muncitorilor petrolişti, apariția, în Martie 1905, a seriei a II-a a „României Muncitoare", erau o mărturie a acestui fapt.

In Ianuarie-Februarie 1905 s'a desfăşurat în România campania de alegeri pentru parlament. Meetingurile şi adunările care au avut loc în legătură cu aceasta, au silit clica guvernamentală să devină mai grijulie, iar partidul conservator guvernamental a fost chiar silit să introduca în programul său electoral o serie de promisiuni demagogice, cu scopul de a abate atenția masselor muncitoare dela lupta revoluționară. La adunarea electorală dela Iaşi, din 31 Ianuarie, primul ministru a expus programul partidului conservator, în care populației săteşti i se făceau unele făgădueli nebuloase şi se spunea că „atenția guvernului va fi îndreptată asupra desvoltarii resurselor activității productive a țării, asupra menținerii echilibrului bugetar şi a îmbunătățirii căilor de comunicații"[2].

Caracterizând situația din România de pe atunci, ziarul bolşevic „Proletarii" scria: „Pe hârtie, libertate absolută a întrunirilor, în realitate, agenți secreți şi fățişi ai poliției, în calitate de invitați la ele; întrunirilor li se pune capăt deseori în mod samavolnic. Deplina libertate a presei şi ziarele sunt adeseori confiscate. Percheziții, arestări şi interceptarea corespondenței particulare; tovarăşii noştri din România cunosc în mod desăvârşit toate acestea"[3].

Teroarea, falsificarea alegerilor, lipsirea în fapt de drepturi politice a masselor muncitoare şi demagogia conservatorilor a adus acestora din urmă victoria în alegerile parlamentare din Februarie 1905. Dar alegerile au arătat şi altceva, şi anume, creşterea activității poltice a masselor. In comparatie cu anul 1901, numărul participanților la alegeri, a crescut în anul 1905 cu 12%[4]

---

[1] „Jos despotismul", 27 Ianuarie. 1905.
[2] „Pranielistvenîi vestnic", 20 Ianuarie (2 Februarie), 1905 Nr 14, p. 5.
[3] „Proletarii", 1 Aprilie (19 Martie), 1908, Nr. 26, p. 8.
[4] Anuarul statistic 1922, p. 15.

Greva de trei zile, care a isbucnit în Februarie 1905, la exploatările petrolifere „Steaua Română" din Câmpina, a fost un alt indiciu al creşterii activităţii clasei muncitoare. Motivul grevei l-a constituit refuzul direcţiei de a da muncitorilor din schimbul de noapte cărbune pentru încălzirea atelierelor. Directorul a încercat, fără succes, să aducă spărgători de grevă. Muncitorii au făcut grevă şi au cerut schimbarea directorului. După o grevă a trei zile, administraţia a cedat şi a satisfăcut toate revendicările celor 200 de muncitori grevişti [1].

In condiţiile de atunci, când era în vigoare legea breslelor, acest eveniment a arătat limpede că nemulţumirea masselor a crescut şi există acum terenul pentru înfiinţarea de organizaţii muncitoreşti.

La 5 Martie 1905, a ieşit primul număr al seriei a doua a ziarului „România Muncitoare"; începutul apariţiei acestei serii l-a făcut de fapt ziarul „Jos despotismul", la 27 Ianuarie. Ziarul considera că sarcina sa principală este educarea politică a muncitorilor şi organizarea lor [2].

Trebue remarcat chiar aici că deşi articolul-program „Rolul nostru", publicat de ziar, îndemna într'adevăr la luptă pentru transformarea socialistă a societăţii, el nu punea totuşi chestiunea sarcinilor concrete ale luptei politice. Conducerea ziarului şi-a propus sarcina de a uni cercurile social-democrate şi organizaţiile sindicale. Dar, chiar dela primul său număr, organul central al mişcării muncitoreşti române renăscute a intrat în mâinile oportuniştilor, care propagau renunţarea la „greve şi răscoale şi în general la mari acţiuni politice", pretextând necesitatea organizării mişcării muncitoreşti şi acumulării de forţe [3].

Dar în ciuda liniei conducerii oportuniste, clasa muncitoare română a trecut la acţiuni. La 19 Martie a început greva muncitorilor dela şantierele navale din Turnu-Severin [4]. După aceea, au urmat o serie de greve ale muncitorilor din Turnu-Severin, care reprezenta unul din cele mai înaintate detaşamente ale clasei muncitoare române. După greva din Februarie a muncitorilor petrolişti, această grevă era o dovadă a desvoltării mai departe a mişcării muncitoreşti. Adunarea din 20 Martie a cismarilor meseriaşi din Bucureşti a hotărît ca în locul breslelor să organizeze sindicatul cismarilor „bazat pe lupta de clasă" [5]. La 30 Martie a fost organizat la Galaţi sindicatul tâmplarilor [6]. Oglindind starea de spirit a muncitorilor, primele adunări de constituire a sindicatelor, au subliniat în rezoluţiile lor că sindicatele se constitue „pe baza luptei de clasă".

Oportuniştii au făcut tot posibililul ca să abată pe muncitori dela lupta revoluţionară şi să îndrepte mişcarea muncitorească pe calea reform lor paşnice şi a luptei parlamentare legale. Cu prilejul sărbătorii internaţionale de 1 Mai, „România Muncitoare" a lansat un manifest, în care conducerea oportunistă a îndemnat pe muncitori „să demonstreze pentru reforme legale" [7]. Manifestul a fost sprijinit de C. Dobrogeanu-Gherea, ideologul social-democraţiei române de dreapta. Această linie reformistă a fost introdusă de duşmanul poporului, Racovschi, care a pătruns în conducerea

[1] „Moniteur du pétrole roumain", 1905, Nr. 5, p. 156.
[2] Documente din mişcarea muncitoreasca, p. 316.
[3] Ibidem, p. 319.
[4] Calendarul muncii pe anul 1907, p. 13.
[5] Documente din mişcarea muncitoreasca, p. 320
[6] „Tineretul socialist", 24 Februarie 1924.
[7] Documente din mişcarea muncitoreasca, p. 322.

„României Muncitoare". Moşier, spion şi trădător, el a făcut totul ca să dăuneze cât mai mult mişcării revoluţionare din România.

Dar trădătorii şi scizioniştii nu au reuşit să stăvilească desvoltarea mişcării revoluţionare din ţară. O manifestare clară a spiritului revoluţionar al muncitorilor români a fost primirea pe care au făcut-o cuirasatului revoluţionar Potemchin.

Revolta de pe cuirasatul Potemchin a avut o mare însemnătate internaţională. V. I. Lenin a scris în ziarul „Proletarii": „Trecerea armatei de partea revoluţiei a putut fi constatată de întreaga Rusie şi de întreaga lume"[1]. In acelaşi număr al ziarului, V. I. Lenin a arătat, că „trecerea crucişătorului «Potemchin» de partea răscoalei a constituit primul pas spre transformarea revoluţiei ruse într'o forţă internaţională, punând-o faţă'n faţă cu statele europene"[2].

Guvernele ţarist şi român s'au unit în lupta împotriva marinarilor revoluţionari. La 19 Iunie 1905, consulul rus din Constanţa a primit ordinul telegrafic de a preveni autorităţile române ca să nu dea alimente, cărbuni şi apă marinarilor de pe Potemchin.

In seara aceleiaşi zile, cuirasatul revoluţionar se afla în rada exterioară a Constanţei.

Guvernul român speriat, s'a grăbit să execute servil cererile guvernului ţarist. La 20 Iunie, ministrul Afacerilor Externe, generalul Lahovary asigura, la reşedinţa regală de vară dela Sinaia, pe primul secretar al consulatului rus că, „vapoarele vor fi ocupate de un echipaj român şi apoi înapoiate"[3]. Guvernul român era deosebit de neliniştit: el se temea de marinarii cuirasatului revoluţionar şi dorea să se descotorosească cât mai repede de ei. De aceea, generalul Lahovary a trimis încă în dimineaţa de 20 Iunie — comandantului portului Constanţa — o telegramă specială, în care scria: „Străduiţi-vă să convingeţi pe marinarii ruşi, că guvernul nostru îi va considera drept dezertori streini şi le va acorda în consecinţă libertatea de îndată ce vor părăsi vaporul lor şi vor debarca pe ţărm fără arme".

Paza militară a oprit debarcarea pe ţărm a marinarilor care veneau cu o barcă spre port, pentru a da scrisori la poştă şi a cumpăra alimente. Barca s'a întors înapoi. In acest timp s'a adunat în port mult popor, pentru ca să salute pe potemchinişti. „Bravo! Bravi marinari!" strigară locuitorii oraşului, care se adunaseră pe dig.

In timpul şederii lor la Constanţa, potemchiniştii au înmânat comandantului portului proclamaţiile „Către întreaga lume civilizată" şi „Către toate puterile europene". In prima dintre ele se vorbea amănunţit despre revoluţia rusă, despre sarcina armatei „de a-şi spăla în sfârşit pata ruşinoasă de a fi călăii propriilor lor părinţi şi fraţi". Proclamaţia se termina cu cuvintele: „Suntem adânc încredinţaţi că cetăţenii cinstiţi şi muncitori ai tuturor ţărilor şi popoarelor vor întâmpina cu caldă simpatie marea noastră luptă pentru libertate"[4]. A doua proclamaţie, declara că echipajul vasului Potemchin a început „lupta decisivă împotriva autocraţiei". Mai departe, se anunţa că tuturor vaselor străine li se garantează deplină inviola-

---

[1] V. I. Lenin, Opere, v. 8, p. 526.
[2] Ibidem, p. 536.
[3] Crasnîi arhiv pe anul 1925, v. 11—12, p. 195.
[4] Rascoala de pe cuirasatul „Prinţul Potemchin-Tavriceschi". Materiale şi documente, Moscova-Petrograd, 1924, p. 127—128, 316—317.

bilitate. Comandantul portului a făgăduit că va înainta aceste proclamaţii tuturor consulilor străini şi corespondenţilor de presă.

S'a crezut mult timp că comandantul român si-a ţinut făgăduiala. Astfel scriau nu numai istoricii ci şi cei care au luat parte la evenimente. De fapt însă, după cum reiese din rapoartele consulului rus din Constanţa, s'a făcut totul pentru ca aceste proclamaţii să fie ascunse. Ele au fost expediate la Bucureşti, iar apoi predate ambasadei ruse şi trimise în Rusia[1]. Această din urmă împrejurare a fost probabil motivul pentru care autorul uneia dintre cele mai recente lucrări despre mişcările revoluţionare din flota Mării Negre în anul 1905, nu a amintit deloc despre proclamaţiile potemchiniştilor[2]. Astfel, este negată cu desăvârşire însemnătatea documentelor amintite.

In pofida sforţărilor guvernului român, proclamaţiile potemchiniştilor au devenit totuşi cunoscute departe, dincolo de graniţele României, datorită iniţiativei marinarilor revoluţionari. V. I. Lenin scria la 27 Iunie, în ziarul „Proletarii": „... în România, crucişătorul revoluţionar a înmânat consulilor proclamaţia cu declaraţia de război adresată flotei ţariste... *Revoluţia rusă a adus la cunoştinţa Europei războiul început de poporul rus împotriva ţarismului*"[3]. Astfel a apreciat V. I. Lenin însemnătatea istorică a acestor documente revoluţionare, care în pofida măsurilor poliţieneşti, au devenit larg cunoscute şi în România[4].

Neacceptând condiţiile guvernului român de a preda vasul şi neprimind alimente, apă şi cărbune, cuirasatul Potemchin a părăsit Constanţa. „Pentru măsurile energice, luate faţă de cuirasat", guvernul român a primit mulţumiri personale din partea lui Nicolae al II-lea[5].

Iar peste câteva zile, ataşatul militar rus din Bucureşti raporta statului major : „Toate ziarele locale sunt pline de ştiri despre revoltele marinarilor din flota noastră, şi se spune că întreaga noastră flotă a aderat la mişcarea revoluţionară; această atitudine a flotei, precum şi victoriile japonezilor oferă material pentru articole şi caricaturi foarte jignitoare care ne discreditează nespus de mult"[6].

La 24 Iunie 1905, Potemchin a apărut din nou în rada Constanţa. In legătură cu aceasta, Dobrogeanu-Gherea, unul dintre leaderii de dreapta ai mişcării socialiste, a plecat imediat din Ploeşti la Bucureşti, la ministerul Afacerilor Interne, ca să afle ce hotărîre a luat guvernul[7] şi să primească instrucţiuni. Documentele publicate mai târziu demască pe deplin comportarea trădătoare a conducerii de dreapta a social-democraţilor. Astfel, la 24 Iunie, ataşatul militar rus din Bucureşti a scris în raportul adresat Statului Major, că un grup de socialişti care trăiesc în Bucureşti, s'au adresat generalului Lahovary să li se acorde permisiunea „de a pleca la Constanţa pentru a convinge echipajul să se predea în condiţiile propuse de guvernul român"[8]. Serviciile socialiştilor au fost acceptate. „Le-am permis

---

[1] Crasnîi arhiv pe anul 1925, v. 11—12, p. 199, 224.

[2] A. Tiodorov, Mişcările revoluţionare din flota Marii Negre în anul 1905. M., 1946

[3] V. I. Lenin, Opere, v. 8, 536—537.

[4] C. Orlov, (I. Egorov). Viaţa unui muncitor-revoluţionar dela 1905—1917. Leningrad, 1925, „Proboi", p. 13.

[5] Crasnîi arhiv pe anul 1905, v. 11—12, p. 197.

[6] Ibidem, p. 206.

[7] „Proletarscaia revoluţia", 1925, Nr. 9 (44), p. 70.

[8] Crasnîi arhiv pe anul 1925, v. 11—12, p. 208

această călătorie, presupunând că aceasta va folosi cauzei"[1] ataşatului nostru, comunica ministrul de Interne român.

Echipajul vaporului Potemchin a debarcat pe ţărm la 25 Iunie. Predarea cuirasatului a fost precedată de tratative cu reprezentanţii guvernului român, în frunte cu generalul Angelescu, comandantul trupelor. Iată ce a raportat despre aceste convorbiri agentul poliţienesc rus Melas: „Generalul Angelescu, comandantul trupelor, a declarat delegaţilor că nu poate să le dea o declaraţie scrisă, dar îi încredinţează verbal că se vor bucura în România de deplină libertate şi guvernul român nu-i va preda niciodată guvernului rus"[2].

Aflând despre sosirea vaporului Potemchin la Constanţa, primul secretar al ambasadei ruse, Lermontov, a transmis telegrafic din Bucureşti la Sinaia, ministrului de Interne Lahovary, cererea guvernului rus, ca să nu se admită debarcarea potemchiniştilor, motivând-o prin aceea că echipajul „s'a compromis prin făptuirea de omoruri şi jafuri"[3]. In telegrama de răspuns, Lahovary anunţă că Potemchin s'a şi predat, iar autorităţile române au garantat marinarilor libertate, „dată fiind imposibilitatea de a desarma cuirasatul prin forţă"[4].

Poziţia guvernului român în momentul convorbirilor cu potemchiniştii este foarte bine caracterizată în raportul secret din 1 Iulie 1905 al ambasadei ruse, care sublinia „teama grozavă care a cuprins autorităţile române la simpla apropiere a cuirasatului nostru de Constanţa"[5]

Vestea sosirii vasului Potemchin, s'a răspândit repede în oraş, şi în port s'a adunat o mare mulţime. Poliţia a trimis imediat în port o pază întărită şi agenţi secreţi[6].

In ziua de 25 Iunie, la ora 2, echipajul vasului Potemchin a început să debarce pe ţărm. „Pe ţărm au fost întâmpinaţi de urale de salut, — scrie potemchinistul Lîcev. Acestea răsunau şi erau repetate pe întregul litoral. O uriaşă mulţime de oameni ai muncii din Constanţa întâmpină echipajul cuirasatului revoluţionar rus. Această minunată demonstraţie de solidaritate internaţională a oamenilor muncii a produs asupra noastră o impresie uriaşă, de neuitat"[7]. In ziua următoare, mulţi locuitori ai oraşului Constanţa purtau în loc de cravată, panglicele „Sf. Gheorghe" şi berete marinăreşti[8].

Popularitatea potemchiniştilor era deosebit de mare în rândurile muncitorilor şi ţăranilor din România. Starea de spirit revoluţionară s'a întărit în rândurile masselor muncitoreşti.

Autorităţile române erau foarte mulţumite de faptul că Potemchin s'a predat, în sfârşit. Dar clasele conducătoare ale României, continuau să fie alarmate din cauza marelui val de simpatie faţă de potemchinişti. Ca să

---

[1] Crasnîi arhiv pe anul 1925, v. 11—12, p. 208.
[2] Revolta de pe cuirasatul „Prinţul Potemchin-Tavriceschi". Materiale şi documente, p. 272
[3] Crasnîi arhiv pe anul 1925, v. 11—12, p. 207.
[4] Ibidem, p. 208.
[5] Ibidem. p. 224.
[6] Arhiva centrala de stat pentru literatură TGLA, folio 1019, op. 1, Nr. 114.
[7] I. Lîcev, Potemchiniştii, M., 1937, p. 109, 111.
[8] Revolta de pe cuirasatul „Prinţul Potemchin-Tavriceschi". Materiale şi documente, p. 272—273.

scape de potemchinişti, autorităţile le-au oferit paşapoarte române gratuite, pentru ca să plece din România [1].

Cât de puternică a fost impresia pe care evenimentele de pe cuirasatul Potemchin au produs-o în România, se poate vedea şi din faptul că, chiar presa burgheză română era plină de comentarii cu privire la aceştia.

„Presa străină a tuturor ţărilor şi a tuturor partidelor, — scria V. I. Lenin — este plină de ştiri, telegrame şi articole relative la trecerea de partea revoluţiei ruse a unei părţi din flota Mării Negre. Ziarele nu găsesc cuvinte pentru a-şi exprima uimirea şi a caracteriza în deajuns de puternic ruşinea de care s'a acoperit guvernul autocrat" [2].

Guvernul tarist a continuat să exercite presiuni diplomatice asupra guvernului României, încercând să obţină extrădarea potemchiniştilor la 27 Iunie. Lermontov, secretarul ambasadei ruse din Bucureşti, a atras atenţia generalului Lahovary asupra „împrejurării" că echipajele ambelor vapoare (Potemchin şi torpilorul Nr. 267) sunt acuzate de infracţiuni de drept comun şi că guvernul rus cere de aceea extrădarea potemchiniştilor.

In telegrama secretă din Petersburg, Lermontov comunica: „Lahovary m'a rugat să transmit Excelenţei Voastre că guvernul român va face pe altă cale tot ceea ce este posibil pentru satisfacerea cererilor noastre. Majoritatea echipajului a fost trimisă în provincia care se învecinează cu Rusia pentru a-i da posibilitatea de a trece în orice moment graniţa. Autorităţilor vamale locale li s'a dat ordinul de a înlesni aceasta prin toate mijloacele". [3]

Când au început să circule svonurile cu privire la faptul că se pregăteşte extrădarea către poliţia ţaristă a marinarilor de pe vasul Potemchin şi a altor revoluţionari ruşi aflaţi ca emigranţi în România, social-democraţii ruşi au comunicat acest fapt lui V. I. Lenin, care se găsea în acel timp în străinătate. L. M. Cnipovici scria din Rusia: „Tovarăşii îl roagă pe tov. Lenin să intensifice agitaţia în rândurile reprezentanţilor social-democraţiei pentru ca ei să ceară ca marinarii şi alţi tovarăşi să nu fie extrădaţi de România" [4].

Din iniţiativa lui V. I. Lenin şi N. C. Crupscaia s'a început o campanie specială pentru apărarea marinarilor de pe vasul Potemchin şi o colectă de fonduri în toate ţările europene. Guvernul român nu a îndrăsnit să extrădeze făţiş pe marinarii de pe vasul Potemchin. Echipajul cuirasatului a fost împărţit în grupe de câte 40—80 de persoane şi trimis în diferite oraşe şi porturi ale României. „De acolo le va fi mai uşor să treacă la vecinii noştri" [5] — îi raporta regelui, generalul Lahovary.

Temându-se de influenţa revoluţionară a marinarilor de pe vasul Potemchin, guvernul român i-a pus sub supravegherea secretă a poliţiei, interzicându-le să-şi schimbe locuinţa fără o permisiune specială. Inafară de aceasta, guvernul a luat măsuri pentru a trimite un număr cât mai mare dintre marinarii echipajului din România în alte ţări, punând în acest scop la dispoziţia marinarilor paşapoarte false (în scopul de a uşura arestarea

---

[1] Revolta de pe cuirasatul „Prinţul Potemchin-Tavriceschi", Materiale şi documente, p. 254.
[2] V. I. Lenin, Opere, v. 8, p. 533.
[3] Crasnîi Arhiv pe anul 1925, v. 11—12, p. 223
[4] „Proletarascaia revoluţia", 1925, Nr. 11, p. 39.
[5] Crasnîi arhiv pe anul 1925, v 11—12, p. 210

lor dincolo de granițele României). Grănicerilor li s'au dat instrucțiuni de a nu pune piedici celor care plecau.

Cu totul altfel au fost întâmpinați marinarii echipajului de către muncitorii români. Aceștia le-au acordat sprijin material, ajutându-i totodată să-și caute de lucru.

Echipajul cuirasatului, care a debarcat la Constanța și s'a împrăștiat în diferite orașe și sate ale României, nu reprezenta o massă omogenă din punct de vedere politic. Printre marinari erau și social-democrați bolșevici (Licev, Spinov, etc.) și menșevici, și socialiști-revoluționari, și monarhiști.

Adepții români ai menșevicilor și socialiștilor revoluționari, au luat de îndată măsuri pentru a strânge în jurul lor elementele cele mai înapoiate dintre marinari. Unul dintre inveterații reacționari români, Z. Arbore, le furniza bani și literatură socialist-revoluționară, căutând să-i îndepărteze pe marinarii de pe Potemchin de lupta politică. Totuși, avântul ulterior al mișcării revoluționare din România a atras o mare parte dintre aceștia în activitatea politică.

Apariția în România a celor 800 de participanți la răscoala de pe cuirasat a stârnit neliniște în cercurile guvernamentale. A fost mobilizată întreaga poliție română. Incă la începutul anului, după primirea veștilor despre revoluția din Rusia, poliția României a luat măsuri pentru a exila în Bulgaria și Austria pe emigranții revoluționari ruși [1].

După debarcarea la Constanța a conducerii cuirasatului, poliția română a început să dea concurs agenților de poliție ruși care aveau misiunea de a aduce echipajul prin orice mijloace pe teritoriul rusesc. Ohrana rusă a inundat România cu agenții săi secreți, care căutau să-i convingă pe marinari să se întoarcă în Rusia [2]. In legătură cu aceasta, social-democrații români, în urma rugăminții marinarilor aflați la București, au tipărit — cu scopul de a fi răspândit printre marinarii echipajului — un manifest care îi îndemna pe aceștia să fie vigilenți [3].

Pentru a-i ajuta pe marinarii echipajului, oamenii muncii din România au înființat în Iulie 1905, „Asociația pentru ajutorarea marinarilor ruși" [4]. Asociația a strâns printre muncitori bani pentru marinari și și-a asumat obligația de a le găsi de lucru. Ziarul „România Muncitoare" a publicat în această privință o chemare specială adresată muncitorilor români.

Oamenii muncii din România au răspuns la această chemare. In fruntea acestei campanii, s'au situat muncitorii din centrele industriale. In Iulie 1905, muncitorii din Turnu-Severin au strâns bani și i-au trimis la București. „Noi considerăm aceasta o datorie de om și de revoluționar" — scriau ei în scrisoarea adresată redacției ziarului „România Muncitoare" [5]. Aici, la Turnu-Severin, a început în August greva generală a muncitorilor dela șantierele navale. Aceasta a fost a doua grevă generală din anul 1905 [6].

Banii strânși de muncitorii români pentru fondul de ajutorare a miș-

---

[1] Arhiva Muzeului Revoluției din Moscova (AMR), folio DT-2D, Nr. 5138/12—48.
[2] Ibidem, Nr. 1816 49.
[3] TGLA, folio 1019, Nr. 159.
[4] Ibidem, op. 2, Nr. 70.
[5] Ibidem, Nr. 105.
[6] Calendarul muncii pe anul 1914, București, 1913, p. 96.

cării revoluționare ruse au continuat să sosească la cassa C.C. al P.M.S.D.R. și în anul 1906 și în anul 1907[1].

Marinarii revoluționari de pe cuirasatul Potemchin, răsculați împotriva absolutismului țarist, au plecat în diferite orașe ale țării, relatând evenimentele din Rusia și răspândind în massele de muncitori și țărani adevărul despre revoluția rusă, „unii dintre ei au redat atât de viu și de sugestiv, atât de convingător și de atrăgător epopeea lor revoluționară de pe Potemchin, povestește un martor ocular — încât erau ascultati cu răsuflarea întretăiată“[2].

La adunările lor, consacrate problemelor politice și organizatorice, marinarii de pe vasul Potemchin invitau pe membrii grupărilor muncitorești social-democrate române[3]. Toate acestea sporeau interesul muncitorilor români pentru Rusia, pentru evenimentele care se petreceau acolo. Creștea dorința de a-i ajuta pe tovarășii ruși în lupta lor eroică. Ideile revoluției ruse cuprindeau treptat zeci și sute de muncitori și țărani. „Am primit o scrisoare din Brăila și mi s'a relatat că acolo se face propagandă în jurul revoluției ruse“[4] — comunica într'o scrisoare unul din marinarii echipajului. Informații similare soseau și din alte orașe.

X In a doua jumătate a anului 1905 s'a intensificat în mod simțitor activitatea de organizare a sindicatelor (în al muncitorilor pielari[5] din București, în Septembrie, al muncitorilor tăbăcari din Bacău[6], în Noembrie al muncitorilor croitori din București[7], etc.).

Influența revoluționară a marinarilor din echipajul vasului Potemchin reiese limpede din activitatea lor la Câmpina. Imediat după sosirea lor aici, ei au închiriat o locuință specială, care a format un fel de club unde aveau loc întrunirile marinarilor[8]. Marinarii au desfășurat o activitate de lămurire printre muncitorii uzinelor și muncitorii dela sondele de petrol din Câmpina. Ei „organizau convorbiri în grup, explicând foarte amănunțit muncitorilor români semnificația politică a evenimentelor revoluționare care se desfășurau în Rusia. Aceste convorbiri au constituit de fapt cea mai bună formă de propagandă revoluționară“[9].

Dar marinarii de pe vasul Potemchin nu s'au mărginit la propagandă. Ei au participat în mod activ la organizarea primei Uniuni sindicale a metalurgiștilor din Câmpina. „Uniunea a crescut literalmente nu din zi în zi, ci din oră în oră. La aceasta a contribuit, înafară de intensa activitate de agitație pe care am dus-o noi și tovarășii români cu care stabiliserăm legături — își amintește I. Lîcev — și inegalitatea în remunerarea muncitorilor, inegalitate foarte vădită pe acea vreme în România. Se obișnuia ca pentru o calificare egală, un strungar german să primească 8 franci pe zi, unul rus — 4—5 franci, iar unul român dela 2½ până la cel mult 3½ franci“[10].

---

1 Procesele verbale ale Congresului al V-lea al P.M.S.D.R. M., 1933, p. 90
2 TGLA, folio 1207, Nr. 8, foaia 2.
3 Ibidem, foaia 3.
4 AMR, folio D7—20; Nr. 5158/12—31.
5 Calendarul Muncii pe anul 1914, p. 17.
6 Documente din mișcarea muncitorească, p. 324
7 Calendarul Muncii pe anul 1914, p. 25.
8 AMR, folio D7—2D, Nr. 5138/26
9 I. Lîcev, op. cit. p. 129.
10 Ibidem, p. 130.

Din primele zile ale existenței sale, Uniunea Sindicală a început lupta pentru lichidarea discriminării naționale în remunerarea muncii. Această luptă a înregistrat și primul succes. Salariul muncitorilor companiei Steaua Română a fost uniformizat. Atunci potemchiniștii au participat activ la organizarea unei serii de greve la întreprinderile din Câmpina.

Activitatea potemchiniștilor și influența lor asupra mișcării muncitorești, nelinișteau tot mai mult autoritățile române. Așa de pildă, poliția l-a chemat pe marinarul Spinov. I s'a comunicat ordinul de a pune capăt întrunirilor și discuțiilor politice[1]

Marinarii echipajului vasului Potemchin aflați în România nu au rămas pasivi nici față de lupta de clasă care se întețea în satele românești în anii primei revoluții ruse. La 2 Februarie 1906, unul dintre marinari a trimis ministrului Afacerilor Interne cererea de a da ordin moșierului Mihulescu să plătească .muncitorilor agricoli salariul pe timp de 7 luni, indicând că la Mihulescu lucrează 150 de muncitori cu care nu au fost încheiate contracte și a cerut să se dea ordin poliției din orașul Călărași să-l amendeze pentru aceasta pe moșier[2]. Un grup de marinari care lucrau la moara unui moșier a organizat o grevă a muncitorilor agricoli de pe o moșie de lângă Buzău. La grevă au participat peste 100 de persoane[3]. In acest timp, valul acțiunilor țărănimii a cuprins regiunile centrale și răsăritene ale României. Cu ajutorul potemchiniștilor a fost organizat un cerc de propagandiști în rândurile pescarilor[4].

In Iulie 1905, a avut loc greva croitorilor din Galați ; în August, greva docherilor din Turnu-Severin, iar în Septembrie greva tapițerilor din București. In vâltoarea acestor manifestări ale clasei muncitoare din România, deocamdată neorganizate, izolate, se ridicau conducători tineri din mediul muncitoresc ca Ștefan Gheorghiu, conducătorul muncitorilor din Turnu-Severin, Gheorghe Păunescu și alții.

Sfârșitul anului 1905 s'a desfășurat sub semnul luptei pentru organizarea Uniunilor Sindicale. Clasa muncitoare din România a depus toate eforturile pentru a-și făuri organizații, pentru a-și strânge rândurile în vederea desfășurării luptei împotriva burgheziei. In acest timp, trădătorii intereselor clasei muncitoare, socialiștii de dreapta, căutau să neutralizeze activitatea muncitorilor, să paralizeze activitatea sindicatelor, să încătușeze desfășurarea luptei greviste.

In anul 1906, mișcarea muncitorească din România ia un nou avânt. Acest nou avânt a fost determinat de veștile despre lupta eroică a proletariatului rus, despre lupta grevistă din Rusia din Octombrie—Noembrie 1905, despre insurecția armată din Decembrie dela Moscova.

V. I. Lenin a arătat că greva din Octombrie, s'a mutat îndată în Europa Occidentală, că asemenea etape ca Octombrie 1905, constitue etape de importanță istorică universală[5]. Dar cea mai mare influență a exercitat-o în străinătate insurecția armată din Decembrie din Moscova. V. I. Lenin scria : „...puternica insurecție din anul 1905 a lăsat urme adânci... influen-

[1] AMR, folio D7—2D, Nr. 5138/12—7.
[2] Crasnîi Arhiv pe anul 1925, v. 11—12, p. 230.
[3] I. Lîcev, op. cit. p. 116—117.
[4] AMR, folio D7—2D, Nr. 12335/114.
[5] V. I. Lenin, Opere, v. 27, p. 241 ; Opere alese, Ed. P.M.R., v. II, partea 1-a p. 495.

ţei ei, care s'a vădit în mişcarea progresivă a sute şi sute de milioane de oameni, este de neînlăturat"[1].

In anul 1906, mişcarea grevistă s'a intensificat considerabil. Numai în Bucureşti au fost 56 de greve, la Galaţi (în zece luni ale anului 1906) — 13 greve mari. Greve au avut loc şi la Brăila, Iaşi, Câmpina, Ploeşti, în toate centrele din Industria mică şi mijlocie[2].

Se schimbă şi caracterul luptei proletariatului român. Până în a doua jumătate a anului 1905, grevele au fost în special mici, izolate. După anul 1905, lupta grevistă a luat un caracter mai de massă, dobândind un colorit politic. Totuşi, ca şi înainte, grevele în majoritatea lor erau spontane, neorganizate şi fără legătură cu cercurile social-democrate. Elementele oportuniste care au pus stăpânire pe conducere în aceste cercuri, au încercat să stăvilească mişcarea revoluţionară, dar au suferit un eşec· mişcarea se lărgea împotriva voinţei acestei conduceri şi în procesul luptei, promova conducători noi, tineri din mediu muncitoresc.

Inceputul noului an, 1906, a fost marcat în România, la 8 Ianuarie, printr'un mare meeting la Bucureşti, convocat în cinstea primei aniversări a revoluţiei ruse. Cercul „România Muncitoare" a adresat oamenilor muncii din România o proclamaţie specială în care se spunea: „Muncitori! Lupta tovarăşilor voştri ruşi este lupta voastră! Cauza lor este cauza voastră! Victoria lor va fi victoria voastră!" Proclamaţia exprima sentimentele de solidaritate frăţească cu clasa muncitoare rusă. „Solidaritatea noastră — se spunea în proclamaţie — nu este numai morală, ci şi materială. Trebue să continuăm strângerea de fonduri de ajutorare pentru luptătorii revoluţiei". In încheiere, proclamaţia îi îndemna pe muncitori să-şi demonstreze „solidaritatea cu armata revoluţiei ruse"[3].

Meetingurile dela 8 Ianuarie s'au desfăşurat cu mult succes şi în capitala României şi în provincie. Ele au contribuit mult la creşterea avântului mişcării muncitoreşti în ţară.

Guvernul, alarmat de creşterea activităţii politice a clasei muncitoare, se hotărăşte să recurgă la o manevră demagogică, şi la 21 Ianuarie 1906, adoptă legea pentru o oarecare îmbunătăţire a condiţiilor de muncă în industrie pentru minori şi femei[4]. Dar nici această lege care de fapt nici n'a fost tradusă vreodată în viaţă, nici alte măsuri demagogice n'au putut frâna creşterea activităţii politice a proletariatului. In anul 1906, apar noi cercuri muncitoreşti; aşa de pildă, la începutul lui Februarie apare la Brăila grupul „România Muncitoare" care, pentru câtva timp, a început să scoată pentru judeţele Brăila, Galaţi şi Constanţa o publicaţie săptămânală, „Eliberarea"[5].

In această perioadă, după cum a remarcat V. D. Bonci-Bruevici, în România a crescut numărul abonaţilor la publicaţiile bolşevice care apăreau la Petersburg[6].

Intensificarea propagandei revoluţionare s'a resfrânt şi asupra armatei. Până acum nu avem informaţii dacă existau cercuri social-democrate în

---

[1] V. I. Lenin, Opere, v. 23, p. 244.

[2] Rapports soumis au Congrès International de Stuttgart Bruxelles, 1907, v. II, p. 139 (mai departe vom scrie numai Rapports... *Nota Red.*)

[3] Muzeul Româno-Rus, Bucureşti, 1950, p. 81.

[4] Calendarul Muncii pe anul 1907, p. 57—60

[5] Rapports..., v. II, p. 139—140.

[6] V. Bonci-Bruevici. Problemele tipăriturilor bolşevice între anii 1905—1907. L., 1933, p. 23—24.

unitățile armatei. Dar știm că presa muncitorească română, după exemplul celei ruse, s'a adresat prin paginile sale, în repetate rânduri, soldaților [1]. Aceste chemări au găsit ecou în rândurile soldaților progresiști, cu concepții revoluționare.

Dela începutul anului 1906 se întăresc legăturile dintre ohrana rusă și siguranța română. In această privință, este semnificativă corespondența publicată, dintre Vuici, directorul departamentului poliției și Ghirs, reprezentantul Rusiei în România, pe de o parte, și Hartvig, directorul departamentului I al Ministerului Afacerilor Externe [2], cu privire la noul transport „Gorsemor", care trebuia să descarce la Odessa 13 lăzi cu arme. Autoritățile țariste erau îngrijorate de faptul ca armele să nu fie descărcate în secret pe țărmul dela Constanța sau Brăila, iar apoi cu ajutorul social-democraților români să fie trimise în Rusia pe calea pe care nu de mult era trimisă „Iscra". Deaceea, Ghirs a cerut poliției secrete române, prin mijlocirea șefului ei, prințul Moruzzi, să supravegheze calea parcursă de acest transport. Totodată Ghirs, pentru a se asigura, a ordonat viceconsului rus dela Sulina și dela Constanța să supravegheze personal vasul „Gorsemor".

In același timp, se întăresc legăturile revoluționare în afara țării. Se stabilesc o serie de întâlniri conspirative la Galați, Ploești și alte orașe. Poliția secretă română a fost informată despre aceasta și conform dorințelor guvernului țarist, precum și în scopul „securității" interne, a luat o serie de măsuri represive [3].

Persecuțiile polițienești s'au abătut nu numai asupra marinarilor echipajului, ci și asupra emigranților ruși, care lucrau în atelierele feroviare din Iași. Poliția i-a supus unor interogatorii amănunțite, manifestând un deosebit interes pentru corespondența lor cu Rusia [4].

La 13 Aprilie 1906, conform știrii transmise de corespondentul ziarului „Arbeiter Zeitung", a avut loc ședința Consiliului de Miniștri la care s'a hotărît să se propună conducătorului Comitetului revoluționar de pe cuirasatul Potemchin, Matiuscenco, ca în 24 de ore să părăsească România. Inafară de aceasta, s'a hotărît expulzarea din România a încă 40 de marinari ai echipajului [5]

Ca răspuns la represaliile polițienești împotriva marinarilor, clasa muncitoare din România a intensificat lupta pentru strângerea rândurilor sale, a intensificat mișcarea grevistă. Nu trecea o săptămână fără să se organizeze un nou sindicat.

Muncitorii au început să boicoteze breslele. După cum a recunoscut în circulara sa Ministerul Comerțului, 80% dintre muncitorii înscriși în bresle, au încetat de a-și mai plăti cotizațiile de membri [6]. La 9 Aprilie 1906. a început greva a câteva mii de pielari din București, iar la 17 Aprilie, au declarat grevă dulgherii care lucrau la construirea expoziției

---

[1] Astfel ziarul „România Muncitoare" a publicat o serie de articole care îi îndemnau pe soldați sa nu traga în muncitori și țarani. „Baioneta în pamânt sau în pieptul calailor" — cu aceste cuvinte se termina articolul lui N. G. Bujor, Armata și clasa muncitoare (I. Nadejde, V. G. Morțun, București, 1924, p. 28).

[2] Crasnîi arhiv pe anul 1925, v. 2 (9), p. 48—50

[3] AMR, folio, D7—2D, Nr. 5138 12—43 b.

[4] Ibidem, Nr. 5138/12—48 g.

[5] „Arbeiter Zeitung", 14 Aprilie 1906.

[6] Rapports..., v. II, p. 136.

jubiliare din Bucureşti şi muncitorii dela fabrica de hamuri Mandrea [1]. La 25 Aprilie, s'a terminat cu succes greva pielarilor din Bucureşti, iar la 1 Mai, a început greva muncitorilor bucureşteni dela fabricile de mobilă. In timpul grevei, la Bucureşti, muncitorii l-au ameninţat pe proprietarul întreprinderii că vor propune muncitorilor din Stuttgart (unde se trimitea producţia întreprinderilor din Bucureşti) să boicoteze mărfurile româneşti. La 27 Iunie, fabricantul a fost nevoit să facă concesii. Tot prin victoria muncitorilor s'a terminat greva dela una din fabricile de cărămizi, la care au participat potemchiniştii. Proprietarul întreprinderii a trecut repede la concesii [2]. La 11 Mai, a început greva muncitorilor agricoli din judeţul Ialomiţa, iar la 19 Mai, au intrat din nou în grevă docherii din Turnu-Severin [3].

Simţind creşterea valului grevist, poliţia s'a hotărît să treacă la provocări făţişe şi la 30 Mai 1906 a săvârşit un atac banditesc asupra încăperii cercului „România Muncitoare" din Bucureşti [4]. Intreg mobilierul a fost aruncat în stradă, geamurile sparte, dulapurile sfărâmate, hârtiile aruncate pe trotuar. Atacul a stârnit indignarea şi protestele muncitorilor din toate oraşele României. Organele judiciare au fost nevoite să dea în legătură cu aceasta „explicaţia" că agenţii de poliţie au acţionat în acest caz fără aprobarea conducerii superioare a poliţiei [5].

Ca răspuns la mârşava provocare a poliţiei, clasa muncitoare din România intensifică şi mai mult lupta pentru organizarea rândurilor sale. Continuă şi creşte lupta grevistă.

La sfârşitul lunii Iunie 1906 s'a terminat cu succes greva de 10 săptămâni a muncitorilor dela fabrica de hamuri Mandrea şi greva dulgherilor din Bucureşti.

La începutul lunii Iulie, la Bucureşti, a început o largă mişcare pentru ziua de lucru de 9 ore şi pentru asigurarea salariului minimal [6]. Se lărgea mişcarea grevistă. La 12 Iulie, erau în grevă muncitorii dela Regie şi muncitorii dela Poşta din Bucureşti [7]. Pentru a asigura activitatea organelor de legătură, guvernul a înlocuit cu jandarmi pe muncitorii grevişti dela Poşta din capitală. De asemenea poliţia a încercat să oblige prin forţă pe grevişti să înceapă lucrul. Totuşi, proletariatul din Bucureşti a răspuns la aceasta printr'o demonstraţie pe străzile oraşului, cântând Internaţionala. Un asemenea răspuns a mărit frica zeloşilor comisari de poliţie şi a întărit şi mai mult starea de spirit revoluţionară a masselor muncitoare.

In noaptea de 14 Iulie 1906, poliţia a săvârşit din nou un atac banditesc asupra încăperii cercului „România Muncitoare" [8]. In acelaşi timp au început greve în diferite întreprinderi din Galaţi. Incercând să pună capăt grevelor, la 20 Iulie a arestat 60 de grevişti, iar în ziua următoare încă 4 „instigatori". Pentru a înlocui pe muncitorii grevişti au fost chemaţi soldaţii din concediu. Ca răspuns la represalii, la 27 Iulie, Comitetul sindicatelor din Galaţi a declarat greva generală a docherilor.

---

[1] Calendarul muncii pe anul 1907, p. 15.
[2] AMR, folio D7—2D, Nr. 12335 114.
[3] Calendarul muncii pe anul 1907, p. 17
[4] Ibidem, 1908, p. 7.
[5] Ibidem, 1907, p. 19.
[6] Ibidem, 1907, p. 21.
[7] Ibidem, 1914, p. 17.
[8] Ibidem, 1914, p. 17.

La greva docherilor din Galaţi au participat 600 persoane. Guvernul a pus în stare de alarmă garnizoana militară din Galaţi, trimiţând ca întărire şi un detaşament de 500 de ostaşi. In acelaşi timp s'au făcut arestări masive. Ca răspuns la această provocare, toate cele 7 sindicate ale docherilor au organizat o mare demonstraţie, care a produs o puternică impresie asupra populaţiei oraşului prin felul cum era organizată şi prin disciplina sa

Totodată muncitorii din Galaţi i-au ameninţat pe patroni că vor apela la muncitorii germani să boicoteze vasele cu cherestea care vin din Galaţi în Germania.

Unul dintre potemchinişti scrie în amintirile sale că, atunci când poliţia a încercat să împrăştie demonstraţia din Galaţi, el a fost arestat împreună cu alţi muncitori şi interogat de patru ori. fiind bătut de fiecare dată [1].

Largul avânt al mişcării greviste din Galaţi a speriat totuşi autorităţile poliţieneşti. Guvernul, care la început nici n'a vrut să audă de vreo concesie, a fost nevoit la 28 Iulie să satisfacă revendicările muncitorilor şi să elibereze pe cei arestaţi de poliţie.

Guvernul regal român nu a putut împiedeca, nici apariţia manifestului cercului „România Muncitoare", cu titlul „40 de ani de sărăcie, robie şi ruşine". In manifest era prezentat tabloul viu al jalnicei stări în care ajunsese economia naţională română şi poporul român în timpul conducerii dinastiei burghezo-moşiereşti Hohenzollern-Siegmaringen. Manifestul a fost tipărit în 3000 de exemplare şi a avut un succes imens. Mai târziu, el a fost citat, în repetate rânduri, în majoritatea publicaţiilor organizaţiilor muncitoreşti.

La 10 Mai, în ziua deschiderii expoziţiei jubiliare dela Bucureşti, cercurile social-democrate au organizat o manifestaţie de protest. In timpul ciocnirii cu poliţia, doi oameni au fost ucişi [2].

Intensificarea agitaţiei şi propagandei politice, precum şi acţiunile încununate de succes ale greviştilor au sădit încrederea clasei muncitoare române în propriile sale forţe şi au contribuit la o desfăşurare şi mai largă a luptei greviste. La începutul lunii August erau în grevă funcţionarii dela Direcţia Strângerii Impozitelor, pielarii din Bucureşti; la 6 August a avut loc un meeting sindical general de protest împotriva acţiunilor banditeşti ale poliţiei faţă de grevişti [3].

Avântul mişcării muncitoreşti în primăvara şi vara anului 1906 a creiat premisele şi a făcut necesară centralizarea acţiunilor clasei muncitoare pe scara întregii ţări. A devenit imperioasă sarcina convocării unei conferinţe a organizaţiilor muncitoreşti. La mijlocul lunii Mai, în ziarul „România Muncitoare" a apărut o informaţie privitoare la faptul că, după discutarea problemei posibilităţii convocării conferinţei mişcării muncitoreşti, s'a hotărît să se convoace o conferinţă la sfârşitul lunii Iunie şi să se formeze un comitet pentru pregătirea ordinei de zi [4]. La începutul lunii Iunie, ordinea de zi a fost elaborată. S'a stabilit ca la 50 de persoane să fie ales un delegat. Data definitivă a convocării conferinţei a fost hotărîtă pentru 13 August 1906.

---

[1] AMR, folio D7—2D, Nr. 12335/25

[2] Calendarul Muncii pe anul 1907, p. 17.

[3] Ibidem, p. 23.

[4] Documente din mişcarea muncitorească, p. 329—330

Lunile care au precedat convocarea conferinței au fost folosite de oportuniști pentru diversiuni ideologice. Avântul larg al mișcării greviste a fost un indiciu al creșterii activității revoluționare a proletariatului, care a trecut la bătălii de clasă fățișe. In aceste condiții, oportuniștii au luat toate măsurile pentru a orienta mișcarea muncitorească pe făgașul „legalității". Dovada marilor eforturi făcute de oportuniști în această direcție, o constitue manifestul grupului „România Muncitoare", apărut la 1 Mai 1906. Manifestul s'a limitat să îndemne pe muncitori să se organizeze în sindicate și să revendice ziua de lucru de 8 ore[1]. Conducerea cercurilor „România Muncitoare" nu a folosit condițiile de avânt al mișcării muncitorești pentru întărirea spiritului ofensiv al muncitorilor. Ea nu a făcut decât să îndemne la înfăptuirea de reforme economice. Manifestul era pătruns de spiritul reformismului, al oportunismului, al negării luptei politice. „Linia" fățiș oportunistă a fost expusă cu o lună mai târziu în raportul lui Dobrogeanu-Gherea.

In Aprilie 1905, V. I. Lenin scria: „Deviaționismul sau lipsa de principialitate în problemele teoretice sunt echivalente tocmai în epoca revoluționară cu falimentul ideologic total, căci tocmai acum este necesară o concepție chibzuită și fermă despre lume pentru ca socialistul să fie stăpân pe evenimente, iar nu evenimentele să-l stăpânească pe el" [2].

In prelegerea ținută la 28 Mai 1906, în sala de ședințe a cercului „România Muncitoare", cu tema „Ideile fundamentale ale socialismului științific", Dobrogeanu-Gherea declarându-se adept al marxismului, în realitate a eliminat întregul conținut real al marxismului, înfățișându-l ca o știință abstractă, ruptă de viață. In raportul său, Dobrogeanu-Gherea a acordat multă atenție „teoriei" sale despre țările înapoiate, afirmând că în România ca și în Rusia, Bulgaria, Serbia și alte țări ale Europei răsăritene, capitalismul nu s'ar fi desvoltat încă. Proletariatul român, afirma oportunistul Dobrogeanu-Gherea, trebue să aștepte până când în România se va desvolta capitalismul și numai atunci să-și propună sarcina de a lupta împotriva lui.

Dobrogeanu-Gherea n'a pomenit un cuvânt despre rolul contrarevoluționar al burgheziei române în revoluția care va începe, și despre rolul istoric al proletariatului ca forță conducătoare a acestei revoluții. In raportul lui Dobrogeanu-Gherea nu exista niciun cuvânt despre revoluția rusă din 1905, despre avântul mișcării revoluționare din România, despre sarcinile proletariatul român în legătură cu aceste evenimente. Bazându-se pe „teoria" sa despre țările înapoiate, Dobrogeanu-Gherea a luat poziție de fapt împotriva principalelor idei ale revoluției ruse, respingându-le.

Aceasta era o teorie antimarxistă, dăunătoare, care desorienta proletariatul român, lipsindu-l de perspectivele imediate ale luptei. Era o diversiune directă împotriva mișcării muncitorești române, săvârșită intenționat în ajunul conferinței, era o trădare directă a cauzei revoluției în România.

Prima Conferință sindicală din România s'a deschis la 13 August 1906 la București. Conferința a arătat năzuința clasei muncitoare de a se organiza, a arătat că mișcarea muncitorească din România a renăscut pe o bază nouă, mai largă, că ideile revoluției ruse au sădit în inimile oamenilor

[1] Documente din mișcarea muncitorească, p. 325—328.
[2] V. I. Lenin, Opere, v. 8, p. 28.

muncii din România. dorința de luptă, dorința de a urma exemplul tovarășilor lor ruși.

Cei 94 de delegați la conferință, reprezentau 4466 de muncitori, care făceau parte din 36 de organizații. Pentru prima oară în istoria mișcării muncitorești române, mai mult de jumătate dintre oratorii care au luat cuvântul la conferință, erau muncitori. Dar oportuniștii, pentru a avea ei inițiativa, au introdus chiar dela început în organele de conducere pe oamenii lor. Deaceea, majoritatea rezoluțiilor conferinței au fost pătrunse de spiritul împăciuitorismului și al reformismului.

Conferința a anunțat făurirea unei organizații sindicale unice în frunte cu comisia generală a sindicatelor din România, la București. Intr'o rezoluție specială cu privire la propagandă, a fost trasată ca sarcină extinderea presei muncitorești, hotărându-se să se editeze „Calendarul Muncii"; s'a indicat deasemenea necesitatea de a se face propagandă nu numai în limba română, ci și în limbile minorităților naționale. Rezoluția cu privire la propagandă vorbea totuși numai despre cercurile de „instruire" a muncitorilor, trecând sub totală tăcere problema legăturii propagandei cu lupta politică și economică de zi cu zi a muncitorilor. Conferința a hotărît, în scopul îmbunătățirii muncii ziarului „România Muncitoare" să-l oblige pe acesta ca, în paginile sale să examineze în spirit critic, toate evenimentele de ordin social și să formeze corespondenți permanenți în toate organizațiile de jos; totuși, sarcinile organizării clasei muncitoare nu au fost trasate cu adevărat ziarului, deși conferința a aprobat lupta grevistă a muncitorilor și i-a îndemnat să se organizeze și mai mult.

Influența oportunismului și-a găsit expresia în deosebi în hotărîrile conferinței privitoare la problemele legislației muncitorești și la problema atitudinii sindicatelor față de lupta politică. Proletariatul român era îndemnat numai la lupta pentru îmbunătățirea legislației muncitorești. Lupta politică a proletariatului trebuia, după părerea autorilor rezoluției respective, să-și găsească expresia în mărirea numărului de deputați ai muncitorilor și în aducerea în desbaterea Parlamentului a tuturor revendicărilor.

Cu toate că în anul 1906 au avut loc o serie de importante acțiuni revoluționare ale țărănimii române, conducerea oportunistă a conferinței n'a amintit nimic despre mișcarea țărănească. Negând posibilitățile revoluționare ale țărănimii, ea a căutat s'o izoleze de proletariat, a promovat linia disolvantă a fărâmițării forțelor revoluției.

Totuși, opoziția fățișă a dușmanilor mișcării muncitorești nu a împiedecat conferința să arate că avântul revoluționar nu poate fi stăvilit de niciun fel de șiretlicuri oportuniste. Conferința a adoptat cu mult avânt rezoluția care salută lupta revoluționară a proletariatului din Rusia: „Conferința salută proletariatul rus în lupta lui eroică și-i îndeamnă pe muncitorii români să-i acorde sprijin moral și material, cu atât mai mult, cu cât înafară de toate celelalte, răsturnarea țarismului rus va fi un impuls pentru desvoltarea mișcării muncitorești în România și în Peninsula Balcanică.

Cinstind memoria eroilor care au căzut în luptă, dorind proletariatului rus o victorie deplină și grabnică, ne alăturăm proletariatului internațional în protestul împotriva progromurilor contra Evreilor și Armenilor provocate de clica reacționară pentru a abate din drum mișcarea muncitorească"[1].

[1] Rezoluția primei conferințe a mișcării muncitorești din 13 August 1906. Documente din mișcarea muncitorească, p. 10

Din vina oportuniştilor, conferinţa nu a contribuit la întărirea organizatorică a creşterii mişcării social-democrate. A fost înfiinţată o organizaţie sindicală centralizată. Cercurile „România Muncitoare" au continuat să rămână până în toamna anului 1907 fără o conducere centrală unică. Lipsa unei organizaţii centrale şi a unei conduceri revoluţionare combative, s'a resfrânt în mod negativ asupra mişcării în lunile următoare, şi în special în timpul răscoalei ţărăneşti din Martie 1907.

La 16 August 1906, cercul „România Muncitoare" a înfiinţat la Bucureşti o editură socialistă. Prima mare publicaţie a acestei edituri a fost „Calendarul Muncii pe anul 1907". Oportuniştii şi duşmanii mişcării muncitoreşti au continuat să propage în acest almanah ideile „căii paşnice şi legale".

Dar în pofida diversiunii ideologice a duşmanilor poporului, „Calendarul muncii" s'a făcut ecoul şi al muncitorilor români progresişti, care începeau să-şi dea seama de sarcinile lor politice cu privire la făurirea partidului proletar. S'a făcut de asemenea o încercare de a pune problema activităţii în rândurile ţărănimii. In articolul „Ţara fericită", pe baza materialului Congresului ştiinţelor sociale, care s'a ţinut la Bucureşti în Septembrie 1906, au fost arătate condiţiile îngrozitoare inumane în care a trăit şi a muncit ţărănimea română şi s'a tras concluzia justă că „eliberarea ţăranilor, nu poate fi înfăptuită de ei singuri, ci numai în alianţă cu fraţii lor, muncitorii dela oraşe" [1].

Faptul că în „Calendarul Muncii" pe anul 1907, contrar dorinţei oportuniştilor, s'a făcut simţit glasul proletarilor români progresişti, a arătat că mişcarea muncitorească continua să se lărgească şi să se întărească.

In jurul lui 1 Noembrie 1906, în ţară existau 50 de Uniuni Sindicale şi 7 cercuri social-democrate (la Bucureşti, Iaşi, Galaţi, Brăila, Ploieşti, Buzău, Paşcani), care au primit denumirea comună de „România Muncitoare" [2]. In timpul celor trei luni care au trecut dela Conferinţa Uniunilor Sindicale şi a organizaţiilor social-democrate, numărul sindicatelor a crescut dela 36 la 50. In August s'a terminat cu succes greva cismarilor din Paşcani şi s'a înfiinţat un nou grup al „României Muncitoare" la Buzău [3]. La 3 Septembrie, ziarul „România Muncitoare" a apărut într'un format nou, mărit în opt pagini [4].

In acest timp, iau un mare avânt legăturile cu social-democraţii ruşi, în vederea transmiterii peste graniţa romăno-rusă a corespondenţei de partid, a presei muncitoreşti, a armelor. In extinderea acestor legături au avut un mare rol potemchiniştii. In Noembrie 1906, doi marinari au trecut graniţa şi au sosit la Sevastopol, unde au stabilit legătura cu organizaţia social-democrată locală [5]. Prin ei a fost organizată transportarea literaturii ilegale şi a armelor în Rusia, precum şi a banilor strânşi în România pentru ajutorarea mişcării revoluţionare ruse [6]. Potemchiniştii care se aflau la Tulcea au organizat de asemenea transportarea peste graniţă a literaturii ilegale şi

---

[1] Calendarul Muncii pe anul 1907, p. 96
[2] Ibidem, p. 128.
[3] Ibidem, p. 23.
[4] Calendarul muncii pe anul 1914, p. 21.
[5] TGLA, folio 1019, op. 1, Nr. 24-a.
[6] AMR, folio D7—2D, Nr. 12335/55, Nr. 18165/17, Nr. 12335/53.

a armelor, precum şi trecerea graniţei române de către emigranţii politici ruşi [1].

In acest timp, în România continua să se desfăşure mişcarea grevistă. In Septembrie, a fost o grevă la Ploeşti [2], iar în Octombrie, s'a desfăşurat cu succes greva muncitorilor dela tipografia bucureşteană „Carol Göbl" (muncitorii dela această tipografie au tipărit în vara anului 1905 manifestul către marinarii echipajului vasului Potemchin); la Iaşi au fost în grevă muncitorii brutari [3].

Dar faptul mai caracteristic pentru sfârşitul anului 1906 şi începutul anului 1907 îl constitue noul avânt al mişcării pentru abrogarea legilor cu privire la bresle, pentru desvoltarea liberă a organizaţiilor sindicale.

In Noembrie, „România Muncitoare" şi Comisia generală a sindicatelor au publicat o chemare specială către muncitori. La 3 Decembrie au avut loc meetinguri la Bucureşti, Iaşi, Constanţa. Galaţi şi Brăila. La Bucureşti au ieşit la demonstraţie 4000 de muncitori cerând guvernului desfiinţarea breslelor Meetingurile şi demonstraţiile au continuat şi în Ianuarie (în 12 Ianuarie la Brăila, în 13, la Galaţi, în 14, la Iaşi, etc.). La 21 Ianuarie a avut loc al doilea meeting la Bucureşti, la care au participat delegaţii muncitoreşti din: Ploeşti, Bacău, Buzău, Galaţi, Constanţa, Câmpina şi Brăila [4].

Pentru aprecierea avântului mişcării revoluţionare în ţară în ansamblu, trebue să ţinem seama şi de creşterea mişcării muncitoreşti. Numai atunci este posibilă o analiză mai completă a influenţei pe care a avut-o prima revoluţie rusă asupra României, numai atunci pot fi stabilite izvoarele mişcării al cărei punct culminant l-a constituit răscoala ţărănească din Martie 1907. Asupra ţărănimii române a exercitat o influenţă deosebit de mare mişcarea agrară din regiunile sud-vestice ale Rusiei şi în primul rând din gubernia Basarabia.

Largul avânt al mişcării ţărăneşti din Basarabia şi manifestările ţărăneşti care au început în România, au neliniştit mult guvernul român. Poliţia secretă a întărit supravegeherea zonei de frontieră cu Rusia, în scopul de a nu lăsa să treacă niciun emigrant politic din Rusia.

Un contact tot mai strâns se stabilea între poliţia secretă română şi ohrana rusă. Aşa, de pildă, grănicerii români de pe Prut au fost anunţaţi imediat de evaderea, din închisoarea din Chişinău, a lui G. I. Cotovschi, la 31 August 1906 şi agenţii poliţiei secrete au primit instrucţiuni de a-l aresta dacă acesta va apare la Galaţi [5].

Veştile despre luarea în stăpânire a pământului de către ţărani în timpul răscoalelor ţărăneşti din Basarabia, au provocat o deosebită groază şi panică în rândurile moşierilor români [6].

Cât de mare a fost influenţa revoluţiei ruse asupra ţărănimii române, ne arată datele despre mişcarea din 1906 şi răscoala din 1907.

Documentele publicate între anii 1948—1949 în România despre răscoala din 1907 nu desvălue încă într'o măsură deplină această deosebit de interesantă pagină din istoria României [7].

[1] Idem, TGLA, folio 1207, Nr. 8, foaia 3
[2] Calendarul muncii pe anul 1907, p. 25.
[3] Calendarul muncii pe anul 1914, p. 23.
[4] Documente din mişcarea muncitorească, p. 352.
[5] V Smerling, Cotovschi. Chişinău, 1950, p. 41.
[6] C. Stere, Uraganul. Bucureşti, 1930. p. 204—205
[7] Răscoala ţaranilor din 1907. Bucureşti 1948-1949, v. III

Deocamdată dispunem numai de puţine date asupra evenimentelor din anii 1905—1906, care desigur nu sunt complete. Din păcate, aici nu au fost publicate rapoartele din aceşti ani, ale prefecţilor către ministrul Afacerilor Interne; în cele câteva zeci de mii de documente, pe care le aminteşte M. Roller în prefaţa publicaţiei şi care nu au intrat în ea, se vor fi găsind probabil multe date despre mişcarea revoluţionară din satele româneşti, din anii 1905—1906. Totuşi şi datele de care dispunem în prezent ne îngădue să punem această problemă pe o bază fermă, cu ajutorul documentelor existente. Să trecem direct la evenimente.

La începutul lunii Februarie 1906, în judeţul Dorohoi au avut loc răscoale ale ţăranilor care cereau pământ, iar în luna Mai a aceluiaşi an, în acest judeţ izbucnesc din nou răscoale ţărăneşti. De data aceasta răscoalele se răspândesc şi în judeţele învecinate[1]. In acest timp, au loc grevele muncitorilor agricoli din judeţele Ialomiţa şi Buzău.

Cronologia mişcării greviste dela oraşe şi sate arată că, în această perioadă, mişcarea ţărănească a fost influenţată foarte mult de creşterea mişcării greviste dela oraşe, fapt despre care s'a vorbit amănunţit mai sus. Acest avânt revoluţionar îşi găseşte expresia în răscoalele ţăranilor din comunele: Stiubeni, Vlăsineşti, Avrameni şi Sârbi (judeţul Dorohoi), care au avut loc în luna Iunie 1906.

Ţăranii din judeţul Dorohoi au pătruns cu forţa cu plugurile pe moşia Sârbi a bisericii Sf. Spiridon, pe care o avea în arendă Kalman Fischer. Arendaşul a fost nevoit să cedeze 600 de fălci de pământ (860 ha). Dar ţăranii nu s'au mulţumit cu aceasta şi au mai luat încă 237 fălci de pământ (340 ha)[2]. După cum arată materialele de arhivă publicate, agitaţia în rândurile ţăranilor din judeţul Olt pentru ocuparea pământului, nu a încetat după răscoalele dintre anii 1899—1900, continuând în cursul întregii perioade dintre anii 1901—1905 [3]. Acest lucru îl confirmă revizorul şcolar din judeţul Romanaţi care enumeră în denunţul său peste 20 de comune din judeţ[4]. Agitaţia din judeţul Romanaţi a fost menţionată în rapoartele prefecturii şi la sfârşitul anului 1906 şi la începutul anului 1907[5]. In toamna anului 1906, în Şerbăneşti (judeţul Olt) s'a remarcat o intensă agitaţie împotriva arendaşilor[6].

Ţăranii au reacţionat deosebit de puternic la mărirea impozitelor locale. Impozitele grele au provocat o serie de răscoale ale ţăranilor din judeţele Râmnicul-Sărat, Buzău. Vâlcea. Gorj şi altele. încă înainte de luna Februarie 1907[7].

La 31 Decembrie 1906, s'au produs răscoale ale ţăranilor în comuna Hudeştii Mari (judeţul Dorohoi). Ţăranii cereau pământ. Ei au trimis această cerere ministrului Afacerilor Interne[8].

In mijlocul lunii Ianuarie 1907, în judeţul Botoşani s'a desfăşurat agitaţia printre ţărani pentru luarea pământului dela arendaşi[9]. La 31 Ianuarie,

---

[1] Rascoala ţăranilor din 1907, v. I. p. 75, 78—79
[2] Ibidem, p. 76.
[3] Ibidem, v. II, p. 393.
[4] Ibidem, p. 467.
[5] Ibidem, p. 478—479.
[6] Rascoala ţaranilor din 1907, p. 391.
[7] Istoria Romîniei. M., 1950, p. 398
[8] Răscoala ţăranilor din 1907, v. I, p. 76.
[9] „Die Zeit", 27 Martie 1907.

răscoalele ţăranilor izbucnesc în comuna Horodiştea (judeţul Dorohoi). Ţăranii cer să li se dea pământ. La sfârşitul lunii Ianuarie, agitaţia pentru luarea pământului dela moşieri se constată şi în judeţul Teleorman[1].

S'ar mai putea menţiona încă o serie de fapte similare.

Chiar această sumară enumerare arată cu toată precizia creşterea mişcării ţărăneşti către sfârşitul anului 1906 şi începutul anului 1907. Cererea de a li se da pământ ţăranilor este formulată pretutindeni şi din ce în ce mai viguros.

Tocmai această situaţie din ţară, alarmantă pentru clasele conducătoare, o avea în vedere inveteratul reacţionar Take Ionescu, când în Ianuarie 1907, la Berlin, într'o convorbire cu cancelarul Bülow a prezis mari răscoale agrare care urmau să se desfăşure în primăvara anului 1907[2]. Şi aceasta nu era o „presimţire" după cum scrie Jancovici. Răscoalele şi începuseră. Ele au cuprins un număr tot mai mare de judeţe şi ameninţau să sguduie întreaga ţară.

Vorbind despre creşterea stării de spirit revoluţionare în sânul masselor ţărăneşti, la sfârşitul anului 1906 şi începutul anului 1907, trebue să subliniem că acest proces s'a desfăşurat în condiţiile agravării situaţiei politice generale în ţară. Sfârşitul anului 1906 şi începutul anului 1907 au fost marcate prin noi manifestări de massă ale muncitorilor.

S'a intensificat lupta împotriva breslelor, în descompunere. In legătură cu această luptă s'au ţinut o serie de întruniri la începutul lunii Ianuarie 1907[3]. Comisia generală a sindicatelor a organizat la Bucureşti, în Ianuarie, un meeting la care au participat mii de oameni pentru a cere abrogarea legii breslelor[4]. După meeting a avut loc o demonstraţie la care au participat peste 10.000 de muncitori[5].

S'a intensificat activitatea presei muncitoreşti. In Ianuarie 1907, tirajul ziarului „România Muncitoare" a crescut la 4500 exemplare. La 1 Februarie a apărut primul număr al noii publicaţii muncitoreşti săptămânale „Eliberarea". „Vom lupta pentru eliberarea de sub puterea burgheziei"[6], îndemna la luptă articolul editorial.

Creşterea mişcării greviste în ţară a contribuit la strângerea rândurilor clasei muncitoare, la creşterea spiritului ei de organizare. Când la începutul lunii Ianuarie 1907, din cauza gerurilor mari, jumătate din muncitorii din Câmpina au refuzat să deservească turlele de foraj şi administraţia a încercat să-i ameninţe cu concedierea pe cei care nu au ieşit la lucru, muncitorii, ca răspuns, au declarat că în acest caz vor declara grevă[7].

In Ianuarie, muncitorii din Bucureşti au desfăşurat cu succes campania de boicotare a presei burgheze. Această mişcare a avut un larg răsunet, nu numai în interiorul ţării, ci şi în străinătate. Organul tesneacilor bulgari „Rabotniceschii vestnic" a pornit o campanie de solidaritate internaţională cu tovarăşii români[8].

Creşterea spiritului revoluţionar în rândurile masselor muncitoare este

---

[1] Rascoala ţaranilor din 1907, v. I, p. 76, v. II, p. 345.
[2] D. Jancovici, Take Ionescu. Paris, 1919, p. 34.
[3] Documente din mişcarea muncitorească, p. 353—354.
[4] Rapports... v. II, p. 137.
[5] Le mouvement socialiste, Paris, 1907, v .V, Nr. 186, p. 439
[6] Documente din mişcarea muncitorească, p. 335.
[7] TGLA, folio 1019, op. 2, Nr. 87.
[8] „Rabotniceschii vestnic", 19 Ianuarie 1907.

ilustrată deosebit de viu de evenimentele care s'au desfăşurat în 1907 la Câmpina, în timpul funeraliilor potemchinistului Lîsac.

La 12 Ianuarie voind să oprească motoarele electrice la puţul de foraj Nr. 105 al societătii Steaua Română, Lîsac şi-a rupt o mână. La 14 Ianuarie, el a murit la spital [1]. „Despre moartea tovarăşului Lîsac, sindicatul a anunţat pe toţi muncitorii din Câmpina, învinuind de moartea lui pe proprietarul întreprinderii, care nu a luat niciun fel de măsuri pentru securitatea muncii lucrătorilor. Sindicatul şi-a asumat organizarea funeraliilor lui Lîsac; această zi fiind declarată zi în care nu se lucrează, toţi oamenii muncii din Câmpina au fost îndemnaţi la o grevă de 24 ore. La funeralii au fost invitaţi toţi muncitorii din Câmpina, precum şi delegaţiile potemchiniştilor din alte oraşe [2].

Lîcev şi Spinov l-au rugat pe prefectul oraşului să le dea permisiunea de a-l înmormânta pe Lîsac „după obiceiul rusesc". Prefectul, care nu bănuia nimic, a acordat această permisiune. In timpul funeraliilor s'a organizat o mare demonstraţie. Toţi au mers cu insigne roşii prinse pe piept. In momentul coborîrii în groapă, marinarii au cântat: A pierit în impilare. Apoi, muncitorii români au intonat Internaţionala. La cimitir, a avut loc un meeting. Au luat cuvântul potemchinişti şi muncitori români. Dela cimitir, procesiunea, fără să se împrăştie, s'a îndreptat cântând cântece revoluţionare spre casa unde trăiau potemchiniştii. „Aci, unul dintre tovarăşi a rostit o mare şi strălucită cuvântare despre felul în care burghezia batjocoreşte clasa muncitoare, despre exploatarea nemiloasă la care sunt supuşi oamenii muncii din toate ţările şi a încheiat printr'o chemare adresată muncitorilor din Câmpina, îndemnându-i să participe la lupta revoluţionară. Numai după aceasta, demonstranţii, în sunetele Internaţionalei s'au împrăştiat pe la casele lor [3].

Poliţia, care şi-a dat seama prea târziu, a hotărît să se răzbune pe muncitori. Potemchiniştii au fost ţinuţi arestaţi timp de cinci zile. Peste câtva timp, sindicatul a fost desfiinţat, documentele şi literatura confiscate. Au început arestări masive. Sindicatul a fost interzis. Totuşi, el a continuat să existe ilegal până în Martie 1907 [4].

Funeraliilor lui Lîsac şi demonstraţiei dela Câmpina li s'a consacrat o broşură specială de agitaţie, care a fost răspândită printre muncitori [5].

Creşterea organizării proletariatului român în lupta lui împotriva exploatării capitaliste o dovedesc şi evenimentele din Constanţa, dela mijlocul lunii Februarie 1907. La 18 Februarie s'a întrunit la Constanţa, în încăperea teatrului, Conferinţa organizaţiilor sindicale locale. S'a discutat problema intensificării luptei împotriva breslelor pe baza principiului luptei de clasă. Poliţia a aflat despre convocarea conferinţei. In timpul şedinţei, potrivit indicaţiilor primite dela Bucureşti, în sală a năvălit o bandă de huligani, în frunte cu conducătorii breslelor locale; trăgând cu revolvere ei ş'au năpustit asupra celor întruniţi [6]. Conferinţa a fost zădărnicită. Toate acestea se petreceau cu ştirea poliţiei. Duminica următoare, în toate oraşele mari

---

[1] AMR, folio D7—2D, 5138 12—21, Nr. 18189/15.
[2] I. Lîcev, op. cit., p. 131.
[3] I. Lîcev, op. cit., p. 133
[4] Ibidem
[5] AMR, folio D7—2D, Nr. 5133/12—28-b.
[6] „Rabotniceschii vestnic", 27 Februarie, 1907.

ale României au avut loc meetinguri de protest, la care au asistat numeroase persoane împotriva provocării dela Constanţa şi împotriva breslelor [1].

Muncitorii români au condamnat cu indignare această provocare a poliţiei. Din toate colţurile ţării ei au trimis la Constanţa telegrame şi scrisori exprimând protestul şi mânia lor [2].

La meetingul de protest dela Bucureşti, ţinut împotriva provocării dela Constanţa, a sosit şeful poliţiei secrete, prinţul Moruzzi, care a declarat că poliţia nu a împiedicat atacul, respectând cu sfinţenie principiul libertaţii de întrunire şi că muncitorii trebue să-şi facă singuri dreptate împotriva bandei de huligani. Această declaraţie mârşavă a stârnit indignarea unanimă a participanţilor la meeting. Protestul clasei muncitoare române a fost atât de puternic, încât guvernul a fost nevoit să cerceteze cum s'au desfăşurat evenimentele din Constanţa. Conferinţa sindicatelor din Constanţa a fost convocată pentru a doua oară. De data aceasta provocatorii n'au îndrăznit să turbure desfşurarea lucrărilor [3].

Pentru desvoltarea mişcării greviste în România, în perioada examinată, sunt caracteristice nu numai extinderea sistemului de bază de massă şi a activităţii politice a muncitorilor, ci şi participarea la această mişcare, cu începere dela mijlocul anului 1906, a funcţionarilor de stat. Acest lucru arată că autoritatea instituţiilor de stat era compromisă în ochii masselor muncitoare, iar fapte ca provocarea poliţienească dela Constanţa din Februarie, adânceau şi mai mult acest proces.

Vasta agitaţie dela sate, pentru ocuparea pământului de către ţărani, acţiunile ţărăneşti, nesupunerea faţă de autorităţile locale, au grăbit coacerea crizei politice în ţară.

Vârfurile burghezo-moşiereşti căutau o ieşire din situaţia care se agravase şi nu o găseau. In „vârfuri" continua lupta pentru putere dintre liberali şi conservatori, lupta pentru dreptul de a conduce direct jefuirea poporului.

Lupta dintre conservatori şi liberali în jurul încheierii de tratate comerciale, în timpul iernii şi primăverii anului 1907, a turnat gaz peste foc, a intensificat dorinţa şi a unora şi a altora de a rămâne la conducerea Statului. Instigaţi de capitalul străin, ei erau gata să se doboare unii pe alţii, neţinând seama de nimic. In această încordată atmosferă, cuvântările revoluţionare în problema agrară din duma rusească au constituit chemarea care a dat semnalul. Bolşevicii „intrau în dumă... pentru a o folosi ca tribună în interesul revoluţiei" [4].

Mărturisirile presei române şi ale presei burgheze din alte ţări, ne arată că, cuvântările bolşevicilor dela tribuna dumei au fost folosite în scopul agitaţiei revoluţionare şi peste hotarele Rusiei. Lozinca împroprietăririi ţăranilor a avut un larg ecou în satele româneşti, care se ridicau la luptă pentru pământ [5].

Guvernul României recurgea la provocări, la represalii, dar nu mai era în stare să ascundă criza politică. Ziarele abundau în titluri ca:

---

[1] Rapports..., v. II, p. 137.
[2] „Rabotniceschii vestnic", 27 Februarie, 1907. p. 4
[3] Ibidem, 6 Martie 1906, p. 4.
[4] Cursul scurt de istorie a P.C. (b) al U.R.S.S., p. 85; Ed. P.M.R., p. 125.
[5] C. Stere, Uraganul, p. 204—205; Mihailovici, Tipărituri române în Basarabia. Bucureşti, 1930, vezi „Chievleanin", Nr. 70 11/3/1907.

„Criza guvernamentală", „Unirea conservatorilor", „Schimbarea probabilă a guvernului" [1].

„Despotismul bizantin al acestei oligarhii alcătuite din tot felul de adunături, nu mai poate fi tolerat" [2], declara în broşura sa „1907", scriitorul român progresist Ioan Luca Caragiale.

Care a fost prin urmare la începutul anului 1907 bilanţul politic al desvoltării istorice a României? Clasele dominante din România şi-au dat seama şi au recunoscut că nu-şi vor putea menţine dominaţia în forma de până atunci, au recunoscut criza politicii claselor dominante. Această criză înăsprea contradicţiile în cadrul minorităţii dominante, crea o spărtură prin care pătrundea nemulţumirea şi indignarea claselor asuprite. Clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare din România nu mai vroiau să trăiască ca în trecut. Mizeria şi foametea masselor muncitoare erau în România fenomene cronice. La începutul secolului al XX-lea, mizeria şi nenorocirile claselor asuprite din România se agravează şi mai mult.

Prima revoluţie rusă a trezit massele largi ale poporului român, le-a oferit un exemplu revoluţionar, le-a îndemnat să lupte împotriva asupritorilor.

In anii primei revoluţii ruse creşte în România, în mod considerabil, activitatea masselor, care nu se mai lasă jefuite fără murmur. Instituţiile de stat ale României monarhice, partidele ei burghezo-moşiereşti, politicienii ei corupţi care personificau sistemul politic ce-şi trăise traiul, îşi pierd autoritatea morală şi politică în ochii masselor largi. Neîncrederea faţă de clasele dominante, creşte datorită propagandei oficiale, făcută politicii externe imperialiste.

Prima perioadă a avântului revoluţionar a început cu demonstraţiile politice din Ianuarie 1905, care au pus bazele unirii clasei muncitoare prin mijlocirea primelor sindicate române. Alături de creşterea organizaţiilor muncitoresti din România, se lărgeşte campania de ajutorare a marinarilor de pe vasul Potemchin, ia amploare lupta grevistă.

A doua perioadă a avântului revoluţionar a început cu valurile de demonstraţii din Ianuarie 1906, pornite din solidaritate cu prima revoluţie rusă. Lupta proletariatului român ia alt aspect. In 1906, lupta grevistă ia caracter de massă, dobândeşte un colorit politic din ce în ce mai pronunţat. Organizaţiile muncitoreşti cresc. Sindicatele din toată ţara se unesc. La sfârşitul anului 1906 şi la începutul anului 1907, proletariatul român duce o largă campanie de luptă împotriva legislaţiei antimuncitoreşti. In luptă, se încadrează ţăranii care trec dela rezistenţă pasivă la manifestări revoluţionare active.

La începutul anului 1907, condiţiile obiective ale stării de lucruri din România, duc în ţară la o criză politică generală. Dar clasa muncitoare română nu era capabilă încă de acţiuni revoluţionare de massă destul de puternice pentru a sdrobi guvernul moşieresc şi al burgheziei.

Rezultatul principal al desvoltării politice a României către primăvara anului 1907 a fost situaţia revoluţionară. In Februarie 1907, România era în pragul unor bătălii de clasă dintre cele mai aprige.

Sub directa influenţă a luptei de eliberare dusă de clasa muncitoare română în 1905—1906, sub puternica inrâurire a primei revoluţii ruse,

---

[1] C. Stere, op. cit, p. 257

[2] I. L. Caragiale, 1907 din primăvară până în toamnă, 1907, p. 17.

țărănimea română de multe milioane de oameni se ridică la luptă pentru pământ, împotriva moșierilor și a arendașilor.

La sfârșitul lui Februarie 1907, țărănimea din Moldova se ridică în mod spontan și, sub lozinca „Vrem pământ" devastează conacurile boierești. Guvernul mobilizează armata, dar rezerviștii încep să treacă de partea țăranilor răsculați.

Muncitorii, ca de pildă feroviarii din Pașcani, și docherii din Galați, se alătură țăranilor răsculați. Răscoala cuprinde și Muntenia. Țăranii se unesc în mod spontan în coloane de mii de oameni și înaintează spre centrele principale ale țării pentru a le asedia.

Amenințați de prăbușirea dictaturii burghezo-moșierești, liberalii și conservatorii, încheie o alianță militară pentru a înlesni înăbușirea răscoalei. Ei sunt ajutați de trădătorii strecurați în conducerea mișcării muncitorești.

Conducerea oportunistă a cercurilor socialiste nu a aprobat inițiativa diferitelor grupuri muncitorești care sprijineau pe țăranii răsculați, a condamnat manifestările țărănești și s'a pronunțat împotriva ciocnirilor armate cu trupele guvernului.

Cu toate acestea, muncitorii revoluționari în frunte cu Ștefan Gheorghiu „...sprijină cauza dreaptă a țărănimii, tipăresc și răspândesc manifeste, organizează demonstrații de protest împotriva arestării și masacrării țăranilor răsculați" [1].

Răscoala a cuprins întreaga țară. Clasele guvernante erau gata să deschidă frontierele pentru detașamentele străine de pedepsire. Puterile apusene făceau pregătiri intense pentru o intervenție armată în România, iar monopolurile anglo-americane cereau guvernului român să înăbușe răscoala prin orice mijloace.

Guvernul lui Carol a dat ordin să se pună în acțiune artileria, împotriva răsculaților. Zeci de sate au fost șterse de pe fața pământului. Peste 11.000 de țărani au fost uciși în timpul sângeroaselor represiuni.

Răscoala a fost înfrântă deoarece țărănimea română nu era organizată, era lipsită de conducere, acționa în mod spontan; ea a fost înfrântă pentrucă nu a fost înfăptuită alianța clasei muncitoare cu țărănimea și pentrucă însăși clasa muncitoare nu era organizată cum trebue și nu avea un partid marxist.

Răscoala a arătat creșterea contradicțiilor de clasă în țară, combativitatea țărănimii române; ea a demonstrat cât de greșite sunt pozițiile conducerii oportuniste a cercurilor socialiste, a arătat posibilitatea făuririi alianței dintre muncitori și țărani, a pus încă odată problema necesității înființării unui partid marxist al clasei muncitoare.

Experiența primei revoluții ruse și experiența luptelor revoluționare din România anilor 1905—1906, precum și experiența răscoalei țărănești din 1907 au arătat muncitorilor și țăranilor români că este necesar să lupte consecvent pentru organizarea clasei muncitoare și a țărănimii, pentru alianța clasei muncitoare cu țărănimea, pentru înființarea unui partid marxist al proletariatului, pentru organizarea luptei revoluționare sub conducerea unui astfel de partid.

Jertfele făcute de clasa muncitoare română și de țărănimea munci-

[1] Gheorghe Gheorghiu-Dej, 30 de ani de luptă a partidului sub steagul lui Lenin și Stalin. Ed. P.M.R., Buc., 1951, p. 10.

toare română în lupta pentru eliberarea de sub jugul capitalului, nu au fost zadarnice. Sub influenţa Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie, în România începe un nou şi puternic avânt al mişcării revoluţionare. Ia fiinţă Partidul Comunist Român, sub conducerea căruia clasa muncitoare luptă cu abnegaţie pentru lichidarea orânduirii exploatatoare burghezo-moşiereşti. După eliberarea României de către Armata Sovietică, această luptă a fost încununată de succes: masele muncitoare din România au răsturnat puterea capitaliştilor şi a moşierilor şi, cu ajutorul frăţesc şi desinteresat al Marii Uniuni Sovietice, ele construesc cu succes societatea socialistă la ele în ţară.

Istoria avântului mişcării revoluţionare din România din perioada primei revoluţii ruse este o mărturie a glorioaselor tradiţii revoluţionare ale poporului român şi a marii importanţe internaţionale a primei revoluţii ruse.

ÎNTREPRINDEREA MANUFACTURIERĂ DE POSTAV DELA POCIOVALIȘTE ȘI BUCUREȘTI

DE

C. ȘERBAN

Manufactura reprezintă trecerea dela micile ateliere de meseriași la marile ateliere în care lucrează la un loc un număr mare de lucrători și unde se aplică diviziunea sistematică a muncii [1]. „Atelierele cu un număr mai mult sau mai puțin important de muncitori introduc treptat diviziunea muncii din faza de cooperație simplă la manufactura capitalistă“ [2].

In țara noastră, în urma condițiilor sociale, economice și politice create de existența și persistența jugului otoman (încă din secolul al XVI-lea) apariția relațiilor de producție precapitaliste și capitaliste s'a făcut în condiții deosebite. Morile de hârtie dela jumătatea secolului al XVII-lea, de pe valea Oltului, care au constituit o preocupare sporadică a unor istorici burghezi, nu erau întreprinderi manufacturiere, ci simple ateliere locale cu posibilități restrânse de cooperație neacoperind decât într'o mică măsură necesitățile consumului intern, rezervat și acesta în cea mai mare parte clasei dominante. Baza economică a societății din țara noastră în plină orânduire feudală o constituiau relațiile de producție din așa numita industrie casnică, agricolă și meșteșugărească, unde barierele economice, interne și externe, sprijinite puternic de jugul otoman, au frânat secole întregi desvoltarea relațiilor de producție precapitaliste și capitaliste. Abia în secolul al XVIII-lea, întreprinderile manufacturiere încep totuși să apară și să se desvolte în țara noastră ca un rezultat al nașterii „unor raporturi sociale economice noi“ care, în luptă cu relațiile vechi de producție, au reușit să se afirme și să pună bazele unor noi relații de producție, relații capitaliste. Aceste noi mijloace de producție au fost stabilite în diferite puncte din țara „în afara controlului vechii organizări a orașelor și a organizațiilor lor de breaslă“ [3].

Domnitorii, boierii și negustorii au fost aceia care au înființat primele manufacturi, ei fiind în secolul al XVIII-lea deținători ai capitalului realizat în urma unei acumulări primitive. Capitalul învestit de aceștia, are la origine și desvoltarea capitalului comercial, precum și sumele de bani provenite din răscumpărări, din arenzi sau din camătărie. Condițiile de eliberare de rumânie erau prea grele (de două ori birul anual 10 taleri), iar arenda precum și camătăria începuseră să cunoască la noi o desvoltare însemnată.

Inființate cu privilegiul domnesc [4] și cu consimțământul Inaltei Porți [5] ele erau arendate unui boier [6] sau negustor [7] care se îngrijea de instalarea și funcționarea lor primind din partea domniei titlul de epistat [8]. In aceste ateliere manufacturiere,

---

1 K. Marx, Capitalul. Ed. P.M.R. 1948, I. p. 336.
2 V. I. Lenin, Opere Ed. P.M.R., 1951, v. 3, p. 360—361
3 K. Marx, Capitalul, I, p 663—664.
4 Arh. Stat. Buc., Cond. domn. Nr. 11, p. 36—37 v
5 Ibidem, Cond. domn., Nr 26, p. 260—261 v(inedit)
6 Ibidem, Cond. domn., Nr. 23, p. 46 v.
7 Ibidem, Cond. domn., Nr. 26, p. 236—239 v.
8 Ibidem, Cond. domn., Nr. 23, p. 246—247 v

se aplica diviziunea muncii [1], mâna de lucru era şi nesalariata şi salariata, iar mijloacele de producţie manuale erau rezultatul, fie al unei concentrari de unelte din industria casnică în descompunere, fie al unui import de peste hotar [2]. Cei care se bucurau de privilegiul domnesc pentru a înfiinţa întreprinderi manufacturiere erau boierii şi apoi negustorii. Ulterior, când relaţiile noi de producţie se consolideaza în ţara noastră, iniţiativa creării unor asemenea întreprinderi este concurata şi de straini, care încearcă sa pună bazele unor întreprinderi capitaliste

După natura iniţiativei, a provenienţei capitalului învestit şi a mâinii de lucru, întreprinderile manufacturiere din ţara noastra din secolul al XVIII-lea pot fi grupate în felul următor: manufacturi de stat (domneşti), boiereşti şi negustoreşti [3].

1. *Manufacturile de stat* sau *domneşti* sunt acelea înfiinţate din iniţiativa domniei, cu capitalul rezultat din vistieria domnească, care sunt arendate particularilor, fie boieri, fie negustori, folosind drept mână de lucru ţarani dependenţi, rumâni de pe moşiile domneşti [4]. Ele apar iniţial încă din secolul al XVII-lea, sub forma atelierelor care folosesc cooperaţia simpla.

2. *Manufacturile boiereşti* apar numai în secolul al XVIII-lea, sunt înfiinţate din iniţiativa boierilor, pe cheltuiala lor, au privilegiul domnesc de înfiinţare şi funcţionare, folosesc mâna de lucru formată din ţărani dependenţi nesalariaţi şi salariaţi şi din ţărani liberi salariaţi, rezultaţi de pe moşia boierului respectiv, care sunt obligaţi să munceasca în întreprindere, prin grija domniei [5]. Epistat este însuşi proprietarul sau o alta persoana numita de domnie.

3. *Manufacturile negustoreşti* iau naştere la sfârşitul secolului al XVIII-lea (după 1774) şi la începutul secolului al XIX-lea, când burghezia, în faza de început, începea să fie sprijinită de domnie prin hrisoave, pitace domneşti cu caracter protecţionist, având interese comune cu aceasta. Ele sunt înfiinţate pe cheltuiala negustorului. au privilegiu domnesc de înfiinţare şi funcţionare, reînnoit la fiecare noua domnie, iar mâna de lucru este formată din ţărani liberi salariaţi, lasaţi la dispoziţia patronului pentru a fi cât mai crunt exploataţi [6].

Aceste întreprinderi manufacturiere aveau un caracter capitalist mixt la început, dat fiind ca ele foloseau ca forţă de muncă şi ţărani dependenţi care lucrau în întreprindere în cadrul obligaţiilor feudale (renta în muncă) pe care le aveau faţa de boier sau faţă de domnie. Născute în cadrul orânduirii feudale, care deşi sdruncinată de lupta de clasă nu voia încă să cedeze locul orânduirii capitaliste, manufacturile din secolul al XVIII-lea au capătat din ce în ce mai mult un caracter capitalist, atât în ceea ce priveşte natura capitalului învestit, al patronului, cât şi în ceea ce priveşte natura forţei şi relaţiilor de muncă. O dovadă evidenta ne-o oferă însaşi iniţiativa înfiinţării lor, care la început aparţinea domniei şi apoi, în cea mai mare măsură, trece în seama particularilor şi mai ales a negustorilor.

★

In secolul al XVIII-lea şi mai ales către sfârşitul lui, numărul întreprinderilor manufacturiere în ţara noastră este relativ mic şi puţin variat. Ele au început să se afirme chiar înainte de pacea dela Cuciuc-Cainargi, care a reprezentat în desvoltarea acestor noi mijloace de producţie, o etapă de înviorare şi de desvoltare.

Ceea ce este necesar de remarcat dela început este faptul că, în documente, aceste întreprinderi manufacturiere poartă numele impropriu de „fabrică". Aşa de exemplu, în hrisovul lui Grigore Ghica (1766), precum şi în celelalte acte de întărire care i-au urmat, găsim menţionată înfiinţarea „fabricei de postaja" (postav)

---

[1] Arh. Stat. Buc., Cond. domn. Nr. 23, p. 134--135 v

[2] Hurmuzaki, XIX, 1, p. 650.

[3] Iacovlev. Apariţia şi etapele desvoltării capitaliste în Rusia, „Voprosî Istorii", 1950, Nr. 9, p. 95.

[4] Arh. Stat. Buc.. Cond. domn. Nr. 43, p. 330 v. Manufactura de postav din Bucureşti (1794) are muncitori nesalariaţi care depind direct de domnie, care îi iartă de dajdie în anumite cazuri. Ea mai funcţionează şi cu mână de lucru salariată şi anume lucrători specialişti străini.

[5] Ibidem, Cond. domn. Nr.11. p. 36—37 v. Manufactura de postav dela Pociovalişte din 1766.

[6] Arh. Stat. Buc., Cond. domn. Nr. 42, p. 51—60 v.

dela Chipereşti. Şi în Moldova şi în Ţara Româneasca, noţiunea de „fabrică" a patruns şi s'a pastrat pentru asemenea întreprinderi manufacturiere.

Printre cele mai vechi manufacturi din ţara noastră socotim pe acelea de po tav, atât din Moldova, cât şi din Ţara Româneasca, a caror existenţă este semnalata la începutul secolului al XVIII-lea.

Alte categorii de întreprinderi manufacturiere sau „fabrici" apar aproape tot în această vreme şi în deceniile urmatoare. Astfel, prima *„fabrică de hârtie"* este înfiinţata între 1765—1766, în vremea celei de a doua domnii a lui Scarlat Ghica. cand s'a facut o *„hardughie pe apa Colentinei, pe moşia Fundeni"* a biv vel vistiernicului Dumitraşcu Racoviţa. Aceasta lucra încă, în 1766 pe vremea lui Alexandru Ipsilanti. In 1768, „hardughia" primeşte un hrisov de întarire din partea lui Alexandru Scarlat Ghica, iar în 1769, de asemenea dela Grigore al III-lea Ghica [1]. In August 1776 Alex. Ipsilanti întăreşte privilegiul acestei „fabrici" dându-i împreună cu hardughia de la apa Leuta, 40 lude.

O alta „hardughie" funcţiona la 1776 *pe apa Leuta, pe moşia Batişte,* Jud. Prahova, ţinând de schitul Turbaţi (Ilfov) aceasta se construia „din nou... care altă dată n'au fost" [2].

Aceste „hardughii" erau obligate să dea anual la cămara domnească, câte 20 de topuri de hârtie.

Materia prima folosita era formata din „cârpiturile ce se afla pe la norod strânse pe plată cu bani".

Mana de lucru formata din „straini", 40 de lude, era obligată să plătească anual câte 4 taleri de om (plătibili în sferturi la Sf. Gheorghe şi Sf. Dumitru).

Ele mai aveau dreptul de a ţine o pravalie în Bucureşti pentru desfacerea marfii, scutita de vamă şi alte angarale, numai în primul an de existenţă, urmând ca în 1777, sa platească „o vama" pentru comerţul intern şi 2% pentru comerţul extern Materia prima era scutita de vama internă.

In ceea ce priveşte obligaţiile proprietarului faţă de chiria locului, ele se rezumau la o dare „dupa tocmeala" cu stăpânul moşiei.

In 1793, este amintita o *moara de hârtie pe apa Sabarului* (Jud. Ilfov) care aduce stricaciuni moşiilor şi morilor, prin înnecaciune (18 August 1793) [3].

In 1796, se înfiinţează „din început şi din nefiinţa" o *„fabrica" de hârtie pe apa Sabarului pe moşia Ciorogârla* de către Alex. Const Moruzi, cu cheltuiala domniei, careia i se da 40 lude scutelnici „deapururea nelipsiţi dela lucrul fabricei".

Ei se dau de prin „satele dupa împrejur" pentru a urma slujba cu înlesniri. Totodata s'au mai adaugat la mâna de lucru şi 4 sălaşe de ţigani meşteri în lucratul fierului.

Obligaţiile „hardughiei" faţa de domnie erau acelea de aprovizionare cu hârtie (logofeţia divanului, vistieria, departamenturile judecatoreşti, divanul Craiovei, ispravnicaturile domniei) pe bani „în mai jos preţul" decât al hârtiei ce vine de peste hotare. Materia prima folosita era cârpa „pânzeturi" adunată prin grija zapciilor şi dregatorilor orânduiţi special. Marfa produsa era scutită *5 ani* de vamă în comerţul exterior, urmând apoi să plătească vama „dupa catalog". Infiinţată cu banii domniei, „fabrica" a fost cedata cu toate drepturile şi datoriile ei, mitropolitului Kir Dositei al Ungro-Vlahiei, dat fiind legatura strânsă dintre tipografia mitropoliei şi fabrica de hârtie. Prin această hotarîre, mitropolitul era obligat să plateasca jumatate din cheltuelile învestite, să numească un epistat „ipohimen ales" care să epistaşească numita fabrică cu toată silinţa [4]. Hrisovul este reînnoit de acelaşi. în 30 Septembrie 1799. Pe harta lui Rhigas Velestin 1797, figurează, pe Sabar satul „Moara de hârtie" [5].

Prima *„fabrica" de ceara albă* s'a înfiinţat în 1764. Ştefan Racoviţă a dat privilegiu „fabricii" de ceară alba bisericii 40 de mucenici din Bucureşti. metohul episcopiei Râmnicului.

Scutirea era extinsă asupra lucratorilor, meşterilor, şi asupra prăvăliei care lucra meşteşugul acesta. In 1792, privilegiul se reînnoia de către Mihail Şuţu [6].

---

[1] Arh. Stat. Buc., domn. Nr. 2, p. 63.
[2] Ibidem
[3] Ibidem, Cond. domn. Nr 23, p. 123.
[4] Ibidem, Cond. domn. Nr. 26, p. 271 v.
[5] Ap. Dascalakis, Les oeuvres de Ligas Velestintis. Paris, 1937
[6] V. A. Urechia, Istoria Românilor. Buc. 1896, v. IV, p. 350.

„Fabrica" mai avea şi monopolul fabricării lumânărilor [1]. Acest monopol a fost călcat vremelnic în 1783 de acelaşi Mihail Şuţu care dă voie a lucra asemenea marfă lui Danuţă lumânăraru [2].

In 1785, domnia se îngrijeşte de calitatea lumânărilor de ceară fabricate în Bucureşti [3].

In 1791, este cunoscută o fabrică de sticlă a lui Savu şi Coman *la Târgovişte* [4], iar în 1793, la Şotânga (Dâmboviţa), exista *o altă* fabrică ce lucra „felurite sticle", având şi un protomeşter [5].

„Fabrica" de arpacaş din 1793 a vornicului Scarlat Greceanu se afla la Corneşti (Dâmboviţa) [6]. La *Ageşti* (Ilfov) şi *Corneşti* (Dâmboviţa) exista câte o fabrică din Februarie 1792, când erau scutite de dari şi angarale. Ambele aveau o singură prăvălie pentru desfacere în Bucureşti, scutite de vamă şi dari. „Fabricile" funcţionau cu meşteri străini, fuseseră construite cu cheltuiala şi era proprietatea biv vel logofatului Scarlat Greceanu [7].

Scarlat Greceanu era numit şi epistat al lor.

★

In studiul de faţă, manufacturile de postav reprezintă mijloacele de producţie cele mai caracteristice dela sfârşitul secolului al XVIII-lea; unde particularităţile sunt mai numeroase din punct de vedere social şi economic [8]; aceste particularităţi ne dau posibilitatea de a înţelege condiţiile istorice în care s'a desfăşurat desvoltarea noilor relaţii de producţie capitaliste.

Aceste particularităţi constau, din punct de vedere social, în existenţa unor relaţii de producţie de transiţie dela exploatarea de tip iobagist la cea de tip capitalist şi a primelor conflicte de munca din producţia manufacturiera, iar din punct de vedere economic, dintr'o varietate mare în ceea ce priveşte procesul de producţie, precum şi din apariţia şi desvoltarea pieţei interne. Din diferitele categorii de întreprinderi manufacturiere din această perioadă, manufacturile de postav reprezintă un exemplu specific.

Cea mai veche întreprindere manufacturieră şi de postav din secolul al XVIII-lea din Ţara Românească, cunoscută până în prezent, este aceea dela *Afumaţi* lângă Bucureşti, înfiinţata la sfârşitul secolului al XVII-lea şi care a funcţionat în acest loc, cu mari întreruperi, aproape un secol [9].

In a doua jumătate a secolului al XVIII-lea numărul acestor întreprinderi manufacturiere creşte.

Astfel în 1766, ia fiinţă la Pociovalişte în Jud. Ilfov din iniţiativa biv vel clucerului Radu Slatineanu [10] o asemenea întreprindere care a funcţionat până la izbucnirea razboiului ruso-turc din 1768—1774.

---

[1] Arh. Stat. Buc., Cond. domn. Nr. 20, p. 280 v. 1 Ian. 1792.
[2] V. A. Urechia, op. cit., I, p. 459—460
[3] Ibidem p. 461.
[4] Arh. Stat. Buc., Cond. domn Nr. 20, p. 71 v.
[5] Ibidem, Cond. domn. Nr. 23, p. 46 v.
[6] Ibidem, Cond. domn. Nr. 27, p. 102 v.
[7] Arh. Stat. Buc., Cond. domn. Nr. 20, p. 383 v.
[8] V. Buhina, Contribuţii la istoria manufacturii iobage. „Istoriceschie zapischi", 1950 Nr. 32, p. 96—132.
[9] M. Cantacuzino, Istoria Ţării Româneşti. Trad. de G. Sion, Buc 1863.
L. Şăineanu, Starea ţărilor române în prima jumătate a secolului al XVIII-lea după un cronicar turc anonim. „Revista Nouă", III, p. 25.
I. L. Carra, Histoire de la Moldavie et de la Valachie. Neufchatel, 1781, p. 165—167.
F. W. Bauer, Mémoires historiques et géografiques sur la Velachie avec un prespectus d'un Atlas géographique et militaire de la dernière guerre entre la Russie et la Porte Ottomane, publié par Monsieur de B***. Francfort et Leipzig, 1788, p. 29.
Cr. Struve, Voyage en Crimeé suivi de la relation de l'ambassade envoyée de Pétersbourg a Constantinople en 1793, publié par un jeune russe. Paris, 1802, p. 268—270.
[10] I. C. Filitti, Regeste şi documente, I, Familia Slătineanu 1712—1862, p. 26; Hurmuzaki, XIV, 2, p. 171.
N. Iorga, Studii şi documente, XI, p. 290—291; N. Iorga, despre Slătineni. „Revista Istorică", XXIV, p. 329—332.
Radu Slătineanu boierul care pune bazele manufacturii dela Pociovalişte şi al cărei epistat era numit de domnie, s'a născut prin 1720—22 şi era fiul lui Iane dela Slatina. Dintr'o familie boierească îmbogăţită, ale cărei moşii se întindeau în regiunea dela răsărit de Olt, mai prin toate judeţele ţării (Prahova, Ilfov, Olt, Vlaşca, Muscel, Teleorman, Săcueni) a ocupat în divanul Ţării Româneşti slujba de mare şi mic boier timp de peste 50 de ani.

In timpul războiului ea şi-a întrerupt activitatea pe care şi-o reia abia în 1784, când primeşte un hrisov de funcţionare [1].

Dupa câţiva ani de funcţionare, este lăsată în părăsire până la 1794, când este reinfiinţata şi capătă proporţii mult mai mari [2].

După această dată, manufactura de postav lucrează şi cu postăvari specializaţi care vin din Bucureşti.

In decursul unui deceniu, cât a funcţionat întreprinderea manufacturieră dela Pociovalişte, sunt cunoscuţi mai mulţi epistaţi drept conducători ai întreprinderii [3].

Ultima ştire despre manufactura de postav dela Pociovalişte datează din 1794 când se eliberează hrisovul de funcţionare [4].

O altă întreprindere manufacturieră de postav este amintită tot în 1794 la Bălteni, Jud. Ilfov, după cum reiese dintr'o anafora semnată de Alexandru Calfoglu şi Grigore Brâncoveanu dupa jalba unor scutelnici ai manufacturii din Balteni împotriva ispravnicului moşiei Poenari din Jud. Dâmboviţa [5].

Vel comis în 1766, în 1777 este vel clucer, iar în 1790, vel vornic şi apoi vel logofăt pentru ca în anul 1802, să fie caimacam al ţării după plecarea din a treia domnie a lui Mihail Şuţu.

Din averea întinselor moşii mărită şi prin căsătoria cu Sultana Creţulescu, în 1764, Radu Slătineanu. vel comis, deschide „fabrica de postav" dela Pociovalişte, pe una din moşiile sale (1766).

Din veniturile acestei întreprinderi el reuşeşte ca, după 10 ani de exploatare, să cumpere tot în acea regiune „la mezat", moşia Filipeştii cei mari (Prahova) a lui Pârvu Cantacuzino.

După războiul ruso-turc din 1768—74, în timpul căruia „fabrica" n'a mai funcţionat, el o redeschide în 1784.

Această întreprindere, pe care nu a exploatat-o decât până la începutul deceniului al zecelea al secolului al XVIII-lea i-a dat posibilitatea totuşi să-şi rotunjească simţitor averea, astfel încât în testamentul său din 1816, sunt menţionate peste 22 de mari moşii, în afară de „case în Bucureşti" şi altele El moare în anul următor, la o vârstă de peste 90 de ani — în funcţia de mare vornic.

Radu Slătineanu este o figură reprezentativă a acelei părţi din clasa boierilor dela sfârşitul secolului al XVIII-lea care este interesată în desvoltarea noilor relaţii de producţie capitaliste ce luau naştere şi se consolidau.

[1] Arh. Stat. Buc. Cond. domn. Nr. 11, p. 36—37.

[2] Idem, Cond. domn. Nr. 23, p. 39.

[3] 1. Dela înfiinţare, din 1767 până la 1794, a fost cu anumite întreruperi, Radu Slătineanu, biv vel comis (la 1766), biv vel clucer în 1786, biv vel logofăt în 1793.

2. In toamna lui 1793, funcţia de epistat la Pociovalişte a fost dublată de vel comisul Dumitraşcu Este vorba de un reprezentant direct al domniei pe lângă întreprindere Tot atunci apare epistat şi căminarul Vasilache.

3. La 12.V.1794, epistat unic este numit Hagi Chiriac Arbut din Chios, pe care-l aflăm în această funcţie până în 1803 fără întrerupere.

Despre Hagi Chiriac Arbut din Chios ştim puţine lucruri. In momentul când este numit ca epistat al întreprinderii manufacturii de postav dela Pociovalişte, la 27.V.1794, deţinea funcţia boierească de rangul II medelnicer, funcţie în care îl găsim şi în anul 1803, când apare pentru ultima dată în documente.

De origine din insula Chios, locul de baştină al Mavrocordaţilor, el a venit în Ţara Românească împreună cu un mare număr de negustori şi bancheri hioţi.

Deţinând un capital, Hagi Chiriac Arbut l-a plasat, împreună cu alţi asociaţi, în arendarea manufacturii de postav dela Pociovaliştea, bineînţeles ca ulterior să reuşească, printr'o serie de servicii băneşti aduse domniei, să-şi asume funcţia de medelnicer (1798) şi să intre în clasa boierească, rămânând în acelaşi timp şi singurul arendaş al manufacturii.

Mai ales în secolul al XVIII-lea, sectorul economic al insulei Chios sub stăpânirea otomană, era dominat de producţia manufacturieră a mătăsii, bumbacului şi lânii.

Producţia de mătăsuri şi postavuri din Chios era bine cunoscută pe pieţele Asiei Mici, Peninsulei balcanice, Orientului mijlociu şi la Constantinopol.

In asemenea condiţii, ne putem da seama că Hagi Chiriac Arbut din Chios a deţinut cel puţin o manufactură de postav în patria sa, pentru ca apoi, cu profitul comercial realizat, să vină în Ţara Românească, din cauza concurenţei mari din insulă, şi să încerce fructificarea veniturilor sale.

Numai un bun cunoscător în producţia de postavuri putea duce mai departe, pe de o parte încercările lui Radu Slătineanu şi putea avea, pe de altă parte atâtea conflicte cu muncitorii din această întreprindere. In conflictele de muncă dintre Chiriac Arbut şi muncitori, se observă că ele sunt în legătură cu procesul de producţie, cu felul în care oamenii îşi îndeplineau sarcinile în cadrul producţiei. El cerea torcătorilor, ba un fir mai subţire, ba să vie la lucru „când trebuie", ba în general să muncească zile mai multe, în cadrul unui sezon de producţie.

Epistatul din Chios avea protecţia domniei, ambele părţi având interese comune în exploatarea mâinii de lucru.

Timp de peste 10 ani acest epistat a condus întreprinderea manufacturieră dela Pociovaliştea şi Bucureşti, timp în care a reuşit să producă postav şi pentru consumul intern şi pentru piaţa acaparatoare a Constantinopolului.

Pentru detalii la Insula Chios, Fustel de Coulanges, Mémoires sur l'Ile de Chio, Archives des missions scientifiques et littéraires, Paris 1856, p. 481—642.

[4] Arh. Stat. Buc., Cond. domn Nr. 26 p. 236—239.

[5] Ibidem, Cond. domn. Nr. 23, p. 609.

In sfârşit, ultima, lânga sau în Bucureşti, este rezultata din mutarea instalaţiilor dela Pociovalişte la Bucureşti. Nu exista vreun document care sa semnaleze această mutare, însa faptul că apare la Bucureşti o asemenea manufactura, având acelaşi epistat şi faptul că documentele nu mai amintesc niciodata despre întreprinderea dela Pociovalişte, ne determina sa credem ca aceea dela Bucureşti reprezintă mutarea celei dela Pociovalişte.

Despre manufactura de postav din Bucureşti avem primele ştiri în 1796, cu ocazia primului conflict de muncă dintre patron şi muncitorii nesalariaţi, precum şi în legatură cu instalarea unei pive, care să fie după potriva postavurilor ce se lucreaza acum[1].

In legătură cu manufactura de postav din Bucureşti, sunt cunoscute lupte ale muncitorilor împotriva patronului (1796, 1799, 1803).

Ultima ştire despre aceasta manufactura de postav datează din 1812 când ea ne mai funcţionând fusese transformată în spital[2]. Ţiganii fierari au fost înapoiaţi domniei abia în 1819[3].

In felul acesta, la sfârşitul secolului al XVIII-lea sunt cunoscute în Ţara Românească patru manufacturi de bumbac: la Afumaţi, Pociovalişte, Bălteni şi lângă Bucureşti.

Ceea ce este necesar de remarcat este faptul că ele sunt toate aşezate în apropierea capitalei ţarii, într'o regiune cu o reţea hidrografică densă şi cu cai de comunicaţii în bună stare şi într'o regiune populată care putea procura mâna de lucru.

★

Intreprinderea manufacturieră dela *Pociovaliştc*, mutată apoi la Bucureşti, a fost înfiinţata în urma unor condiţii speciale de ordin economic şi geografic. Astfel:

1. *Locul* întreprinderii se afla pe moşia biv vel clucerului Radu Slatineanu.

2 In această regiune, curgea râul Pociovaliştea care putea oferi *forţa motrice* pentru punerea în funcţiune a morii.

3. In această regiune unde apele sunt numeroase, *satele se înşiră ca o salba* de-a-lungul râurilor[4] şi puteau oferi *mână de lucru ieftină şi din belşug.*

4. Locul postăvăriei se afla în apropiere de şoseaua principala dela Bucureşti spre Braşov, transportul materiei prime, al uneltelor, cât şi al marfurilor produse facându-se în bune condiţii, atât spre Bucureşti, cât şi spre Braşov.

De asemenea, tot pe aici, era şi drumul pastorilor transilvăneni care treceau cu turmele de oi, spre Sud, la paşunat.

5. La Pociovalişte era staţie de poştă[5], punct principal în vederea înfiinţarii de bâlciuri, în vederea intensificarii schimbului[6].

6. Era la 3 ceasuri departare de Capitală (circa 20 km), unde se puteau desface marfurile în prăvălii speciale[7].

In ceea ce priveşte precizarea locului geografic unde se afla Pociovalişte, el a constituit, multă vreme, o problemă, întrucât în prezent localitatea este disparuta ca aşezare omenească de aproape un secol, iar întreprinderea de peste 150 de ani.

Harţile moderne ne indică sub numele de Pociovalişte sau Cociovalişte, o vale prin care curge un pârâu cu acelaşi nume în Nordul regiunii Bucureşti (Căldăruşani). Valea Pociovaliştea împreuna cu valea Vlasiei formează balta Căldăruşani, unde se află mânăstirea cu acelaşi nume, veche ctitorie domnească din secolul al XVII-lea. Lungimea acestei vai este de aproape 10 km, avându-şi originea în dreptul cătunului Dârza şi sfârşind în dreptul comunei Baloteşti. In 1901, „lăţimea albiei era de 10 m până în maluri, iar adâncimea vaii, când sunt apele mari, de 2 m în dreptul cătunului Corbeanca"[8]. Nici astazi, nici în 1901 nu este vreo localitate cu acest nume în regiunea Bucureşti, decât în Gorj, plaiul Novaci, de care nu poate fi vorba în studiul de faţă[9] deşi autorul marelui dicţionar geografic, din completă ignorare a istoriei

---

[1] Arh. Stat. Buc., Cond. domn., Nr. 36, p. 20.

[2] Ibidem, Cond. domn., Nr. 72, p. 41.

[3] Ibidem, Cond. domn., Nr. 92, p. 507.

[4] I. Vâslan, Câmpia Română, Buc. 1916, p. 193—194.

[5] Pociovalişte (bulgar pocivalişte, relâche, lieu propre à relâcher). Iorgu Iordan, Rumänische Toponomastik, II. p. 131.

[6] Arh. Stat. Buc., Cond. domn., Nr. 11, p. 36—37 v.

[7] Ibidem, Cond. domn., Nr. 11, p. 36—37.

[8] C. I. Lahovari, Marele dicţionar geografic al Romániei 1901, v. IV, p. 781.

[9] Ibidem.

Patriei noastre, indica fondarea fabricii de postav a vel clucerului Radu Slătineanu la 1767, în Gorj, în satul Pociovalişte. O însemnare alfabetică a satelor din Ţara Romanească din 1840 [1] arata însa ca sub numele de Pociovalişte este un sat în fostul Jud. Ilfov, plasa Snagov. In Obşteasca Catagrafie din 1831, în satul Pociovaliştea Slatineanului se aflau 21 de familii [2] care aveau de dat o contribuţie anuală de 240 de lei anual (1831). Iar in 1842 satul av a 16 familii şi 2 nedajnici, trebuind să plateasca 480 de lei anual [3]. In acelaşi timp, este aratat la aceste localităţi şi numele de Vatra-Poştii, fapt care confirma traseul de poştă ce trecea pe lângă, sau prin aceasta aşezare [4].

Harţile mai vechi însa sunt mai bogate în informaţii asupra localizarii Pociovaliştei. Intr o harta din 1788, exista un sat sau comună *Potschenwolischt*, în districtul Dâmboviţa, aşezata între râurile Cojan şi Mostiştea [5].

In harta lui F. L. Güssenfeld din 1785, există o aşezare de mărimea unui sat, Potschovaleschty (districtul Ilfov), pe o apa, al carui nume nu este indicat, dar care traversând trei lacuri se varsa în Ialomiţa [6].

Intr'un plan al Moldovei şi al Valahiei din 1790, din vremea ocupaţiei austriace, pe o apa care se varsa în lacul Caldaruşani este aşezată localitatea Podezelist [7]. Pe acelaşi râu, exista şi un sat Pusztavari. Ceea ce este însa sigur, este ca, la sfârşitul secolului al XVIII-lea, un sat cu acest nume exista şi ca el a continuat sa existe până în a doua jumatate a secolului al XIX-lea.

Pe harta austriaca din 1790, întocmită de colonelul Specht, o preţioasă operă cartografica, alcatuita din 108 fo' manuscris [8], datele asupra aşezarii dela Pociovalişte sunt mai precise. Astfel, la marginea de Sud a padurii Snagov, într'o regiune mlaştinoasă, se afla satul Poczowalest sau Potsevalestie, cum este indicat marginal în indicele harţii. Satul este format din mai multe cladiri (9 la numar), având o biserică şi o moară. Locul aşezarii este pe malul de Nord al unei ape care se varsă în lacul Căldăruşani şi apoi în Ialomiţa, în dreptul morii „Greksi". Satul poate comunica cu malul de Sud al râului pe un pod. Din sat pornesc doua drumuri mici spre Nord-Est prin padurea Snagov spre Kotsok ori Câmpul Cocorescul şi unul spre Vest, spre şoseaua principala Bucureşti-Filipeşti târg [9].

Distanţa satului Pociovalişte de şosea este de 2 km. La Vest de sat, se află aproape în prelungire, satul Lorac de asemenea cu 9 cladiri, spre Est sunt localitaţile Corbeanca, Media, Corniescul, iar la Sud de malul aceleiaşi ape, satul Cornesc şi ceva mai la Est Zestica.

In sfârşit, dintr'un manuscris german de la sfârşitul secolului al XVIII-lea asupra descrierii militare a Olteniei şi Munteniei [10], gasim indicaţii asupra satului Potsevalestie, care se află la o distanţă de o oră şi un sfert de Cocioc şi un sfert de oră de Corbeanca [11], satul Pociovalişte este aşezat dincolo de mlaştinele [12] cu acelaşi nume, are pe la 1790 o biserică şi o moară [13] într'o regiune de paduri rare cu tufişuri, cu lunci uscate [14], lânga un stavilar [15] prevăzut cu o punte de trecere. Podurile şi drumurile sunt bune în această regiune, încheie descrierea militară austriacă.

De asemenea, izvoare din secolul al XVIII-lea în legatura cu existenţa acestei localitaţi gasim în „Istoria Daciei transalpine" a lui Sulzer, din 1781, care menţionează aşezarea Pociovalişte la 3 ore depărtare de Bucureşti, unde sunt „5 case boiereşti" şi

---

[1] Insemnarea alfabetică. 1840, p. 159.
[2] Arh. Stat Buc., Obşteasca Catagrafie, 1831, Dosar 206, Jud. Ilfov, plasa Snagov.
[3] Analele Parlamentare. 1831, v. II, p. 493.
[4] Ibidem, In Obşteasca Catagrafie a Ţării Româneşti din 1838 la Pociovaliştea Slătineanului, se mai aflau 5 suflete. Arh. Stat. Buc., Obşteasca Catagrafie,. Nr. 77/1838 (inedit).
[5] I. F., Schmid, Karte von der Walachei ... Wien, 1788 (45x57) Bibl. Acad. R.P.R. Stampe D. XXVII, 2, H. 999.
[6] F. L. Güssenfeld, Charte von der Moldau und Walachey. Nürenberg 1785, Bibl. Acad. R.P.R., Stampe D. LXI, 85, H. 2, 145.
7 Plans der Moldau.. Walachey 1790, Harta mss. Bibl. Acad. R.P.R., Stampe D XXVII, 4, H. 1001.
[8] Specht Obriste. Militärische Carte der Kleinenader Oesterreichischen und Grossen Walachei. Masstab 10.000 Schritten 1790—91 (46.5x69), Bibl. Acad. R.P.R., Stampe D XXVII, 6.
[9] Vezi planul Nr. 71 al hărţii lui Specht Obriste, op. cit.
[10] Militärische Beschreibung der Grossen Walachey von der Section Nr. 126 bis 281, 2-ter Theil, Bibl. Acad. R.P.R. mss. german Nr. 1 Bogen 71, Secţia 261.
[11] Ibidem, „1 ¼ Stunden von Kotsok, ¼ von Korbianca".
[12] Ibidem, „liegt jenseits des Morastes Potsewalestei".
[13] Ibidem, „eine gemauerte Kirche und Mühle".
[14] Ibidem, „lichte Waldungen und ist mit Gebusch umgeben trockene Wiesen".
[15] Ibidem, „mit Damm und Übergang versehen".

„ruinele" unei fabrici de postav care a existat în curtea Slătinenilor[1], precum şi în memoriile istorice şi geografice asupra Valahiei ale lui Bauer (1778) care arata ca în districtul Ilfov se afla „Potschewaliste-Postowarie, doua: sate cu biserica, case de piatră, mlaştini şi mori[2].

Având drept punct de reper şoseaua Bucureşti-Braşov, putem reconstitui adevărata aşezare a satului Pociovalişte, unde s'a întemeiat prima dată întreprinderea manufacturieră de postav a lui Radu Slătineanu.

Dela început este necesar sa arătam ca drumul Bucureşti-Braşov dela sfârşitul secolului al XVIII-lea nu mai coincide cu acela al şoselei naţionale de astazi. Vechiul traseu se află deplasat ceva mai la Vest, ocolind oraşul Ploeşti, în felul urmator:

Pornind din Bucureşti, acest drum trecea prin Otopeni (azi la 4 km ceva mai la Vest de actualul Otopeni), la 3 km Est de Pomaş (azi Tamaşi), pe la 1 km Vest de Corbeanca (azi Corbeanca), Pociovalişte (azi disparut) şi Lorac (azi Oracul) pe la 1 68 km Est de Periş (azi Periş) — strabatea marea padure a Snagovului (prelungita spre Vest sub numele de padurea Ghimpaţi), apoi trecea Ialomiţa pe la Podu-Valeni. Dela Podu-Văleni, drumul mergea pe malul drept al Cricovului, trecând prin Carbunari şi traversând apa Cricovului pe la Lipoveni (azi disparut); pe malul drept al Prahovei drumul trecea prin Măneşti, prin Bratăşani (azi Bratăşanca), Filipeşti, Calineşti spre Braşov.

Traseul acestui drum există şi azi cu oarecare modificări; el nu mai este un drum principal, dar urmează în buna parte vechea legatura a Bucureştilor cu Braşovul (azi Oraşul Stalin).

Din toponimia de odinioară, pentru satul Pociovaliştea reţinem următoarele: satul Lorac a devenit Oracul, Corbeanca a ramas cu vechiul nume, Pociovalişte a dispărut ca sat, însă a dat numele râului şi vaii. O dovada că satul Oracul de azi este vechiul Lorac din 1790 este şi menţiunea din Dicţionarul Geografic al României, dela sfârşitul secolului al XIX-lea,care aminteşte şi un alt nume pentru Oracul[2] şi anume, Poşta-Veche, ceea ce denotă că la Lorac (Oracul) era înainte staţie de poşta, el aflându-se pe drumul de poştă dela Bucureşti la Braşov.

Pe de alta parte la Est de Oracul se afla azi satul Mecheaua care nu poate fi decât o nouă aşezare pe vechiul loc al satului Pociovalişte sau cel puţin nu prea departe de el. Aceasta ipoteză este motivată de faptul ca numele satului Mecheaua poate fi rezultat de schilodirea, în vorbirea populara. a cuvântului Mengheneaua în Me[n]ghe[n]eaua şi apoi în Mecheaua.

Mengheneaua, cuvânt tehnic, de origine turcă, rar întâlnit în vorbirea populară, dar mai des în documentele de cancelarie, în legătură cu întreprinderile manufacturiere, are sensul de *utilaj*, de instrument, maşină.

Este deci normal ca acest cuvânt de *menghenea* să se fi transformat în mecheaua şi să desemneze la început locul unde se afla asemenea utilaj în întreprinderea respectivă.

O altá dovadă în sprijinul aceleiaşi ipoteze este numele de Hiotul, pe care l-a purtat acelaşi sat Mecheaua[4]. Numele acesta nu este străin de întreprinderea manufacturieră dela Pociovalişte. Se ştie că unul din epistaţii manufacturii a fost Chiriac Arbut din Chios sau Hio. In vorbirea populară este posibil ca numele unui personaj, legat de o regiune sau aşezare, să desemneze cu timpul aşezarea respectivă.

In sfârşit, o altă dovadă este situaţia satului Mecheaua faţă de aşezarile vecine. Astăzi satul Mecheaua se află la mică distanţă, către Est, de satul Oracul. In harta austriacă din 1790, satul Oracul poartă numele de Lorac, iar la mică distanţă către Est de el se află satul Pociovalişte.

Origina cuvântului Oracul se află în Olac sau staţie de poştă[5].

Cuvântul Pociovalişte chiar această semnificaţie o are, iar satul Oracul mai poartă adesea şi numele de Poşta.

In indicele comunelor orăşene şi rurale din Muntenia dela 1861 este indicat

---

[1] F. Sulzer, Geschichte des Transalpinischen Daciens. Wien, 1781, v. I, p. 304.

[2] F. W. Bauer, op. cit. Francfort et Leipzig 1778, p. 148.

[3] G. I. Lahovari, Marele Dicţionar Geografic al României, 1901, v. IV, p. 595.
Se mai aminteşte că familia Slătineanu avea în 1901 în acest sat 600 ha., o informaţie bună asupra marilor moşii pe care le deţinea această familie de latifundiari în această regiune.

[4] G. I. Lahovari, Marele Dicţionar Geografic al României, 1901, v. IV, p. 301.

[5] I. Iordan, Rumänische Toponomastik, v. II, III, p. 269.

satul Pociovaliştea-Hiotul (care mai poartă şi numele de *Smecheaua*), aşezat în plasa Snagov, cu 33 de case şi 34 de familii[1].

In 1865, satul Pociovalişte facea parte din comuna Corbeanca, care avea 166 de case, 166 de familii şi doua biserici. Comuna Corbeanca era formata din satele Corbeanca, Tamaşi, Zlatari, Tamaşii de Sus şi Pociovalişte[2].

In felul acesta, locul unde Radu Slatineanu a întemeiat postăvaria sa la Pociovalişte se afla cam între satele de azi, Oracul şi Mecheaua sau chiar în Mecheaua de azi, pe malul vaii Pociovaliştea sau Cociovaliştea.

O aşezare pur industriala la sfârşitul secolului al XVIII-lea a determinat astfel formarea unui sat, care însa, între 1872—1875, a parasit vechiul nume care era legat ce drumul de poştă ce trecea prin acea regiune. Deschiderea unei noi artere de comunicaţie mai la Est de vechiul drum de poştă, şoseaua Bucureşti-Braşov prin Ploeşti, a redus importanţa vechii staţii de poştă dela Pociovalişte şi a desfiinţat-o chiar cu numele.

In harta din 1859 a Principatelor Unite, alcătuită după Stabul general austriac în litografia lui A. Bielţ din Bucureşti, satul Pociovalişte se afla pe şoseaua Bucureşti-Filipeni *drum secundar* în dreptul localităţii Săftica.

★

Procesul de producţie în manufactura de postav începea cu operaţia de colectare a materiei prime, care era lâna. Trimişi speciali ai întreprinderii manufacturiere, posedând asupra lor pitace domneşti pentru a strânge lâna pe bani dela locuitori[3], fiind privilegiaţi, înaintea altor neguslori sau meseriaşi, strabateau satele din jurul între prinderii până în regiunile de câmpie ş imalurile Dunarii mai ales (fostul jud. Ialomiţa), acolo unde se aflau oi ţurcane cu lână de calitate bună[4]. După anul 1805, întreprinderea a fost înzestrată cu 2000 de oi merinos în vederea îmbunataţirii calitaţii de postav, şi a rasei ţurcane din ţara noastră[5]. Operaţia de colectare a materiei prime s'a combinat astfel cu tunderea acestora în apropierea întreprinderii.

Tunderea oilor se facea mai ales primăvara, întrucât producţia de lână, deşi era mai impura, era dubla faţa de cea de toamna.

Dupa colectare lâna era transportată pe locul de producţie, unde era spălată de impurităţi

Spalarea lânii[6] se facea în apa râului unde era instalată întreprinderea, apa Pociovalişte.

Pentru a se obţine un fir lung şi mătăsos, lâna uscată era pieptănată de către pieptanatori[7] care, înlocuind operaţia daracirii, înlăturau nodurile dintre fibrele de lână.

Toate aceste operaţii, colectarea, tunderea, spălarea, pieptanarea lânii erau îndeplinite de lucratori necalificaţi, cei mai mulţi recrutaţi dintre localnici, deoarece cunoşteau limba şi obiceiurile locuitorilor, regiunile unde numarul oilor era mai mare şi calitatea lânii mai buna. Pentru spalat, tuns şi pieptănat nu era necesară o calificare profesionala: acestea le cunoşteau din îndeletnicirea practică a industriei casnice. Pe de altă parte, cei care executau asemenea operaţii în procesul de producţie nu aveau funcţii fixe, ci aveau posibilitatea să se schimbe între ei dela o ocupaţie la alta.

Filatura lânii era înlocuită prin torsul lânii,[8] fie la locul întreprinderii, fie la domiciliu. La Pociovalişte, torsul lânii pentru confecţionat postavul de trei calităţi[9] necesita o deosebită pricepere. De aceea, la înfiinţarea întreprinderii, au fost angajaţi torcători specialişti, unii veniţi de peste hotare. Ei erau plătiţi la ocaua[10] de lână[11]

---

[1] Indicele comunelor orăşene şi rurale din Muntenia. Buc., 1851.

[2] Indicele comunelor României. Buc. 1865, p. 50.

[3] Arh. Stat. Buc., Cond. domn., Nr. 11, p. 36—37 v.

[4] Şi în părţile Jud. Vâlcea oile dădeau lână bună; I. L. Carra, op. cit., p. 183—184.

[5] Buhina, op. cit., p. 96—132. Prin încrucişarea merinosului cu ţurcana s'a obţinut la noi, la începutul secolului al XIX-lea, rasa spanca cu o lână de bună calitate ca şi cea merinos. O deosebită calitate a rasii spanca este adaptarea la clima, hrana şi îngrijirea din ţara noastră. Merinosul suportă clima medie anuală de minimum +18° pe când clima medie din ţara noastră este +10°.

[6] Impurităţile vegetale agăţate de solzii fibrei de lână reprezentau uneori ¼—¾ din greutatea cojocului.

[7] Arh. Stat. Buc., Cond. domn., Nr. 19, p. 37; idem, Nr. 11, p. 36—37 v.

[8] Ibidem, Cond. domn. Nr. 19, p. 103.

[9] Anaforaua boierilor din 9.IV.1785. V. A. Urecnia, Istoria Românilor Buc. 1891, I. p.457.

[10] 1 oca 4 litre = 1271 86 g

[11] Arh. Stat. Buc. Cond. domn., Nr. 23, p. 134.

toarsă. Epistaţii au reuşit cu timpul să-şi formeze dintre localnici, lucrători specialişti în torsul lânii într'un fel deosebit, pentru reducerea marilor cheltueli[1] facute cu torcătorii străini.

Astfel, operaţia torsului lânii a trecut din mâna lucrătorilor straini în sarcina lucrătorilor pământeni. La început, tendinţa lucratorilor pamânteni a fost de a toarce la domiciliu şi nu în întreprindere. Faptul însa ca ei nu torceau bine lâna acasa, facând firul mai „gros şi prost" decât era nevoie pentru o anumită calitate de postav, i-a determinat pe epistaţi să-i oblige pe muncitorii localnici să toarcă „în fabrica", unde se putea organiza mai bine lucrul şi unde muncitorii învatau unul dela altul cum trebue tors firul mai subţire[2].

Torcătorii localnici au devenit ulterior din ce în ce mai numeroşi, iar torsul pentru cele trei categorii de postav[3] se facea deosebit pentru fiecare calitate[4]. In 1793, torcatorii erau despărţiţi în patru cete, fiindu-le repartizate cantitaţi diferite de lână pentru tors. Cu cât cantitatea de lâna era mai mare, cu atât firul lânii toarse era mai gros, iar calitatea postavului mai proastă[5], totalul postavurilor din cele patru cete era de 122, ceea ce revine cam la 15 lucrатori torcători de ceata, întrucât din totalul de postăvari, jumatate erau ţesatori. Torcătorii din ceata I-a erau obligaţi sa toarcă 39 ocale de tort pe an, cei din a II-a 32 ocale, cei din a III-a 29 ocale, cei din a IV-a 22 ocale.

In urma tuturor acestor operaţii din procesul de producţie, pierderile se ridicau aproape la 1/5 din greutatea lânii[6].

Operaţia principala în producţia de postav era însa ţesutul. Aici lucrau la început o mare parte de meşteri straini cu o practica îndelungata în diferite întreprinderi. Lucrau şi mulţi din Transilvania, unde industria manufacturiera era desvoltata şi calitatea postavului bună. Ţesutul se facea dupa calitatea lânii toarse la razboiul manual[7]. Dupa dimensiunile postavului executat de manufactura dela Pociovalişte[8], reiese că el se producea la un război lat de peste 120 cm, uşor. Uneltele de producţie, fusurile, războaiele de ţesut proveneau de cele mai multe ori dela ţarani, care erau obligaţi să le aducă la întreprinderea boierului[9]. Pentru cele speciale şi mai perfecţionate se apela adesea la cele din Transilvania[10]. La fiecare razboi de ţesut postav lucrau câte doi ţesatori.

Pentru aceasta, fiecare era platit cu câte 3 parale de cot de postav[11].

Dupa câteva decenii, numarul ţesatorilor localnici crescând, au fost aduşi ţesatori şi din Bucureşti pentru a lucra în întreprinderea manufacturieră dela Pociovalişte. Aceştia erau împarţiţi tot în patru cete, ca şi torcătorii. Astfel, cei din ceata I erau obligaţi sa ţeasa 36 ocale tort de lâna pe an, cei din ceata a II-a, 29 ocale, cei din ceata a III-a. 26 ocale. iar cei din ceata a IV-a, numai 19 ocale tort de lâna pe an[12].

Ţesătura executata se înfaşura pe un sul de marfa numit val, sau bal[13]. Dupa ce era ţesut, postavul căpata diferite colori în urma vopsirii. De obicei, postavurile produse la Pociovalişte şi la Bucureşti, la sfârşitul secolului al XVIII-lea, aveau coloarea albastră[14], cenuşie[15] şi galbena. Coloranţii erau naturali. Vopseaua galbena

---

[1] Arh. Stat. Buc. Cond. domn. Nr. 43, p. 330. Localnicii cunoşteau torsul lânii însă o torceau prea gros. La unele calitaţi de postav era necesar un fir mai subţire; aceste fire subţiri pentru un postav mai bun erau bine executate de lucrătorii specialişti străini dela care pămantenii au învătat lucrând numai în fabrică şi nu la domiciliu.

[2] Arh. Stat. Buc.. Cond. domn. Nr. 47, p. 338 –340.

[3] In 1785; în 1792 erau numai două calităţi.

[4] In 1793

[5] Arh. Stat. Buc.. Cond domn Nr. 23, p. 134.

[6] Anaforaua epitropilor întreprinderii de postav din 1792 arată că din 10 ocale se pierdeau două, una pentru spălat şi alta pentru pieptanat şi tors. Arh. Stat. Buc., Cond. domn. Nr 19, p. 37.

[7] Primul război de tesut mecanic a fost inventat la 1771, iar maestrul rus Rodion Clincov inventa în aceeaşi dată unul în Rusia. B. I. Mitropolski. Din istoria desvoltării industriei ţesutului. Textil Prom. 1949, Nr. 4. p 21.

[8] 1,129 m.

[9] K. Marx Capitalul. Ed. P.M.R., 1948, I. p. 660.

[10] Hurmuzaki, XIX, I. p. 650.

[11] Arh. Stat. Buc., Cond. domn.. Nr. 23, p. 134—135

[12] Ibidem.

[13] M. Cogălniceanu. Cronicele României sau Letopisețele Moldavei şi Valahiei ed. II-a, Buc. 1874 v. III Cronica lui Ienache Cogălniceanu.

[14] Cr. Struve, Voyage en Crimée suivi de la relation de l'ambassade envoyée de Pétersbourg à Constantinople en 1793, publié par un jeune russe. Paris, 1802, p. 269—270.

[15] I. L. Carra, Histoire de la Moldavie et de la Valachie. Iassy, 1777, p. 182.

era obţinuta dintr'o planta „Jasba galbena",[1] iar cea albastră, din planta numită Weyd[2]. Ambele creşteau din abundenţă în Ţara Românească şi Moldova, iar de cele mai multe ori, ele reprezentau un produs pentru export, destinat fabricilor de postav din Franţa.

Postavul albastru era recunoscut ca fiind mai gros,[3] era confecţionat pentru armata şi era folosit pentru garda domneasca. Coloranţii naturali erau cumpăraţi de catre întreprindere şi preţul lor ridicat influenţa adesea preţul postavului.

Postavul finit în baluri era masurat apoi de către epistat şi pecetluit, după ce se scria suma coturilor. Dupa fixarea preţului dupa calitate, de către boierii epitropi, postavul era pus în vânzare.

Intreprinderea manufacturieră de postav nu lucra în tot timpul anului, ci numai într'o anumita perioada. Este sigur că în timpul iernii, când apa era îngheţata, moara nu funcţiona şi întreprinderea era închisa[4]. De asemenea era închisă uneori în zile de primavara şi vară, când apele veneau mari şi înecau ogoarele[5].

De obicei, lucrul începea primăvara, odată cu tunderea oilor[6] şi strângerea lânii prin oamenii speciali trimişi în acest scop. Intreprinderea îşi termina lucrarile prin Septembrie-Octombrie, când timpul devenea ploios şi apele mari[7]. In aceasta perioadă, muncitorii din întreprindere prestau munca cca 8—10 saptămâni. Ştiind ca amenda pentru cei care nu lucrau era de 5 taleri saptamânal şi pe an era de 40—50 de taleri, reiese ca erau obligaţi a lucra 8—10 săptămâni pe an.

Muncitorii nu lucrau continuu, ci o săptămână da şi una nu. Deci în total, era vorba de 16 20 de saptamâni pe an de activitate a întreprinderii ceea ce revine la 4—5 luni pe an (Martie-Aprilie, August-Septembrie).

In ceea ce priveşte tehnicitatea uneltelor de producţie folosite în întreprinderea manufacturieră dela Pociovalişte, ea era redusa. Razboaiele de ţesut erau manuale deşi o forţă motrice exista pe locul manufacturii.

In industria textilă, invenţiile pentru perfecţionarea uneltelor de producţie se produc spre sfârşitul secolului al XVIII-lea, fie la 1771 maşina mecanica de dărăcit şi de ţesut a lui Rodion Glincov, pusa în mişcare de o roată hidraulică,[8] fie în 1785, maşina de pieptănat a lui Arwright[9].

In apusul Europei, unde capitalismul începuse să se desvolte cu paşi repezi, condiţiile pentru desvoltarea construcţiilor de maşini erau favorabile, în schimb în Europa rasariteana în Rusia, în Ţara Românească şi Moldova, etc., relaţiile de producţie iobagiste frânau patrunderea şi încurajarea iniţiativei locale pentru perfecţionarea uneltelor de producţie. Apa ca forţa motrice nu era folosita decât fie la pive (dârste), la fierastrae în industria casnică ţărănească, fie în atelierele manufacturiere de hârtie.

Pâna în prezent, isvoarele interne şi externe nu ne dau alte amănunte în legătura cu tehnicitatea uneltelor de producţie din ţara noastră în domeniul manufacturilor de postav dela sfârsitul secolului al XVIII-lea.

★

Mâna de lucru folosită în întreprinderea manufacturieră dela Pociovaliştea şi apoi în cea dela Bucureşti era mixta din punct de vedere social, naţional şi al sexului.

Documentele amintesc ca lânga barbaţi lucrau femei şi copii[10], lângă meşterii dinauntru se îndeletniceau cu această meserie şi strainii veniţi de peste hotar, fie din

---

[1] I. L. Carra, op. cit p. 182, Hurmuzaki Supl. 1, v. II, p. 15—16.

[2] Ibidem, op. cit.

[3] Hurmuzaki, Supl. I, v II p 15—16.

[4] In Ianuarie 1802, Const. Alex. Ipsilanti porunceşte vel agăi din Bucureşti să pună în funcţie morile de cai dela marile mânăstiri din Bucureşti întrucât morile de pe Dâmboviţa pot să îngheţe şi este nevoie a se măcina zahereaua. Arh. Stat. Buc. Cond. domn. Nr. 49, p 19, 227.

[5] Intre anii 1783—1785 apele scăzând, domnia dă un pitac prin care se opresc pivele de postav pentru ca în felul acesta cu puţina apă care mai curgea pe Dâmboviţa brutarii să macine zahereaua pentru trebuinţa oraşului. V. A. Urechia. Istoria Românilor. Buc. 1891, v. I, p. 477—478.

[6] Hrisovul de întemeiere a postăvăriei care este eliberat în luna Februarie contine clauza că până la 20 Martie instalarea ei să fie terminată.

[7] Ultimele hrisoave şi pitace domneşti pe fiecare an în curs sunt din luna August — Septembrie. In lunile următoare ele nu mai apar.

[8] B. I Mitropolschi op cit. p. 21.

[9] Marx-Engels. Opere. ed, Rusă, v. III, p. 305—306.

[10] Arh. Stat. Buc., Cond. domn., Nr. 23, p. 39.

Moldova[1] fie din Transilvania[2]. Proporţia în care existau aceste categorii de muncitori, varia. In orice caz, barbaţii erau preferaţi să lucreze în locul femeilor şi copiilor, întrucât ei dadeau un randament mai mare care marea profitul patronului. Femeile faceau parte însa dintr'o anumita categorie şi anume erau femei „netrebnice", trimise pe la mânăstiri pentru a-şi ispăşi în felul acesta pedeapsa. Domnia însa, cautând a folosi o mâna de lucru mai ieftină şi pentru a mări producţia, trimitea aceste femei „netrebnice" să lucreze în postăvăria dela Pociovalişte[3]. „Copiii erau folosiţi însa în alte scopuri In primul rând la început, când pentru munca prestată nu li se da bani, ci numai mâncare şi îmbracăminte, erau folosiţi sa înveţe meşteşugul, iar ulterior urmau să muncească pe plata de bani"[4]. Aşa dar se folosea o mâna de lucru ieftina. In al doilea rând, domnia şi epistatul sperau ca, prin formarea unor muncitori dintre pământeni, să poată înlocui meşterii străini care erau platiti cu un salariu mai mare.

In ceea ce priveşte bărbaţii „den năuntru" sunt scutelnici şi poslujnici meşteri, unii dintie ei chiar începatori în acest meşteşug[5]. Numarul lor mic, la început, a crescut într'un timp scurt şi s'a dublat. Dintre toate categoriile, barbaţii aceştia „den năuntru" erau preferaţi. Ei erau platiţi foarte prost; cei mai mulţi, ţarani dependenţi, rumâni, munceau gratuit pentru zilele de claca la care erau obligaţi dupa reforma mavrocordatească din 1746.

Străinii angajaţi în această manufactură de postav proveneau, unii dela postăvăria dela Chipereşti desfiinţată în 1766[6], iar alţii dela manufacturile din Transilvania, dela Braşov (azi Oraşul Stalin) sau Sibiu[7]. La început erau numeroşi, întrucât erau specialişti, calificaţi în diferite ramuri ale acestei întreprinderi manufacturiere, ţesători, torcatori, etc. Ei erau angajaţi cu contract, plătiţi cu salariu mare, scutiţi uneori de dajdie, etc.

La cât se va fi ridicat numărul muncitorilor în manufactura de postav dela Pociovalişte şi Bucureşti, la înfiinţare, nu putem şti în mod precis. Totuşi, dupa relatările lui Sulzer, reiese ca ea a început să lucreze la 1766 cu meşteri şi lucratori veniţi dela postavăria dela Chipereşti, atunci desfiinţată. Aceştia, care erau câteva zeci de familii, au format împreună cu localnicii angajaţi la îndeletniciri mai simple, aproape un sat întreg.

In 1784[8], numărul muncitorilor se ridica la 50 lude „streini", la care se adaugă 100 lude, tot streini, meşteri (fără numar) dintre pământeni, 2 preoţi, un cântareţ şi un epistat[9], care era însuşi patronul, boierul vel clucer Radu Slătineanu. După zece ani, în 1794, aceeaşi întreprindere mai are în slujbă 20 de copii între 15—16 ani pentru deprinderea meşteşugului, iar pentru a mări producţia, au mai fost repartizaţi muierile netrebnice şi cei închişi pentru datorii[10] mici cu plata pe bani. Munca depusa de cei 20 de copii între 15—16 ani fiind productivă şi necesitând proprietarului puţină cheltuială, l-a determinat pe acesta să mai angajeze încă 10 copii de o vârstă chiar mai mică, de 12 ani[11]. Pe lânga aceasta, mai existau în toamna lui 1793 încă 122 de postăvari din Bucureşti care munceau „pe bani"[12].

La începutul anului 1794 sunt semnalaţi 6 vătafi de postăvari, nume sub care trebue să înţelegem pe supraveghetori, iar epistat al fabricii este un negustor, Hagi Chiriac Arbut, originar din Chios.

Ultima dată când manufactura de postav dela Pociovalişte este cunoscută din documente este în August 1794, când se dă un nou hrisov domnesc de întărire. La această dată, erau în producţie: 243 de postăvari pentru care epistatul Chiriac Arbut este obligat să plătească 10 taleri pe an de fiecare, 40 de scutelnici, la fel scutiţi de dari, şi 50 de străini care sunt obligaţi a plăti 6 taleri pe ani.

---

[1] Sulzer, op. cit. II, p. 665.
[2] Hurmuzaki, XV, 2, p. 1803.
[3] Arh. Stat. Buc., Cond domn., Nr. 23, p. 39.
[4] Ibidem, Cond. domn., Nr 23, p. 39, 146.
[5] Ibidem, Cond. domn., Nr. 11, p. 36—37.
[6] Sulzer, op. cit., II, p. 655.
[7] Hurmuzaki, XV, 2, p. 1803.
[8] Arh. Stat., Buc., Cond. domn., Nr. 11, p. 36—37 v.
[9] Epistăşia era o funcţie care se arenda de catre domnie
[10] Arh. Stat. Buc., Cond domn., Nr. 23, p. 39.
[11] Ibidem, Cond. domn., Nr. 23, p. 131, 145.
[12] Ibidem, Nr. 23, p. 134—135.

Pe lânga aceştia, personalul întreprinderii se completează cu 6 vatafi (supraveghetori), 1 spatar şi 1 epistat (arendaşul manufacturii)[1].

Din cele de mai sus se constata ca, în ceea ce priveşte mâna de lucru, la Pociovalişte şi la Bucureşti, erau mai multe categorii de muncitori: *a) scutelnici şi poslujnici* din regiunea respectiva (din satele din jur), care prestau muncă gratuita primind în schimb o cota din lucrul fabricii „pentru alişverişul lor", pe care putea s'o vânda la bâl i. Ei erau scutiţi de dajdia datorată domniei, prin plata acesteia de către proprietarul întreprinderii, câte 10 taleri pe an. Totodata, erau scutiţi şi de alte ponturi. De obicei, locuiau în bordeiele sau casele facute în jurul întreprinderii, care le aparţineau şi erau scutiţi de chiria casei pe care ar fi trebuit s'o platească[2] proprietarului moşiei; *b) muncitorii care primeau salariul în natură*, este vorba de masa şi îmbrăcamintea pentru copiii care învaţau asemenea meşteşug „pentru folosul de obşte şi al Patriei"; *c) muncitorii care aveau un salariu mixt*, şi în natură şi în bani, scutelnicii care dupa conflictul de munca din 1803 primeau şi o baniţă de mălai pe zi; *d) muncitorii salariaţi dintre pamânteni*, care erau deprinşi cu meşteşugul, bărbaţi, femei şi copii Plata lor este de 3 parale cotul pentru ţesatori şi 60 de parale ocaua de tort. Lucrul se facea la cantitate, nefiind prevazută o normă zilnică; *e) meşterii aduşi de peste hotare*, buni cunoscatori ai meşteşugului, care plăteau uneori dajdie anuală şi bineînţeles erau salariaţi.

Din aceste cinci categorii de retribuţie, rezultă că manufactura dela Pociovalişte şi aceea dela Bucureşti se situează în perioada când coexistau relaţii mixte de producţie, anume şi cele iobăgiste şi cele capitaliste[3]. Transiţia se face lent, în decurs de câteva decenii, când la începutul secolului al XIX-lea predomină relaţiile de producţie capitaliste, rezultate dintr'o muncă salariată. Mărirea numărului de muncitori, de exemplu, la Pociovalişte, dela 150 la peste 250, în decurs de 15 ani, dovedeşte că numarul salariaţilor crescuse cu peste 50%. Aceasta se datoreşte în mare măsură avantajelor pe care le oferea munca salariată şi care determinau scăderea relaţiilor de producţie iobagiste în favoarea celor capitaliste. In felul acesta, manufactura de postav dela Pociovalişte, care se sprijinea pe munca nesalariată[4], sufere o schimbare în timp de 15—20 de ani, care o transformă încetul cu încetul dintr'o manufactură iobăgistă, într'una cu caracter capitalist[5]. Introducerea muncii salariate se efectua încet, însa progresiv[6].

In ceea ce priveşte *diviziunea muncii* în diferitele ramuri de producţie, ea se facea după pregatirea lor profesionala. Muncitorii salariaţi erau consacraţi unei singure specializari pe care nu o părăseau în niciun chip; cei nesalariaţi nu aveau funcţii precise, înafară de torcatori şi ţesatori. Cei care colectau lâna, care o spălau, care o pieptanau, puteau să se schimbe între ei dela o zi la alta. Ei constituiau o mână de lucru, mai mult de corvoadă.

Inafara de aceştia, mai aveau funcţii precise meseriaşii de categoria lemnarilor, fierarilor, facatorilor de pive, etc. Aceştia, de cele mai multe ori, erau robi ţigani pe care boierul îi recruta din satele domneşti[7] sau mânăstireşti, fie cumpărându-i, fie arendându-i.

In ceea ce priveşte *condiţia juridică* a personalului acestei manufacturi de postav, ea se încadrează de asemenea în perioada când predomină încă rămăşiţele feudalismului in ţara noastră. Pentru a o stabili însă, este necesar dela început sa avem in vedere cele două mari categorii de muncitori: muncitorii nesalariaţi şi muncitorii salariaţi.

Muncitorii nesalariaţi erau întotdeauna ţăranii săraci dependenţi, care prestau o munca gratuită şi obligatorie, care erau legaţi de întreprindere chiar prin locul de casa sau locuinţa[8].

[1] Arh. Stat, Buc., Cond domn., Nr. 26, p. 236—239.
[2] V. I Lenin, Opere Ed. P.M.R., 1951. v 3, p. 460.
[3] Lenin şi Stalin numesc sistemul economic care domina în această perioadă „uclad". J. L. Rubinştein, Unele probleme privitoare la formarea pieţii de muncă în Rusia în secolul al XVII-lea. „Voprosî Istorii", 1952, Nr. 2, p. 74—75.
[4] V. Buhina, op. cit., p. 96—132.
[5] E. I. Vedeneeva, Forţa de muncă a manufacturilor particulare de postav din Rusia după borderourile Colegiului manufacturilor pe anii 1793—1797. Izvestia Academii Nauc, Seria Istorii i Filosofii, 1951, Nr. 5, p. 402—425.
[6] V. Buhina. op. cit., p. 96—132.
[7] Arh. Stat. Buc., Cond. domn., Nr. 34, p 70.
[8] V. I. Lenin, Opere. Ed. P.M.R., 1951, v. 3, p. 460.

Ei aparţin fie domniei, fie boierului şi cunoşteau un organ superior juridic anume, spataria. Spataria are în vedere repartizarea lor la lucru, execuţia zilelor de claca, lipsa dela locul de producţie, executarea pedepselor, împotrivirile eventuale ale muncitorilor, conflictele de muncă, etc.

Dupa reforma din 1746, zilele de clacă fuseseră fixate la 12 pentru Ţara Românească[1], însa norma de lucru era aşa de mare şi executarea muncii se facea în decursul tuturor celor patru anotimpuri, încât ţaranul ajungea să presteze câteva zeci de zile de claca pentru boier sau domnie. Inafara de renta în munca, ţaranul clacaş mai era obligat sa dea şi cuvenita renta în natura.

In epoca aceasta, ţăranii care muncesc în întreprinderile manufacturiere constitue o categorie specială din punct de vedere fiscal. Ei sunt scutelnici şi poslujnici.

Ţinând seama de timpul de producţie al întreprinderii şi de darea pe care sunt obligaţi a o plati unii ţarani pentru lipsa de la munca, reiese că muncitorii nesalariaţi munceau cu *sezonul* şi nicidecum numai cele 12 zile, obligate prin hrisovul domnesc. Sezonul acesta se întindea din primavara până în toamnă, fiind întrerupt de zilele de Duminica, de sarbatorile religioase şi săptamânile slobode în care ţaranii puteau sá-şi muncească pământul lor.

Numai aşa ne explicam cele trei încercari ale muncitorilor nesalariaţi de a micşora *numarul zilelor de lucru* pe sezonul de producţie. dela 8—10 saptamâni la 6 7 săptamâni de lucru pe an. Ei cereau o saptamâna de lucru şi două libere. Astfel, constatam ca muncitorii nesalariaţi luptau pentru reducerea timpului de lucru la sezon cu un procent de 25—30%, ceea ce însa nu li s'a încuviinţat niciodata. Ceea ce este însa sigur, este faptul ca ţaranii dependenţi munceau în aceste manufacturi *în mod gratuit* în contul zilelor de clacă *ne mai fiind supuşi la executarea altor ponturi în favoarea boierului.* Lucrul se desfaşura astfel: o saptămâna, ţaranii dependenţi de pe aceeaşi moşie munceau de Luni dimineaţa până Sâmbătă seara, având odihnă numai în timpul nopţii, iar în saptămâna următoare erau liberi pentru „osebita muncă a pamântului, adica la seceră, coasă şi sapă, cules de porumb şi alte d'alde acestea", sau „chiar pentru vreo trebuinţă a casei lor"[2].

In acelaşi timp, trebue precizat că, pentru neîntreruperea lucrului întreprinderii în saptamâna în care aceşti muncitori nesalariaţi nu munceau, mai exista un schimb de muncitori din aceeaşi categorie, care munceau în saptamâna când primul schimb era liber pentru alte munci.

In ceea ce priveşte numărul zilelor prestate, ele erau toate înglobate în sezonul de producţie al manufacturii, care era de 16—20 de saptămâni, ceea ce revine în medie la 56—70. de zile.

Faptul acesta nu ne miră întru nimic, dat fiind că, în perioada în care abuzurile boierilor de a sili pe ţărani să muncească în mod gratuit şi obligatoriu pe pamânturile lor începuseră a fi legiferate prin reformele dela începutul secolului al XIX-lea. *N Bălcescu*[3] constatase (în perioada Regulamentului Organic) un numar de 56 de zile de clacă în Ţara Românească. Aceasta goană dupa supramunca l-a determinat pe Marx să aprecieze Regulamentul Organic ca fiind „codice al muncii de claca"[4]

In momentul în care însă ţăranii dependenţi nu se prezentau pe locul de producţie în săptamâna în care trebuiau sa muncească, ei erau amendaţi cu 5 taleri pe care urma sa-i platească epistatului; iar în cazul când cel amendat nu plătea o amendă atât de mare sau s'ar fi împotrivit, cel în cauza era osândit prin grija spatăriei „la groapa ocnei", după ce bineînţeles i se confisca tot alişverişul realizat din munca sa în întreprindere[5].

Tot în legătură cu muncitorii nesalariaţi mai este de remarcat dependenţa lor de patronul întreprinderii. Dacă ei erau obligaţi a munci, de către proprietarul moşiei unde se afla manufactura, în schimb ei nu puteau fi iertaţi de dajdie sau de lucru decât de catre patronul întreprinderii, mai ales pentru motive de bătrâneţe. Astfel este cazul din 1794 a doi unchiaşi, Borac şi Ivan, postăvari iertaţi de dajdie *de domnie* (manufactura la aceastâ dată era domnească sau de stat), iar în anul 1 01, la fel,

---

[1] D. C. Sturza-Scheianu şi R. Roseti, Acte şi legiuiri privitoare la chestia ţărănească dela Vasile Lupu până la 1897. Buc. 1907—1908, v. I. p 71—72

[2] Arh. Stat. Buc., Cond. domn. Nr. 43, p. 0.

[3] N. Balcescu, Question economique des Principautés Danubiens, în Opere, Buc 1940 I, partea II, p. 33.

[4] K. Marx, Capitalul, Ed. P M.R.. 1948. I p 233.

[5] Arh. Stat. Buc., Cond. domn. Nr. 43, p. 330; idem, Cond. domn. Nr. 45, p. 338—340

unchia ul Radu dela Podul Valeni „batrân sarac desăvârşit şi nevrednic de slujbă" se iarta de munca în manufactura tot *de domnie*[1].

In ceea ce priveşte *muncitorii salariaţi*, ei întocmeau la angajare un adevărat contract de muncă. Astfel, primeau din partea patronului (epistat) o arvună din salariul fixat iniţial după specialitate şi aptitudini. Astfel se prezintă cazul postavarului ţesator Wilhelm Franz, după cum rezultă dintr'o lunga corespondenţă dintre consulul austriac din Bucureşti, Merkelius şi ministrul de Externe al Austriei, Thugut.

Wilhelm Franz, ţesator nascut la Aachen, în trecere prin Ţara Românească spre Rusia, a fost angajat de către epistatul fabricii,[2] Chiriac Arbut din Chios, în calitate de „maestru prim"[3]. La angajare el a făcut „contract"[4] cu manufactura de postav dela care a primit şi o arvună de 7 ducaţi[5]

Din pricina unor neînţelegeri cu epistatul „fabricii", Wilhelm Franz, cu sprijinul material[6] al consulului austriac, părăseşte în taină întreprinderea şi ţara, în Iulie 1796, plecând la Sibiu unde-şi avea familia, pentru a se angaja mai bine în funcția de calfa la ţesatori, decât să fie maistru prim în această întreprindere.

Dat fiind că maistrul prim ţesător avea contract cu manufactură şi era supus austriac, el a fost reclamat de catre Alex. Moruzi consulului Merkelius, pentru a fi adus înapoi în vederea îndeplinirii contractului pe care-l facuse, ameninţând chiar cu o intervenţie la Poartă în acest sens.

In urma demersurilor repetate ale lui Alex. Moruzi, consulul austriac a cerut autorităţilor austriace din Transilvania, trimiterea înapoi a lui Wilhelm Franz, care însa n'a mai revenit, temându-se de pedeapsa pe care ar fi putut să o sufere din pricina plecării sale tainice[7].

Pe de alta parte, majoritatea lucrătorilor fiind scutelnici şi poslujnici, nu erau contribuabili la vistierie, ci boierului, fie cu 50 de taleri pe an, fie cu câteva săptămâni de lucru gratuit, în întreprindere. Intre domnie şi vistierie exista o înţelegere tacita în acest sens. Domnul dădea scutelnici şi poslujnici întreprinderii prin hrisov domnesc, iar lucrătorii din întreprindere erau liberi a-şi plăti birul boierului; pe de altă parte însă erau obligaţi a da domnului o cotă fixă din produsele manufacturate, lucrate în aceeaşi întreprindere[8].

Această întărire a relaţiilor de producţie feudale la sfârşitul secolului al XVIII-lea coincide însă cu înfiriparea primelor începuturi ale muncitorilor salariaţi. Deşi sporadic aparute, ele reprezintă, în aceste condiţii, germenii unor relaţii de producţie noi, pentru acea epocă.

★

Condiţiile însuportabile în care se desfăşura exploatarea ţăranilor liberi şi a lucratorilor iobagi de catre epistatul întreprinderii, abuzurile pe care le săvârşea acesta in scopul de a se folosi de munca gratuită într'o cât mai mare măsură, i-a determinat pe muncitorii din această întreprindere manufacturieră să recurgă la diferite mijloace pentru a-şi uşura îndatoririle la care erau supuşi.

Astfel *lupta de clasă* dintre muncitorii din întreprindere, pe de o parte şi administraţia şi proprietarii întreprinderii, pe de alta, a luat diferite şi variate forme.

In primul rând, mulţi dintre lucrătorii iobagi nu se prezentau să muncească în întreprindere, în mod gratuit, ceea ce l-a determinat pe domn să fixeze prin hrisov o amenda de 5 taleri pe saptamâna — iar pentru cei care nu plăteau această amendă sa-i trimita la groapa ocnei[9].

O alta formă a luptei de clasă era aceea de a trimite la întreprindere, în locul lor, pe copii — Este dela sine înţeles că aceşti copii nu aveau posibilitate să dea randamentul necesar şi că rostul lor era mai mult de a se plimba de colo până colo

---

[1] Arh. Stat. Buc., Cond. domn., Nr. 43, p. 330; idem, Cond. domn. Nr. 27, scara 13, p. 81—82

[2] Hurmuzaki, XIX, 1, p. 785. Potrivit raportului epistatului „fabricii" şi vornicului de poliţie.

[3] Ibidem, p. 785.

[4] Ibidem.

[5] Ibidem, p. 786.

[6] A primit 7 piastri de drum şi un subofiţer însoţitor; Idem, p. 786.

[7] Hurmuzaki, XIX, 1, p. 785—88

[8] Hrisov din 1794, Arh. Stat. Buc., Cond. domn. Nr. 26, p. 236—232.

[9] Arh. Stat. Buc., Cond. domn Nr. 43, p. 330

încurcând mai mult locul. Faţă de aceasta, epistatul în dese rânduri chema pe bărbaţi şi pe femei la lucru şi reclama domniei nesupunerea muncitorilor [1].

Prin faptul că mulţi dintre muncitori tind sa lucreze la domiciliu (a toarce lâna) norma de lucru reprezenta o împotrivire faţa de noile condiţii de muncă care ii obligau pe muncitori *sa lucreze* împreuna în întreprindere.

Cea mai caracteristică formă a luptei de clasă este reprezentată de *conflictul de muncă* pe care unii istoriografi burghezi l-au considerat ca prima forma a „grevei" în ţara noastră [2].

Despre o grevă în înţelesul modern al cuvântului nu poate fi vorba, întrucât nu avem de a face cu o muncitorime care să aibă o conştiinţă de clasă, nu sunt muncitori exclusiv salariaţi — nu sunt relaţii de producţie capitaliste puternic consolidate. Neînţelegerile dintre epistatul întreprinderii şi muncitorii nesalariaţi se pot numi conflicte de muncă. Până în prezent, cunoaştem numai trei asemenea conflicte de munca.

Astfel dintr'un aşezământ datat la 29 Noembrie 1796, reiese că muncitorii „sunt neputincioşi a răspunde în lucru după forma fabricii lâna ce sunt îndatoraţi şi pătimesc foarte de către epistatul ce este orânduit medelnicerul Chiriac Arbut" [3].

Cercetările pentru soluţionarea acestui conflict de muncă s'au făcut din ordinul domniei de către vel spătarul care „a dovedit spusele muncitorilor ca neadevarate şi numai de un cuget de a rămânea slobod despre lucrul fabricii" a convocat ambele părţi în faţa domnului spre judecată.

Acesta a constatat că pârile muncitorilor împotriva epistatului au fost nedrepte şi a hotărît printr'un aşezământ:

1) Muncitorii nesalariaţi să fie obligaţi a lucra o săptămână, iar alta sa fie „slobozi" fără a li se fixa vreo normă.

2) Săptămâna de lucru se socoteşte de Luni dimineaţa până Sâmbătă seara, ziua lucrând şi noaptea odihnindu-se. De asemenea se ţin libere şi sărbătorile — de praznice mari.

3) Lâna va fi toarsă subţire după forma fabricii.

4) In săptămâna în care muncitorii sunt obligaţi a lucra, plata nu se face pentru lucrul săvârşit.

5) Bolnavii sunt scutiţi a munci în timpul boalei.

6) Muncitorii nesalariaţi care prestează lucrul în săptămâna în care sunt liberi, primesc un salariu normat.

7) Muncitorii nesalariaţi sunt amendaţi cu 5 taleri în cazul în care nu prestează munca gratuită în săptămâna în care este obligatorie.

8) Epistatul şi postăvarii sunt obligaţi a respecta prezentul aşezământ [4].

Din cele de mai sus reiese că domnitorul, care era exponentul clasei exploatatoare, acorda privilegii boierilor şi epistatului în dauna marii masse a muncitorilor

Aceste măsuri pentru realizarea producţiei în întreprinderea manufacturiera de postav nu erau în asentimentul muncitorilor. Era evident astfel că exploatarea lor se intensifica prin aceste noi măsuri prevăzute de aşezământ.

In scurtă vreme însă, noi jalbe la domnie dovedeau că lupta de clasa se ascuţea.

Astfel, în 1799. ţăranii muncitori nesalariaţi cereau domniei să li se acorde dreptul de a lucra o săptămână şi să fie slobozi doua săptămâni consecutive, nu ca până atunci, o săptămână la lucru şi una slobozi.

Noul conflict de muncă a fost cercetat din porunca domniei de către o comisie compusă din vel vistierul, vel căminarul şi vel cămăraşul. Aceştia au constatat ca jalba muncitorilor nu se potrivea cu nicio orânduială şi cu niciun obicei („acest fel de jalbă este foarte obişnuit la breslele slujitoreşti"). In acelaşi timp, au fost ascultate şi protestele epistatului, care de fapt au hotărît rezultatul acestei anchete.

Domnitorul, care a făcut din nou cauză comună cu cei ce anchetaseră conflictul de muncă şi cu epistatul întreprinderii, a hotărît că cererea postăvarilor, fiind fara de cale şi neprimită la dreptate, este „împotrivitoare şi orânduelii şi obiceiului ce au

---

[1] Arh. Stat. Buc., Cond. domn. Nr. 43, p. 330. Se arată în document că uneori erau la întreprindere mai mulţi copii decât oameni.

[2] N. Iorga, Istoria comerţului românesc. Buc. 1925. v. II

[3] Arh. Stat. Buc., Cond. domn Nr. 42, p. 51—60.

[4] Este cel mai vechi contract de muncă cunoscut la noi până în prezent in intreprinderi manufacturiere. El era însă în mod absolut în favoarea patronului.

toate breslele de obşte" şi a respins jalba lor. In felul acesta, aşezământul din 1796 era întărit prin acesta din 27.IX.1799 [1].

Al treilea şi ultimul exemplu de conflict de muncă în cadrul întreprinderii manufacturiere de postav din Bucureşti este amintit în documente sub numele de „zavi tia" postavarilor din 1803, când 16 lude postăvari se jeluesc domniei împotriva abuzurilor epistatului Hagi Chiriac Arbut. Acesta, neluând în seamă lipsa lor motivata din producţie, pentru caz de boală, le ia amenda pe an, câte 40—50 de taleri, d'n care însă plăteşte Vistieriei numai 10 taleri, iar pe de altă parte îi şi maltrateaza pentru a-i aduce la lucru („îi ridică cu bătăi de-i aduce la lucru") [2].

Aratând ca în asemenea condiţii pot „cu greu să continue munca", muncitorii postavari cer sa fie iertaţi de slujbă şi să se dea la dajdii sau sa fie schimbat epistatul [3].

Ancheta a fost făcută în faţa zapciului, tot de catre trei boieri numiţi de domnie, care dau dreptate tot epistatului. Jalba postavarilor a fost găsita „deşartă şi neprimită" şi a fost respinsă; totuşi, cu acest prilej, muncitorii au obţinut un tain de o oca pe zi de mălai, în ziua în care vor lucra şi interzicerea bataii de către epistat sau spătarei. In schimb, cei care vor fi găsiţi vinovaţi şi socotiţi ca elemente rele şi împotrivitoare urmau să fie arataţi la domnie şi pedepsiţi cu osânda ocnei.

Dacă, pe de o parte muncitorii primeau un tain de hrană, ceea ce reprezenta o victorie a conflictului de muncă. pe de altă parte luarea unor măsuri drastice împotriva celor dovediţi ca se opun abuzurilor clasei dominante însemna că conflictele dese de munca înspăimântaseră într'atâta pe exploatatori, încât îi determinau sa se înarmeze cu instrumente puternice de oprimare

★

Condiţiile economice şi politice ale Ţării Româneşti impuneau ca producţia de postav a acestor manufacturi să fie repartizată în primul rând nevoilor Inaltei Porţi [4], domniei [5] şi în general clasei dominante [6]. Spitalele şi mânăstirile se aprovizionau şi ele cu cantităţi diferite de postav, marea massă a poporului folosind postavuri ordinare. Vânzarea postavului realizat în aceste întreprinderi manufacturiere se facea fie prin prăvălie, unica prăvălie din Bucureşti, fie prin alte târguri şi bâlciurile periodice.

Preţul postavului era în funcţie de lăţimea lui, de preţul lânii [7] şi al vopselelor, „alteori mai ieftine, uneori mai scumpe".

In 1785, lăţimea postavului era de 1,129 m sau 1 cot, 5 rupi şi 1 gref [8], ca şi „postavul cel vechi afară din bete", „bătut şi lat", iar în 1787, se producea şi un postav având o lăţime de aproape un cot [9].

Fixarea preţului se făcea de către boierii epitropi, care mai adăugau, cu ştirea domniei, câte o para la cot, para orânduită la orfanotrofion. plătită de către client şi nu de vânzător [10].

In 1787, cotul de postav ordinar se vindea cu 25—26 de parale [11]. El echivala cu calitatea a III-a de postav polonez şi era de trei ori mai ieftin decât cel englezesc care costa 100—110 parale cotul [12].

---

[1] Arh. Stat. Buc.. Cond. domn. Nr. 42. p. 51—60.

[2] Ibidem, Cond. domn. Nr. 47, p. 238—240.

[3] Ibidem.

[4] In 1793 Imperiul Otoman monopolizează întreaga producţie de postav a Ţarii Româneşti C. Şerban, Infiinţarea consulatelor ruse în Ţara Românească şi Moldova. „Studii şi cercetări de istorie medie", Anul II, 1951, I. p. 71.

[5] Orice manufactură era obligată a da în mod gratuit domniei o cantitate di ă din acea marfă pentru nevoile curţii — în general cu acest postav era echipata garda domnească

[6] Boerimea şi burghezia începe în această perioadă a adopta costumul european in l cul cel i oriental.

[7] Preţul lânii este „vremelnic" spune un pitac din 22.VIII.1785

[8] 1 cot = 0.666 m 8 rupi - 16 grefuri; 1 rup 0.083 m

[9] P y onnel, Traité sur le commerce de la Mer Noire, Paris 1787, II, p. 180.

[10] Or anotrofin orfelin t (grec. mod. trofi-ls = a hrăni).

[11] y o nel, op cit., II, p. 179—180.

[12] Ib m, 1 para 3 bani 1 leu = 120 bani noi.

In 1775, Dionisie Eclesiarhul arată că postavul de Eclitera se vinde cu 8 lei cotul, iar „postavul mai de jos", cu 2 zloţi [1] şi 1 leu cotul [2]

★

Infiinţarea întreprinderilor manufacturiere este strâns legată de existenţa şi largirea pieţei interne [3].

Până la apariţia întreprinderilor manufacturiere, la sfârşitul secolului al XVIII-lea, piaţa internă era limitată. Bogăţia economică a ţarii noastre era constituită mai ales din exploatarea agricolă şi industria casnică.

Modul de producţie feudal excludea „diviziunea muncii în cadrul aceloraşi procese de producţie dominarea şi reglementarea socială a naturii, desvoltarea libera a forţelor *sociale de producţie*" [4]. Prin strâmtele bariere vamale ale producţiei şi ale societăţii, aproape tot din ceea ce se producea era repartizat consumului, care era superior producţiei: „Inainte familia ţărănească producea şi prelucra mijloacele de subsistenţă şi materiile prime pe care apoi le consuma ea însăşi în cea mai mare parte" [5].

„Exproprierea şi izgonirea unei părţi din populaţia rurală nu eliberează numai — *odată cu muncitorii* — *mijloacele* lor *de subsistenţă* şi *materialul* lor *de muncă în folosul capitalului industrial,* dar ele creează şi *piaţa internă*" [6].

Noţiunea de piaţă nu poate fi separată de noţiunea de diviziune sociala a muncii şi nici de producţia de mărfuri. „Mărimea pieţei este indisolubil legata de gradul de specializare a muncii sociale" [7].

Creşterea producţiei capitaliste, prin urmare şi a *pieţei interne* se efectuează, nu atât pe seama bunurilor de consum, cât pe seama mijloacelor de producţie [8].

In cazul întreprinderilor manufacturiere, piaţa internă a mărfurilor fabricate era constituită de bâlciurile regionale locale, care erau o piaţă de desfacere în districtele rurale [9]. Grija domniei de a dat cât mai multe privilegii pentru înfiinţarea de bâlciuri prin oraşe, târguri, comune şi sate în această perioadă, coincide cu interesele pe care le avea clasa dominantă şi anume boierimea şi clerul, singurele categorii care se bucurau de aceste privilegii în procesul acumulării capitaliste.

Bâlciurile înfiinţate periodic au o durata mai mică sau mai mare, aceasta fiind în funcţie de numărul târgurilor şi satelor din acea regiune, de apropierea lor de centre mai populate, de existenţa unor înterprinderi manufacturiere şi, bineînţeles, şi de rangul boierului care solicita un asemenea privilegiu.

Bâlciurile anuale sunt legate de mari sărbători (Sf. Gheorghe, Sf. Dumitru, Sf. Maria) [10].

Altele sunt trimestriale, având o durată de 3—4 zile [11].

In sfârşit, altele sunt săptămânale şi durează o zi [12] din săptămână.

Desvoltarea acestor bâlciuri, iarmaroace, atât în ceea ce priveşte periodizarea lor, cât şi varietatea lor, reprezintă un simptom al existenţei unei pieţe interne în continuă lărgire.

Concurenţa mărfurilor manufacturiere faţă de producţia industriei casnice, se face tocmai în cadrul acestor bâlciuri unde se produce destrămarea industriei casnice ţăraneşti [13], în acelaşi timp cu extinderea şi desvoltarea noilor relaţii de producţie capitaliste.

De existenţa şi lărgirea pieţei interne este strâns legată şi *problema politicii economice a clasei dominante.* Astfel, la sfârşitul secolului al XVIII-lea este de remarcat existenţa elementelor protecţioniste în cadrul permis de jugul otoman, care

---

[1] 1 zlot — 80 bani; 1 leu nou = 120 bani = 40 parale.
[2] P. Ilarion, Tesaur de monumente istorice, Buc. 1863, II, p. 169
[3] V. I. Lenin, Opere. Ed. P.M.R., v. 1, p. 91.
[4] K. Marx, Capitalul. Ed. P.M.R., 1948, I, p. 672
[5] Ibidem, p. 661.
[6] Ibidem.
[7] V. I. Lenin, Opere. Ed. P.M.R., v. 1, p. 91; Idem, v. 3, p. 42
[8] Ibidem, 1951, v. 3, p. 50.
[9] K. Marx, Capitalul. Ed. P.M.R. 1948 I, p. 661.
[10] Arh. Stat. Buc., Cond. domn. Nr. 12, p. 70; in 1783 la Găgeni (Saac) pe urmă vel vist. N. Brâncoveanu.
[11] Ibidem, Cond. domn. Nr. 12, p. 326. Tot în 1797 la Afumaţi târgul dela 15.VIII, dura trei zile.
[12] Ibidem, Cond. domn. Nr. 12, p. 70, 243.
[12] K. Marx, Capitalul, Ed. P.M.R., 1948, I, p. 501.

încurajează înființarea acestor mijloace noi de producţie de tip capitalist, ce au drept scop de a opri în ţară câţi mai mulţi bani[1].

Politica aceasta economică, însă, a fost relativă, datorită unor condiţiuni externe şi interne, care se împletesc cu apăsarea jugului turcesc asupra Ţării Româneşti.

Pe lângă faptul că jugul Imperiului Otoman pe plan economic se exercită prin sechestrarea producţiei noastre naturale în vederea îndestulării pieţei interne a Imperiului, dar în anumite cazuri, Poarta acaparează chiar producţia de postav a tuturor manufacturilor din Ţara Românească, care este dirijată pentru echiparea armatei turceşti. Acest fapt ne determina să afirmăm că, deşi după 1774 începuse îngrădirea acestui monopol economic, totuşi Poarta încerca prin diferite mijloace a-şi menţine mai departe aceste privilegii[2].

Pe de altă parte însă, menţinerea unei *politici liber schimbiste*[3] în Imperiul Otoman a avut urmări dezastruoase şi pentru economia Ţării Româneşti şi Moldovei întrucât aceste ţări nu se bucurau de un tarif vamal autonom. Numai aşa poate fi interpretată pătrunderea masivă a postavurilor straine pe piaţa internă a Ţării Româneşti şi concurenţa sălbatică la care au fost expuse mărfurile produse în ţara noastră.

O lovitură grea a primit producţia internă prin convenţia comercială a Imperiului Otoman din 1783, prin care se fixa taxa de import numai de 3%.

Aceste tendinţe ale burgheziei capitaliste a marilor puteri coincid cu *pătrunderea capitalului străin indirect şi direct,* fie sub forma de promovare a comerţului ţarii respective, fie prin înfiinţarea de întreprinderi manufacturiere pentru a exploata şi bogăţiile din ţara noastră[4].

Tariful vamal din 1792 conţine nu mai puţin de 16 categorii de postav străin de bună calitate, care concurau pe acela de ţară sau cel produs în manufacturi[5].

Interesele pe care le aveau puterile capitaliste europene pentru a-şi crea cât mai multe pieţe de desfacere la noi este expresia eforturilor depuse de Anglia, Franţa, Austria, de a acapara economia ţării şi a o asupri politiceşte.

★

In secolul al XVIII-lea, dintre multele întreprinderi de postav înfiinţate în Ţara Românească, cele mai importante sunt acelea dela Pociovalişte şi Bucureşti prin varietatea problemelor pe care le prezintă, a condiţiilor economice şi sociale în care a funcţionat şi consecinţele pe care le-au avut asupra structurii societăţii din acea vreme.

Cu acest prilej însă, avem posibilitatea să constatăm iniţiativa înfiinţării primelor instituţii industriale cu caracter iobăgist şi capitalist. Apariţia sporadică a unor muncitori salariaţi, forma specială a luptei de clasă — conflictul de muncă — este legat de apariţia unei noi clase exploatate, proletariatul.

Pe de altă parte, coexistenţa în cadrul aceleiaşi întreprinderi a unor muncitori nesalariaţi şi a altora salariaţi ne dă imaginea perioadei de tranziţie dela manufactura de tip iobăgist la aceea de tip capitalist.

Desvoltarea întreprinderilor manufacturiere în Ţara Românească a dat posibilitate, în acelaşi timp, lărgirii pieţei interne; intensificarea circulaţiei mărfurilor şi a monetei, îmbogăţirea clasei boiereşti şi a unei categorii de negustori târgoveţi interesaţi a grăbit desvoltarea unui nou mod de producţie şi apariţia unei noi clase sociale, burghezia şi corolarul ei, proletariatul.

---

[1] Sistemul economic protecţionist s'a manifestat la noi şi prin prohibirea exportului de lână (Hurmuzaki, XIX, 1, p. 838, 839, 843, 849) precum şi prin privilegiile de scutire de vamă pentru mărfuri şi materia primă care se acordau de către domnie celor care înfiinţau întreprinderi manufacturiere, S. F. Tomalaev, Capitalul comercial şi profitul comercial. Ed. de Stat, 1951, p. 75—81.

[2] Poarta după pacea dela Iaşi (1791) caută prin reorganizarea puterii armate pregătirea unei revanşe împotriva Rusiei. In acest sens trebue înţeleasă grija ei de a continua fortificarea cetăţilor dela graniţă (Hurmuzaki, XIX, p. 826, 851, 635, 637, 642) precum şi înfiinţarea de depozite de aprovizionare pe teritoriul Ţării Româneşti (Hurmuzaki, XIX, p. 639, 635).

[3] S. F. Tomalaev, op. cit., p 81—85.

[4] Hurmuzaki, XIX 1, p. 696—698, 735—738. Hurmuzaki, XIX, p. 238, 806, 797. Supl. I. v. II, p 413—422.

[5] V. A. Urechia, Istoria Românilor, IV, p. 233—249.

Trecerea dela politica economică protecţionista la aceea liber schimbistă a pus într'o lumină noua interesele pe care le urmareau puterile capitaliste înaintate, de a acapara piaţa interna a Ţarilor dela Dunare. Incercarile de patrundere ale capitalului strain au avut loc şi prin mijlocirea Imperiului Otoman[1]. Tehnica înapoiata în aceste întreprinderi manufacturiere, jugul turcesc, concurenţa manufacturilor straine sprijinite de un sistem vamal liber schimbist au contribuit la frânarea acestor iniţiative particulare şi ale statului de a grabi desvoltarea unor întreprinderi manufacturiere locale.

Ceea ce însă este necesar de reţinut este faptul că apariţia unor asemenea încercări care n'au ramas fara urmari în deceniile urmatoare din secolul al XIX-lea, au luat un avânt deosebit dupa 1829, când. cu ajutorul Rusiei, economia ţarii noastre a fost eliberată prin desfiinţarea monopolului turcesc.

---

[1] Marx-Engels Opere, ed. rusă, v. XVI, partea II, p. 22; „Stăpânirea otomană ca orice altă stapanire orientala este incompatibila cu orânduirea capitalistă, plu valoarea stoarsă nu este prin nimic asigurată împotriva mâni hrapărețe a satrapilor şi paşalelor, nu există prima condiţie de bază a asigurarii persoanei neguştorului şi a proprietaţii sale".

ASUPRA ACTIVITĂŢII CATEDREI DE MARXISM-LENINISM DELA INSTITUTUL POLITEHNIC DIN BUCUREŞTI*

Catedra de Bazele Marxism-Leninismului dela Institutul Politehnic din Bucureşti asigură predarea marxism-leninismului la mai multe Facultăţi, ce pregătesc un mare număr din cadrele tehnice pe care învăţământul superior trebue să le dea pentru industria grea şi extractivă în cadrul Planului Cincinal. Prin răspunderea sa, această catedră este una din cele mai importante catedre de marxism-leninism din ţară.

Predarea ştiinţei marxist-leniniste în institutele de învăţământ superior urmăreşte să înarmeze noua intelectualitate cu cunoaşterea legilor de desvoltare ale naturii şi societăţii, cu cunoaşterea legilor construcţiei socialismului şi cu priceperea de a folosi aceste legi în activitatea practică de construire a socialismului. Predarea marxism-leninismului în institutele de învăţământ superior urmăreşte educarea comunistă a viitoarelor cadre de constructori ai socialismului, devotaţi până la capăt cauzei clasei muncitoare.

Acordând o atenţie deosebită activităţii pe frontul ideologic, Partidul nostru a creat condiţiile pentru ridicarea propagandei marxism-leninismului, la un nivel înalt teoretic, prin editarea operelor clasicilor marxism-leninismului, prin atenţia deosebită acordată problemelor ideologice în presa de partid, prin acţiunea largă de demascare a ideologiei duşmanului de clasă.

Prin documentele Partidului nostru, prin lucrările tovarăşului Gh. Gheorghiu-Dej, prin presa de partid, Partidul nostru îndrumează zi de zi predarea marxism-leninismului.

Din toate acestea, cât şi din faptul că Partidul a trimis la aceste catedre un mare număr de activişti de partid, că anual s'au organizat de către Partid seminarii cu cadrele dela Ştiinţele Sociale, etc., rezultă importanţa deosebită a sarcinilor ce revin catedrelor de Ştiinţe Sociale în formarea noii intelectualităţi a Patriei noastre.

Activitatea catedrei de Marxism-Leninism a Institutului Politehnic din Bucureşti s'a îmbunătăţit în acest an şcolar. Faptul că munca catedrei s'a desfăşurat pe baza unui plan de muncă, că membrii catedrei au avut sarcini concrete, cât şi faptul că s'au creat colective de cadre didactice legate de facultăţi au dus la întărirea muncii organizatorice, la îmbunătăţirea legăturii catedrei cu viaţa institutului, cu massa de studenţi.

Lecţiile repartizate dela începutul anului, profesorilor, conferenţiarilor, etc., au fost discutate în colectivele organizate pe anii de studii.

---

* Text întocmit de un colectiv de profesori.

Catedra s'a preocupat într'o mai mare măsură decât în anii trecuţi de pregătirea asistenţilor în vederea seminariilor, organizând în mod regulat discutarea problemelor pentru seminar în cadrul preseminariilor.

Parte dintre şefii de lucrări şi asistenţi au dus o muncă serioasă pentru pregătirea studenţilor, pentru cunoaşterea şi îndrumarea lor, pentru antrenarea în discuţii a unui număr cât mai mare de studenţi, reuşind să conducă seminariile la un nivel ideologic şi metodologic mai ridicat.

Catedra de Bazele Marxism-Leninismului a sprijinit pregătirea candidaţilor pentru Examenul de Stat, organizând un ciclu de lecţii, ore speciale de consultaţii şi seminarii care s'au bucurat de o largă frecvenţă.

Urmărind crearea unor mai bune condiţii pentru însuşirea marxism-leninismului de către studenţi, prin Cabinetul de Marxism-Leninism, catedra a organizat expoziţii cu teme privind diverse capitole din Istoria P.C. (b) al U.R.S.S., precum şi din Istoria Partidului nostru, a organizat vizitarea unor muzee, precum şi prezentarea unor filme cu subiecte legate de studiul Istoriei P.C. (b).

Legătura mai strânsă pe care conducerea catedrei a avut-o în cursul acestui an cu organizaţia de bază şi organizaţia de U.T.M. prin participarea reprezentanţilor U.T.M. la unele din şedinţele de colectiv de catedră, prin organizarea unei consfătuiri metodice cu U.T.M., a contribuit la cunoaşterea mai adâncă din partea catedrei a problemelor studenţilor şi a ajutat la mobilizarea studenţilor pentru studiul marxism-leninismului. S'au creat astfel premisele pentru o mai bună pregătire a studenţilor, ceea ce s'a reflectat, atât în nivelul la care s'au desfăşurat în general seminariile, în rezultatele dela colocviile din Ianuarie 1952, cât şi în rezultatele obţinute la marxism-leninism la Examenul de Stat.

S'a îmbunătăţit legătura catedrei cu conducerile institutelor şi facultăţilor prin participarea regulată a reprezentanţilor catedrei la consiliile de facultate şi de institut. Prin aceasta, cât şi prin sprijinul pe care catedra îl dă cursului de ridicare a nivelului ideologic pentru cadrele care predau Ştiinţele Speciale, iniţiat de organizaţia de partid şi conducerea institutului, prin sprijinul acordat organizaţiei de U.T.M. pentru cercurile de revista presei s'a întărit rolul de catedră conducătoare în viaţa acestor institute a catedrei de Marxism-Leninism.

In cadrul schimbului de experienţă cu catedra de Marxism-Leninism din Oraşul Stalin, adjunctul şefului de catedră al catedrei de Marxism-Leninism a Institutului Politehnic a predat la Oraşul Stalin lecţia „Insemnătatea Internaţională a Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie", a asistat împreună cu doi asistenţi la unele seminarii ale catedrei de Ştiinţe Sociale din Oraşul Stalin şi a analizat împreună cu colectivul acestei catedre părţile pozitive şi lipsurile constatate cu această ocazie.

★

Cu toate progresele realizate s'a putut constata în activitatea catedrei de Marxism-Leninism a Institutului Politehnic din Bucureşti, o serie de lipsuri importante, de a căror lichidare va depinde îndeplinirea cu succes a sarcinilor ce stau în faţa acestei catedre.

A. Nivelul predării marxism-leninismului la această catedră este încă nesatisfăcător. Aceasta se manifestă prin următoarele:

1) In primul rând unele lecţii şi seminarii cuprinzând probleme ale con-

struirii socialismului se predau fără o suficientă argumentare teoretică, fără legarea organică, vie, de problemele practice ale luptei pentru construirea socialismului în țara noastră, de problemele luptei pentru menținerea și apărarea păcii.

Aceasta duce la însușirea uneori mecanică, scolastică, de către studenți a ideilor fundamentale ale teoriei marxist-leniniste, tocind astfel caracterul viu, creator al predarii Științe marxist-leniniste.

Un exemplu semnificativ din acest punct de vedere îl constitue lecția „Invatătura marxist-leninista despre problema națională" elaborată de tov. conferențiar N. Racoveanu.

Lecția este abstractă, plină de citate care sunt slab argumentate din punct de vedere teoretic și care nu sunt ilustrate cu exemple vii din realitățile țării noastre. Lupta Partidului nostru pentru rezolvarea problemei naționale este tratată în trei pagini, la sfârșitul lecției, fără o legătură organică cu aspectele teoretice ale lecției și fără a reflecta problemele practice ale luptei pentru rezolvarea problemei naționale în țara noastră. Aceasta este cu atât mai nejust, cu cât aceeași lecție a tov. Racoveanu a mai fost criticată odată pentru aceleași motive la seminarul cu profesorii și conferențiarii dela catedrele de Științe Sociale.

Unele din lecțiile predate la catedra Bazele Marxism-Leninismului dela Institutul Politehnic din București și în special lecțiile predate la anul I, se rezumă la expunerea faptelor istorice fără a le interpreta teoretic, fără a sublinia concluziile teoretice ce se desprind din acestea.

Lipsa caracterului viu în predarea marxism-leninismului s'a manifestat de asemenea în unele lecții privind problemele industrializării socialiste a țarii, privind problemele politicii NEP-ului în țara noastră, problema alianței între clasa muncitoare și țărănimea muncitoare și a transformării socialiste a agriculturii.

Datorită acestui fapt unele teze fundamentale ale teoriei marxist-leniniste de o deosebită actualitate cum sunt de exemplu problemele ascuțirii luptei de clasă în perioada de trecere dela capitalism la socialism, problema funcțiilor și sarcinilor statului de democrație populară ca formă a dictaturii proletariatului, problemele luptei pentru asigurarea păcii, sunt tratate superficial, cu fraze șablon, nelegate de viață

Cu toate că majoritatea acestor lecții au fost predate după reforma bănească din Ianuarie 1952, ele folosesc slab și adesea formal prețioasele învățaminte cuprinse în Hotărîrile Guvernului și Partidului privitoare la efectuarea și consolidarea reformei bănești. Ele nu pun în centrul atenției problemele teoretice și practice ridicate în aceste Hotărîri, care ne permit să înțelegem mai adânc politica Partidului nostru într'un șir de probleme privind construirea bazei economice a socialismului în țara noastră.

Lecția „Lupta pentru industrializarea socialistă a țării noastre" elaborata de tov. E. Halunga, pe lângă faptul că nu prezintă esența Partidului nostru în ceea ce privește rolul conducător al industriei socialiste, al clasei muncitoare în procesul construirii bazei economice a socialismului, nu leagă organic lecția de problemele pe care Hotărîrile Partidului și Guvernului cu privire la reforma baneasca și reducerile de prețuri le subliniază cu deosebită ascuțime privind caile acumularii socialiste.

Tratând în mod superficial problema industrializării socialiste, lasând cu totul la o parte problema rolului alianței dintre clasa muncitoare și ță-

rănimea muncitoare sub conducerea clasei muncitoare în procesul industrializării. lecţia nu înarmează pe studenţi cu cunoaşterea unora din teze e fundamentale ale teoriei marxist-leniniste privind industrializarea cu cunoaşterea aspectelor practice ale luptei Partidului nostru pentru construirea bazei economice a socialismului.

A întări munca pentru o predare creatoare a marxism-leninismului. prin adâncirea teoretică a tezelor fundamentale ale marxism-leninismului privind problema construirii socialismului, prin legarea vie, organică a acestor teze de practica luptei revoluţionare a clasei muncitoare din ţara noastra, iata prima sarcină în vederea ridicării nivelului predării la catedra de Marxism-Leninism dela Institutul Politehnic.

2) La catedra de Marxism-Leninism a Institutului Politehnic din Bucureşti s'au putut constata, mai ales în lumina articolului redacţional din Scânteia „Pentru continua întărire a Partidului" care demască devierea de dreapta dela linia Partidului nostru, deviere al cărei purtător principal a fost V. Luca, unele manifestări ale abaterii de dreapta dela linia Partidului nostru în predarea problemelor privind alianţa dintre clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare.

Inţelegerea greşită a problemei alianţei se manifestă în lecţia „Intărirea alianţei între clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare, chezăşia regimului de democraţie populară din ţara noastră", cât şi lecţia care tratează problemele politicii NEP-ului în U.R.S.S.

Astfel, deşi în prima parte a lecţiei despre alianţa dintre clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare se încearcă să se arate conţinutul acestei alianţe în perioada de trecere dela capitalism la socialism, relevându-se rolul conducător al clasei muncitoare, se lasă la o parte faptul deosebit de important că această alianţă trebue să ducă la întărirea dictaturii proletariatului, trebue să înlesnească desfiinţarea claselor.

Referindu-se la această problemă, tovarăşul Stalin ne arată:

„Leninismul este, indiscutabil pentru o alianţă trainică cu massele principale ale ţărănimii, pentru o alianţă cu mijlocaşii, dar el nu este pentru orice alianţă, ci pentru o alianţă cu mijlocaşii care să asigure *rolul conducator* al clasei muncitoare, *să întărească* dictatura proletariatului *şi să înlesnească* desfiinţarea claselor"[1]

Lecţiile arătate mai sus nu analizează mecanismul luptei de clasă ce stă la baza lozincii leniniste în problema alianţei, în perioada de trecere dela capitalism la socialism, nu analizează în ce constă caracterul triplu şi indivizibil al acestei lozinci, şi trece sub tăcere faptul că în această perioada „mica producţie de mărfuri generează capitalismul şi burghezia permanent, în fiecare zi, în fiecare ceas, spontan şi în proporţie de massă". (V. I. Lenin).

Ignorarea acestui aspect important al ascuţirii luptei de clasă în perioada NEP-ului arată în fond neînţelegerea lozincii leniniste în problema alianţei în perioada de trecere dela capitalism la socialism despre care tovaraşul Stalin ne învaţă că: „poate fi trainică numai în cazul când ea se bazează pe lupta împotriva chiar a acelor elemente capitaliste cărora le dă naştere taranimea"[2].

Această greşeală care îşi are izvorul în subaprecierea forţelor duşmanului de clasă în perioada construirii socialismului, apare mai evidenta în lecţia

[1] I. Stalin, Opere, v. 12, p. 45
[2] I. Stalin, Problemele leninismului, Ed a II a P.M.R., 1948 p. 380

despre „Politica NEP-ului în U.R.S.S.“, în care vorbindu-se despre ţara noastră se spune : „noi ne găsim în plină ofensivă într'o continuă desvoltare a sectorului socialist în economie care duce la înlăturarea de fiecare zi a elementelor capitaliste care mai există“

Partea a doua a acestei afirmaţii duce, fiind incompletă, la concluzii greşite în ceea ce priveşte forţa duşmanului de clasă. Deşi este just faptul că prin ofensiva sectorului socialist are loc o înlăturare a unor detaşamente ale chiaburimii, nu trebue subapreciat nici un moment faptul că în etapa actuală mica producţie de mărfuri generează capitalismul.

Invăţătura leninist-stalinistă ne arată că în perioada NEP-ului, deşi greutatea specifică a sectorului capitalist în ansamblul economiei naţionale scade — pe măsura creşterii ofensivei sectorului socialist — are însă loc o oarecare creştere a numărului elementelor capitaliste.

Subaprecierea forţei duşmanului de clasă şi a manifestărilor lui se constată şi din felul în care este pusă problema lipsurilor în schimbul dintre oraş şi sat, lipsuri care sunt explicate exclusiv prin deficienţele existente în aparatul de Stat şi nu prin creşterea rezistenţei duşmanului de clasă, prin ascuţirea luptei de clasă în ţara noastră.

Totodată, nearătând rolul Statului nostru în reprimarea elementelor capitaliste, nearătând rolul regulator al Statului pe piaţă în perioada de trecere dela capitalism la socialism, lecţia despre NEP dă o imagine deformată a noii politici economice, nu reuşeşte să lămurească mecanismul schimbului dintre oraş şi sat, temelia economică a alianţei şi nici politica de preţuri în perioada NEP-ului.

Din această cauză, lecţia nu reuşeşte să lămurească cauza „foarfecelui“ între preţurile produselor industriale şi preţurile produselor agricole care până la reforma bănească era în ţara noastră în defavoarea preţurilor produselor industriale, prezentând în mod demagogic această problemă ca rezolvată în Noembrie trecut.

In felul acesta caracterul alianţei, scopul şi formele sale sunt nejust tratate, ceea ce apare evident şi în felul în care este expusă problema cooperaţiei.

Astfel, în lecţia despre „Politica NEP-ului în U.R.S.S.“ vorbindu-se despre rolul cooperaţiei în ţara noastră, se afirmă greşit că: „milioane de ţărani sunt organizaţi în cooperative care îndeplinesc azi un rol din ce în mai mare în aprovizionarea satelor cu produse industriale, dar contribue şi la aprovizionarea oraşelor prin achiziţionarea de produse agricole“.

Acest fel de a pune problema constitue o denaturare a învăţăturii leninist-staliniste despre cooperaţie în perioada de trecere dela capitalism la socialism. O astfel de concepţie străină de linia Partidului nostru duce la ideea transformării cooperaţiei într'o organizaţie care pompează produse industriale din partea clasei muncitoare, fără ca să se ceară ţărănimii muncitoare să asiste aprovizionarea clasei muncitoare şi a industriei cu produse agricole, concepţie care este opusă interesului comun al clasei muncitoare şi al ţărănimii muncitoare de a construi socialismul în ţara noastră.

Totodată, în lecţia care tratează problema alianţei dintre clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare în ţara noastră, cooperaţia este considerată ca „verigă principală de care este condiţionată trecerea la organizarea gospodăriilor agricole colective“.

Trebue spus că o astfel de înţelegere a rolului cooperaţiei arată de fapt

neînsușirea învățăturii marxist-leniniste și a indicațiilor tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej care arată că: „pârghia principală pentru îndrumarea agriculturii pe calea socialismului este industria socialistă, industria grea"[1]. Iar mai departe, tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej vorbind despre formele noi ale schimbului de mărfuri între oraș și sat (comerțul socialist și cooperatist) spune că: „acestea devin în condițiile democrației populare, un puternic mecanism de transmisie care ajută industria socialistă să tragă după sine satul, micii producători de mărfuri"[2].

Aceste abateri dela linia Partidului nostru în predarea problemei alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, izvorăsc din subaprecierea forței elementelor capitaliste din țara noastră. Ele oglindesc o neînțelegere a mecanismului luptei de clasă în perioada de trecere dela capitalism la socialism, o neaprofundare a lucrărilor tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej și reprezintă în mod limpede o influență a manifestării oportunismului de dreapta.

A întări vigilența împotriva oricărei abateri dela învățătura leninist-stalinistă, dela linia Partidului nostru expusă limpede în documentele Partidului nostru, în lucrările tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej, iată o sarcină de bază în predarea marxism-leninismului.

A înțelege că documentele Partidului nostru izvorăsc din viața noastră, din lupta noastră pentru construirea socialismului, a înțelege că noi trebue să trăim Hotărîrile Partidului nostru și să ni le însușim temeinic, constitue garanția sigură a apărării și aplicării liniei Partidului nostru împotriva oricărei abateri, împotriva oricărei denaturări.

Sarcina întăririi vigilenței împotriva abaterilor în predarea marxism-leninismului este cu atât mai actuală, cu cât așa cum ne arată tovarășul Stalin în întreaga perioadă de trecere dela capitalism la socialism „elementele burgheze care se nasc pe baza micii producții înconjură proletariatul din toate părțile cu stihia mic-burgheză cu care-l îmbibă, cu care-l pervertesc, producând mereu în sânul proletariatului recidive ale unor trăsături proprii micii burghezii, ca de pildă lipsa de caracter, fărâmițare, individualism, trecere bruscă dela entuziasm la descurajare și introduc astfel în proletariat și în Partidul lui anumite oscilări, anumite șovăieli"[3].

3) O altă lipsă importantă în predarea marxism-leninismului la aceasta catedră constă în slaba preocupare pentru educarea comunistă a studenților. Lecțiile nu sunt întotdeauna însuflețite de spirit partinic. Aceasta se exprimă prin tratarea uneori superficială sau prin denaturarea problemelor legate de ascuțirea luptei de clasă în etapa actuală în țara noastră, se exprimă printr'o insuficientă combativitate, prin unele formulări obiectiviste, prin insuficienta preocupare pentru a desvolta acele trăsături care sunt proprii eticii comuniste: dragostea pentru patria socialistă, solidaritatea cu proletariatul internațional, dragostea nemărginită față de U.R.S.S., ura neîmpăcată față de dușmanul de clasă, noua atitudine față de muncă, față de bunul obștesc, etc.

Exemplele prezentate anterior privind felul cum sunt tratate problemele ascuțirii luptei de clasă în unele lecții referitoare la problemele construirii socialismului, arată limpede acest lucru. Aceasta duce la slăbirea educației în spirit de clasă a studenților și nu întărește vigilența revoluțio-

---

[1] Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări. Ed. P.M.R., p. 241.
[2] Ibidem, p. 252.
[3] V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, v. 25, p. 189.

nară față de acțiunile dușmanului de clasă, față de pătrunderea influentei ideologiei imperialiste în Institutul Politehnic.

Slaba combativitate în predare se manifestă și în felul cum sunt urmărite problemele demascării social democrației de dreapta. In lecția „Bazele ideologocie ale partidului de tip nou" elaborată de tov. A. Sidorovici se spune: „«teza» indiferentismului politic a economiștilor s'a păstrat și astăzi, purtătorii ei de cuvânt fiind social-democrații de dreapta și spărgătorii unității sindicale mondiale. Centrul ideologic al economiștilor din zilele noastre este mișcarea laburistă...".

O astfel de prezentare a problemei înseamnă de fapt denaturarea faptelor istorice. Deși leaderii laburiști caută să inducă în eroare massele muncitoare prin afișarea unor lozinci economiste, trăsătura de bază a social-democrației de dreapta de azi nu este economismul, ci faptul că ea reprezintă o agentură a imperialismului american în rândurile clasei muncitoare.

Despre caracterul de agentură al social-democrației de dreapta, lecția nu se ocupă decât mult mai departe, pe scurt în penultima pagină. Această rupere a problemei nu permite formarea unei imagini complete asupra caracterului social-democrației de dreapta, duce la confuzia că social-democrații de azi n'ar fi decât vechii economiști și nu contribue, din această cauză, la demascarea convingătoare a acestor mârșavi lachei ai imperialismului american.

Atât în lecțiile analizate mai sus, cât și mai ales în lecțiile și seminariile privind istoria mișcării muncitorești din țara noastră se constată o insuficientă preocupare pentru educarea comunistă a studenților.

Lecția despre „Importanța istorică a Congresului al V-lea al P.C.R." în afara altor lipsuri serioase, cum ar fi neaprofundarea sarcinilor strategice stabilite de congresul al V-lea al Partidului în ceea ce privește problema alianței ca și a sarcinilor organizatorice trasate de Congres, nu contribue în suficientă măsură la întărirea în rândurile studenților a dragostei față de Partidul nostru, față de Patria noastră, pentru care s'au jertfit cei mai buni fii ai poporului nostru. Aceasta se datorește faptului că lecția nu scoate în evidență cu suficientă tărie lupta eroică a clasei muncitoare condusă de Partidul Comunist împotriva înfeudării țării noastre imperialismului american și englez, împotriva pregătirii războiului antisovietic, etc.

In felul acesta, lecțiile privind Istoria mișcării muncitorești din țara noastră, care au un rol deosebit de important în educarea studenților în spiritul dragostei față de Partid, față de trecutul de luptă al poporului nostru, față de Patrie, nu-și ating întru totul scopul.

Educația comunistă în rândurile studenților se realizează și prin felul care în predarea marxism-leninismului se accentuează asupra sarcinilor ce le revin în construirea socialismului viitorilor specialiști. Aceasta trebue să ducă la o activitate plină de elan în timpul studiilor, ca și după aceea. în producție.

In niciuna din lecțiile analizate nu s'a oglindit preocuparea de a lega tema tratata de specificul institutului respectiv și al activității pe care absolvenții acestor institute o vor desfășura apoi în producție.

Astfel, lecția privind industrializarea socialistă a țării noastre, deși a fost predată viitoarelor cadre de tehnicieni necesari industrializării Patriei noastre, nu este întru nimic legată de specificul instituției respective. Ea ar

fi putut să fie predată exact în aceeaşi formă la oricare alt institut de învăţământ superior din ţară.

Catedrelor de Marxism-Leninism le revine drept sarcină de frunte ca în strânsă legătură cu activitatea desfăşurată pentru însuşirea de către studenţi a concepţiei despre viaţă a Partidului să contribue cu toate forţele la crearea fizionomiei noi spirituale a intelectualităţii pe care o pregătesc, veghind necontenit la desvoltarea acelor trăsături proprii educaţiei comuniste.

Munca de educaţie comunistă se desfăşură în condiţiile unei lupte aprige împotriva burgheziei învinse, dar care n'a fost nimicită, care nu a dispărut şi nu a încetat să opună împotrivire, care îşi înteţeşte împotrivirea. Ea se desfăşură în condiţiile unei lupte aprige împotriva influenţelor ideologiei putrede imperialiste cu care burghezia încearcă să demobilizeze proletariatul în lupta lui pentru o viaţă nouă, împotriva rămăşiţelor tradiţiilor şi deprinderilor vechi, a prejudecăţilor capitaliste în conştiinţa oamenilor.

Având permanent viu acest lucru în faţa ochilor, catedra de Marxism-Leninism dela Institutul Politehnic din Bucureşti trebue să întărească preocuparea ei de educare comunistă a noilor intelectuali pe care îi pregăteşte, prin sporirea combativităţii în predare, prin întărirea acţiunii de demascare a duşmanului de clasă şi prin legarea necontenită a predarii marxism-leninismului de practica luptei revoluţionare a clasei muncitoare din ţara noastră, de sarcinile ce vor sta în faţa viitoarelor cadre superioare în construirea socialismului, de lupta revoluţionară a popoarelor având în frunte Uniunea Sovietică, pentru pace, împotriva imperialismului

Lipsurile existente în nivelul lecţiilor predate la catedra de Marxism-Leninism dela Institutul Politehnic din Bucureşti se explică în bună parte prin felul în care se desfăşură şedinţele de discutare a lecţiilor.

Felul în care se desfăşură şedinţele de discutare a lecţiilor la catedra de Marxism-Leninism a Institutului Politehnic arată că nu întreaga catedră este pătrunsă de însemnătatea deosebită a activităţii colectivului de an şi de catedră pentru ridicarea la un nivel corespunzător a activităţii didactice a catedrei. In şedinţa din 18 Februarie a. c., la care s'au discutat lecţiile de anul I şi II „Democraţia populară ca formă a dictaturii proletariatului" şi „Teoria marxist-leninistă a claselor şi a luptei de clasă" au asistat numai jumătate din numărul conferenţiarilor care trebuia să participe la şedinţe. A lipsit chiar şi conferenţiarul care elaborase una din lecţii. Participarea la discuţii a vădit insuficienta studiere a materialului bibliografic de către membrii colectivului, unii participanţi rezumându-se la aprecieri generale. Din desfăşurarea şedinţei a reieşit lipsa unui serios spirit critic şi autocritic, a lipsit combativitatea faţă de greşelile şi lipsurile ce existau în unele lecţii. In desfăşurarea şedinţei s'a văzut lipsa de vigilenţă ideologică. Astfel, unul dintre conferenţiari, tov. Câmpeanu P., a făcut formulări greşite ca de exemplu : „Lupta de clasă se duce la noi în ţară şi împotriva mijlocaşului pentru transformarea lui". Niciunul dintre participanţii la şedinţă nu a luat atitudine faţă de această greşeală.

Tov. conferenţiar dr. P. Cornea, care conducea şedinţa, în concluziile trase, nu a combătut greşelile, nu a dat o apreciere asupra lecţiilor şi nu a arătat ceea ce trebue însuşit pentru îmbunătăţirea lecţiilor din observaţiile făcute.

Şedinţele de discutare a lecţiilor au o deosebită însemnătate întru cât ele trebue şi pot să îmbunătăţească în mod real conţinutul lecţiilor. Criticile aduse ca şi concluziile şefului de an trebue consemnate în procesul verbal

al şedinţei pentru ca lecţia să fie îmbunătăţită pe baza acestora. In cadrul acestor şedinţe trebue de asemenea să se folosească metoda discutării şi fixării planului lecţiei următoare, pentru ca elaborarea ei să se facă pe baza planului aprobat de catedră.

Unii membri ai catedrei nu dau dovadă de suficient spirit de răspundere, de suficientă disciplină faţă de sarcinile trasate de catedră. Ei nu-şi pregătesc lecţia din timp, pentru a putea fi studiată din vreme de ceilalţi membri ai colectivului sau anunţă cu multă întârziere că nu pot pregăti lecţia.

S'au întâmplat de asemenea cazuri când tovarăşii conferenţiari n'au introdus în lecţie îmbunătăţirile în sensul criticilor aduse în cadrul şedinţei de discutare a lecţiilor, cum s'a întâmplat cu lecţia tov. Racoveanu „Invăţătura marxist-leninistă despre problema naţională", care deşi a fost viu criticată de catedră, n'a fost refăcută, sau lecţia „Teoria şi tactica P.C. (b) în problema războiului, a păcii şi a revoluţiei", elaborată de tov. David Ludovic.

O sarcină importantă a responsabilului colectivului de an este aceea de a urmări dacă lecţiile discutate au fost îmbunătăţite pe baza criticilor aduse. Pentru aceasta este necesar ca lecţiile să fie discutate şi prezentate în forma lor definitivă cu cel puţin o săptămână înainte de a fi predate.

★

B. A doua problemă care a constituit obiectul analizei activităţii catedrei de Bazele Marxism-Leninismului dela Institutul Politehnic a fost aceea al nivelului metodic al predării.

Metodele folosite în predare sunt de o deosebită importanţă pentru însuşirea ştiinţei marxist-leniniste. Catedra de Marxism-Leninism a Institutului Politehnic din Bucureşti n'a dat dovadă de o preocupare susţinută pentru îmbunătăţirea metodicei predării marxism-leninismului.

Lecţia are un rol deosebit de important în procesul predării, întrucât ea trebue să dea indicaţiile de bază necesare bunei desfăşurări a studiului individual al studenţilor. Un rol important în asigurarea acestei sarcini îl are metoda de prezentare a lecţiei. A ajuta pe studenţi să poată urmări firul conducător al lecţiilor, a scoate în evidenţă problemele esenţiale, a se feri de pierderea în amănunte, a folosi un limbaj viu colorat, dând exemple caracteristice care să ilustreze tema expusă teoretic, sunt condiţii de bază pentru o lecţie bine predată. Nu totdeauna lecţiile predate la catedra de Marxism-Leninism dela Institutul Politehnic din Bucureşti respectă aceste condiţii. Un exemplu caracteristic din acest punct de vedere îl reprezintă lecţia despre „Lupta pentru industrializarea socialistă a ţării noastre". Această lecţie abundă în citate lungi, în date statistice numeroase, se pierde în amănunte şi nu lămureşte problemele fundamentale teoretice ale temei expuse.

La aceasta trebue adăugat faptul că unele lecţii prin felul abstract şi sec de prezentare a problemelor nu reuşesc să intereseze pe studenţi, nu reuşesc să le fixeze atenţia, să trezească în ei elanul unei activităţi creatoare. Pe de altă parte, cele mai multe din lecţiile predate la Institutul Politehnic din Bucureşti nu prezintă dela începutul expunerii planul lecţiei şi nu încheie tratarea fiecărei probleme cu concluzii care să sintetizeze elementele de bază ale temei expuse, ceea ce ar ajuta pe studenţi să înţeleagă, să urmărească şi să fixeze mai uşor ideile fundamentale ale lecţiei.

De asemenea, în cadrul catedrei Bazele Marxism-Leninismului dela Institutul Politehnic din B[illegible] [illegible]anifestări de liberalism

în sensul că deşi conferenţiarii respectivi au textul lecţiei în faţă în timpul predării, unii dintre ei părăsesc aproape complet acest text, permiţându-şi improvizări în care se strecoară greşeli.

Nu se poate trece cu vederea obligativitatea de a urmări cu stricteţe textul lecţiei aprobat de conducerea catedrei, ceea ce împiedecă unele greşeli şi confuzii în conţinut şi formă care dăunează mult calităţii lecţiei predate.

Insuficienta preocupare faţă de problemele şi metodica predării marxism-leninismului se vădesc de asemenea în felul în care sunt conduse seminariile, cât şi în felul în care catedra se preocupă de studiul individual al studenţilor. Metoda folosită în general în seminarii este metoda discuţiilor. Nu se foloseşte decât în foarte mică măsură metoda referatului deşi condiţiile bune în care se desfăşură munca la unele dintre seminarii ar permite utilizarea acestor metode care prezintă marele avantaj de a stimula munca de însuşire creatoare a marxism-leninismului de către studenţi. Deşi o serie de asistenţi au făcut progrese deosebite, cum ar fi de exemplu: tov. Gh. Pillu, C. Băjenaru, P. Sfetcu, I. Roşianu, Alice Silvestru, Gh. Monheim şi au acumulat o experienţă pozitivă în conducerea vie a discuţiilor în seminar, totuşi catedra n'a urmărit cunoaşterea, generalizarea şi desvoltarea acestei experienţe.

Aceasta face ca unii asistenţi, cum ar fi de exemplu tov. I. Moruzzi şi C. Vlădăreanu, să conducă slab seminariile; ei nu stimulează discuţiile, vorbesc prea mult, nu trag concluzii la sfârşitul discutării fiecărei probleme, concluzii care lămurind aspectele principale ale problemelor discutate în seminar să contribue totodată la însuşirea lor.

Aceste lipsuri, cât şi caracterul improvizat al unor concluzii trase de unii asistenţi, scad din valoarea seminarului şi nu ajută la însuşirea temeinică a principalelor aspecte ale temelor în discuţie. Metoda de a face scurte aprecieri asupra felului în care a decurs seminarul, metoda de evidenţiere a studenţilor, care s'au distins în cadrul discuţiilor în seminar şi de criticare a acelor studenţi care nu s'au prezentat bine pregătiţi stimulează pregătirea studenţilor pentru seminar. Această metodă este rar folosită în activitatea asistenţilor dela catedra de Marxism-Leninism a Institutului Politehnic din Bucureşti. De asemenea, este rar folosită metoda notării studenţilor în timpul seminariilor, ceea ce arată slabul interes pentru urmărirea desvoltării studenţilor.

Lipsurile existente în metodica conducerii seminariilor se datoresc în bună măsură felului în care se desfăşură preseminariile la catedra de Bazele Marxism-Leninismului a Institutului Politehnic din Bucureşti.

Deşi preseminariile prezintă un pas înainte faţă de situaţia din anul trecut în sensul programării lor regulate, ele au o serie de slăbiciuni. Aceste slăbiciuni se manifestă în insuficienta participare a cadrelor tinere la discutarea problemelor, insuficienta stimulare a discuţiilor şi a criticii în şedinţele de preseminar.

In preseminarul în care s'au tratat primele două trăsături ale dialecticii marxiste, majoritatea tovarăşilor asistenţi veniseră nepregătiţi. Tovarăşul conferenţiar dr. P. Cornea, care a condus preseminarul, n'a stimulat suficient discuţiile şi nu a luat o atitudine critică faţă de tovarăşii care veniseră nepregătiţi, ci a expus propriul său plan, desvoltându-i ideile. Unii dintre tovarăşii asistenţi dela catedra de Bazele Marxism-Leninismului dela Institutul Politehnic din Bucureşti, cum ar fi de pildă tov. T. Huc, B. Dunăreanu, N. Marinca, dovedesc prin absenţele dese la preseminarii cât şi prin faptul că

vin deseori nepregătiţi la preseminar, că nu înţeleg necesitatea şi importanţa preseminarului pentru buna desfăşurare a muncii în seminar.

Conducerea catedrei n'a folosit suficient critica pentru a determina îmbunătăţirea lipsurilor acestor tovarăşi şi nu s'a străduit în deajuns să imprime un nivel cât mai ridicat şi un caracter cât mai viu preseminariilor.

Experienţa sovietică ne arată că una din sarcinile importante ale cadrelor didactice este stimularea şi sprijinirea studiului individual al studenţilor.

Cu toate că există unele începuturi de preocupare pentru îndrumarea studiului individual al studenţilor — s'a organizat în acest scop o consfătuire metodologică cu studenţii — totuşi catedra subapreciază încă această problemă. Acest lucru reiese din faptul că asistenţii nu controlează în mod sistematic caietele de studiu individual al studenţilor, nu se interesează de greutaţile pe care studenţii le au în studiul operelor clasicilor marxism-leninismului, nu dau îndrumări sistematice asupra felului cum trebue alcătuite conspectele şi notele de lucru. A nu controla caietele de studiu individual, a lasa studiul individual la voia întâmplării înseamnă a nu ajuta la însuşirea sistematică şi profundă a ştiinţei marxist-leniniste.

Insuficientul control asupra muncii studenţilor în cadrul seminarului, neluarea de poziţie faţă de rămânerea în urmă a unora, insuficientul control al caietelor de studiu individual duce la scăderea exigenţei conducătorilor de seminarii faţă de studenţi, ceea ce are consecinţe negative pentru pregatirea studenţilor, pentru educarea comunistă a acestora.

Lipsa de preocupare pentru îndrumarea şi controlul studiului individual al studenţilor duce, aşa cum ne arată Hotărîrea C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. „Despre organizarea propagandei de Partid", din 14 Noembrie 1938, la pierderea încrederii studenţilor în forţele lor, în capacitatea lor de a-şi însuşi teoria marxist-leninistă.

Cauza acestor lipsuri în activitatea catedrei de Marxism-Leninism a Institutului Politehnic din Bucureşti, se datoreşte faptului că colectivul catedrei n'a văzut legătura indisolubilă dintre conţinutul predării şi metodele folosite în predare, n'a văzut că oricât de corespunzătoare ar fi lecţiile şi seminariile din punctul de vedere al nivelului teoretic, ele nu-şi pot atinge obiectivele dacă nu se predau într'o formă accesibilă studenţilor, într'o formă care să contribue la înţelegerea şi fixarea problemelor, dacă nu se dă atenţia cuvenită studiului individual al studenţilor.

★

C. Sarcinile mari care stau în faţa catedrelor de marxism-leninism nu pot fi îndeplinite dacă aceste catedre, colective de partid în institutele de învăţământ superior, nu-şi asumă sarcina de a sprijini cu toată tăria munca pentru o justă orientare ideologică a întregei vieţi ştiinţifice a institutelor noastre. Pregătirea de specialişti la un înalt nivel ştiinţific devotat până la capăt cauzei clasei muncitoare, nu poate fi asigurată dacă predarea celorlalte ştiinţe contrazice spiritul ştiinţei marxist-leniniste, dacă predarea acestora nu se bazează pe concepţia materialist-dialectică. Un rol deosebit revine catedrei de Marxism-Leninism în sprijinirea cadrelor dela Ştiinţele Speciale ca să-şi însuşească concepţia materialist-dialectică.

Deşi în direcţia orientarii ideologice în predarea Ştiinţelor Speciale catedra de Marxism-Leninism a Institutului Politehnic din Bucureşti are unele realizări prin contribuţia pe care o dă cursului de ridicare a nivelului

ideologic, pentru cadrele dela celelalte catedre, acestea sunt insuficiente față de răspunderea care revine catedrei în îndrumarea ideologică a vieții științifice din institut.

Este cunoscut faptul că sunt cazuri când predarea Științelor Speciale constitue un canal de infiltrare a ideologiei burgheze în diferitele ei forme, în special ale cosmopolitismului. Acest lucru ar fi cerut din partea catedrei de marxism-leninism un efort mai susținut în sprijinirea catedrelor dela Științele Speciale, mai mult spirit de vigilență pentru demascarea ideologiei străine în predarea acestor științe.

Se recomandă catedrei de Marxism-Leninism dela Institutul Politehnic din București să sprijine organizarea de către conducerea institutului a unor discuții privind cele mai noi descoperiri din Uniunea Sovietica în domeniul științelor tehnice, să sprijine organizarea analizării unor cursuri speciale. De asemenea se recomandă catedrei de Marxism-Leninism să sprijine organizarea unui schimb de experiență metodic cu catedrele de Științe Speciale din Institutul Politehnic. Un astfel de ajutor va contribui la întarirea spiritului de vigilență față de influențele ideologiei burgheze în predarea științelor de specialitate, la creșterea exigenței față de nivelul teoretic al predării Științelor Speciale, va întări rolul de colectiv de partid al catedrei de Marxism-Leninism în Institutul Politehnic.

In concluzie, din analiza muncii catedrei de Marxism-Leninism dela Institutul Politehnic din București rezultă că lipsurile manifestate la aceasta catedră se datoresc următoarelor cauze:

1) Cauza principală constă în insuficienta preocupare a conducerii catedrei și în primul rând a responsabilului catedrei, tov. Prof. Paul Luchian, de a asigura un viguros spirit de partid în cadrul colectivului de catedră. Aceasta se poate vedea în faptul că unele lecții și seminarii vădesc o slabă preocupare pentru scoaterea în evidență a caracterului de clasa al marxism-leninismului, în insuficienta combativitate în aplicarea liniei Partidului nostru în predarea marxism-leninismului, în lipsa de vigilența revoluționară față de manifestările de oportunism, față de influentele ideologiei dușmanului de clasă.

2) In cadrul colectivului de catedră a domnit o atmosferă de autoliniștire exprimată în ideea că: „lucrurile n'ar merge mai bine nici la alte catedre de Științe Sociale".

In cadrul catedrei nu se manifestă cu destulă tărie exigența față de lipsuri. Spiritul de răspundere și disciplină al cadrelor didactice, spiritul critic și autocritic sunt încă slabe. Aceasta s'a manifestat în cadrul ședințelor de discutare a lecțiilor, în ședințele de preseminar, permițând trecerea cu vederea a unor greșeli serioase în predarea științei marxist-leniniste, așa cum s'a putut vedea la analiza unor lecții. Aceasta s'a manifestat în lipsa de disciplină a unor membri ai catedrei care lipsesc la ședințele de catedră, care nu îndeplinesc sarcinile trasate de conducerea catedrei. Ele s'au manifestat la unii tovarăși prin tendința de a justifica lipsurile, prin sarcinile pe care le au în alte domenii, prin tendința de a subprețui însemnătatea catedrei, atunci când îndeplinirea sarcinilor ar fi cerut un efort mai susținut, ca și prin ideea exprimată de unii tovarăși că lipsurile în pregătirea studenților s'ar datora așa zisei calități a materialului uman cu care lucreaza.

Ele s'au manifestat în slaba preocupare pentru orientarea ideologica a catedrelor de specialitate, în insuficientul sprijin dat desfășurarii vieții politice în facultăți și în institutele pe care catedra le deservește.

Catedra n'a ştiut să se sprijine în mod temeinic pe ajutorul pe care poate să-l dea organizaţia de partid în mobilizarea studenţilor la studiul marxism-leninismului, în munca de educaţie comunistă, în întărirea rolului de catedră conducătoare a activităţii ideologice în institut.

Tov. Prof. Paul Luchian, responsabilul catedrei, nu a stimulat suficient desvoltarea spiritului critic şi autocritic la membrii catedrei. Conducerea catedrei a dat dovadă de împăciuitorism şi liberalism faţă de greşelile şi de manifestările de indisciplină ale unor membri ai catedrei, a dat dovadă de lipsă de exigenţă faţă de lipsurile colectivului şi faţă de propriile lipsuri. Necunoaşterea de către conducerea catedrei a posibilităţilor membrilor catedrei, insuficienta preocupare pentru desvoltarea cadrelor au dus la unele tendinţe de subapreciere a forţelor catedrei.

V. I. Lenin dă indicaţii deosebit de preţioase asupra rolului hotărîtor al colectivului de catedră în orientarea lecţiei, în activitatea didactică. „In orice şcoală, ne învaţă Lenin, factorul principal este orientarea politică a lecţiei. Ce determină această orientare? In întregime şi exclusiv colectivul lectorilor. Orice «control», orice «îndrumare», orice «program», «regulament», etc., toate acestea sunt sunete goale în comparaţie cu colectivul lectorilor".

„Niciun control, niciun program, etc., nu sunt în stare să schimbe orientarea lecţiilor determinată de colectivul lectorilor".

3) O altă cauză importantă a lipsurilor în activitatea catedrei de Marxism-Leninism a Institutului Politehnic din Bucureşti constă în insuficienta preocupare a conducerii catedrei pentru ridicarea nivelului ideologic şi metodic al cadrelor didactice, pentru creşterea lor. Aceasta se manifestă uneori în procesul predării printr'o superficială prezentare a tezelor fundamentale ale marxism-leninismului, prin neaprofundarea documentelor Partidului nostru, prin nelegarea creatoare a predării de practica luptei pentru construirea socialismului, pentru apărarea păcii. In unele lecţii se constată tendinţa de a reproduce în mod dogmatic pasaje din operele clasicilor şi din documentele Partidului nostru fără a ţine seama de condiţiile istorice în care au fost elaborate, de problema generală în care se încadrează, fără o argumentare teoretică profundă.

Insuficienta preocupare pentru ridicarea nivelului ideologic şi metodic se poate vedea în lipsurile constatate în nivelul metodic al predării marxism-leninismului.

Catedra nu a luat măsuri pentru a ajuta cadrele tinere să-şi ridice nivelul ideologic şi metodologic prin organizarea unor şedinţe de referate, prin organizarea schimbului de experienţă între asistenţi, prin atragerea acestora la şedinţele de discutare a lecţiilor, printr'o mai temeinică asigurare a discutării lecţiilor şi a pregătirii preseminariilor, printr'un control mai susţinut al felului cum se desfăşură activitatea acestora.

Participarea profesorilor, conferenţiarilor, şefilor de lucrări la şedinţele de colectiv în care se discută lecţiile, precum şi pregătirea temeinică pentru aceste şedinţe nu este considerată ca o îndatorire. In această şedinţă, discutarea problemelor nu are un caracter destul de combativ şi nu se dau indicaţii concrete care să fie obligatorii pentru refacerea lecţiilor.

Pe de altă parte, şefii de lucrări şi asistenţii nu sunt controlaţi în munca — sunt asistenţi care lucrează de 2 sau 3 ani la această catedră şi care nu au fost niciodată controlaţi — de conducerea catedrei.

4) Trebue arătat de asemenea că Comitetul pentru Invățământul Superior n'a ajutat în mod susținut activitatea catedrei dela Institutul Politehnic din București.

Programul întocmit de Comitetul pentru Invățământul Superior a avut lipsuri mai ales în ceea ce privește faptul că nu s'a asigurat tematica lecțiilor și bibliografiei necesare. Astfel, Comitetul pentru Invățământul Superior a lăsat fixarea tematicii și a bibliografiei la aprecierea catedrelor, ceea ce a dus la tratarea neunitară, la scăparea uneori din vedere a problemelor esențiale, la încărcarea bibliografiei sau la insuficienta folosire a operelor clasicilor marxism-leninismului, ca și a documentelor Partidului nostru.

De asemenea, Comitetul pentru Invățământul Superior n'a urmărit felul în care cadrele tinere, în special cadrele de asistenți noi numiți își îndeplinesc sarcinile și corespund muncii care li s'a încredințat și felul cum sunt ajutate de conducerea catedrei ca să crească. Comitetul pentru Invățământul Superior n'a asigurat scindarea catedrei de marxism-leninism dela Institutul Politehnic, care prin mărirea ei și prin numărul prea mare de Institute și Facultăți ce le are în sarcină, îngreunează conducerea muncii organizatorice a catedrei. De asemenea, Comitetul pentru învățământul Superior n'a acordat ajutor metodologic necesar catedrei prin elaborarea și difuzarea unor indicații privind metodica predării științelor sociale.

★

Din analiza activității catedrei de Bazele Marxism-Leninismului dela Institutul Politehnic din București, reiese necesitatea îmbunătățirii muncii prin:

1. Ridicarea nivelului teoretic al predării marxism-leninismului și întărirea caracterului creator al predării.

In acest scop, conducerea catedrei trebue:

a) Să ia măsuri pentru stimularea și sprijinirea cadrelor didactice în studierea temeinică a operelor clasicilor marxism-leninismului, a documentelor Partidului nostru și a lucrărilor tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej, a presei noastre de partid.

b) Vor trebui organizate ședințe de referate, în care să se desbată pe larg hotărîrile Partidului și Guvernului, cât și referate asupra discuțiilor ce au loc în U.R.S.S., în diferite domenii ale științelor.

c) Cercetarea științifică constitue o verigă principală pentru ridicarea nivelului teoretic al cadrelor didactice, pentru asigurarea caracterului creator al predării marxism-leninismului. Pe baza temelor date de către Comitetul pentru Invățământul Superior, catedra de Marxism-Leninism dela Institutul Politehnic va trebui să treacă la organizarea activității științifice, mobilizând în acest scop întreg colectivul.

d) Conducerea catedrei de Marxism-Leninism a Institutului Politehnic din București va trebui să urmărească și să controleze felul în care membrii catedrei studiază și își însușesc limba rusă, una din condițiile principale pentru studierea operelor lui Lenin și ale tovarășului Stalin, pentru studierea presei sovietice.

e) Conducerea catedrei trebue să stimuleze desvoltarea spiritului critic și autocritic în munca catedrei, să întărească spiritul de vigilență față de abaterile teoretice, manifestate în lecții și seminarii, să combată cu hotărîre

orice manifestare de împăciuitorism şi indisciplină, determinând pe fiecare membru al colectivului de catedră să fie pătruns de importanţa sarcinii încredinţate şi să manifeste o atitudine comunistă în muncă, prin exigenţa faţă de sine şi faţă de întregul colectiv.

2. Urmărirea şi sprijinirea temeinică a creşterii cadrelor tinere.

Realizarea acestei sarcini necesită:

a) Atragerea în colectivul de discutare a lecţiilor, a celor mai buni şefi de lucrări şi asistenţă, controlul sistematic asupra pregătirii lor teoretice.

b) Controlul sistematic al activităţii lor, pentru generalizarea experienţei pozitive, ca şi pentru remedierea lipsurilor.

3. Imbunătăţirea metodicii predării marxism-leninismului. In acest scop, o atenţie mare trebue dată:

a) Ridicării nivelului metodic al lecţiilor şi seminariilor. In ceea ce priveşte lecţiile vor trebui urmărite: prezentarea planului lecţiei la începutul expunerii, stabilirea concluziilor după tratarea fiecărei teme, eliminarea din lecţii a amănuntelor neesenţiale, grija pentru limbajul folosit.

b) Pentru ridicarea nivelului metodic al seminariilor, se recomandă organizarea în mod planificat a schimbului de experienţă între asistenţi, organizarea unor seminarii deschise, conduse uneori de către conferenţiari, cu participarea tuturor asistenţilor anului respectiv.

Catedra de Marxism-Leninism va trebui să introducă treptat în seminariile ultimelor semestre de studiu al marxism-leninismului, metoda referatelor.

c) O deosebită atenţie trebue dată organizării studiului individual al operelor clasicilor marxism-leninismului de către studenţi. Intreg procesul predării trebue să urmărească stimularea studiului individual al studenţilor. In mod special, trebue însă urmărite şi controlate ciaetele de studiu individual, trebue îmbunătăţită munca de consultaţie pentru studenţi în problemele teoretice şi metodice, trebue întărită legătura cu organizaţiile de U.T.M.

d) Trebue întarită munca Cabinetului de Marxism-Leninism.

e) Pentru ridicarea nivelului metodic al activităţii catedrei de Marxism-Leninism dela Institutul Politehnic, vor trebui organizate periodic consfătuiri metodologice cu spriijnul organizaţiilor de partid şi U.T.M.

4. Intărirea rolului de catedră conducătoare în îndrumarea ideologică a vieţii ştiinţifice a Institutului.

In acest scop, catedra de Marxism-Leninism trebue să întărească sprijinul acordat conducerii Institutului, pentru analiza unor cursuri dela Ştiinţele Speciale, pentru organizarea unor discuţii ştiinţifice, pentru organizarea de conferinţe în vederea ridicării nivelului ideologic al cadrelor dela celelalte catedre. Garanţia îndeplinirii acestei sarcini, este întărirea legăturii cu organizaţia de partid, sprijinirea în mai mare măsură pe ajutorul acesteia.

5. Pentru îmbunătăţirea muncii catedrei de marxism-leninism a Institutului Politehnic din Bucureşti, Comitetul pentru Invăţământul Superior ar trebui să analizeze necesitatea întăririi cu cadre didactice a catedrei de Marxism Leninism dela Institutul Politehnic, acordând o atenţie specială asigurarii unui număr de asistenţi, a căror muncă principală să fie munca de catedră.

Despărţirea în două a catedrei de Bazele Marxism-Leninismului dela Institutul Politehnic din Bucureşti.

Să asigure catedra de Marxism-Leninism cu material metodologic privind predarea Ştiinţelor Sociale şi să sprijine în de aproape catedra în munca de închegare şi de lărgire a activităţii Cabinetului de Marxism-Leninism.

Munca depusă de profesorii, conferenţiarii, asistenţii catedrei de Marxism-Leninism dela Institutul Politehnic din Bucureşti este o garanţie că aceştia vor trage toate învăţămintele ce decurg, pentru a îmbunătăţi şi ridica la un înalt nivel ideologic, predarea genialei învăţături a lui Marx, Engels, Lenin, Stalin.

ASPECTE DIN PSIHOLOGIA CANIBALICĂ AMERICANĂ*

DE

Academician M. RALEA

In ultimele două decenii psihologia americană — ca de altfel și sociologia și filosofia imperialistă în general — și-a luat ca sarcină misiunea de a camufla politica de cotropire pe care o duce împotriva libertății popoarelor. O puzderie de manuale care se numesc de „psihologie socială" se ocupă de problema muncii, a șomajului, a justificării erei capitaliste, a grevelor, etc.

Să începem cu acel care este considerat în S.U.A. ca „părintele" psihologiei americane: E. Thorndike. Vom avea ocazia să ne ocupăm mai departe de concepția și metodele acestui „cercetător" cuprinse în cunoscuta sa carte, „Educational Psychology". Acum să examinăm concepțiile sale despre orânduirea socială.

In anii care au precedat moartea sa, Thorndike a scris două volume din acest punct de vedere: „Natura omului și ordinea socială" (1940) și „Omul și activitatea sa" (1943), amândouă reprezentând cursuri pe care el le-a ținut la importanta universitate americană, Harvard University.

Thorndike a trecut — în ochii multor naivi — drept un om de știință fiindcă s'a ocupat de zoopsihologie, de psihometrie, (considerate în mod greșit ca științe), de reacții de fiziologie și de instincte. In ultimii ani ai vieții s'a străduit să „teoretizeze", cu ajutorul psihologiei, necesitatea regimului capitalist. Thorndike vrea să elimine problemele economice și social-politice, explicând totul printr'o anumită psihologie idealistă. „Prosperitatea speciei umane — scria el — depinde acum de știința despre om". El cere deci psihologizarea științelor sociale. Ocupându-se de societate, el este obligat să se ocupe de diferențierea acesteia în clase sociale. El găsește originea existenței claselor în împărțirea între oameni buni și răi. Oamenii buni — firește — formează clasa dominantă a capitaliștilor. Capitalul — evident — nu este o acumulare a exploatării, ci „opera inteligenței umane". Capitalismul — după Thorndike — „acționează în sensul dorințelor umane", iar Europa ar fi atins prin capitalism nivelul superior de viață bună, pentru oamenii buni [1]. Clasificând oamenii în „buni" și „răi", psihologul american ajunge la concluzia *inevitabilității* a două clase: exploatații și exploatatorii. Aceștia din urmă

---

* Fragment dintr'o lucrare în curs de pregătire.

[1] Pentru citatele și prezentarea unor „idei" ale lui Thorndike am utilizat studiul: N. A. Menciscaia, Autodemascarea politică a lui Thorndike, în Analele Româno-Sovietice, Secția Pedagogie, 1951, Nr. 2.

fiind — după el — intelectuali, apare inevitabilitatea împărţirii muncii între două categorii de oameni „predestinaţi" — unii pentru munca intelectuală şi alţii pentru munca manuală.

Pentru a avea liniştea de a se bucura de privilegiile oferite de ordinea capitalistă pentru care are atâta admiraţie, „părintele psihologiei americane" vrea să fixeze pentru eternitate relaţiile de supunere şi dominaţie şi pentru aceasta el le trece în rândul instinctelor nemodificabile. El face şi portretul „pitoresc" al acestor două categorii de tipuri: „Cel care domină ţine capul sus, are privirea fermă, fixată asupra celui supus, manifestă forţa, îmbrânceşte pe celălalt, îi smulge mâncarea sau orice alt lucru"; în schimb, „cel care se supune ţine capul plecat, are trupul chircit, privire rătăcitoare, nu are manifestări agresive, manifestă o slăbire generală a tonusului muscular şi şovăeli în mişcări"[1]. Iată un „nobil portret" demn de pana unui autor nazist din epoca de glorie a lui Htiler! Insuşi Nietzsche, părintele ideologic al hitlerismului, ar păli de invidie la o asemenea descriere!

Această împărţire în două categorii, care, în concepţia lui Thorndike, ar forma cele două clase antagoniste ale societăţii, este fixată — lucrul este dela sine înţeles într'o asemenea concepţie — ereditar: „Buna stare a indivizilor (a se citi existenţa claselor şi relaţiile de clasă. M. Ralea) depinde într'o mare măsură de diferenţele între gene, cu alte cuvinte sunt moştenite"[2]. Când autorul enumeră calităţile omului american, el nu uită să insiste asupra celor două caractere înăscute: „posibilitatea de a exercita forţa asupra unor oameni, animale sau idei" şi „posibilitatea de a sluji pe un stăpân merituos".

Ca şi inspiratorii săi, Hitler sau Nietzsche, Thorndike se gândeşte la eugenie pentru a elimina oamenii „răi" şi genele „rele". In această privinţă, el cere fără simţ de omenie, castrarea pentru o serie de oameni, în care, pe lângă delicvenţi, introduce şi pe „degeneraţii morali". El doreşte o ameliorare a speţei prin reeducarea fizică, bineînţeles, chiar a „supuşilor defectuoşi". Supuşii sunt, în concepţia psihologului american, acelaşi lucru cu „defectuoşii" şi sunt un produs al sărăciei. Ei se comportă mereu într'un mod pe care psihologul reacţionar îl denumeşte cinic: „subordonat" şi „dependent". Ne întrebăm ce s'ar întâmpla pentru clasa scumpă lui Thorndike, aceea a exploatatorilor, dacă aceşti „subordonaţi" nu s'ar purta într'o zi aşa de „dependent". Categoria „supuşilor" se bucură de tot dispreţul „părintelui" psihologiei americane: „Ei sunt atât de desfiguraţi, de nesănătoşi, de strâmţi la minte, de excentrici, de neleali sau perfizi, încât patronii prudenţi nu-i angajează cu niciun preţ"[3]

După cum se vede, lacheul ideologic al monopoliştiior americani transpune fără ruşine asupra muncitorilor toate viciile care pecetluesc tipul moral odios al stăpânilor săi.

Ca apologet al capitalismului, Thorndike este principial împotriva oricărei schimbări. El face un elogiu al fixităţii şi este de părere să nu se încerce nicio schimbare: „Obiceiul se instaurează fiindcă dă mai mari satisfacţii decât schimbările posibile; el prilejueşte în mod nemijlocit aceeaşi satisfacţie pe care ţi-o dă hrana, datorită faptului că foamea di pare ... se umple în mod plăcut stomacul"[4].

[1] Citat de Menciscaia, op. cit., p. 86.
[2] Menciscaia, op. cit., p. 86.
[3] Citat de Menciscaia, op. cit., p. 87.
[4] Menciscaia, op. cit., p. 87.

Aceasta formează de altfel, după psihologul american, o lege generală — aceea a *menţinerii obiceiurilor*. El nu admite introducerea noutăţii, decât daca este... inofensivă. Fiindcă noutatea este o formă foarte obositoare de exercitare: „Oamenii care au simţit-o în cantităţi mari nu se pot lipsi de ea. Adesea doza trebue să fie majorată pentru a-i mulţumi". Deprinderea (citeşte deprinderea cu organizaţia capitalistă) este mult mai comodă. El merge până la a declara ritos că „atitudinea muncii faţă de capital este o îmbinare a unui oarecare ataşament pe care oamenii îl au de obicei pentru scaunul, strada şi oraşul lor, cu o anumită plăcere pe care o resimt în prezenţa soarelui, a lunii şi a stelelor, a succesiunii anotimpurilor sau a cazurilor de naştere şi de moarte"[1]. Nici mai mult, nici mai puţin! Soarele, stelele, anotimpurile sunt unul şi acelaşi lucru cu exploatarea capitalistă!

Este de înţeles această admiraţie, căci pentru Thorndike, capitalismul nu este opera acumulării prin exploatare, ci „o creaţie a creierului"[2]. Nu ştii ce să dispreţueşti mai mult în toată această înşiruire de inepţii: reaua credinţă sau absurditatea.

In rezumat, după Thorndike, clasele sociale reprezintă o diferenţiere biologică şi psihologică a oamenilor în stăpâni şi slugi. Factorul social şi economic nu este luat măcar în consideraţie. Această situaţie, datorită „genelor", nici nu trebue schimbată, conform „legii menţinerii obiceiurilor", dupa care fiecare este mulţumit, ba chiar încântat de starea în care se găseşte. Asemenea afirmaţii ale decanului psihologiei americane ilustrează până la evidenţă, chipul reacţionar şi neuman al psihologiei americane.

Dacă Thorndike vorbeşte deschis şi prezintă fără şovăială teorii cinice, alţi psihologi mai mărunţi, evitând orice explicare a diferenţelor de clasă prin regimul de exploatare capitalistă, indică cele mai fanteziste cauze pentru a explica deosebirea de clase. Toate aceste cauze sunt bineînţeles prezentate ca fiind numai de natură psihologică. Foarte mulţi „psihologi" dintre aceştia, căutând să dea o înfăţişare experimentală concluziilor lor, utilizează din belşug testele, aşa numita analiză factorială, statisticile, etc. Rezultatele duc toate la aceeaşi concepţie: deosebirea de clasă este un produs „natural", datorit inegalităţii de aptitudini şi calităţi psihice. Aşa de pildă, după numeroase teste de inteligenţă, Goddard, în mod cinic, pretinde ca copiii de muncitori sunt mult mai puţin înzestraţi decât copiii din clasele avute. Un altul, făcând un studiu al aptitudinilor profesionale bazat pe teste relative la competinţă şi calificare pentru funcţia de a comanda (leadership) şi pentru „general intelligence", după ce examinează pe bruni şi blonzi, pe introvertiţi şi extrovertiţi, tratează prin cifre superioritatea sau inferioritatea în funcţie de clasă. Patronul nu poate avea succese în afaceri, decât dacă poate găsi soluţii la cincizeci de probleme dintre care:

— „cum să faci pe subalterni entuziaşti şi energici;

— cum să obţii pentru acelaşi salariu maximum de muncă dela salariaţi,

— cum trebue să te porţi cu un salariat care se plânge într'una"[3].

---

[1] Menciscaia, op. cit., p. 88.

Ideea ca munca a creat capitalul i se pare a fi un mit: „Acceptarea mitului după care munca a creat capitalul şi capitalul oprimă munca prezinta o latură de rău augur. ea constitue justificarea permanentă, aproape o invitaţie pentru fiecare muncitor care vrea sa comita o tâlharie".

Herbert Moore, Psychology in business and Indrustry. New-York, 1922. Cf. în acelaşi sens, Wendell White, The Psychology of Dealing with people. New-York, 1946

Printre nenumărații psihometri și testomani, Coleman Griffith ajunge la concluzia că studiind copiii excepționali se poate observa că numarul copiilor excepționali care provin din straturile „înalte" este mai mare decât al acelora care provin din clasele „de jos" ori mijlocii. „S'ar părea că în această privință există *diferențe clasiale* așa cum există diferențe rasiale". Dacă împărțim un număr de copii, ținând seama de ocupația părinților — declară cu nerușinare acest psihometru — : muncitori necalificați, calificați, liber profesioniști, funcționari, — nivelul cel *mai scăzut de inteligența* este găsit în grupul întâi și cel *mai ridicat*, în grupul al treilea[1]. Psihometrii americani nu vor să pună la socoteală numărul uriaș de paraziți, desfrânați, amorali, imbecili, etc., care se găsesc în straturile „înalte" ale societății americane, după cum neagă și urăsc calitățile morale ale clasei muncitoare americane: energie, combativitate, perseverență.

Legând inteligența de nivelul scăzut economic, ei aplică „testele de inteligență" la câteva mii de oameni din diferite clase sociale, cu scopul de a „dovedi" că nivelul mijlociu al lucrătorilor nu se urcă prea sus în inteligență. In clasificarea în trei grupe care urmează (A, B, C), niciun om care face parte din această categorie nu ajunge în grupa B. In schimb, dintre funcționarii superiori — vătafi credincioși ai monopoliștilor — niciunul nu cade așa de jos ca să intre în grupa C[2]. Este clar că toată această falsificare statistică este înjghebată pentru a calomnia muncitorimea americană și pentru a justifica exploatarea și asuprirea. „Psihometria" imperialistă nu suflă un cuvânt despre faptul fundamental că muncitorii sunt acei care produc nenumăratele bunuri materiale cu care se îmbuibă patronii și lacheii lor ideologici

Alți autori, care slujesc imperialismul, găsesc, pentru lupta de clasă, alte cauze psihice. Imbibați de concepțiile lui Adler (un discipol al lui Freud), unii autori explică nemulțumirile clasei muncitoare printr'un *„complex de inferioritate"*. Numai în aparență s'ar părea că clasa muncitoare cere salarii mai mari pentru faptul că nu poate face față necesităților elementare cu salariile ei mizere. Revendicarea unui salariu mai mare — afirmă acești psihologi diversioniști — este doar un indicator de nemulțumire „din cauza muncii nesigure și a unui nefericit obscurantism"[3]. Nicio urcare de salarii nu-i poate da satisfacție muncitorului, dacă nu este scăpat de *sentimentul său de inferioritate*, printr'o compensație adecvată[4]. De aceea — afirmă acești falsificatori și slugi servile imperialismului — partidele revoluționare sociale capătă sprijin: pentrucă ele oferă un derivativ tendințelor și emoțiilor comprimate și nu din cauză că proletariatul are nevoie de o teorie revoluționară pentru lupta lui împotriva exploatatorilor. Acești psihologi reacționari, care flecăresc mereu despre respectul față de ființa umană a muncitorului, nu știu ce să mai inventeze pentru a calomnia clasa muncitoare. Declarațiile lor despre „importanța omului" nu-i împiedecă pe psihologii, pedagogii și „eticienii" imperialiști să-și ajute stăpânii în acțiunea de umilire și distrugere a omului. Clasa muncitoare din S.U.A. știe însă prea bine că nu prin compensarea complexului de inferioritate se va soluționa

[1] Coleman Griffith, An introduction to applied Psychology. New-York, 1937.
[2] Ibidem, p. 204.
[3] Wayland Vaughan, The lure of superiority. New-York, p. 176.
[4] Wayland Vaughan, op. cit., p. 179, 181, 188. „Radicalismul este o mișcare compensatoare pentru sentimentele de autoprețuire jignite" (p. 181).

lupta de clasă. Ea ştie tot mai bine că singurul remediu este acela al luptei revoluţionare şi de aceea respinge tot mai mult încercările de diversiune ale ideologilor imperialişti.

Dela alţi psihologi aflăm că ciocnirile de clasă se datoresc unor „neînţelegeri" lingvistice, din cauza sensurilor deosebite ale cuvintelor. Adepţii semanticii, atât de numeroşi în S.U.A., mai găsesc încă o diversiune idealistă: ei învaţă ca, folosind sugestia — repetând mereu muncitorilor că ei „sunt foarte mulţumiţi" — faptul acesta îi va face, în cele din urmă, mulţumiţi!

Alte elucubraţii sunt formulate în legătură cu o pretinsă „instabilitate de spirit" a muncitorilor. Ce neruşinare se afirmă că şomajul nu se datoreşte unor legi inexorabile ale orânduirii capitaliste, ci... spiritului flotant al lucrătorilor care trec uşor dela o profesie la alta, „neadaptaţilor ca vocaţie"! O statistică americană, citată de autor, arată că 45% din muncitori sunt adaptaţi muncii lor. Pentru rest, rezolvarea problemei şomajului este de resortul psihologiei, o chestiune de „vocational guidance" şi de „human engineering". Intreaga tragedie a şomajului, care este un însoţitor fidel al orânduiri capitaliste, este aruncată în spinarea lucrătorului „neadaptat", a debutantului, a lucrătorului care nu se fixează într'o profesiune. Psihologii imperialişti nu vor să spună că această nefixare se datoreşte şomajului. Problema şomajului se reduce la aceşti lachei ai monopoliştilor, la crearea unui serviciu de „employment guidance" (orientare profesională), pentru a găsi fiecăruia slujba cea mai potrivită[1].

Aşa dar, să nu se gândească cineva să îmbunătăţească starea materială a lucrătorului, nici să viseze la răsturnarea capitalismului, ci clasa muncitoare să se mulţumească cu sfaturi asupra aptitudinilor fiecăruia. Fiindcă, vedeţi, şomajul nu este o problemă social-politică, ci o stare de spirit capricioasă a muncitorilor!

Aceleaşi absurdităţi calomnioase relative la „instabilitatea psihică" a lucrătorului sunt puse — tot sub influenţe freudiene — în legătură cu... problema sexualităţii. Este vorba de „readaptări emoţionale", care ar provoca părăsirea lucrului şi schimbarea profesiei, în funcţie de anumite tendinţe erotice[2]. Să nu credeţi că este vorba de o glumă. Autorul, grijuliu pentru consolidarea regimului capitalist, vrea să-şi ajute stăpânii ca psiholog şi de aceea sfătueşte întreprinderile să angajeze un *psihanalist*, care să cerceteze motivele părăsirii lucrului — fenomen ce a costat America, în 1931, 900 de milioane de dolari. Cu alte cuvinte, în 1931, în timpul celei mai groaznice crize de supraproducţie a regimului capitalist, care a adus în S.U.A. 12 milioane de şomeri, şomajul s'ar fi datorat „spiritului de instabilitate a lucrătorilor" în legătură cu problema sexuală. Neruşinaţii lachei ideologici ai monopoliştilor americani îşi închipue că muncitorii sunt depravaţi ca milionarii americani, feciorii lor de bani gata şi paraziţii în mijlocul cărora îşi petrec viaţa. Cât despre revoluţia socială, ea este explicată de către psihologii imperialişti ca o febră care atacă corpul social, ca o acţiune a oamenilor „răi" şi chiar ca un fenomen — iarăşi — de refulare sexuală[3].

Iată starea lamentabilă a „psihologizării" ştiinţelor sociale în S.U.A., iată denaturarea psihologică a cauzelor luptei de clasă: instabilitatea psi-

---

[1] Donald Paterson, John Darley, Richard Elliot, Men, women and j bs. New-Y rk 19 6, p 38. 1?8, 190, etc.

[2] Tonny Kimball, Social Psychology 1947, cap. XIII.

[3] Ibid m. op. cit., 1947, cap. XIII; R. Hunter, Revolution why, who, when, 1940

hică, „inferioritatea nativă", sexualitatea, etc. Toate acestea nu sunt spuse de deliranţi psihopaţi, ci de slugi care caută să distrugă ştiinţa, aşa cum vor să distrugă omenirea, numai pentru a servi imperialismului.

Aceleaşi temeiuri, tot atât de „serioase", sunt puse la baza *„rezolvării"* pe cale psihică a problemelor sociale. După unii psihologi şi sociologi imperialişti, este nevoie de a crea „elite" care să conducă muncitorimea, după alţii, ar trebui explicat muncitorilor buna intenţie a patronilor, alţii cer „sfătuitori", psihanalişti ori psihotehnicieni — problema socială fiind o chestiune de selecţie profesională. Alţii, în sfârşit, preconizează filantropia la patroni şi chiar „găsirea de distracţii şi amuzament" pentru muncitori, aşa ca aceştia să nu se mai gândească la problema socială. Cea mai mare parte dintre psihologi practică o perfidă demagogie pentru propovăduirea tezei că leacul conflictelor sociale este împăcarea între clase. Intr'o anchetă făcută cu ajutorul chestionarelor se poate citi : „Dacă munca şi capitalul ar discuta în mod inteligent (adică aşa cum vor capitaliştii !), problemele lor ar putea găsi un compromis satisfăcător" [1].

★

Problema eredităţii în psihologia americană. Este un fenomen cunoscut faptul că toate regimurile reacţionare au sprijinit cu îndărătnicie ideea unor aptitudini înnăscute. Burghezia din Franţa şi Anglia, în lupta ei pentru cucerirea puterii în stat şi pentru răsturnarea absolutismului, a susţinut principiul educaţiei, al influenţei mediului al transformării datorită anumitor influenţe. Helvetius, d'Holbach, Locke au combătut concepţia nativistă. Era firesc ca regimul absolutist feudal, să susţină o doctrină care funda teoretic conservarea imuabilitatea. Este în logica imperioasă a luptei de clasă ca reacţiunea să susţină ideea unor „facultăţi" înnăscute, pentru a sprijini permanenţa sistemului ei de exploatare economică şi de guvernare politică. Astăzi, imperialismul american susţine aceleaşi concepţii metafizice, desvoltate în filosofie şi sociologie, dar şi în biologie şi psihologie.

Se cunosc teoriile lui Morgan bazate pe fatalitatea neschimbată de nimic a cromosomilor şi a genelor moştenite. El are un institut de cercetări biologice în California, iar învăţământul şi publicistica guvernamentală au făcut din mendelo-morganism doctrina oficială a cercurilor conducătoare din S.U.A.

S'au reluat experienţele călugărului ceh Mendel, asupra încrucişării a diferite specii de mazăre şi s'au aplicat la animale superioare pentru a ajunge la o concluzie ce se înscrie pe linia weismannistă — teorie metafizică după care între celulele somatice ale corpului şi celulele germinative care ajută la procreare există un hiatus. In timp ce cele dintâi sunt influenţate de mediul în care se desvoltă şi constitue un element plastic modificabil, cele germinative, deşi trăiesc şi se hrănesc într'un organism care este în continuu echilibru prin schimburi reciproce cu mediul, ar rămâne intacte — nu se pot influenţa ori preface. Se cunosc argumentele hotărîtoare, definitive pe care Miciurin şi apoi Lisenco le-au adus împotriva acestei aberaţii. In biologia americană însă, concepţia mendelo-morganistă stă la baza „cercetărilor".

Aplicările acestei teorii antiştiinţifice şi reacţionare la om sunt mai grele. Insă şi aici s'a încercat aplicarea, recurgându-se la studiul genealo-

[1] The Journal of Social Psychology, 1950, p. 101—113.

giilor — aşa cum făcuse pe vremuri Galton. Istoria familiilor — studiindu-se părinţii, bunicii, străbunicii, etc. — a fost supusă aceloraşi procedee metodologice ca şi cercetarile pe mazăre ori pe drosofile.

Complexitatea structurii psihice, dar mai ales influenţa vădită a mediului, a educaţiei, etc., au silit pe psihologii imperialişti americani să atenueze rigoarea utilizării tezelor din biologia morganistă. In cercetările pe mazăre ori pe drosofile s'a urmărit numai componenţa mecanică a genelor şi cromosomilor, fără să se facă studii asupra variaţiilor mediului în timpul vieţii fiecărei generaţii: procedeu arbitrar şi neştiinţific care a fost denunţat de şcoala biologică miciurinistă. La om însă, acest lucru era mai greu şi atunci psihologii americani au făcut concesii, „admiţând" o anumită proporţie pentru ereditate şi o alta pentru mediu, ambele considerate ca „factori" imuabili. Dar măsura în care decide influenţa ereditară este considerabilă — dela 70-80% — în timp ce aceea datorită mediului este foarte redusă: 15—20%. In fond, este un mod camuflat, de a rămâne la teoria dominantă a eredităţii.

Psihologii imperialişti n'au accentuat numai proporţia cantitativă zdrobitoare a eredităţii. După ei, influenţa acesteia determină calităţile esenţiale ale caracterului, inteligenţei, aptitudinilor, în timp ce procesul de învăţare în timpul vieţii este redus doar la fapte de importanţă minimală. De pildă — ne asigură generos unii psihologi reacţionari americani — învăţarea unui număr de telefon sau adresa unui prieten se datoresc, desigur, nu eredităţii, ci învăţăturii. S'au alcătuit astfel tablouri după care, în materie de inteligenţă, influenţa eredităţii este de 70—80%, iar aceea a mediului de 20—25%. In ce priveşte caracterul, ereditatea contribue cu 60% şi mediul cu 30—40%. Numai credinţele politice, culturale, etc. s'ar datora 70% mediului şi numai 30% eredităţii.

S'a cheltuit multă hârtie şi cerneală în discuţiile asupra valorii acestor cifre — ele însile complet arbitrare. Unii au găsit greşeli de 2—3% în favoarea uneia sau alteia din cele două serii cauzale şi pentru asta s'au scris volume de câteva sute de pagini, care numai pentru ignoranţi au o aparenţă de teribilă stringenţă ştiinţifică. Faptul acesta de a discuta în contradictoriu pe teme absolut neesenţiale, este un cunoscut mod de a crea diversiuni, ocolind cu precauţie problemele esenţiale ale psihologiei.

E. Thorndike, despre care a mai fost vorba aci, este şi el un protagonist al predominării eredităţii în psihicul uman. El ne vorbeşte de „gene de conştiinţă" şi susţine că educaţia nu are influenţă asupra genelor[1]. Găsim şi la el aceeaşi „contabilitate" între ereditate şi mediu. Modificările intelectuale şi procentajul stabilit de el se datoresc genelor în proporţie de 80%, educaţiei în proporţie de 17% şi cauzelor accidentale în proporţie de 3%. Capacitatea de „a conduce şi a câştiga bani" ar fi desigur un efect al moştenirii psihice. La fel, modestia, ambiţia, sociabilitatea. Educaţia nu se poate vedea decât în felul de a pronunţa o limbă, în gustul pentru unele feluri de mâncare sau îmbrăcăminte şi iarăşi, din nou..., în cunoaşterea numărului de telefon al unui medic[2].

In general însă, aflăm că: „omul şi dorinţele lui sunt un dar al naturii

[1] Un alt psiholog american, Charles Stockard, scrie în The physical basis of Personality, p. 26: „Biologul ştie foarte bine ca cea mai importanta parte din existenţa omului se petrece înainte de naştere".

[2] Menciscaia, Autodemascarea politică a lui E. Thorndike. Analele Rom.-Sov., Secţia Pedagogie, 1951, Nr. 2, p. 83.

ca şi ochii, dinţii sau degetele sale". Sau, mai departe: „Există mii de gene care influenţează intelectul: priceperea şi comportarea cooperează şi ele în mii de feluri... Intelectul uman se deosebeşte mult de intelectul câinelui în privinţa genelor, dar aceasta nu înseamnă că omul are o „genă intelectuală" care îi lipseşte câinelui şi care naşte diferenţa de intelect direct şi independent de toate celelalte gene"[1]. Un întreg capitol din opera sa de bază, ca şi multe părţi din alte opere, sunt consacrate acestui fel de a vedea[2].

In concluzie, omul este predestinat în ceea ce priveşte aptitudinile sale, pe care le moşteneşte. Salvarea sa nu se poate găsi în educaţie, deşi obiectul cercetărilor lui Thorndike este educaţia şi una din operele sale are tocmai acest titlu. Singura scăpare este în *eugenie*, adică într'o reunire sexuală de oameni sănătoşi cu înalte aptitudini. Şi, ca şi în crescătoriile de păsări, în America se urmăreşte şi pentru oameni această absurditate a împreunărilor sexuale „potrivite", pentru a obţine o rasă ameliorată.

După cum se vede, în general, tendinţa este de a coborî natura omenească la rangul unui animal care, după psihologii americani, este condus de instincte conservatoare, căpătate prin ereditate. Totul devine astfel dependent de trecut, nimic nu mai poate fi modificat.

Cine nu recunoaşte în această învăţătură legitimarea biologică a menţinerii capitalismului, adică preconizarea imposibilităţii mersului către progres, a transformării societăţii pe calea progresului social?

Societatea americană, declarată de apărătorii monopolurilor ca fiind cea mai bună din toate, urmează să fie conservată aşa cum este, ea fiind determinată de legi biologice fatale. Prin aceasta, ideologii imperialişti vor să împiedece proletariatul până şi dela putinţa de a spera. Numai proletariatul american, condus de către Partidul Comunist american. dovedeşte prin lupta lui tot mai perseverentă împotriva monopolurilor, că el cunoaşte şi luptă pentru transformarea revoluţionară a „veşnicei" orânduiri capitaliste din S. U. A.

★

Psihologia reacţionară americană şi problema raselor. Pentru o ştiinţă biologică şi psihologică care se sprijină atât de puternic pe ereditate, importanţa acordată factorului rasial este o consecinţă firească. Nicăieri, înafară de Germania din timpul lui Hitler, nu s'a vorbit atâta de conceptul de rasă ca în S.U.A. Acesta este o vizibilă oglindire a luptei de clasă, a tendinţei deprecierii popoarelor decretate „inferioare" şi pe care monopoliştii le oprimă şi le exploatează.

La toate acestea se adaugă şi persecuţia negrilor, împotriva cărora este deslănţuită o ură bestială. In ce priveşte rasismul în studiile psihologice, ele au fost precedate şi se inspiră din aşa zise „cercetări" de ordin antropologic. S'a căutat criteriul după care se pot deosebi radical rasele între ele. Unii au propus indicele cefalic, alţii coloarea pielei sau a părului, alţii înălţimea corpului şi lungimea membrelor şi, în sfârşit, compoziţia chimică a sângelui. După cum se vede, unitatea a fost greu de realizat.

Regimul hitlerist le-a adoptat pe toate, decretând un criteriu oficial compus din şapte caracteristici esenţiale.

Antropologia americană imperialistă şi-a însuşit acest tablou al celor 7

---

[1] Citat de Menciscaia. op. cit.. p. 82. 83.
[2] E. Thorndike, Educational Psychology. Cap. XI p. 225, 269.

caractere. Bazată pe el, psihologia americană imperialistă a început să „verifice" superioritatea ori inferioritatea raselor şi a popoarelor cu ajutorul testelor. Ca şi deosebirile de clasă, cele de rasă au fost fundate pe măsurători ; însuşi acest fapt constitue o diversiune. Combătând sistemul de măsurare a „gradului" de desvoltare psihică a unor rase sau naţiuni, psihologii sovietici bazaţi pe învăţătura lui I. V. Stalin despre specificul psihic al naţiunilor, arată necesitatea de a studia acest specific calitativ şi nu prin cantificări care sunt absurde. Cercetările americane s'au efectuat în anumite sate izolate (Alaska), pe Eschimoşi. Nu s'au avut în vedere anumite grade sau stiluri de cultură bazate pe o altă înţelegere a timpului sau pe o altă concepţie a spaţiului. Aplicând teste de inteligenţă la astfel de popoare şi confruntând concepţia lor cu cea a timpului sau spaţiului, aşa cum îl concepem noi, este firesc ca oamenii să pară inferiori [1]. Nu mai vorbim că însăşi metoda antiştiinţifică a testelor se aplică întotdeauna în limba engleză, pe care mulţi din cei „studiaţi" nu o cunosc

Rezultatele obţinute în acest mod neştiinţific sunt pe măsura ideilor preconcepute, a prejudecăţilor rasiale, dela care psihologii rasişti americani pornesc în mod tendenţios ca dela un postulat verificat.

S'a aplicat mai ales testul Vinter-Paterson al inteligenţei fără limbaj. Dar acest test este absurd. Noi ştim astăzi din lucrările tovarăşului Stalin că gândirea fără limbă nu este posibilă. Un act de gândire, de inteligenţă, separat de expresia sa lingvistică, nu poate exista.

S'au luat astfel dintr'o populaţie rurală, şapte grupe de copii de 10—12 ani, câte 100 în fiecare grupă. Prejudecata superiorităţii rasei nordice a ieşit satisfăcută : nordicii (Englezi, Suedezi, Norvegieni) au obţinut coeficientul 197, Francezii consideraţi rasă intermediară între Nord şi Sud au obţinut 180, iar Italienii (mediteraneeni) numai 173. S'au aplicat şi teste pentru dovedirea, după rase, a interesului, instabilităţii emotive, onestităţii, perseverenţei, etc. S'au obţinut, bineînţeles, aceleaşi rezultate [2]. Iată cum psihologii apologeţi ai imperialismului servesc în mod direct şi activ tendinţele de dominaţie mondială ale stăpânitorilor lor.

E. Thorndike a aderat la concepţia rasistă încă din 1924. In cartea sa fundamentală : „Educational Psychology", capitolul V este consacrat studiului diferenţelor rasiale şi trage concluzia inferiorităţii anumitor rase : „Marele progres înregistrat la unii elevi — scrie el — se explică printr'o capacitate înăscută sau prin apartenenţă la rasa albă şi nu la o rasă de coloare" [3].

La cercetările laboratoarelor civile s'au adăugat cele ale laboratoarelor militare. Testomania a apărut şi în armată.

Când, în 1924, a apărut în S.U.A. o broşură care combătea prejudecăţile rasiale, o autoritate militară „Special House Military Affairs" a condamnat-o „ca fiind plină de manevrele propagandei comuniste" [4].

Preocuparea cea mai obsedantă însă, în problemele rasiale, o constitue problema psihologiei negrilor. Plecând dela concepţiile lui Gobineau şi

---

[1] Cecil Mann, Race psychology, în Harrimans Encyclopedia of Psychology, p. 739 şi urm.

[2] O. Klingeverg, Races Differences, N. Y., 1935. Social Psychology 1945, p. 282; Th. Garth, Race Psychology. N. Y., 1931 ; J. P. Guilford, Psycholometric Methods. N. Y., 1936, p. 225.

[3] Citat de Menciscaia, op. cit., p. 83.

[4] R. Benedict, Race Science and Politics. N. Y., 1945, p. 107

Chamberlain asupra superiorității omului blond[1], cei mai mulți psihologi își însușesc, fără discuție, prejudecățile odioase împotriva rasei negre.

Nu vom descrie aici, încă odată, persecuțiile barbare îndreptate împotriva negrilor. Ne vom ocupa numai de aspectul psihologic al problemei.

Astfel, foarte caracteristice sunt concluziile la care ajunge psihologia americană imperialistă în explicarea motivelor „psihice" ale linșajului, fenomen curent în S.U.A. Un autor analizează, foarte senin și impasibil, diferitele cauze care determină acest odios fenomen și găsește în primul rând *imitația* (dar pentru ca să se imite este nevoie ca fenomenul să existe în mod curent!) ; în al doilea rând *frica* (hoțul de păgubaș) și apoi — închipuiți-vă! — atracția lucrului interzis, cu alte cuvinte o „inocentă distracție"[2]. Aceste crime oribile sunt „explicate", după cum se vede, cu un cinism fără pereche, ca să nu mai vorbim de faptul că, departe de a fi interzis, linșajul este încurajat de autoritățile americane, care îl și practică în mod oficial (vezi sentințele în procesele intentate negrilor).

In materie de „psihologie neagră", s'a mers la totala falsificare a realității, numai pentru a justifica crimele și persecuțiile. Un grup de cercetători, sub influența opiniei publice progresiste, a lansat un protest împotriva considerațiilor neștiințifice ale psihologiei rasiste, prin care fasciștii caută să-și legitimeze prigoana. In numele comitetului „societății pentru cercetări psihologice", un grup de psihologi a declarat următoarele: „In experiențele care s'au făcut asupra a diferite popoare, numite greșit rase, nu s'a constatat nicio diferență apreciabilă. Nu există nici o mentalitate diferită la Evrei, Italieni ori Germani. Mai mult, nu există nicio indicație că membrii acestor popoare ar fi incapabili din cauza eredității lor"[3].

In concluzie, o privire asupra cercetărilor așa zis psihologice din S.U.A. arată că biologii și psihologii reacționari americani devin avocații unor instincte canibalice. Această mentalitate este întreținută cu grijă de clasa dominantă și este utilizată ca diversiune pentru abaterea clasei muncitoare dela lupta ei de eliberare. Exploatarea este pusă pe socoteala pretinsei superiorități psihice a exploatatorilor. Iată cum psihologii reacționari americani, slugi devotate ale magnaților care vor să devină stăpânii lumii, servesc pe plan ideologic acțiunilor criminale ale acestora.

★

Psihologia și misticismul în S.U.A. Concomitent cu concepția brutală animalică, prin scoborîrea psihicului uman la rangul instinctelor, prin introducerea în știința psihologică a noțiunilor de rasă, război, ereditate, etc., mișună în S.U.A. o serie întreagă de secte, societăți, cluburi, etc., a căror ocupație este de a sta în contact cu forțele parapsihice, cu ființe ori forte supranaturale. Raportul între acestea și o psihologie care neagă conștiința, preamărind forțele instinctului și ale inconștientului, este foarte strâns. Conștiința presupune gândirea, adică analiza critică a fenomenelor, explicarea lor cauzală, considerarea lor din punctul de vedere al metodologiei științifice. In schimb, instinctul și inconștientul nu apelează la niciun fel de determinism și pot accepta miracolul, o lume suprasensibilă, etc.

Religiile, ca și practicile magice, se fundează pe supranatural, adică pe o experiență care refuză controlul gândirii și al conștiinței. Credința oarbă

[1] M. Grand, The passing of the great race, p. 295.
[2] Neal Miller and John Dollard, Social Learning and imitation. 1946, p. 235.
[3] Canady and Harriman's Encyclopedia of Psychology, p. 415.

nu are nevoie de probe ori argumente. Ea se fundează afectiv, emoţional. Iată de ce, alături de o psihologie viscerală, brutală, se găsesc în S.U.A. simultan, în bună vecinătate, practici esoterice, culte absurde, experienţe simulate care vor să stabilească, să sprijine idealismul şi ruda sa apropiată, misticismul.

Maniile religioase, obsesiile obscurantiste, procedeele metapsihice se găsesc peste tot în America. Spiritismul face ravaje: nenumărate cluburi adună în fiecare seară pe membrii lor pentru a le oferi o serie de „dovezi", când şarlataneşti, când de o credulitate imbecilă, în favoarea existenţei unei lumi suprasensibile sau pentru existenţa autonomă a „sufletului". Brutalitatea exploatării de clasă este învăluită astfel într'o serie de mistere pătrunse doar de iniţiaţi, cei mai mulţi recrutaţi dintre clienţii isterici ori abrutizaţi ai clinicilor de boale mintale.

W. James, în câteva „esseuri", s'a pronunţat pentru realitatea parapsihologiei şi metapsihicii, încercând să arate legitimitatea unor asemenea practici, bazate pe doctrina lui „credo quia absurdum". De atunci însă, asemenea obiceiuri s'au înmulţit considerabil.

Ceea ce a fost părăsit de mult în ţările de cultură, se păstrează şi înfloreşte în S.U.A. Aşa de pildă, concepţia despre „magnetismul animal", sugestia hipnotică, spiritismul, etc. Intre anii 1734—1815, a trăit în Austria un practicant mistic, Mesmer. El vorbea de fluide astrale, de magnetism animal, de emanaţii enigmatice care vin, fie din lumea siderală, fie din propriul nostru corp. El credea, ori se făcea a crede, că „influenţa planetelor se exercită asupra corpului uman prin intermediul unui fluid universal în care sunt confundate toate corpurile". Este de ajuns — scria el — ca aceste fluide să fie aranjate într'o anume armonie, pentru ca orice boală să înceteze. Diferite terapeutici religioase şi magice au fost lansate în acest scop. Asemenea aberaţii mişună şi azi, cu aceeaşi putere, în S.U.A.[1].

Vom menţiona aici pe cea mai importantă dintre ele prin numărul aderenţilor, prin averea pe care o posedă şi prin influenţa pe care o exercită, chiar şi asupra persoanelor care nu s'au înscris ca membri în aceste cluburi. Este vorba de faimoasa (în lumea americană!) „Christian Science", asociaţie care numără azi câteva milioane de membri, posedă un ziar de mare tiraj şi influenţă, „Christian Science Monitor". Asociaţia „Christian Science" a strâns o avere considerabilă. Importanţa ei în S.U.A. se vede din faptul că partidele politice tratează cu ea totdeauna înaintea alegerilor, spre a-i câştiga bunăvoinţa. Această sectă are o istorie stranie, care nu s'ar fi putut desvolta nicăieri înafară de S.U.A. Ea a fost fundată de o oarecare Mrs. Eddy, născută pe la 1821, într'o fermă din New-Hampshire. Incă de copil, ea prezenta accidente (accese) de nevroză isterică, cu violente atacuri convulsive, alternate de lungi perioade de letargie, de „fugi" sau somnambulism delirant. Către vârsta de 35 de ani, a căzut pe ghiaţă şi a căpătat o paralizie. După câţiva ani, a fost îngrijită de paraplegia de care suferea, de un fel de şarlatan cu pretenţie de medic, un francez, P. Quimby, care se numea „magnetizor" şi care pretindea a tămădui toate boalele pe cale psihică, prin sugestie, prin persuasiune, după o cură pe care el o numea „Mind Cure" (cură mentală). Mrs. Eddy, crezându-se vindecată de boala ei prin

[1] De pildă „osteopatia", care recomandă în toate boalele masajul muşchilor coloanei vertebrale, deoarece deplasarea uşoară a unora din vertebre determină tot felul de boale.

această procedură, a adoptat concepţia lui P. Quimby, a cărui secretară a devenit. La moartea acestuia, ea, studiind manuscrisele rămase, s'a declarat vestitoarea unei noi religii, care consta dintr'o filosofie arhisimplistă a negaţiei materiei şi printr'o practică medicală psihică bazată pe sugestie. Ea fundează în acest scop o şcoală medicală psihică la Lynn, apoi la Boston, unde cerea nişte taxe enorme pentru învăţământul pe care-l dădea elevilor săi. Aceştia erau obligaţi să-i plătească din practica meseriei învăţate. o redevenţă, toată viaţa.

După cum se vede, această iluminată mistică devenea foarte realistă când era vorba de bani, aşa cum se întâmplă foarte adeseori în societatea imperialistă din S.U.A., unde elucubraţiile spiritualiste se însoţesc de o foarte conştientă sete de acumulare. Astfel, înafară de taxe şi redevenţe, tratamentul bolnavilor, direct ori prin corespondenţă, a devenit sursa unor venituri considerabile şi instalaţia directoarei a căpătat un aspect cu totul somptuos. Au urmat scandaluri, procese, fracţionări eretice (ca aceea a mişcării Newthought).

Fondatoarea noii religii, dotată cu un orgoliu, o ambiţie şi un spirit considerabil de tiranie, a edictat regulamente draconiene împotriva ereticilor şi a ajuns în sfârşit la apoteoză.

In ce constă concepţia pusă la baza lui „Christian Science"? Ea se găseşte într'o carte intitulată „Ştiinţă şi sănătate" (Science and health) care a ajuns — lucrul este caracteristic pentru un anumit public din America — la peste 250 de ediţii.

Ce „adevăruri" cuprinde această carte? Autoarea pretinde, în primul rând, că este o simplă stenografă a vocii lui dumnezeu care dictează şi ea scrie. Vedeţi de ce autoritate urmează a se bucura cartea!

Stilul este, fireşte, delirant, confuz, cu imprecaţii misterioase, ca al Pythiei, adică aşa cum trebue ca să ameţească o serie de oameni naivi. Filosofia „sistemului" este de un antimaterialism lamentabil. Intreaga carte se poate rezuma în trei postulate fundamentale: „D-zeu este în tot, D-zeu este binele, binele este spirit, spiritul fiind tot, materia nu este nimic". Logica acestei argumentaţii inspiră ori hazul ori mila. „Medicina ne învaţă neantul halucinaţiilor... Se spune copiilor că nu trebue să creadă în stafii, de ce să creadă atunci mai mult în boale care există şi mai puţin?".

Nu mai insistăm asupra acestor mizere elucubraţii, care interesează cel mult psihiatria ori neurologia, dar, în acelaşi timp, arată că în faza imperialistă asemenea aberaţii au putut să prindă până la a forma o nouă religie cu mulţi aderenţi. Cum spunea un psihiatru francez: „tot ce se poate spune mai bine pentru a scuza pe Mrs. Eddy, este că în calitatea ei de isterică delirantă, avea puterea de a transforma în credinţă propriile sale dorinţi" (P. Janet).

Am luat ca exemplu al misticismului psihologic american cazul lui „Christian Science", fiind curentul cel mai cunoscut în S.U.A. Nenumărate alte religii şi asociaţii preconizează concepţii aproape identice. In mod organizat, imperialiştii cultivă la o serie de oameni, care suferă de condiţiile aspre ale exploatării economice, abrutizanta propagandă mistică, şi îi împinge să caute remediul în spiritism sau alte practici şarlataneşti.

Ideologia reacţionară americană, cultivând sub aspectele ipocrit ştiinţifice ale psihologiei, conceptele: de inferioritate rasială şi de clasă (ca fenomen biologic şi nu social), cât şi de predominanţă a eredităţii, admiţând credinţa mistică şi inevitabilitatea războaielor, nu face altceva decât să

pregătească cultural şi educativ opinia publică, pentru declanşarea unui război mondial pe care-l doresc trusturile imperialiste americane cu scopul de a cotropi popoare şi a-şi asigura dominaţia mondială.

Mai puternic apare însă frontul organizat al păcii, care cuprinde sute de milioane de oameni, popoare, ţări puternice în fruntea cărora se găseşte acea forţă care a salvat omenirea de hitlerism. Această forţă organizată a păcii este garanţia că acelaşi sfârşit, pe care l-a avut hitlerismul, este sortit de istorie să-l aibă şi imperialiştii americani.

DAREA DE SEAMĂ ASUPRA ŞEDINŢEI LĂRGITE A SECŢIUNII DE ŞTIINŢE ISTORICE, FILOSOFICE ŞI ECONOMICO-JURIDICE A ACADEMIEI R.P.R., CONSACRATĂ PRELUCRĂRII HOTĂRÎRII SESIUNII GENERALE ŞTIINŢIFICE A ACADEMIEI R.P.R. DIN 17—23 MARTIE 1952

In ziua de 11 Iulie a. c. a avut loc şedinţa lărgită a Secţiunii de Ştiinţe Istorice, Filosofice şi Economico-Juridice a Academiei R.P.R., consacrată prelucrării Hotărîrii Sesiunii Generale Ştiinţifice a Academiei R.P.R. din 17—23 Martie 1952.

La această şedinţă au participat, înafară de membrii Secţiunii, şi colaboratorii ştiinţifici ai Institutului de Istorie şi Filosofie din Bucureşti, ai Muzeului Naţional de Antichităţi şi ai Colectivului Juridic. Au fost invitate de asemenea, catedrele de istorie dela Şcolile Superioare de Partid, Academia Militară şi Universitatea „C. I. Parhon", instituţii care au contingenţă cu problemele Secţiunii.

La ordinea de zi au fost puse: prelucrarea Hotărîrii Sesiunii Generale Ştiinţifice a Academiei R.P.R. din 17—23 Martie 1952 şi discuţii în jurul analizei activităţii Secţiunii şi a propunerilor pentru aplicarea acestei Hotărîri.

PREZENTAREA HOTĂRÎRII SESIUNII GENERALE ȘTIINȚIFICE A ACADEMIEI R.P.R. DIN 17—23 MARTIE 1952*

DE

ACADEMICIAN P. CONSTANTINESCU-IAȘI

Sesiunea Generală Științifică a Academiei R.P.R. din 17—23 Martie 1952 a constatat că cercetătorii din cadrul Academiei R.P.R., prin realizările lor, au adus o contribuție serioasă la lupta poporului nostru pentru construirea socialismului și pentru propășirea științei.

Succesele obținute se datoresc în primul rând condițiilor deosebit de favorabile pe care Partidul Muncitoresc Român și Guvernul Republicii Populare Române le-au creat muncii științifice.

Zeci de noi institute de cercetări, creșterea uriașă a numărului cercetătorilor, mijloacele cele mai variate puse la dispoziția lor, sunt mărturii vii ale grijii Partidului și Guvernului pentru știință.

Succesele noastre se explică și prin aceea că marea majoritate a oamenilor de știință se străduesc să-și însușească singura concepție științifică, concepția materialismului dialectic, orientând tot mai mult activitatea științifică pe linia învățăturii marxist-leniniste, folosind cuceririle celei mai înaintate științe, știința sovietică. Majoritatea cercetătorilor vor să-și pună cunoștințele și puterea de muncă în slujba înfloririi Patriei și a practicii construirii socialismului în țara noastră.

Hotărîrile Sesiunii subliniază că „s'au obținut succese importante în studiul cunoașterii trecutului poporului român, pe baza cercetărilor arheologice și a publicării de documente privind istoria României. S'a început cercetarea istoriei gândirii materialiste în R.P.R."

Urmând cu fermitate linia marxist-leninistă, Partidul nostru, în fruntea celor ce muncesc, a obținut succese de seamă în opera de făurire și consolidare a regimului de democrație populară, de construire a bazei economice a socialismului.

Partidul nostru duce o politică proletară de clasă, o politică neșovăitoare de construire a socialismului, bazată pe ofensiva neîntreruptă împotriva capitalismului.

Insă, după cum ne arată documentele de Partid — scrisoarea C.C. și articolul redacțional apărut în „Scânteia": „Pentru continua întărire a Partidului" — conținând rezultatele desbaterilor ce au avut loc în ședințele plenare ale C.C. al P.M.R. din Februarie și Mai a. c., purtătorii devierii de dreapta: Vasile Luca, Ana Pauker și Teohari Georgescu au încercat să

* Stenograma revăzută și prescurtată.

abată Partidul dela această politică, singura justă, frânând opera de construire a socialismului din ţara noastră.

Multe din greutăţile pe care le-am avut au fost rezultatul activităţii deviatorilor de dreapta. Ei au căutat să continue politica lor antipartinică şi antistatală şi s'o extindă. Insă, demascarea lor şi măsurile luate de Partid şi Guvern faţă de acei ce s'au făcut vinovaţi de oportunism şi împăciuitorism, i-a împiedecat să ducă până la capăt acţiunea lor de sprijinire a restaurării capitalismului în ţara noastră.

La rădăcina poziţiei grupului de deviatori stă teza profund oportunistă cu privire la stingerea luptei de clasă în perioada de trecere dela capitalism la socialism şi la pretinsa încadrare paşnică a elementelor capitaliste în socialism.

In realitate însă, după cum ne învaţă clasicii marxism-leninismului, experienţa Partidului Comunist (bolşevic) al U.R.S.S. şi propria noastră experienţă, etapa construirii socialismului este perioada unei ascuţiri continue a luptei de clasă. Şi aceasta nu numai pe plan politic şi economic, ci şi pe plan ideologic.

In aceste condiţii, nimicirea definitivă din rădăcini a oportunismului şi împăciuitorismului faţă de oportunism, este o sarcină primordială pentru toţi oamenii cinstiţi din Patria noastră.

Noi oamenii de ştiinţă înaintaţi stăm pe o poziţie fermă, ataşată liniei Partidului şi o vom dovedi printr'o muncă perseverentă pentru îndeplinirea sarcinilor trasate de Partid şi Guvern.

In această lumină trebue să analizăm activitatea Secţiunii noastre pe baza Hotărîrii Sesiunii Generale Ştiinţifice a Academiei R.P.R. din 17—23 Martie 1952. Desvăluirea şi analiza curajoasă a lipsurilor noastre, elaborarea măsurilor necesare îmbunătăţirii muncii este chezăşia unor noi victorii şi în domeniul cercetării ştiinţifice pe tărâmul istoriei.

★

Hotărîrea Sesiunii Generale Ştiinţifice constată că aportul pe care activitatea ştiinţifică îl aduce la rezolvarea marilor probleme ale construirii socialismului în ţara noastră ar fi putut să fie mai mare şi mai concret, dacă s'ar fi dus o luptă suficient de hotărîtă pentru promovarea concepţiilor înaintate în ştiinţă, o luptă hotărîtă împotriva concepţiilor idealiste, obiectiviste şi cosmopolite care frânează ştiinţa.

In această direcţie, un program de luptă a fost trasat de tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej, în cuvântarea sa rostită la Congresul învăţătorilor din R.P.R., valabil pe deplin şi pentru noi.

„Materialismul dialectic este călăuză sigură a omului de ştiinţă. Numai această concepţie permite studierea lucrurilor şi fenomenelor în mişcarea, desvoltarea şi transformarea lor şi nu o prezentare scolastică, înţepenită a acestora. In ştiinţă se desfăşoară o luptă ascuţită între materialism şi idealism, lupta împotriva concepţiilor idealiste, pentru triumful materialismului. Aceasta este însăşi lupta pentru progresul ştiinţei. Deaceea sarcina combaterii vederilor reacţionare, idealiste, în diferite ramuri ale ştiinţei, trebue să preocupe în cel mai înalt grad pe profesorii şi învăţătorii noştri de diferite specialităţi".

Ştiinţa socială marxist-leninistă este un duşman de moarte al obiectivismului burghez, care, împreună cu idealismul şi cosmopolitismul, este şi

rămâne pericolul ideologic principal în domeniul cercetărilor științifice la noi.

In această direcție, pe tărâmul istoriei, filosofiei, etc., mai există multe lipsuri. Cu toate că s'au făcut mari eforturi în direcția asigurării unui nivel științific al cercetărilor, având la bază concepția materialist-dialectică, totuși mai multe cazuri dovedesc că nu s'a dat o atenție suficientă problemei purității ideologice, luptei împotriva manifestărilor influenței ideologiei burgheze.

Astfel, manifestările cosmopolite ale membrilor secțiunii (David Prodan), sau nihilismul național al unor arheologi (Dorin Popescu, etc.), poziții obiectiviste reieșite cu ocazia revizuirii activității colectivului însărcinat cu elaborarea bibliografiei (Prof. A. Oțetea), poziția liberală a unor tovarăși față de politica antinațională a coaliției monstruoase (Conf. V. Maciu) nu au fost combătute cu destulă tărie. ceea ce dovedește lipsa unei vigilențe ideologice ascuțite.

O poziție antiștiințifică, obiectivistă o denotă și tehnicitatea manifestată în cadrul Secțiunii de Istorie Medie (Letiția Lăzărescu), la Secțiunea de Psihologie și la Colectivul Juridic.

Unele comunicări au fost construite în forma unei îngrămădiri eclectice de date biografice, care nu au fost suficient interpretate, dovedind astfel o lipsă de metodologie științifică.

Planul nostru de activitate cuprinde monografii asupra rezultatelor săpăturilor arheologice, întocmirea unor lucrări cu privire la lupta poporului român împotriva cotropirii otomane și pentru independență și la instituțiile feudale din țara noastră, probleme ale istoriei moderne și contemporane a R.P.R., elaborarea unor studii de filosofie. Totuși nu ne putem mulțumi cu atât. Situația este nemulțumitoare în ce privește cercetările de istorie contemporană și, în deosebi, de filosofie, de economie și de drept.

Hotărîrea Sesiunii subliniază pe drept cuvânt, că „Sesiunea de Științe istorice, Filosofice și Economico-Juridice a Academiei R.P.R. a publicat puține lucrări de specialitate și nu a depus suficiente eforturi pentru a aduce la îndeplinire Hotărîrea Sesiunii Academiei R.P.R. din Martie 1951, în ce privește intensificarea cercetărilor în domeniul economiei politice și filosofiei. Secțiunea de Filosofie a Institutului de Istorie și Filosofie din București, ca și redacția revistei de istorie și filosofie „Studii", nu au antrenat cu curaj oamenii de știință, fizicieni, biologi, etc., în combaterea diferitelor teorii cosmopolite și idealiste din domeniul științelor naturii".

O altă lipsă mare este faptul că termenele stabilite în planul de muncă nu au fost întotdeauna respectate. Unele lucrări ale Institutului de Istorie și Filosofie au fost date la tipar cu multă întârziere.

Aceasta se datorește lipsurilor în planificarea muncii colectivelor, în fixarea răspunderii personale, în organizarea controlului îndeplinirii sarcinilor care, în mare măsură, este formal. Ea se mai datorește și activității cu totul insuficiente a unor colaboratori.

Unii tovarăși, capabili, cu mare perspectivă de desvoltare și cu nivel ideologic și politic mai ridicat (de exemplu Barbu Câmpina) nu s'au mobilizat suficient în direcția intensificării creației științifice, cu toate că lucrările lor sunt așteptate cu mult interes. Nu au dat lucrări tov.: Ionescu Gulian, Kepeș, Molnar, lucrări așteptate și pe care le dorim cât mai combative.

Mijloacele puse la dispoziția noastră: operele clasicilor marxism-

leninismului, articolele și cuvântările conducătorilor Partidului nostru și alte documente de Partid, materialele sovietice apărute în traducere românească (care sunt insuficient studiate), Universitatea serală a Academiei R.P.R. (unde frecvența unor tovarăși și participarea lor la discuții lasă de dorit), cursurile de limba rusă, etc., — toate aceste mijloace sunt folosite insuficient.

Și dacă, în general, putem afirma acest lucru, trebue să arătăm că în unele locuri (la Muzeul Național de Antichități, la Colectivul Juridic și la Secțiunea de Psihologie) a existat o totală lipsă de preocupare pentru ridicarea nivelului politic și ideologic pentru educația marxist-leninistă a cercetătorilor.

In primul rând din cauza nivelului ideologic și politic scăzut, critica și autocritica, arma minunată a descoperirii și lichidării lipsurilor, a fost folosită în măsură insuficientă.

Teza genială a tovarășului Stalin că „...Nicio știință nu se poate desvolta și prospera fără luptă de opinii, fără libertatea criticii", are o însemnătate uriașă și pentru noi.

Tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej subliniază că: „Această indicație a tovarășului Stalin trebue să servească drept un îndemn puternic pentru oamenii de știință și cultură din țara noastră în lupta lor împotriva opiniilor reacționare, antiștiințifice în domeniul filologiei, fizicii, chimiei, biologiei, științei medicale și al altor discipline științifice".

Nu putem nega faptul că am obținut unele rezultate și în ce privește folosirea acestei forțe motrice de desvoltare a științei. Creșterea luptei de opinii în cadrul Consiliului științific și în cadrul unor Secțiuni ale Institutului de Istorie și Filosofie din București, a dus la îmbunătățirea nivelului unor Comunicări, la învingerea unor teze și concepții false, antiștiințifice (de exemplu în ce privește pretinsul rol pozitiv al guvernului coaliției monstruoase în războiul pentru scuturarea jugului otoman din 1877—1878 și în proclamarea Independenței de Stat a României, etc.).

Totuși, cum ne arată lipsa de combativitate a unor tovarăși (Gheorghe Ștefan, V. Costăchel și alții) sau lipsurile grave, ca: persistarea unor tovarăși în apărarea unor teze false, manifestările cosmopolite și obiectiviste care nu au fost încă lichidate, neajunsurile serioase în domeniul organizării și controlului muncii științifice, etc., sarcina întăririi luptei de opinii, a criticii și autocriticii, se pune foarte ascuțit în cadrul Secțiunii noastre.

Adeseori se întâmplă că unii tovarăși folosesc cu totul formal această armă creatoare. Insuși faptul că suntem nevoiți să desbatem aceleași lipsuri, ne arată că o critică sau autocritică poate fi sănătoasă numai atunci când ea reușește într'adevăr să descopere rădăcinile lipsurilor și se duce o luptă susținută și consecventă pentru înlăturarea lor.

Aceste lipsuri își au rădăcina lor și în faptul că la Institut, direcția nu a creat încă toate condițiile pentru o cât mai bună desfășurare și desvoltare a luptei de opinii, a criticii și autocriticii.

In cadrul Secțiunii de Filosofie, de exemplu, lipsește o viață științifică susținută, ceea ce nu favorizează desvoltarea spiritului critic și autocritic.

In cadrul Secțiunilor de Istorie Medie, Modernă și Contemporană, printre unii tovarăși mai există o teamă nejustificabilă de critică și autocritică (în special la câțiva tovarăși tineri, asistenți ca Lia Lehr, D. Ionescu). Prejudecata cu totul greșită a „intangibilității" părerilor unor cercetători valoroși, cu munci de răspundere — arată Hotărîrea Sesiunii — duce

la înnăbuşirea luptei de opinii, împiedecă desvoltarea ştiinţei şi creşterea cadrelor.

Adesea nici noi, cei cu munci de răspundere, nu am dat un exemplu personal în ce priveşte promovarea criticii şi autocriticii. Iar în unele colective de muncă (cum sunt Muzeul Naţional de Antichităţi, Secţiunea de Istorie Modernă şi Contemporană), mai ales critica de jos nu prea este lăsată să existe.

„O cauză însemnată care a împiedecat folosirea largă în Secţiunile şi Institutele Academiei R.P.R. a criticii şi autocriticii — arată Hotărîrea Sesiunii — a fost slaba activitate a Secţiilor Academiei şi a Consiliilor Ştiinţifice ale Institutelor".

Dacă vom analiza pe scurt situaţia şi în această direcţie, vom vedea că această constatare este valabilă şi pentru noi. Ea se datoreşte faptului că nu s'a urmărit cu toată vigoarea aplicarea Hotărîrii din Ianuarie 1951 a Prezidiului Academiei R.P.R. în ce priveşte activitatea Secţiunilor, şi membrii Secţiunii nu au depus o activitate destul de susţinută.

Lipsa gravă este cea subliniată în Hotărîre, în care se spune: „Secţiunea de Ştiinţe Medicale, de Ştiinţe Istorice, Filosofice şi Economico-Juridice, de Ştiinţa Limbii, Literatură şi Artă, etc., deşi s'au întrunit regulat, nu au avut în planul lor analiza multilaterală a activităţii ştiinţifice a Institutelor şi Colectivelor de specialitate, a orientării ideologice care stă la baza lucrărilor ştiinţifice".

Unele analize s'au făcut de către Secţiune, dar cu întârziere.

In lipsa unor analize temeinice ale activităţii Institutelor, în lipsa desbaterii unor probleme centrale, ca: lupta împotriva idealismului, obiectivismului burghez şi cosmopolitismului, ridicarea nivelului ideologic şi profesional al cadrelor ştiinţifice, creşterea cadrelor tinere, însuşirea şi aplicarea experienţei sovietice pe baza unei temeinice documentări bibliografice, etc., în lipsa comunicărilor ştiinţifice, de sigur, nici lupta de opinii nu a putut fi suficient promovată.

Sarcina pusă de Hotărîrea Sesiunii, în sensul ca, Consiliul Ştiinţific să devină un organ de îndrumare şi coordonare a activităţii Institutului, arena unor lupte de opinii ştiinţifice vii şi bogate în conţinut fără de care nu se poate îmbogăţi permanent ştiinţa, cere lichidarea imediată a formalismului în activitatea sa de îndrumare şi control, elaborarea unui plan de şedinţe fixând precis obiectivele lor, mobilizarea tuturor membrilor Consiliului Institutului de Istorie şi Filosofie din Bucureşti, şi în primul rând, a directorului de Institut, încurajarea permanentă a luptei de opinii.

Hotărîrea subliniază că îndeplinirea la timp şi în bune condiţii a planului de lucru al Academiei R.P.R., cere o activitate susţinută în ce priveşte creşterea cadrelor ştiinţifice.

Devierea de dreapta a scos la iveală faptul că sub motivul de „specialist" au fost folosite o serie de elemente duşmănoase regimului nostru de democraţie populară, fapt care s'a manifestat şi la noi. In astfel de condiţii este necesară cea mai mare vigilenţă faţă de elementele duşmănoase, sabotoare, din rândurile intelectualităţii burgheze. Ele trebue descoperite şi îşi vor primi pedeapsa meritată.

Totodată — după cum ne arată tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej, în expunerea sa făcută la Consfătuirea pe ţară a muncitorilor mineri din industria carboniferă — citând pe tovarăşul Stalin — „specialistofagia" este un feno-

men dăunător. Pe noi ne călăuzeşte în această direcţie indicaţia clară: „Fiecare specialist vechi, care este hotărît să slujească în mod cinstit interesele patriei noastre, interesele construcţiei socialiste, va găsi sprijin şi înţelegere din partea partidului şi guvernului. Unor astfel de specialişti trebue să li se creeze condiţii prielnice de activitate, prestigiul şi autoritatea necesară activităţii lor".

In acelaşi timp însă — după cum subliniază tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej — sarcina de bază este formarea de noi cadre de specialişti, ieşiţi în primul rând din rândurile clasei muncitoare.

In ce priveşte promovarea cadrelor tinere din care se formează noua intelectualitate socialistă, Secţiunea are grave lipsuri şi abateri. Faptul că au putut fi introduse în Institut şi Muzeu o serie de elemente tinere cu totul străine de concepţia noastră, care — împreună cu alte elemente duşmănoase şi lipsite de capacitate — au fost eliminate abia în aceste zile, dovedeşte o slabă vigilenţă din partea direcţiei în primul rând.

Situaţia actuală, când procentul cadrelor tinere în Institutul de Istorie şi Filosofie este redus, la Muzeul Naţional de Antichităţi, foarte redus. şi la Colectivul Juridic, inexistent, nu poate fi tolerată. In faţa noastră stă sarcina atragerii de noi cercetători, cu origine socială sănătoasă şi cu perspective de desvoltare, preocupare de care au fost lipsite în mare măsură Secţiunile de Istorie ale Institutului şi, aproape complet, Muzeul şi Colectivul Juridic.

Paralel cu această acţiune, trebue luate măsuri concrete (de către direcţia Institutului şi a Muzeului, sprijinindu-se pe organizaţia de bază U.T.M. şi sindicat) — pe baza unui plan bine chibzuit — pentru asigurarea creşterii cu atenţie a cadrelor tinere existente.

Iniţiative bune, ca aceea a Comitetului de redacţie al revistei „Studii", care a început gruparea în jurul său a unor tovarăşi tineri dela Institut şi catedre, trebue sprijinite şi lărgite. Insă această acţiune nu trebue să aibă un caracter de campanie. Consiliul ştiinţific al Institutului a discutat problema şi s'a precizat că creşterea cadrelor trebue să fie o preocupare permanentă şi susţinută. Realizarea acestei sarcini cere lichidarea unor fenomene nesănătoase manifestate în unele locuri: lipsa ajutorării tinerilor în cadrul Secţiunii de Istorie Modernă şi Contemporană şi atitudine de nerăbdare faţă de ei din partea directorului de Secţiune, totală nepăsare manifestată pe acest tărâm la Secţiunea de Istorie Veche şi la Muzeul Naţional de Antichităţi, liberalismul neprincipial existent în cadrul Secţiunii de Filosofie şi, în deosebi, atitudinea de înnăbuşire a tinerilor de către unii specialişti vechi. Grija faţă de creşterea cadrelor noi, tinere, trebue să fie un criteriu de bază în aprecierea devotamentului vechilor specialişti faţă de regimul nostru de democraţie populară.

Conducerile institutelor şi colectivelor vor trebui să urmărească în mod nemijlocit creşterea elementelor tinere sănătoase, atât din punct de vedere profesional, cât şi din punct de vedere politic şi ideologic, controlând în permanenţă planul lor individual de lucru şi de studiu, creându-le în acelaşi timp condiţii favorabile de desvoltare.

Paralel cu aceasta, trebue fixată răspunderea precisă a unor colaboratori mai cu experienţă asupra creşterii unui număr de tineri.

Hotărîrea Sesiunii analizează în continuare activitatea editorială a Academiei R.P.R., succesele obţinute şi lipsurile existente.

In această direcţie — după cum o arată Hotărîrea Prezidiului Academiei R.P.R. din Ianuarie 1951 — sarcina Secţiunilor este să vegheze ca publicaţiile să cuprindă cu deosebire rezultatele prevăzute în planurile de muncă şi să aibă un înalt nivel ştiinţific.

In ce priveşte legătura cu planul de muncă, dacă unele reviste au reuşit în mare măsură să cuprindă principalele rezultate planificate, în alte periodice ale Secţiunii nu au fost publicate problemele planului de cercetări (de exemplu, Nr. 1—2, 1951, al Buletinului Ştiinţific). Explicaţiile acestei situaţii sunt tocmai tehnicitatea exagerată a unor colective, neantrenarea sau antrenarea insuficientă a cadrelor tinere, precum şi nestabilirea dinainte a cuprinsului revistelor, sau nerespectarea problemelor fixate.

Lipsurile semnalate în legătură cu munca de cercetare (în deosebi tehnicitatea) se oglindesc şi în paginile acestor reviste.

Trebue să mulţumim Comitetului de Editură al Academiei R. P. R. care ne-a ajutat şi ne-a oprit din timp în încercarea făcută de a publica lucrări sub nivelul admis, care puteau împiedeca creşterea cercetătorilor, compromiţând şi oamenii şi institutele şi revistele.

O ultimă problemă mai complexă, ridicată în Hotărîre este cea a folosirii juste a bazei materiale puse la dispoziţia activităţii ştiinţifice.

Hotărîrile Guvernului R.P.R. şi ale C.C. al P.M.R. cu privire la efectuarea reformei băneşti şi reducerile de preţuri şi la consolidarea succesului reformei băneşti, precum şi ultimele documente de Partid cu privire la devierea de dreapta, pun în faţa Secţiunii, a institutelor şi colectivelor, în faţa noastră, a tuturor, o serie de sarcini de mare răspundere în ce priveşte raţionala folosire a bazei materiale create şi a fondurilor bugetare planificate.

„Drumul pe care sunt chemaţi să meargă... intelectualii devotaţi poporului — spune tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej — este drumul participării active la făurirea acestei vieţi fericite pe care ne-o aduce construirea socialismului în ţara noastră".

Să dovedim prin munca noastră că suntem demni de această chemare, că suntem adevăraţi oameni de ştiinţă, luptători activi pentru progres şi pace, al căror simbol este conducătorul iubit al oamenilor muncii de pretutindeni, marele Stalin.

★

DESBATERI LA RAPORT:

Au urmat apoi discuţiile. Au luat cuvântul:

Acad. C. I. Balmuş care subliniază că succesele se datoresc măsurii în care colaboratorii şi-au însuşit singura concepţie ştiinţifică, concepţia marxist-leninistă; iar insuccesele se datoresc lipsei de nivel ştiinţific al cercetătorilor.

La Muzeul Naţional de Antichităţi, majoritatea colaboratorilor nu au nivelul ideologic corespunzător. Unii se consideră indispensabili şi de neînlocuit prin faptul pregătirii lor technice. Din această cauză, ei tărăgănesc munca şi se menţin pe linia tehnicităţii. Insă numai pe baza unui nivel ştiinţific înalt se pot interpreta just rezultatele săpăturilor, se pot da lucrări valoroase. Lipsa de preocupare în direcţia ridicării nivelului ideologic o denotă şi faptul că, până nu demult, din biblioteca Muzeului au lipsit ope-

rele complete alè clasicilor marxism-leninismului. Colaboratorii nu au urmărit cu destulă regularitate cursurile Universităţii Serale de Marxism-Leninism a Academiei R.P.R. şi nu şi-au dat suficientă silinţă să-şi însuşească limba rusă, fără de care nu se poate înainta

In ce priveşte critica şi autocritica, unii o practică în chip formal. Unii tovarăşi nu înţeleg că această metodă este bazată pe lupta dintre nou şi vechi şi că noi vrem să lichidăm vechiul, cu ajutorul criticii şi autocriticii.

Din cauza lipsurilor în control, angajamentele luate de unii colaboratori nu prea sunt respectate (de exemplu; D. Vladimir, V. Radu şi alţii, care au întârziat cu predarea rapoartelor complete asupra săpăturilor din anul trecut, sau nici nu le-au prezentat până în prezent). Alţii şi-au planificat terminarea lucrărilor pentru luna Decembrie, cu toate că la începutul lunii Octombrie, când oamenii se reîntorc dela săpături, ei sunt ocupaţi cu prelucrarea materialului, cu elaborarea rapoartelor preliminare şi cu pregătirea Expoziţiei Arheologice. Apoi, cu aceste motive ei încearcă să justifice amânarea articolelor pe care le au în sarcină să le facă. Această practică dăunătoare va fi lichidată.

Vorbitorul propune fuzionarea Secţiunii de Istorie Veche a Institutului cu a Muzeului Naţional de Antichităţi, cu scopul înlăturării deficienţelor organizatorice şi pentru a putea întemeia un consiliu ştiinţific, care să asigure o justă linie ştiinţifică în munca Muzeului Naţional de Antichităţi.

Conf. Letiţia Lăzărescu-Ionescu arată că în cadrul Secţiunii de Istorie Medie a Institutului nu s'a dus o muncă susţinută pentru urmărirea tovarăşilor care frecventează cursurile Universităţii Serale organizate de Academia R.P.R. La fel, nu s'a făcut destul în direcţia mobilizării tovarăşilor pentru intensificarea studiului limbii ruse.

Arată necesitatea revalorificării operei istorice a unor istorici români, problemă neglijată până acum.

Subliniază în continuare, sarcina antrenării în munca Institutului, a cadrelor tinere, cu originea socială sănătoasă. Problema creşterii cadrelor tinere este problema cea mai importantă a Institutului de Istorie şi Filosofie. In această direcţie este necesară o mai mare vigilenţă (adică să nu mai existe cazuri când trebue eliberaţi cercetători tineri, în care s'au pus speranţe) şi organizarea condiţiilor necesare de desvoltare a acestor cadre. Această ultimă sarcină cere ca tinerii să nu fie utilizaţi în munci administrative.

Prof. C. I. Gulian subliniază importanţa sarcinii pe care şi-a asumat-o Secţiunea de Filosofie, trecând la generalizarea teoretică a problemelor construirii socialismului în ţara noastră şi la lupta împotriva idealismului, obiectivismului şi cosmopolitismului, manifestate în activitatea unor cercetători din ţara noastră în domeniul ştiinţelor naturii, antrenând în această muncă o serie de tovarăşi specialişti.

Pe lângă modestele realizări însă, mai există şi o serie de lipsuri grave. Activitatea ştiinţifică nu este satisfăcătoare şi ritmul de desvoltare a muncii lasă foarte mult de dorit, ceea ce se datoreşte în mare măsură faptului că nu au fost mobilizaţi suficient colaboratorii (din această cauză nu s'au început cercetările în unele probleme de materialism istoric).

O lipsă condamnabilă este aceea că Secţiunea de Filosofie nu a luat iniţiativa de a propune pentru desbateri o serie de probleme de marxism-

leninism (problema formării naţiunilor, etc.) importante şi pentru activitatea istoricilor, etc.

Critica şi autocritica nu a fost suficient încurajată. Analizele nu corespund nivelului teoretic pe care trebuia să-l aibă Secţiunea de Filosofie. Nici controlul muncii nu a fost asigurat în mod sistematic.

In sfârşit, subliniază faptul că nivelul politic şi ideologic al colaboratorilor Secţiunii nu este încă corespunzător; problemele care se ridică mereu în cursul construirii comunismului în U.R.S.S., în cursul construirii socialismului în ţara noastră, au fost insuficient studiate.

Răspunzând în continuare la unele întrebări, vorbitorul arată că Secţiunea de Filosofie nu a iniţiat discuţii nici măcar cu tovarăşii dela Secţiunile de Istorie; desbaterea organizată în jurul tematicii unor studii privitoare la volumul festiv închinat lui N. Bălcescu a fost superficială, izolată de specialişti, şi de aceeea propune supunerea machetei întregului volum unei discuţii largi, de către istorici, filosofi, literaţi. Totodată, arată că până nu demult, compoziţia Secţiunii lăsa foarte mult de dorit, ceea ce dovedeşte o lipsă serioasă de vigilenţă. Işi ia angajamentul în numele Secţiunii, ca în semestrul următor să apară primul Buletin al Secţiunii, cu rezultatele concrete ale cercetărilor în domeniul filosofiei.

Gh. Kepeş arată justeţea criticii făcute unor tovarăşi tineri, care până acum nu au publicat lucrări originale, cu toate că li s'au creat condiţiile necesare şi au fost deseori îndemnaţi în direcţia muncii creatoare. Aceasta se datoreşte unei comodităţi condamnabile şi lipsei de curaj în abordarea unor probleme deosebit de importante, pe care le pun şi ultimele documente de Partid.

Ocupându-se în continuare cu problema creşterii cadrelor tinere, propune ca fiecare tânăr să fie obligat să aibă un plan de lucru lunar concret (care să cuprindă şi planul de studiu individual), iar realizarea lui să fie controlată cu cea mai mare rigurozitate. Totodată ar fi necesar ca tinerii să aibă obligaţia periodică de a elabora recenzii şi referate, care să fie supuse discuţiei. Pentru a se putea asigura desvoltarea cadrelor tinere, ar fi necesar ca tovarăşilor cu experienţă şi cu munci de răspundere să li se încredinţeze răspunderea creşterii a 2—3 tineri.

In legătură cu viaţa ştiinţifică a Secţiunii de Filosofie arată că lupta de opinii este insuficientă şi că nu a atins nivelul cerut. Problemele centrale, ridicate în diferitele documente de Partid, etc. nu sunt luate în desbatere.

Eliminarea acestor lipsuri cere alcătuirea unui plan de comunicări (care să cuprindă toate problemele la care se lucrează) şi respectarea lui cu stricteţe.

Răspunzând la unele întrebări, vorbitorul arată — între altele — că s'a complăcut în situaţia de a veni mereu cu propuneri, fără să lupte în mod consecvent pentru realizarea lor şi fără să dea un exemplu personal în această direcţie.

Conf. V. Maciu, după ce prezintă preocupările Secţiunii de Istorie Modernă şi Contemporană a Institutului, se opreşte asupra activităţii colectivelor care se ocupă cu întocmirea repertoriului şi bibliografiei isvoarelor istorice în secolul al XIX-lea. Arată că au avut lipsuri în muncă, deoarece s'au bizuit pe vechiul sistem al clasificării zecimale, ploconindu-se în faţa lui şi considerându-l ca intangibil, cu toate că au fost criticaţi de tov. Acad. M. Roller în diferite ocazii. Abia în ultima perioadă s'a ajuns la concluzia

că există posibilitatea — dacă avem curajul ştiinţific — să trecem la alcătuirea unui sistem de clasificare întemeiat pe concepţia materialismului dialectic, folosind cuceririle pe acest tărâm al ştiinţei bibliografice sovietice. In felul acesta, lucrările de bibliografiere vor trece dela situaţia lor de lucrări cu caracter pur tehnic, în care obiectivismul se strecoară des, la un nivel mai înaintat, deoarece noul sistem va obliga pe cercetători să la o poziţie ştiinţifică.

Analizând critica ce i s'a făcut în legătură cu poziţia antiştiinţifică liberală pe care a avut-o în problema aprecierii politicii antinaţionale a coaliţiei monstruoase, vorbitorul arată că, înţelegând greşit unele teze ale clasicilor marxism-leninismului, a considerat burghezia despărţită de moşierime, aruncând toată vina asupra acesteia din urmă şi acordând burgheziei un rol mai progresist decât l-a avut. Nu a reuşit să scoată în evidenţă faptul că Ion Brătianu era reprezentantul şi al burgheziei şi al moşierimii şi că el, chiar când s'a lăsat sub influenţa unor grupuri burgheze, mergea în cârdăşie cu moşiermiea de care era legat prin monstruoasa coaliţie.

Subliniind importanţa publicării documentelor în legătură cu istoria medie şi contemporană a ţării noastre, ceea ce constitue materialul indispensabil pentru elaborarea unei istorii ştiinţifice, subliniază că nu ne putem mulţumi numai cu o activitate de acest gen. Va trebui neapărat să respectăm Hotărîrea Academiei R.P.R. de a trece la elaborarea unor studii şi lucrări cu caracter sintetic.

Trecând la problema cadrelor tinere, arată că tovarăşii tineri (ca T. Udrea şi alţii) nu s'au mobilizat să scrie, începând recenzii, referate şi trecând apoi cu curaj la articole, cu toate că în repetate rânduri au fost solicitaţi pentru aceasta.

Cadrele tinere au fost ajutate de vorbitor aproape numai în pregătirea lor tehnică ; iar pregătirea lor în domeniul publicării a fost neglijată. In general, nu a lucrat în mod organizat cu aceşti tovarăşi.

Unii tovarăşi — nefiind mulţumiţi cu autocritica făcută de tov. V. Maciu în legătură cu aprecierile sale asupra pretinsului rol progresist al burgheziei române, cu activitatea ştiinţifică personală şi, în deosebi, în legătură cu atitudinea sa faţă de problema cadrelor tinere — i-au pus o serie de întrebări în acest sens. In răspunsul său tov. M. Maciu a căutat să dea explicaţii mai satisfăcătoare.

Prof. Gh. Ştefan, Membru corespondent al Academiei R.P.R., după ce enumără pe scurt realizările colectivului Muzeului Naţional de Antichităţi, arată că sunt numeroase lipsuri care se datoresc în mare parte mentalităţii cercetătorilor dela Muzeu, crescuţi la şcoala burgheză. In sânul colectivului există uneori divergenţe cu totul neprincipiale, născute din sentimente personale învechite, dintr'un individualism pronunţat. Işi face autocritica pentru faptul că a menajat anumite susceptibilităţi şi nu a căutat suficient să stimuleze desbateri principiale. In general, am mers — spune Prof. Gh. Ştefan — pe linia cocoloşirii conflictelor

O altă lipsă o constitue proporţia nejustă între colective, alcătuite pe orânduiri.

Intensificarea activităţii creatoare este frânată de sarcinile multiple ale unei părţi din membrii Muzeului.

Propune o serie de măsuri, printre care găsirea mijloacelor spre a putea organiza o expoziţie permanentă în sluiba culturalizării masselor, asigurarea unei conduceri mai bune a Muzeului, integrându-se laolaltă cu

Secțiunea de Istorie Veche, creându-se un Consiliu Științific și desemnându-se un director unic cu răspundere, care să aibă timp să se ocupe efectiv de Institut.

Iși ia angajamentul să adopte o atitudine mai combativă și să asigure o atmosferă bună în cadrul Muzeului.

Tov. D. Matei, ocupându-se cu problema cadrelor tinere, arată că tovarășii cu experiență și cu munci de răspundere nu au ajutat întotdeauna aceste cadre ca ele să se ridice într'adevăr. Izvorul acestei atitudini este, la unii tovarăși, lipsa de încredere în elementele noi.

Combate afirmația că „elemente tinere și pricepute nu se găsesc" și arată că tov. V. Maciu nu s'a achitat de o sarcină de cinste: să se ocupe de creșterea noilor cercetători. Subliniază că trebue antrenate cu curaj elemente tinere, cinstite, capabile, fii de muncitori și țărani muncitori, care vin cu dorința fierbinte de a munci și doresc ajutorul cadrelor mai în vârstă. Lichidând atitudinile de nerăbdare și având încredere în cadrele tinere, ele vor dovedi că sunt doritoare să muncească conștiincios, deoarece sunt convinse că munca științifică ajută la construirea socialismului în țara noastră.

Arată că lipsurile existente în nerespectarea planului de sumar la unele reviste se datorește faptului că autorii nu-și respectă totdeauna angajamentele luate, lipsă ce trebue grabnic lichidată.

Prof. A. Oțetea recunoaște că colectivele bibliografice conduse de dânsul au lucrat pe baza unor criterii obiectiviste, tratând cu egală atenție diferitele elemente bibliografice (acordând într'o mică măsură o atenție deosebită elementelor bibliografice puțin cunoscute, care servesc la luminarea istoriei din secolul al XIX-lea, cum ar fi broșurile, manifestele, gazetele, lansate de diferite organizații muncitorești), utilizând vechiul sistem zecimal de clasificare, lipsuri care în ultima perioadă au început să fie lichidate.

Tov. Dumitru Ionescu arată greutățile pe care le are de înfruntat, datorită faptului că în cadrul colectivului de bibliografie a secolului al XIX-lea a fost pus alături de oameni cu experiență de mai mulți ani, având o normă de lucru egală cu aceștia. Din această cauză trebue să facă mereu ore suplimentare pentru a-și putea îndeplini sarcinile.

Arată că în cadrul colectivului a lipsit un plan de lucru bine conceput, ceea ce deseori a dus la răsturnarea lui; controlul în munca și îndrumarea necesară cercetătorilor, lipsește. Planul de comunicări, întocmit de conducerea Secțiunii de Istorie Medie și Contemporană, nu a fost respectat de către colaboratori.

Propune stabilirea unei normări juste pentru toți membrii Institutului și acordarea a 2—3 după amieze libere, pentru ca în acest timp tovarășii să se poată ocupa de ridicarea nivelului politic și ideologic, de pregătirea comunicărilor, articolelor, recenziilor, etc.

Prof. Barbu Câmpina, ocupându-se de problema nivelului ideologic al cercetărilor, arată că muncile în aparență pur tehnice (de exemplu extragerea știrilor din cronicile străine, privitoare la veacurile X—XV) cer cunoștințe de istorie și, în primul rând, o concepție științifică și un nivel ideologic ridicat.

Ridicarea nivelului științific însă este legată de îmbunătățirea metodelor pe care le folosim în colectiv și, în special, de aplicarea unei lupte de opinii juste și curajoase în cadrul discuțiilor de lichidare a ten-

dinţelor de cocoloşire a greşelilor unor colaboratori, tendinţe manifestate în unele colective ale Secţiunii de Istorie Medie.

In continuare îşi face autocritica pentru faptul că nu a dat un exemplu personal în ce priveşte punctualitatea faţă de angajamentele luate, înlesnind astfel şi altora lipsuri asemănătoare.

In legătură cu problema pregătirii cadrelor ştiinţifice noi, critică atitudinea tov. V. Maciu în această problemă, arătând că mica afluenţă de lucrări de diplome la Istoria Medie şi Contemporană şi orientarea unor tineri dela Institut în alte direcţii, se datoreşte în special faptului că nu există la Secţiunea de Istorie Modernă şi Contemporană, acel climat care să atragă pe tineri.

Desvoltarea cadrelor tinere cere să se lucreze în anumite probleme alături de ei, arătându-le, prin exemplul personal, cum se nasc rezultatele ştiinţifice. Propune ca în planul pe 1953 să se includă unele probleme care să înlesnească cadrelor tinere, drumul către creaţia ştiinţifică propriu zisă (de exemplu menţinerea în cadrul sarcinilor Secţiunii de Istorie Medie, a problemei luptei poporului nostru împotriva cotropirii otomane).

Asistenta Tamara Dobrin arată că în cadrul colectivului de Psihologie nu s'a produs cotitura necesară în muncă.

Cele semnalate în referatul Secretarului Secţiunii, adică tehnicitatea şi lipsa de preocupare pentru ridicarea nivelului politic şi ideologic, sunt lipsuri existente.

Consideră că lipsa principală a colectivului de Psihologie este neîndeplinirea planului de muncă pe primul semestru, ceea ce se datoreşte tărăgănelii şi superficialităţii în munca acestei unităţi şi lipsei de fermitate în obţinerea aparatelor necesare unor cercetări ştiinţifice.

Totodată, nu s'a dus o luptă consecventă pentru promovarea concepţiei înaintate în psihologie, prin aplicarea pavlovismului în cercetări şi pentru combaterea cosmopolitismului şi obiectivismului în colectivul de Psihologie.

Astfel, într'o comunicare recentă a tov. Acad. M. Ralea, cu privire la critica psihologiei behavioriste, s'au manifestat serioase tendinţe obiectiviste. In cadrul discuţiilor ivite, cu tot caracterul combativ, s'a dovedit că unii tovarăşi nu înţeleg importanţa luptei împotriva obiectivismului. Şi aceasta dovedeşte necesitatea unor măsuri planificate pentru ridicarea nivelului ideologic al cadrelor de psihologie. Critică atitudinea obiectivistă a tov. Ionescu-Gulian faţă de activitatea pe tărâmul psihologiei.

Au mai luat cuvântul Valeria Costăchel etc., după care Acad. Mihail Roller a tras concluzii la desbateri (vezi pagina 151).

CU PRIVIRE LA UNELE PROBLEME DIN DOMENIUL CERCETĂRILOR ISTORICE [1]

DE

ACADEMICIAN MIHAIL ROLLER

...Pentru a putea *generaliza* şi explica ştiinţific, *de pe poziţia clasei muncitoare*, numeroasele probleme nerezolvate din domeniul istoriei R.P.R., pentru a putea ridica nivelul ştiinţific al cercetărilor istorice, este absolut necesar să întărim efortul nostru în studierea şi însuşirea temeinică a concepţiei clasei muncitoare, a învăţăturii marxist-leniniste.

Lupta noastră pentru fundamentarea cercetărilor pe tărâmul istoriei, pe baza învăţăturii marxist-leniniste, se desfăşură în condiţii deosebit de favorabile. Ne stau la îndemână genialele opere ale clasicilor marxism-leninismului, avem asigurată în original şi în traduceri. literatura istorică sovietică, model de aplicare în istorie a învăţăturii marxist-leniniste. In documentele partidului nostru, în lucrările tovarăşului Gh. Gheorghiu-Dej şi ale altor conducători ai partidului, găsim îndrumări în cercetările noastre. Lupta partidului nostru pentru puritatea învăţăturii marxist-leniniste, trebue să ne fie călăuză permanentă în activitatea noastră pe tărâmul cercetărilor istorice. Istoria mişcării muncitoreşti internaţionale, istoria gloriosului Partid Bolşevic al lui Lenin şi Stalin, istoria partidului nostru ne arată că asigurarea purităţii învăţăturii marxist-leniniste nu se realizează decât prin luptă. Partidele comuniste au crescut în lupta împotriva a fel de fel de devieri. Ele s'au călit în lupta pentru promovarea şi apărarea adevăratei concepţii ştiinţifice, singura justă, concepţia marxist-leninistă. Fiecare victorie obţinută în lupta împotriva denaturării liniei leniniste a partidului, în lupta pentru introducerea ei în viaţă cu hotărîre, a întărit puterea de luptă a clasei muncitoare, a făcut să crească sorţii de isbândă în lupta pentru realizarea sarcinilor revoluţionare care stăteau în faţa partidului în fiecare etapă dată.

Partidele comuniste sunt singurele partide politice din lume care îşi stabilesc linia politică pe baza celei mai riguroase studieri şi cunoaşteri a legilor de desvoltare a societăţii, pe baza ştiinţei celei mai înaintate. Insuşirea liniei politice a partidului nostru înseamnă aşa dar însuşirea celui mai riguros adevăr ştiinţific. Lupta pentru aplicarea liniei politice a partidului în toate domeniile vieţii — şi în cazul de faţă în domeniul cercetărilor isto-

[1] Extras din stenograma revazută si prescurtată a concluziilor trase în şedinţa largită a Secţiei a V-a din 11 Iulie 1952.

rice — înseamnă lupta pentru înarmarea poporului muncitor cu cunoaşterea acestui adevăr ştiinţific care sluješte operei de desvoltare a R.P.R., marii cauze a păcii şi construirii socialismului în patria noastră.

Tocmai pentrucă linia partidului a fost justă, a putut fi demascată şi sdrobită devierea de dreapta ai cărei purtători au fost V. Luca, A. Pauker, T. Georgescu.

In articolul redacţional publicat în „Scânteia", se arată:

„Plenara a constatat cu acest prilej deplina justeţe a liniei partidului, care are la bază genialele învăţături ale lui Lenin şi Stalin şi uriaşa experienţă a Partidului Bolşevic. Conducând poporul muncitor în măreaţa operă de construire a socialismului, partidul nostru urmează linia de industrializare socialistă, ca bază a desvoltării întregii economii; de întărire şi consolidare a alianţei între clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare. în vederea îngrădirii şi eliminării elementelor capitaliste dela sate şi oraşe şi transformării socialiste a agriculturii; linia de întărire continuă a statului de democraţie populară ca formă a dictaturii proletariatului, şi de activă participare la lupta pentru apărarea păcii în strânsă prietenie şi alianţă cu Uniunea Sovietică şi cu ţările de democraţie populară. Bazele acestei politici sunt expuse în astfel de documente ale partidului ca: rapoartele tovarăşului Gheorghiu-Dej la Conferinţa naţională a partidului şi la Congresul Partidului Muncitoresc Român, raportul şi rezolutia Plenarei C.C. al P.M.R. din 3—5 Martie 1949, hotărîrile partidului şi guvernului privitoare la Planul Cincinal, la Planul de Electrificare şi alte hotărîri ale partidului, şi lucrări ale tovarăşului Gheorghiu-Dej.

Urmând cu fermitate această linie marxist-leninistă, partidul nostru, în fruntea celor ce muncesc, a obţinut succese de seamă în opera de făurire şi consolidare a regimului de democraţie populară, de construire a bazei economice a socialismului".

Recentele documente de partid, articolul redacţional apărut în „Scânteia" din 3 Iunie 1952 „Pentru continua întărire a Partidului", ne înarmează în lupta pentru ridicarea nivelului ştiinţific în domeniul cercetărilor istorice, ne călăuzesc în lupta pentru o înaltă principialitate, ne ajută să înlăturăm resturile ideologiei idealiste, cosmopolite, care mai dăinue — la unii mai puţin, la alţii, din nefericire, mai mult — în rândurile istoricilor, contribue la ascuţirea vigilenţei revoluţionare pentru a putea soluţiona problemele încă nerezolvate din istoria patriei, pentru a putea întocmi, pe baza învăţăturii marxist-leniniste, o adevărată istorie ştiinţifică a poporului român.

★

Studierea istoriei patriei pe baza marxism-leninismului cere valorificarea critică a moştenirii din trecut. Dar aceasta este numai o parte din muncă, care ne ajută, dar nu asigură ridicarea pe o treaptă superioară a cercetărilor istorice corespunzătoare cerinţelor culturii noi care se făureşte, a culturii naţionale în formă şi socialiste în conţinut.

Munca deosebit de grea — şi de cinste — a istoricilor constă în fundamentala restructurare a cercetărilor din trecut şi mai ales în iniţierea unor cercetări noi, în atacarea şi rezolvarea cu curaj a unor probleme neatinse sau falsificate de istoriografia burgheză, în publicarea unor lucrări care să lămurească ştiinţific, etapă cu etapă, desvoltarea societăţii pe teritoriul patriei noastre.

Ar fi un neadevăr dacă am nega eforturile depuse şi unele realizări obţinute dela 23 August 1944 până astăzi.

Dar ar fi un pericol şi mai mare dacă ne-am culca pe lauri şi nu am vedea nenumăratele probleme care aşteaptă încă a fi rezolvate şi — nu avem dreptul să o ascundem — o incompletă rezolvare a unor probleme şi o rămânere în urmă într'o serie de alte probleme.

Să luăm câteva exemple:

1. Se ştie că o perioadă de mai bine de 1000 de ani (dela secolul al III-lea până la secolul al XIV-lea) a fost lăsată în întunerec de istoricii burghezi. Abia sub regimul de democraţie populară s'au început efectiv lucrări în acest domeniu (şantierul Moreşti — aşezarea slavo-valahă din secolele VII—VIII; şantierul din Dinogeţia, secolele X—XII; etc.). Repetăm, *s'au început*, deoarece: a) în vederea lămuririi acestui mileniu, trebue abia întreprinse cercetări, şi aceasta cât mai grabnic, pentru secolele IV, V, VI; b) trebue începută o muncă serioasă de valorificare a literaturii ţărilor vecine, cu privire la ţara noastră: cronicele ruse, poloneze, cronicele bizantine, etc.; c) numai lucrările arheologice, fără studii lingvistice, etnografice, etc. nu pot rezolva problema.

Or, tocmai în această perioadă au loc evenimente importante, legate de poporul român şi de limba română; probleme nelămurite încă şi a căror lămurire nu poate suferi întârziere.

Dela retragerea Romanilor din Dacia şi până în secolul al XIV-lea, s'au produs mari schimbări în viaţa societăţii de pe teritoriul patriei noastre. Istoricii burghezi s'au străduit multă vreme să falsifice adevărul şi să prezinte fel de fel de teorii şovine. Unii istorici burghezi, mai ales istoricii şovini germani (Engel, Rösler, etc.) susţineau falsa teorie, precum că toată populaţia s'a retras în Sudul Dunării odată cu retragerea aureliană. Istoricii burghezi români (Xenopol, etc.) le opuneau o teorie tot atât de falsă, precum că în timpul migraţiunii popoarelor, strămoşii poporului român s'ar fi retras în munţii Transilvaniei. Aceste afirmaţii nu se bizuiau pe date ştiinţifice.

Cercetătorii burghezi nici nu căutau documentarea ştiinţifică necesară pentru găsirea adevărului. De aceea, nu s'au făcut cercetările arheologice necesare şi nici studiile lingvistice, etnografice, etc., care să asigure documentarea. Abia astăzi, sub regimul de democraţie populară s'au întreprins astfel de cercetări. Aceste cercetări nu sunt însă terminate, încât nu se poate trage o concluzie definitivă.

Insă, chiar din datele existente, reiese că majoritatea populaţiei nu a părăsit teritoriul patriei noastre la plecarea Romanilor din Dacia. Populaţia nu a fost nimicită sau smulsă de pe teritoriul ţării, nici în timpul migraţiunii, deşi o mică parte a populaţiei s'a putut ataşa triburilor migratoare, aşa precum o parte din populaţia migratoare a putut deveni sedentară. Populaţia romanizată (daco-romană) a convieţuit din vremuri îndepărtate cu populaţia slavă dela care am primit numele de Valah (dela Bulgari) şi Voloh (dela Slavii de Răsărit).

Există şi dovezi scrise despre existenţa Valahilor, Volohilor-Românilor. Le găsim în cronica rusă „Povestî Vremenîh Let", care vorbeşte despre Volohi în anul 898; în cronica anonimă scrisă în timpul regelui ungur Béla al II-lea (1131—1141); în textele scrise de istoricul bizantin Nikita Akominatos, la sfârşitul secolului al XIII-lea; despre Valahi vorbeşte papa Inocenţiu al III-lea, cu prilejul răscoalei conduse de Asan şi Petru, precum şi papa Grigore al IX-lea, în anul 1234, în legătură cu episcopia cumană, etc.

In procesul marilor schimbări care s'au succedat timp de veacuri pe teritoriul patriei noastre şi în care s'au desvoltat relaţiile feudale, s'au cristalizat Ţările Române, state feudale de sine stătătoare. Tot în acest proces îndelungat trebue căutată formarea poporului român şi a limbii române.

Aşa cum ne învaţă I. V. Stalin: „Limba face parte din fenomenele sociale care acţionează în tot cursul existenţei societăţii. Ea se naşte şi se desvoltă odată cu naşterea şi desvoltarea societăţii. Ea moare odată cu moartea societăţii. In afara societăţii nu există limbă. De aceea, limba şi legile ei de desvoltare pot fi înţelese numai în cazul când sunt studiate în legătură indisolubilă cu istoria societăţii, cu istoria poporului căruia îi aparţine limba studiată şi care este creatorul şi purtătorul acestei limbi".

Inarmaţi cu geniala învăţătură a tovarăşului Stalin, folosind cu curaj materialul adunat, se poate porni — paralel cu munca de îmbogăţire a materialului existent — la studiul acestei probleme, cu scopul găsirii adevărului ştiinţific.

Noi înaintăm însă într'un ritm mult prea încet faţă de posibilităţile noastre. Nu s'a început încă generalizarea materialului existent. Nu s'au întocmit studii, monografii, care să trateze evenimentele din această epocă. Noi am rămas în urmă în lămurirea acestei probleme.

★

Legat de schimbările care s'au succedat între secolul III—XIV, noi ne-am preocupat destul de timid de *problema Slavilor*, de urmările pe care le-a avut asupra desvoltării poporului, îndelungata convieţuire a Slavilor cu populaţia daco-romană

Se ştie că regimul burghezo-moşieresc a împiedecat cercetările cu privire la rolul Slavilor în istoria poporului român. Mai cu seamă după Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, un mare număr de istorici burghezi nu au vrut să recunoască legăturile de veacuri ale poporului român cu Slavii şi, în deosebi, cu marele popor rus.

Alţi istorici burghezi, neputând contesta faptele — au încercat să reducă problema la *Slavii de Sud*. Dar şi cu privire la Slavii de Sud (statul feudal bulgar din secolele IX—X s'a extins un timp asupra întregului teritoriu al patriei noastre), istoricii burghezi vorbeau de o influenţă redusă, nominală.

După 23 August 1944, când istoricii democraţi au ridicat problema că în cadrul studierii ştiinţifice a istoriei patriei trebue să găsim şi adevărul asupra rolului Slavilor, unele elemente duşmănoase au încercat să acopere poziţia lor antiştiinţifică, şovină — ultralatinistă, prin născociri tendenţioase numai şi numai pentru a împiedeca lămurirea ştiinţifică a acestei probleme.

Cu privire la rolul Slavilor în desvoltarea poporului nostru, cred că nici noi nu am studiat şi lămurit complet problema.

In manualul „Istoria României" (1947). noi am combătut în mod just poziţia istoricilor burghezi şi am dovedit că influenţa Slavilor de Sud a fost *reală* şi a avut un rol pozitiv în desvoltarea poporului.

Dar, ţinând seama de cercetările care au urmat, cred că aceasta a fost o rezolvare parţială, unilaterală, a problemei.

Imi permit să ridic aici următoarea problemă, pe care o supun unei discuţii critice.

Cred că rolul Slavilor în desvoltarea poporului român nu se poate limita la Slavii de Sud, ci trebue, atunci când studiem problema, să acordăm o atenţie deosebită *Slavilor de Răsărit.*

După cum arată recentele cercetări sovietice, triburile *ante,* strămoşii populaţiei sudice a *Slavilor de Răsărit,* s'au răspândit în secolul al III-lea şi al IV-lea al erei noastre pe o mare întindere, *cuprinzând teritoriul Moldovei, regiunea Carpatică şi chiar Nord-Estul Transilvaniei*[1].

De aici reiese că strămoşii *Slavilor de Răsărit,* au venit pe teritoriul ţării noastre în perioada retragerii aureliene şi au convieţuit cu populaţia baştinaşă romanizată (daco-romană).

Istoricul Jordan (secolul al VI-lea) vorbeşte despre legenda unor războaie duse de Anţi împotriva Ostrogoţilor şi pe baza aceasta, unii istorici susţin că *unirea Anţilor din secolul al IV-lea* a avut loc în condiţiile luptei triburilor slave împotriva Goţilor şi Hunilor. In secolul al V-lea şi al VI-lea, Sclavinii (istoricul bizantin Procopie din secolul al VI-lea numeşte şi pe Anţi, Sclavini, Sclavi, adică Slavi) încep lupte împotriva Imperiului Bizantin şi la începutul secolului al VII-lea se desăvârşeşte procesul de răspândire a Slavilor în întreaga peninsulă Balcanică.

Din evocarea sumară a acestor date reiese că prezenţa Anţilor — Slavilor — pe teritoriul ţării noastre nu a avut un caracter sporadic.

Prezenţa Anţilor se atestă din secolele III—IV şi continuă în secolele care urmează.

La aşezarea slavă-valahă din Moreşti (Regiunea Autonomă Maghiară) săpăturile arheologice au început în 1951, dar se desfăşoară din plin abia anul acesta. Din materialele găsite până astăzi reiese deocamdată datarea secolului al VII—VIII-lea. Este posibil ca noi date să apară[2]. Or, toponomia, monumentele culturii materiale, mormintele din partea de mijloc a Mureşului, vorbesc despre Slavii de Răsărit.

Acad. Prof. Emil Petrovici ne-a confirmat că cercetările lingvistice din Regiunea Autonomă Maghiară — Tg. Mureş — atestă că este vorba de Slavii de Răsărit.

Fără a pierde din vedere o clipă existenţa populaţiei băştinase romanizate (daco-romane), ar trebui studiată problema dacă procesul de formare a Slavilor de Răsărit a avut loc parţial, sau nu a avut loc, şi pe o parte a teritoriului ţării noastre.

Necesitatea studierii rolului Slavilor de Răsărit apare tot mai stringentă, dacă urmărim evenimentele care au urmat.

In secolul al IX-lea se formează statul feudal din Chiev. Formarea statului feudal din Chiev a avut o însemnătate deosebită pentru tot Răsăritul Europei.

Existenţa în vecinătatea ţării noastre a puternicului stat feudal din Chiev, cu o civilizaţie înaintată, care se răsfrânge asupra întregului Răsărit al Europei, luptele duse de statul din Chiev împotriva citadelei reacţionare pe care o reprezenta în acea vreme Bizanţul şi apoi cuprinderea

---

[1] Istoria Moldovei, sub redacţia Membrului corespondent al Academiei din U.R.S.S., A. S. Udalţov şi a doctorului în Ştiinţe istorice, L. V. Cerepin, Chişinau, 1951, v. I, p. 35.

[2] A se vedea nota dela sfârşitul expunerii.

unei părţi din teritoriul ţării noastre în cadrul statului feudal din Chiev, au contribuit la desvoltarea relaţiilor feudale şi au grăbit procesul de organizare feudală în ţara noastră.

Intinderea statului feudal bulgar în secolul al IX-lea şi al X-lea pe teritoriul patriei noastre, este un fapt de necontestat şi a avut urmări asupra desvoltării ţării. Această influenţă a Slavilor de Sud completeaza pe cea a Slavilor de Răsărit, care i-a premers şi care totodată îi urmează în secolele XI—XII, când o parte a teritoriului ţării noastre a fost cuprinsă în cnezatul de Halici.

In lumina acestor considerente apare tot mai vădită necesitatea studierii rolului Slavilor de Răsărit, pentru a putea lămuri marile schimbări care au avut loc în secolele III—XIII, în care timp are loc procesul de formare a poporului, a limbii şi a statelor feudale de sine stătătoare, Moldova, Ţara Românească şi Transilvania.

Lămurirea acestei probleme va aduce o contribuţie serioasă la înlăturarea întunericului în care a fost cufundată şi în parte mai este această perioadă.

Noi am început să combatem istoriografia burgheză cu privire la interpretarea falsă pe care o dă apariţiei şi desvoltării relaţiilor feudale pe teritoriul ţării noastre. Dar şi în această problemă avem multe lacune. Nu s'au publicat studii cu privire la diferitele faze ale orânduirii feudale din ţara noastră, în condiţiile în care poporul a avut să suporte greul jug otoman şi habsburgic. Cu întârziere se dă la tipar, lucrarea cu privire la „Lupta poporului pentru independenţă împotriva jugului otoman".

Trebue să recunoaştem că nu au fost încă atacate probleme ca: descompunerea orânduirii feudale, apariţia capitalismului, formarea naţiunii burgheze, etc.

Tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej a arătat câte suferinţe a avut să îndure poporul român datorită monstruoasei coaliţii. Este o datorie a noastră, a istoricilor, ca, pornind dela teza expusă de tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej, să studiem şi să publicăm lucrări cu privire la originea acestei monstruoase coaliţii, la formele ei concrete de manifestare, la evoluţia raportului de forţe între burghezie şi moşierime în cadrul monstruoasei coaliţii, la lupta clasei muncitoare împotriva monstruoasei coaliţii, etc.

Toate acestea au o importanţă deosebită în educarea tineretului, a cetăţenilor în genere, care iau astfel cunoştinţă de procesul de desvoltare a societăţii şi de rolul diferitelor grupări sociale în acest proces

Suntem în întârziere şi cu privire la întocmirea lucrării de demascare a imperialismului american, englez, german, etc. Valorificarea materialului existent va aduce o contribuţie la cultivarea urii împotriva imperialiştilor americani şi englezi, care caută să împiedice prin metode barbare lupta pentru independenţă a popoarelor din ţările capitaliste şi coloniale, a imperialiştilor care uneltesc un nou războ!, în care scop propagă teoria canibalică cu privire la necesitatea distrugerii unei jumătăţi din populaţia globului pentru ca trusturile americane să poată să subjuge restul populaţiei.

In balanţa activităţii noastre nu cântăreşte pozitiv absenţa studiilor cu privire la istoria contemporană a României.

★

Mai dau un ultim exemplu, înainte de a trage concluzia cu privire la necesitatea întăririi activităţii noastre ştiinţifice, şi anume, în privinţa felului în care lucrările de istorie tratează problemele culturii.

Intâmpinăm fără îndoială o greutate prin faptul că nu s'a întocmit încă la noi o istorie științifică a folklorului, a literaturii, a artei populare, etc. Unii tovarăşi caută vina numai la alţii. Cred că această cale este greşită. Fără îndoială că tovarăşii care se ocupă de aceste discipline au partea lor de vină. Dar de datoria noastră, a istoricilor, este să vedem în primul rând care este vina noastră. In lucrările de istorie în care s'a tratat şi se tratează problema culturii, adeseori nu i s'a dat o structură şi un conţinut just ştiinţific.

Dacă noi tratăm în diferite veacuri şi epoci ale istoriei noastre *literatura* de pildă, noi trebue să pornim în primul rând dela *literatura populară*, să studiem *folklorul*, să prezentăm *literatura laică*, în care intră şi cea istorică şi în măsura în care prezintă un interes real, ne ocupăm şi de *literatura religioasă*.

Dacă tratăm o problemă a artei, trebue să pornim în primul rând dela *arta populară*.

Este drept că în timpul feudalismului, ţărănimea iobagă, care trăia în condiţiuni foarte mizere, nu avea putinţa să-şi construiască mari lucrări arhitectonice. Iobagii trăiau în bordeie mici, dar ei sunt făuritorii unei arte populare de mare valoare. Arta populară se manifesta în ornamentări de lemn, în ţesăturile covoarelor, ale feţelor de mese, etc., în lucrări de metal şi fier, uneori chiar în făurirea unor obiecte preţioase, de argint, de aur, pe care nu le folosea poporul, dar pe care el le crea.

Alături de arta populară, avem şi lucrări arhitectonice *laice*, de valoare. Nu există teritoriu al ţării, atât în Moldova cât şi în Ţara Românească şi în Transilvania, unde să nu găsim răspândite lucrări arhitectonice laice. Acestea trebue studiate.

Are o valoare şi *arta religioasă*. Dar greşesc cei care consideră bisericile, mânăstirile, exclusiv ca o valoare artistică religioasă. Inseşi în marile construcţii religioase, noi întâlnim opere laice. In biserici şi mânăstiri sunt deseori pictate figuri de voevozi, dregători. Vom recunoaşte cu toţii că nici domnitorul, nici dregătorul nu sunt figuri religioase.

Dar înafară de aceasta, pe zidurile şi porţile bisericilor, etc. găsim deseori ornamentaţii care sunt rezultatul creaţiei populare. Aşa dar, chiar atunci când studiem monumentele religioase, nu avem dreptul să pierdem din vedere că în aceste construcţii se simte măiastra creaţie populară. In lumina acestor considerente, autorul lucrării „Influenţe ale arhitecturii vechi ruseşti asupra vechii arhitecturi româneşti" va trebui să-şi restructureze fundamental studiul, pentru a-i da o serioasă bază ştiinţifică.

★

Am ridicat aici numai câteva din noianul de probleme care-şi aşteaptă rezolvarea pentru a putea fundamenta ştiinţific cercetările de istorie care se ocupă de desvoltarea societăţii din ţara noastră. Nu vreau să micşorez nici valoarea importantelor lucrări arheologice şi nici însemnătatea adunării şi publicării colecţiei de „Documente privind Istoria României", muncă ce trebue continuată. Dar trebue să fim pătrunşi de marele adevăr că *puterea ştiinţei stă în generalizare*.

Ce valoare are materialul brut, găsit pe un şantier oarecare, tratat izolat, chiar dacă îl analizăm din punctul de vedere al compoziţiei sale chimice, sau al vopselelor întrebuinţate de strămoşii noştri, dacă nu reuşim să smulgem din aceste materiale secretul, care mai dăinue astăzi, asupra uneia

sau alteia dintre fazele desvoltării țării noastre? Ce valoare are un document studiat izolat, chiar dacă îi descriem milimetru cu milimetru lungimea, lățimea, etc., lucruri de sigur interesante într'o anumită măsură, dacă nu reușim să vedem în cuprinsul acestui document, realitățile sociale ale epocii din care emană?

Cred că este timpul să punem cu foarte multă ascuțime problema generalizării acestor materiale. Trebue să ne ridicăm deasupra preocupărilor înguste și exclusiv tehniciste. Să ridicăm cu curaj problemele fundamentale încă nerezolvate, din istoria patriei noastre.

Numai în măsura în care vom publica lucrări prin care să rezolvăm aceste probleme la un înalt nivel științific, vom dovedi că am înțeles documentele de partid și le-am concretizat în domeniul cercetărilor noastre de istorie.

★

In a doua parte a expunerii, tovarășul academician Mihail Roller a tratat problema aplicării Hotărîrilor Academiei R.P.R., problema cadrelor și mai ales a creșterii de cadre tinere, și a dat răspuns la problemele ridicate în discuție, după care Acad. Prof. P. Constantinescu-Iași a declarat ședința închisă.

★

NOTA. — Lucrările de pe șantierul Morești, din campania acestui an nu sunt încă terminate. Rezultatele atinse în săptămânile care au urmat ședinței din 11 Iulie 1952 sunt deosebit de însemnate.

Materialul desvaluit vorbește despre existența la Morești a unei așezari omenești continua — începând din vremurile neolitice, 3000 în. e. n., pâna la sec. X e. n.

Existența succesivă a așezării în anul 3000, 2000, 800 înaintea erei noastre, dovezile despre așezare din anul 200 în. e. n. (după afirmația colectivului e vorba de așezare sclavagist-dacică), și a așezării din anul 200 era noastră (romana) precum și ceeace este deosebit de însemnat, urmele așezării din secolele 4—5; 6—7; 8, 9 etc. (slavă) reprezintă *date istorice cu totul noi*, care umplu un mare gol în istoria R.P.R.

Dovezile materiale ale existenței *continue* a așezării omenești pe o întindere de 9—10 har la șantierul Morești (Tg. Mureș) sunt în curs de prelucrare. Foarte probabil că desvăluirea completă a așezării dela Morești și inițierea unor lucrări în împrejurimile apropiate și mai îndepartate ale așezării vor lumina multe probleme, voit ignorate de istoriografia burgheză.

MIHAIL ROLLER

SCURT DICŢIONAR FILOSOFIC

Publicăm în traducere românească extrase din lucrarea „Scurt Dicţionar Filosofic“ de M. Rosenthal şi P. Iudin, apărut la Moscova în anul 1951, în ediţia a III-a

ISTORIA FILOSOFIEI CA ŞTIINŢĂ — Istoria filosofiei ca ştiinţă a fost creată de marxism. Incercările făcute înainte de marxism de a se crea o istorie ştiinţifică a filosofiei nu au fost încununate de succes, deoarece ele se bazau pe o tratare idealistă a istoriei societăţii şi a originii ideilor. Fiecare filosof declara toate sistemele filosofice anterioare lui drept erori, întreaga istorie a gândirii filosofice dovedindu-se deci o galerie sui generis de erori. Prima încercare serioasă de a crea o istorie sistematică a filosofiei a făcut-o Hegel în ale sale „Prelegeri despre istoria filosofiei“. Dar el trata istoria filosofiei de pe poziţii false, idealiste, socotind-o un proces de desvoltare consecventă a ideii, proces în care se înfăptueşte autodesvoltarea spiritului absolut; după Hegel, diferitele stadii de desvoltare a filosofiei înseamnă diferitele trepte ale autocunoaşterii spiritului absolut. Istoria hegeliană a filosofiei ignorează în mod conştient linia materialistă, tratează cu dispreţ pe materialişti încercând în fel şi chip să diminueze rolul lor pentru a preamări rolul idealismului si a dovedi că numai filosofia idealistă merită denumirea de filosofie. După Hegel, în desvoltarea istoriei burgheze a filosofiei, reprezentanţi ai acesteia ca Windelband, Kuno Fischer, Iberweg-Heinze nu au formulat nici măcar o singură concepţie generalizatoare amplă care să merite atenţie. Istoria burgheză contemporană a filosofiei a decăzut tot atât de mult ca şi însăşi filosofia burgheză. Falsificând mersul real al desvoltării filosofiei, precum şi lupta seculară a materialismului împotriva idealismului, actualii istorici burghezi ai filosofiei şi-au pus ca scop să justifice cele mai reacţionare, cele mai antiştiinţifice sisteme ale secolelor trecute. Un exemplu pregnant de asemenea falsificare este cartea „Istoria filosofiei occidentale“ a filosofului obscurantist englez, Bertrand Russel. Problema creerii unei istorii ştiinţifice a filosofiei nu a putut şi nu poate fi nici măcar abordată, cât de cât serios, de niciun filosof burghez. O contribuţie preţioasă au adus la elaborarea unei istorii a filosofiei lucrările filosofilor ruşi din secolul al XIX-lea — „Scrisori despre studiul naturii“ ale lui Herţen, Operele lui Cernîşevschi. Deosebit de preţioasă pentru înţelegerea unor probleme ale istoriei filosofiei ruse este lucrarea lui Cernîşevschi „Studii asupra perioadei gogoliene a literaturii ruse“. Dar numai ideologia proletariatului — marxismul — oferă unicul criteriu just şi ideile călăuzitoare pentru realizarea unei ştiinţe istorico-filosofice. Bazându-se pe concepţia ma-

terialistă despre societate, istoria marxist-leninistă a filosofiei scoate la iveală legile reale ale devoltării gândirii filosofice, arată că desvoltarea ideilor și teoriilor filosofice oglindește desvoltarea vieții sociale, schimbările care survin în orânduirea economică a societății. O uriașă însemnătate călăuzitoare pentru înțelegea științifică a istoriei filosofiei o are învățătura marxistă despre bază și suprastructură, desvoltată de I. V. Stalin. Teoriile și concepțiile filosofice, ca și concepțiile politice, juridice și celelalte concepții ale societății constituesc suprastructura, care se schimbă odată cu schimbarea și lichidarea bazei lor. Ca orice suprastructură, concepțiile și teoriile filosofice ajută bazei lor să se întărească, constituind o forță activă în desvoltarea societății. In societatea împărțită în clase, filosofii exprimă ideologia cutărei sau cutărei clase sociale. De aceea, desvoltarea și succesiunea concepțiilor filosofice trebue cercetată în legătură cu schimbările care modifică baza societății. Așa dar, istoria filosofiei trebue privită ca un proces, a cărui desvoltare este legată de întregul mers al desvoltării istorice a societății. In lucrările clasicilor marxism-leninismului sunt lămurite principalele etape din desvoltarea istoriei filosofiei, făcându-se și o apreciere asupra lor; de asemenea, se face o apreciere și o critică a sistemelor și școlilor filosofice mai importante. O mare importanță științifică pentru istoria filosofiei au avut lucrările lui Plehanov. Un rol important în lămurirea problemelor istoriei filosofiei l-a jucat lupta împotriva idealiștilor și mecaniciștilor menșevizanți. In decursul acestei lupte au fost demascate denaturările idealiste și mecaniciste în tratarea problemelor istoriei filosofiei. O mare contribuție la desvoltarea istoriei științifice marxist-leniniste a filosofiei a adus discuția filosofică organizată din inițiativa C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. în 1947. Discuția, precum și cuvântarea rostită în numele C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. de A. A. Jdanov au scos la iveală greșelile și lipsurile serioase ale cărții lui G. F. Alexandrov „Istoria filosofiei occidentale", care a denaturat principiile marxist-leniniste în ceea ce privește tratarea istoriei filosofiei, expunând în mod obiectivist istoria filosofiei și ignorând principiul partinității bolșevice. Plecând dela faptul că lupta dintre materialism și idealism este o lege a desvoltării filosofiei și că pe baza acestei lupte s'a desvoltat și s'a format linia științifică materialistă în filosofie, A. A. Jdanov a dat o definiție exactă a istoriei științifice a filosofiei. Istoria științifică a filosofiei, a arătat A. A. Jdanov, este „istoria zămislirii, apariției și desvoltării concepției materialiste științifice despre lume și a legilor acesteia. Intru cât materialismul a crescut și s'a desvoltat în lupta împotriva curentelor idealiste, istoria filosofiei este de asemenea și istoria luptei dintre materialism și idealism". Potrivit cu această definiție a obiectului istoriei științifice a filosofiei, A. A. Jdanov a subliniat un principiu foarte important, hotărîtor, al istoriei științifice marxiste a filosofiei: partinitatea ei, incompatibilitatea ei cu obiectivismul burghez, cu ploconirea în fața filosofilor burghezi și cu exagerarea meritelor lor. A. A. Jdanov a criticat apoi cu asprime modul nemarxist de a trata istoria filosofiei ca un proces de succesiune treptată a școlilor filosofice, filosofia marxistă fiind una dintre aceste școli filosofice. „Cu apariția marxismului ca concepție științifică a proletariatului despre lume — a spus A. A. Jdanov — se încheie vechea perioadă a istoriei filosofiei, când filosofia era apanajul unor izolați, al unor școli filosofice formate dintr'un număr mic de filosofi și de adepți ai lor, retrași, rupți de viață, de popor, străini poporului. Marxismul nu este o astfel de școală filosofică. Dimpotrivă, el constitue o victorie asupra vechii filosofii, când filosofia

era apanajul câtorva aleşi — aristocraţia spiritului — şi constitue începutul unei ere absolut noi în istoria folosofiei, când ea a devenit o armă ştiinţifică în mâna masselor proletare, care luptă pentru eliberarea lor de sub jugul capitalismului". Istoria filosofiei trebue să privească apariţia filosofiei marxiste ca un salt revoluţionar, ca o revoluţie care a produs o cotitură uriaşă în istoria gândirii omeneşti şi care a transformat filosofia în ştiinţă. Istoria marxistă a filosofiei trebue, apoi, să arate schimbarea a însuşi obiectului filosofiei ca ştiinţă, schimbare care s'a produs în cursul desvoltării filosofiei, a ştiinţelor naturii şi a celorlalte ştiinţe. Filosofia aproape până la apariţia marxismului era privită ca o „ştiinţă a ştiinţelor", care îmbrăţişează toate domeniile de cunoştinţe. Ultimul sistem artificial de acest fel a fost filosofia lui Hegel. In trecut, această lărgire a obiectului filosofiei era justficată, întru cât ştiinţa încă nu se diferenţiase şi multe ştiinţe pozitive, apărute ulterior pe baza cunoştinţelor tot mai numeroase despre natură, erau înlocuite prin născociri filosofice. „Specificul desvoltării filosofiei — a arătat A. A. Jdanov — constă în faptul că, pe măsură ce evoluau cunoştinţele ştiinţifice despre natură şi societate, ştiinţele pozitive se desprindeau una după alta de filosofie. Prin urmare, domeniul filosofiei se reducea mereu pe seama desvoltării ştiinţelor pozitive (voi observa cu această ocazie că acest proces un este terminat nici până în ziua de azi) şi această eliberare a ştiinţelor naturii şi a ştiinţelor sociale de sub egida filosofiei reprezintă un proces progresist, atât pentru ştiinţele naturii şi ştiinţele sociale, cât şi pentru filosofia însăşi". Istoria marxist-leninistă contemporană a filosofiei nu trebue să înceteze cu apariţia marxismului. Ea trebue să includă întreaga istorie de un secol a filosofiei marxiste, lupta ei împotriva curentelor şi şcolilor reacţionare burgheze, desvoltarea creatoare a filosofiei marxiste de către Lenin şi Stalin potrivit noii epoci a imperialismului şi a revoluţiilor proletare. A. A. Jdanov a supus unei aspre critici împărţirea artificială din cartea lui G. F. Alexandrov a istoriei filosofiei, în istoria filosofiei Europei occidentale şi istoria filosofiei ruse; neincluderea în carte a istoriei filosofiei ruse, a arătat A. A. Jdanov a însemnat diminuarea rolului filosofiei ruse. O istorie cu adevărat ştiinţifică a filosofiei trebue să analizeze si să expună desvoltarea filosofiei materialiste în strânsă legătură cu istoria ştiinţelor naturii. Istoria marxistă a filosofiei trebue să fie direct legată de sarcinile actuale, să fie un instrument de educare în spiritul comunismului. Toate aceste indicaţii ale lui A. A. Jdanov sintetizează ideile şi tezele lui Marx, Engels, Lenin şi Stalin cu privire la problemele istoriei filosofiei şi dau o definiţie completă şi profundă a istoriei marxiste a filosofiei ca ştiinţă. Operele clasicilor marxism-leninismului oferă exemple geniale de analiză şi expunere ştiinţifică a istoriei filosofiei. Aşa sunt lucrările lui K. Marx şi Fr. Engels „Sfânta Familie", „Ideologia germană", operele lui Fr. Engels „Ludwig Feuerbach şi sfârşitul filosofiei clasice germane", „Anti-Dühring", aşa sunt lucrările lui V. I. Lenin „Materialism şi empiriocriticism", „Trei izvoare şi trei părţi constitutive ale marxismului", „Caiete filosofice", lucrările lui I. V. Stalin „Anarhism sau socialism?", „Despre materialismul dialectic şi materialismul istoric", „Marxismul şi problemele lingvisticii" şi altele.

IDEALISM — Curent antiştiinţific în filosofie, care, rezolvând problema raportului dintre gândire şi existenţă, în opoziţie cu materialismul, consideră ca factor prim conştiinţa, spiritul, negând faptul că conştiinţa este un

produs al materiei. Idealismul consideră lumea drept o întruchipare a „conştiinţei", a „ideii absolute", a „spiritului universal". Potrivit idealismului numai conştiinţa noastră există în mod real; lumea materială, existenţa, natura, există numai în conştiinţa noastră, în sensaţiile, reprezentările şi noţiunile noastre. Curentul idealist în filosofie se împarte în două varietăţi fundamentale: idealismul subiectiv şi idealismul obiectiv. *Idealismul* consideră ca bază a tot ce există, sensaţia, reprezentarea, conştiinţa unui individ, unui subiect. Această varietate a idealismului este legată în primul rând de numele filosofului englez *Berkeley* (vezi). Idealismul subiectiv consideră că obiectele există numai în sensaţii, ca totalitate a sensaţiilor. El neagă faptul că îndărătul sensaţiilor se află obiecte reale, independente de om, care exercită o influenţă asupra organelor noastre sensoriale şi ne provoacă anumite sensaţii. Acest punct de vedere duce inevitabil la *solipsism* (vezi), la admiterea ideii că există numai subiectul de sensaţiile lui şi că tot ceea ce există nu este decât rezultatul activităţii conştiinţei individului. O dovadă concludentă împotriva acestei filosofii, ca şi împotriva oricărei filosofii idealiste este practica omenească, care la fiecare pas îl convinge pe om că trebue să facă o deosebire între iluzie şi realitate, că sensaţiile, percepţiile şi reprezentările omului reflectă obiecte care există în mod real şi care exercită o influenţă asupra organelor noastre sensoriale. Spre deosebire de idealismul subiectiv, *idealismul obiectiv* ia ca bază nu conştiinţa personală, subiectivă, ci conştiinţa obiectivă, conştiinţa în general: „raţiunea universală", „voinţa universală", etc., care după părerea idealiştilor obiectivi există în mod de sine stătător, independent de om. Idealismul este strâns legat de religie şi duce într'un fel sau altul la ideea existenţei lui dumnezeu. Idealismul este un aliat şi un ajutor credincios al religiei. Arătând că idealismul înseamnă clericalism, Lenin subliniază totodată faptul că «idealismul filosofic este *(„mai degrabă"* şi *„în afară de aceasta") drumul* spre clericalism *printr'una din nuanţele* infinit complexei cunoaşteri (dialectice) a omului». Idealismul îşi are rădăcinile în viaţa socială, precum şi în însuşi procesul cunoaşterii. Lenin scoate la iveală cu profunzime rădăcinile teoretico-gnoseologice ale idealismului. In cunoaşterea însăşi, în procesul generalizării fenomenelor există posibilitatea ruperii conştiinţei de realitate, posibilitatea transformării (şi totodată a unei transformări imperceptibile, de care omul nu este conştient) a noţiunilor generale în absolut, absolut rupt de materie şi deificat. Idealismul obiectiv face din noţiunile abstracte, din idei, care desvăluesc ceea ce este general în fenomene, baza a tot ceea ce există; lumea reală, care ne înconjură, devine din acest punct de vedere o altă formă de existenţă a noţiunii, a ideii, o copie palidă şi inexactă a lor. Pentru idealistul obiectiv, noţiunile, ideile nu constituesc rezultatul generalizării în procesul cunoaşterii a unor obiecte care există în mod real. Dimpotrivă, obiectele înseşi nu există decât în măsura în care există idei şi noţiuni. Aşa, de pildă, vorbind despre corelaţia dintre merele, perele, fragii, migdalele care există în mod real şi noţiunea lor generală, „rod", idealistul obiectiv consideră această noţiune („rod") separată de realitatea vie, drept bază a însăşi existenţei acestor mere, pere, fragi şi migdale. Pe acest principiul idealist este bazată întreaga filosofie a lui Hegel. Drept rezultat, după cum spune Marx, obţinem „un rod care nu este produsul unui teren real, ci al eterului creierului nostru". La fel şi idealismul subiectiv, pe motiv că fără sensaţii nu este posibilă cunoaşterea obiectelor, transformă sensaţia în singura realitate, negând existenţa lumii exterioare. Condiţiile

sociale ale apariţiei idealismului filosofic le constituesc separarea muncii intelectuale de cea fizică, apariţia claselor şi a exploatarii. Interesul de clasa al claselor exploatatoare statorniceşte îndepărtarea idealistă a gândirii de lumea reală. Explicaţia idealistă a fenomenelor naturii a fost desvoltată mai ales de ideologii claselor reacţionare, precum şi de ideologii claselor care au recurs la un compromis cu clasele reacţionare. De aceea, de regulă, idealismul filosofic a jucat în istoria societăţii un rol reacţionar, luptând împotriva forţelor progresiste, împotriva democraţiei şi ştiinţei. Idealismul a luat naştere în antichitatea îndepărtată. Reprezentantul idealismului obiectiv din Grecia antica a fost *Platon* (vezi), care exprima interesele aristocraţiei sclavagiste şi care era adversar înverşunat al democraţiei antice. Platon a declarat că lumea adevărată este o lume deosebită, deasupra simţurilor, este lumea ideilor, iar lumea lucrurilor reale este lumea umbrelor, lumea reflectării palide a ideilor. In societatea feudală a dominat scolastica religioasă idealistă, care a transformat filosofia într'o slujnică a teologiei. In perioada descompunerii feudalismului şi a desvoltării relaţiilor burgheze, din rândurile burgheziei revoluţionare din ţările mai desvoltate din punct de vedere economic (Anglia, Olanda) se ridică o serie întreagă de filosofi materialişti (Bacon, Spinoza, Hobbs şi alţii). O reacţie împotriva materialismului filosofilor englezi a fost, în epoca statornicirii relaţiilor capitaliste in Anglia, idealismul subiectiv al lui Berkeley şi scepticismul lui Hume. Ideologia burgheziei germane din secolul al XVII-lea şi începutul secolului al XVIII-lea, burghezie care era interesată în desvoltarea relaţiilor capitaliste şi care totodată era slabă, ceea ce o determina să facă un compromis cu feudalismul, s'a oglindit în filosofia idealistului *Leibnitz* (vezi). Ca o reacţie a aristocraţiei împotriva revoluţiei franceze şi a materialismului francez din secolul al XVIII-lea, în Germania se formează, în prima treime a secolului al XIX-lea, o filosofie idealistă (Kant, Fichte, Schelling, Hegel). Hegel a dus idealismul filosofic până la expresia lui maximă : După Hegel, totul nu este decât idee, sau o altă existenţă a ideei. Hegel a fost ultimul reprezentant al acelei filosofii idealiste, în care, în pofida idealismului, existau unele elemente progresiste („sâmburele raţional" al dialecticii hegeliene). Un mare rol în lupta împotriva idealismului filosofic l-au jucat materialiştii ruşi din secolul al XVIII-lea şi secolul al XIX-lea — Lomonosov, Radiscev, Belinschi, Hertzen, Ogarev, Cernîşevschi, Dobroliubov, Pisarev, Secenov şi alţii. In desvoltarea sa ulterioară filosofia idealistă degenerează, împrumutând din sistemele filosofice ale trecutului numai cele mai reacţionare şi mai mistice idei. Un caracter deosebit de reacţionar capătă filosofia idealistă în epoca imperialismului. La sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea a căpătat o largă răspândire idealismul subiectiv sub forma *empiriocriticismului* (vezi) lui Mach şi Avenarius, care a reînviat berkeley-ismul şi care a constituit o reacţiune burgheză împotriva filosofiei marxiste. Supunând machismul unei critici nimicitoare, Lenin a scris că „în dosul scolasticii gnoseologice a empiriocriticismului nu se poate să nu se vadă o luptă de partide în domeniul filosofiei, luptă care exprimă în ultimă instanţă tendinţele şi ideologia claselor vrăjmaşe ale societăţii contemporane". Dar niciodată încă filosofia idealistă nu s'a aflat într'o asemenea stare de marasm şi putrefacţie ca filosofia burgheză din ultimul timp. Incercând să apere orânduirea capitalistă, care alunecă în mod nestăvilit în prăpastie, filosofii burghezi nu se dau înapoi dela cele mai monstruoase elucubraţii „teoretice" care prin absurditatea lor nu pot fi comparate nici

cu cele mai reacţionare şi mai mistice teorii ale trecutului. „Din experienţa victoriei noastre asupra fascismului se ştie în ce impas au fost aduse popoare întregi de filosofia idealistă. Acum ea apare în esenţa ei nouă, respingătoare şi murdară, oglindind toată adâncimea şi josnicia decăderii burgheziei" (Jdanov). Filosofia burgheză idealistă a fost steagul revizionismului şi oportunismului. Apărând ideea colaborării dintre clase şi luptând împotriva ideii revoluţiei proletare, revizionismul a înlăturat din marxism dialectica materialistă, încercând să îmbine în mod eclectic învăţătura lui Marx cu o filosofie idealistă sau alta. Oportuniştii contemporani din lagărul socialiştilor de dreapta propăvăduesc în mod făţiş idealismul burghez, se dau peste cap să defăimeze marxism-leninismul atotbiruitor pe care ei îl urăsc. Dar toate încercările idealiştilor de a-şi apăra cauza reacţionară sunt zadarnice. Progresul ştiinţei şi victoria forţelor democraţiei şi socialismului au drept rezultat faptul că idealismul filosofic pierde în viaţa socială contemporană poziţie după poziţie. Pieirea capitalismului va însemna şi prăbuşirea bazelor sociale ale idealismului. In explicarea fenomenelor sociale, toţi filosofii dinainte de Marx şi Engels, inclusiv materialiştii premarxişti, se situau într'un fel sau altul pe poziţii idealiste, afirmând, de pildă, că principalele forţe motrice ale istoriei sunt oamenii culţi, „eroii", care creiază istoria fără popor şi că poporul este o forţă pasivă, inertă, incapabilă să se ridice până la o activitate istorică. Pe aceste poziţii idealiste se situau narodnicii ruşi (Lavrov, Mihailovschi), tot felul de anarhişti, socialişti mic burghezi şi alţii. In scopul de a prelungi existenţa capitalismului muribund, filosofii burghezi contemporani folosesc cele mai reacţionare teorii idealiste — rasismul, catolicismul, etc. Marx şi Engels au alungat idealismul din ultimul lui refugiu, din domeniul fenomenelor sociale. Marxismul a arătat adevăratele forţe motrice ale desvoltării sociale, descoperind că modul de producţie a bunurilor materiale este principala forţă a desvoltării sociale. El a creat pentru întâia oară o concepţie consecvent materialistă despre lume, concepţie duşmană până la capăt idealismului. Apariţia materialismului filosofic marxist a însemnat o întreagă revoluţie în istoria milenară a desvoltării filosofiei materialiste.

IDEE (în vechea greacă idea — imagine) — reflectare a realităţii în conştiinţă, care caracterizează relaţiile dintre oameni şi lumea înconjurătoare, reprezentările lor despre ea. O idee sau alta este întotdeauna determinată de caracterul orânduirii sociale, de condiţiile materiale de viaţă ale oamenilor. Esenţa ideii, izvorul provenienţei ei trebue căutate nu în ideile înseşi, ci în orânduirea economică a societăţii, „în condiţiile vieţii materiale a societăţii, în existenţa socială, a cărei oglindire sunt aceste idei..." (Stalin). In societatea împărţită în clase ideile au întotdeauna un caracter de clasă şi sunt expresia ideologică a intereselor materiale ale claselor sociale. Afirmaţiile idealiste că ar exista idei eterne, imuabile, că ele nu ar depinde de realitate sunt neştiinţifice, false. Propăvăduirea ideilor eterne, în afara claselor, camuflează doar tendinţa claselor exploatatoare spre dominaţia eternă asupra claselor asuprite. Marxism-leninismul ne învaţă că ideile au o uriaşă însemnătate în istoria omenirii. Ideile pot avea un rol negativ, reacţionar, sau un rol pozitiv, revoluţionar. Când ideile apără o orânduire socială care piere sau clase pe cale de dispariţie, când ideile nu mai corespund nevoilor materiale ale desvoltării sociale, ele sunt reacţionare, împiedică progresul. Aşa sunt de pildă ideile şovinismului burghez,

ale cosmopolitismului, fascismului, rasismului, religiei etc. Şi, invers, când ideile sunt îndreptate împotriva rânduielilor vechi, pe cale de dispariţie, când ele exprimă noile nevoi ale societăţii, rolul lor este progresist, revoluţionar. Aşa sunt ideile comunismului, ideile patriotismului sovietic, internaţionalismului proletar. „Ideile şi teoriile sociale noi nu apar decât după ce desvoltarea vieţii materiale a societăţii a pus în faţa societăţii sarcini noi. Dar, odată apărute, ele devin o forţă din cele mai importante, care înlesneşte rezolvarea noilor sarcini puse de desvoltarea vieţii materiale a societăţii, înlesneşte progresul societăţii. Şi tocmai aici apare însemnătatea uriaşă a rolului organizator, mobilizator şi transformator al ideilor noi, al teoriilor noi, al concepţiilor politice noi, al instituţiilor politice noi. Ideile şi teoriile sociale noi apar, de fapt, tocmai pentrucă sunt necesare societăţii, deoarece fără acţiunea lor organizatoare, mobilizatoare şi transformatoare este *imposibilă* realizarea sarcinilor arzătoare ale desvoltării vieţii materiale a societăţii" (Stalin).

CONCEPŢIA IDEALISTĂ A ISTORIEI — este concepţia despre lume care, în opoziţie cu concepţia materialistă a istoriei (vezi *Materialismul istoric),* vede forţa principală a desvoltării sociale în idei, în teorii, în conştiinţa oamenilor, etc. Până la Marx, concepţia idealistă a istoriei domina în mod absolut. Până la Marx, chiar materialiştii rămâneau pe poziţii idealiste în explicarea fenomenelor sociale. Ei se limitau la explicarea materialistă numai a fenomenelor naturii, fără să fie în stare să extindă materialismul lor asupra cunoaşterii fenomenelor sociale. Astfel, materialiştii francezi din secolul al XVIII-lea porneau dela teza justă că părerile şi concepţiile sunt determinate de mediul social, dar atunci când trebuiau să explice schimbările mediului social, ei cădeau în idealism afirmând că pentru aceasta este suficientă cultura, răspândirea cunoştinţelor, schimbarea concepţiilor oamenilor („ideile guvernează lumea"). Ei puneau desvoltarea istorică în dependenţă de voinţa, stările de spirit şi desideratele „personalităţilor" — a regilor, cuceritorilor, conducătorilor de oşti, etc. De aceea, istoria era privită de ei ca rezultat al unei îmbinări de întâmplări fericite şi nefericite, şi nu ca un proces necesar. Idealist în înţelegerea fenomenelor istorice a fost şi materialistul german din secolul al XIX-lea, Feuerbach, care afirma că perioadele din istoria omenirii s'ar deosebi una de alta numai prin schimbările din religie. Concepţia idealistă a istoriei se împarte în două curente fundamentale. Unii dintre idealişti explică desvoltarea socială prin activitatea „ideii absolute", a „raţiunii universale", a conştiinţei supraindividule, etc. Dintre ei face parte, de pildă, Hegel. „Ideea absolută" mistică — iată după Hegel principiul creator care conduce viaţa popoarelor, a statelor, duce societatea înainte. Alţi reprezentanţi ai concepţiei idealiste a istoriei explică desvoltarea socială prin activitatea subiectului, a personalităţii izolate, îi atribue numai ei rolul creator în istorie. Dintre ei fac parte, de pildă, hegelieni de stânga în Germania (fraţii Bauer şi alţii), narodnicii în Rusia. După cum se ştie, narodnicii considerau că istoria o fac „eroii", „personalităţile care gândesc în mod critic", şi pe care îi opuneau massei, poporului, denumindu-l cu dispreţ „gloată". Narodnicii îşi bazau activitatea practică pe planuri „ideale" atotcuprinzătoare, rupte de viaţă, şi nu pe baza nevoilor vieţii materiale a societăţii. Concepţia idealistă a istoriei constitue în mâinile ideologilor burghezi o armă de luptă împotriva mişcării revoluţionare a masselor populare, armă de înrobire o oamenilor muncii.

In sociologia burgheză contemporană domină în mod absolut forme mai rele, denaturate, ale concepției idealiste a istoriei, care neagă legile obiective în desvoltarea societății, care pun mersul desvoltării sociale în dependență de valoarea „rasei", care propagă teoriile barbare, reacționare ale *malthusianismului* (vezi), teorii antiștiințifice cu privire la circuitul istoric, care afirmă că istoria s'ar desvolta într'un cerc închis, întorcându-se continuu la stadiul inițial al existenței, teorii după care războaiele ar exista veșnic, teorii despre pieirea inevitabilă a societății omenești, despre pericolul desvoltării continue a tehnicii, a gândirii omenești, etc. Sociologia burgheză contemporană caută să orbească massele de oameni ai muncii, să sădească în conștiința lor ideea imposibilității cunoașterii legilor de desvoltare socială, caută să le provoace frica față de „forțele de nepătruns" ale vieții sociale. Marxism-leninismul a demascat demult esența antiștiințifică a concepției idealiste a istoriei și a elaborat singura teorie științifică despre legile desvoltării sociale — materialismul istoric — care a înarmat proletariatul cu cunoașterea clară a căilor de transformare revoluționară a societății pe bazele comunismului.

PERSONALITATEA ÎN ISTORIE. — Deseori teoriile burgheze, fie că rezumă istoria la activitatea conștientă a marilor personalități (regi, conducători de oști, etc.) fără să vadă în istorie existența unor legi necesare, fie că diminuează importanța activității oamenilor, considerând omul ca un instrument al necesității oarbe, al voinței divine, al soartei necunoscute. In primul caz, istoria este considerată ca un domeniu în care totul se desfășură după bunul plac, după dorințele și idealurile intelectualilor sau „eroilor", care „gândesc critic". Așa a fost, de exemplu, teoria narodnică a „eroilor" și a „gloatei" pasive. In cel de al doilea caz, istoria capătă un caracter fatalist: în ea totul este predeterminat și se săvârșește în afara activității oamenilor. Spre o astfel de concepție a istoriei duce inevitabil, printre altele, punctul de vedere al materialiștilor economiști vulgari, cum a fost cu „economiștii", menșevicii și alții. Diminuarea importanței activității energice a partidului revoluționar, mizarea pe mersul dela sine, negarea rolului măreț al teoriei înaintate, al ideilor înaintate — aceasta este esența concepției economisto-vulgare a istoriei. In opoziție cu idealiștii și materialiștii vulgari, marxism-leninismul ne învață că oamenii înșiși creează istoria, dar totdeauna în condiții materiale istoricește determinate. „Ideea necesității istorice — ne învață Lenin — nu subminează câtuși de puțin rolul personalității în istorie". „Personalitățile de seamă pot fi reduse la nimica toată, dacă ideile și aspirațiile lor merg în sens contrar desvoltării economice a societății, nevoilor clasei avansate, și invers, oamenii de seamă pot deveni personalități cu adevărat mari, dacă ideile și aspirațiile lor exprimă just nevoile desvoltării economice a societății, nevoile clasei avansate" (Cursul scurt de istorie a Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice). Un exemplu de astfel de personalități cu adevărat proeminente sunt militanții din sânul clasei muncitoare. Mișcarea revoluționară a proletariatului a promovat cei mai de seamă militanți din istoria mondială, care au exercitat și continuă să exercite o uriașă influență asupra mersului evenimentelor sociale. Marx, Engels, Lenin și Stalin au înarmat clasa muncitoare și întreaga massă de oameni ai muncii cu cunoașterea clară a legilor desvoltării societății și au arătat calea luptei împotriva robiei capitaliste, a luptei pentru comunism. Marx și fundamentul teoretic

al comunismului, dar au şi organizat primele armate revoluţionare ale proletariatul şi le-au însufleţit la lupta împotriva orânduirii asupririi şi exploatării. Lenin şi Stalin au desvoltat în mod creator învăţătura marxistă şi au fost inspiratorii şi organizatorii primului stat socialist din lume al muncitorilor şi ţăranilor, care a inaugurat era prăbuşirii capitalismului mondial. Sub conducerea lui Lenin, statul socialist a făcut primii paşi în construirea unei lumi noi. Sub conducerea lui I. V. Stalin, această lume nouă a socialismului a învins în U.R.S.S. Astăzi, pe calea spre socialism păşesc deja popoarele dintr'o serie de ţări din Europa şi Asia, însufleţite de ideile lui Lenin şi Stalin. Una dintre cele mai importante trăsături caracteristice ale conducătorilor proletari este priceperea de a îmbina activitatea organizatorică, revoluţionar-practică de transformare a lumii cu profunda generalizare teoretică a mersului istoriei. Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie şi construirea socialismului în ţara noastră au ridicat, din rândurile clasei muncitoare şi ale ţărănimii, organizatori de prim rang ai economiei, culturii, forţelor armate, oameni politici de tip leninist-stalinist. Lenin şi Stalin ne învaţă că un conducător cu adevărat bolşevic este conducătorul care este indisolubil legat de massele de oameni ai muncii şi care pune în slujba acestor masse cunoştinţele sale, capacităţile sale, conducătorul care „ştie nu numai să înveţe pe muncitori şi ţărani, ci şi să înveţe dela ei" (Stalin). Massele de milioane de muncitori, ţărani, oameni ai muncii constitue factorul activ al istoriei, forţa ei hotărîtoare. Faptul că personalităţile claselor burgheze sunt slabe şi condamnate la pieire se explică prin aceea că ele nu sunt urmate de popor, că ele sunt conducătorii unei pături restrânse, care apără interesele clasei exploatatoare. Conducătorul proletar, bolşevic este puternic prin legătura lui cu poporul, cu massele, prin activitatea lui în interesul poporului.

IDEOLOGIE — sistem de concepţii, idei, noţiuni şi reprezentări determinate. Concepţiile politice, filosofia, arta, religia — toate acestea sunt forme ale ideologiei. Orice ideologie este reflectarea existenţei sociale, a orânduirii economice dominante într'o epocă dată. In societatea împărţită în clase, ideologia este o ideologie de clasă. Ea exprimă şi apără interesele cutărei sau cutărei clase aflate în luptă. „Chestiunea se poate pune *numai astfel:* ideologie burgheză ori ideologie socialistă — scrie V. I. Lenin —. Aici nu există o mijlocie (pentrucă omenirea n'a elaborat încă până acum „a treia" ideologie; şi apoi, în general, într'o societate sfâşiată de contraziceri de clasă nu poate exista niciodată o ideologie înafară de clase sau deasupra claselor)". („Ce-i de făcut" ? Ed. P.C.R., 1946, p. 79). Ideologia joacă un rol uriaş în viaţa socială, în istoria societăţii. Luând naştere ca reflectare a condiţiilor vieţii materiale a societăţii şi a intereselor unor anumite clase, ideologia exercită la rândul ei o influenţă activă asupra desvoltării societăţii. Ideologia progresistă serveşte interesele forţelor revoluţionare ale societăţii. Ideologia clasei muncitoare este marxism-leninismul. Marxism-leninismul constitue măreaţa forţă ideologică a Partidului Comunist şi a clasei muncitoare în transformarea revoluţionară, socialistă a societăţii. Ideologia burgheză contemporană, dimpotrivă, este o forţă reacţionară. Ea serveşte interesele burgheziei în lupta ei împotriva clasei muncitoare, împotriva socialismului. Renunţarea la ştiinţă, idealismul, clericalismul şi obscurantismul, propovăduirea şovinismului, propagarea cosmopolitismului sunt trăsături inseparabile ale ideologiei burgheze contemporane. Victoria clasei muncitoare şi

triumful socialismului desfiinţează terenul care alimentează ideologia burgheză. Influenţa ideologiei burgheze nu dispare dela sine, ci în lupta înverşunată împotriva ei.

OBIECTIV — în opoziţie cu subiectiv, înseamnă ceea ce există în afara conştiinţei omeneşti şi independent de ea.

OBIECTIVISM BURGHEZ — este o astfel de explicare a necesităţii procesului istoric, care justifică şi preamăreşte orânduirea capitalistă şi camuflează concepţiile burgheze cu pretinsa lor „nepartinitate" în teorie. „Obiectivismul" este de fapt subiectivism, estomparea conştientă a legilor reale obiective ale desvoltării sociale cu scopul de a apăra interesele claselor exploatatoare. Astfel, P. Strure, unul dintre reprezentanţii „marxismului legal" (vezi), criticând pe narodnici, care nu înţelegeau inevitabilitatea istorică a desvoltării capitalismului în Rusia în secolul al XIX-lea, propovăduia renunţarea la lupta împotriva capitalismului pe motivul că acesta din urmă se desvoltă pe baza unei necesităţi obiective. El nega contradicţiile de neîmpăcat ale capitalismului, a căror desvoltare duce inevitabil la revoluţia proletară. In opoziţie cu astfel de obiectivism, marxism-leninismul dovedeşte că, capitalismul a luat naştere pe baza necesităţii istorice, dar că tot atât de istoriceşte necesară este pieirea lui. Concepţia marxistă despre caracterul obiectiv al analizei ştiinţifice cuprinde *partinitatea*, cerând să se aprecieze evenimentele istorice din punctul de vedere al proletariatului revoluţionar. Partinitatea marxistă nu numai că nu neagă necesitatea cercetării cu adevărat obiective a obiectelor, ci, dimpotrivă, se bazează în întregime pe ea. Tocmai mersul obiectiv al însăşi desvoltării istorice, al tendinţei de desvoltare a societăţii duce implacabil la pieirea capitalismului şi la triumful comunismului. Marxiştii revoluţionari nu se tem câtuşi de puţin de analiza într'adevăr obiectivă a realităţii şi a legilor ei de desvoltare, deoarece ea confirmă justeţea învăţăturii marxist-leniniste. In marxism, partinitatea şi obiectivitatea ştiinţifică coincid, sunt indisolubil legate una de alta. Ideologia burgheză este însă incompatibilă cu spiritul obiectiv în cunoaştere; de aici tendinţa filosofilor burghezi de a camufla natura lor de clasă prin „obiectivism", „nepartinitate". Partidul Comunist luptă împotriva tuturor manifestărilor de obiectivism în cercetările ştiinţifice, care constitue o rămăşiţă a ideologiei burgheze şi care mai există încă în rândurile unei părţi dintre filosofii, criticii literari, istoricii, etc. sovietici. In hotărîrile C. C. al P. C. (b) al U.R.S.S. cu privire la problemele ideologice, în discuţiile care au avut loc în jurul cărţii lui G. F. Alexandrov „Istoria filosofiei occidentale", în hotărîrea C. C. al P. C. (b) al U.R.S.S. despre lipsurile volumului al III-lea din „Istoria filosofiei", în publicaţiile presei de partid împotriva cosmopolitismului, au fost supuse unei critici aspre rămăşiţele obiectivismului şi socialismului de catedră. In filosofie, obiectivismul se manifestă în ignorarea luptei dintre taberele filosofice — materialism şi idealism, în nepriceperea şi lipsa dorinţei de a face o critică ascuţită adversarilor materialismului, în academism, în ruperea teoriei de practică, în neînţelegerea faptului că fiecare pas în desvoltarea gândirii filosofice înaintate se face în condiţiile unei lupte crâncene împotriva concepţiilor reacţionare. Criticând obiectivismul „Istoriei filosofiei occidentale" a lui G. F. Alexandrov, în cuvântarea sa rostită la discuţia filosofică, tovarăşul Jdanov a arătat: „Dacă asemenea con[...] desvoltare, ar fi dus

în mod inevitabil la obiectivism, la servilism faţă de filosofii burghezi, la exagerarea meritelor lor, la lipsirea filosofiei noastre de spiritul combativ. Aceasta ar fi însemnat însă îndepărtarea dela principiul de bază al materialismului — orientarea spre un scop bine determinat şi partinitate. Renunţarea la spiritul de luptă, partinic, combativ, este un indiciu de obiectivism, străin caracterului revoluţionar al marxism-leninismului. Operele marilor dascăli ai proletariatului — Marx, Engels, Lenin şi Stalin — constituesc un exemplu de combativitate revoluţionară în lupta împotriva ideologiei burgheze, împotriva tuturor duşmanilor clasei muncitoare (Vezi de asemenea *Partinitatea în filosofie*).

OCULTISM — (în latină occultus-misterios) — „teorie" reacţionară, pseudoştiinţifică, despre existenţa în natură a unor forţe misterioase, inexplicabile, cu care pot comunica numai oamenii „aleşi", înzestraţi cu „capacităţi supranaturale". Ocultismul proclamă prioritatea spiritului asupra materiei şi apără obscurantismul idealist în cea mai cinică şi mai respingătoare formă a lui. Răspândirea ocultismului în ţările capitaliste de astăzi constitue o dovadă a profundei descompuneri şi a marasmului societăţii burgheze din perioada imperialismului.

COSMOPOLITISM (în greaca veche Kosmopolites — cetăţean al lumii) — teorie reacţionară care propovădueşte o atitudine indiferentă faţă de ţară, de patrie, de tradiţiile naţionale, faţă de cultura naţională. Cosmopolitismul este reversul naţionalismului; ca şi naţionalismul, el constitue ideologia şi politica burgheziei. Astăzi cosmopolitismul este cultivat de imperialismul american care tinde la dominaţia mondială. Cosmopolitismul cere ca popoarele să renunţe la lupta pentru suveranitatea şi independenţa naţională, cere crearea unui „guvern mondial" în slujba imperialismului. Dacă naţional-şovinismul aţâţat în S. U. A. urmăreşte pregătirea ideologică a Americanilor în vederea deslănţuirii unui război cotropitor, scopul cosmopolitismului este de a atrofia la popoarele altor ţări sentimentul de nelinişte pentru soarta patriei lor, de a submina patriotismul lor şi de a le transforma în unelte docile ale imperialiştilor. Răspândind în alte ţări otrava cosmopolitismului, imperialismul anglo-american tinde să creeze înăuntrul lor puncte de sprijin pentru serviciul său de spionaj, pentru activitatea sa duşmănoasă îndreptată împotriva acestor ţări. Socialiştii de dreapta, slugi credincioase ale imperialiştilor, şi-au însuşit şi răspândesc ideile cosmopolite propagate de americano-englezi. Ideile cosmopolite constituesc pentru social-democraţi un paravan pentru camuflarea politicii trădătoare dusă de ei în dauna intereselor naţionale vitale ale oamenilor muncii din ţările lor. Sub steagul cosmopolitismului ei apără şi traduc în viaţă înrobitorul „plan Marshall", sprijină războiul imperialiştilor împotriva popoarelor care duc lupta pentru independenţa lor, desarmează din punct de vedere ideologic clasa muncitoare, căutând să provoace în rândurile ei confuzie şi îndoieli. Partidul Bolşevic duce o luptă continuă împotriva tuturor maşinaţiunilor duşmanilor Patriei noastre, explicând oamenilor muncii că, cosmopolitismul este o armă a imperialiştilor folosită în scopul de a slăbi Statul Sovietic. Incercările unor renegaţi de a strecura otrava cosmopolitismului în unele sectoare ale muncii noastre ideologice au întâmpinat o ripostă hotărîtă din partea partidului şi a societăţii sovietice. Cosmopolitismul se manifestă sub forma ploconirii în faţa „culturii" burgheze putrede, a minimalizării măre-

ţelor realizări ale culturii sovietice socialiste, a nihilismului naţional, a ignorării rolului de seamă al poporului rus şi a ştiinţei înaintate, a literaturii şi a artei create de el, precum şi în alte idei antipatriotice care vin în contrazicere cu interesele vitale ale societăţii sovietice. Cosmopoliţii fără patrie au fost demascaţi ca duşmani ai culturii socialiste, duşmani care caută să submineze patriotismul sovietic — izvorul dătător de viaţă al măreţei creaţii istorice a poporului sovietic. Lupta continuă împotriva cosmopolitismului este principala parte componentă a sarcinilor generale în toate sectoarele frontului ideologic sovietic.

CRITICA ŞI AUTOCRITICA — este principala metodă de desvăluire şi înlăturare a greşelilor şi lipsurilor din activitatea partidelor marxiste şi a altor organizaţii ale oamenilor muncii. In societatea sovietică, critica şi autocritica a căpătat caracterul unei noi legi dialectice şi a devenit una dintre principalele forţe motrice de desvoltare a societăţii sovietice. „In societatea sovietică, unde sunt lichidate clasele antagoniste, lupta dintre vechi şi nou, şi, deci desvoltarea dela inferior la superior, nu se produce sub forma luptei dintre clasele antagoniste, sub formă de cataclisme, cum se petrece sub regimul capitalist, ci sub forma criticii şi autocriticii, care constitue o adevărată forţă motrice a desvoltării noastre, o armă puternică în mâinile partidului. Aceasta este desigur o nouă formă a mişcării, un nou tip al desvoltării, o nouă lege dialectică" (Jdanov). Incă Marx a arătat că particularitatea revoluţiei proletare, spre deosebire de revoluţiile care au precedat-o, constă în faptul că, în scopul desvoltării ei cu succes, ea se supune autocriticii. Această teză a lui Marx a fost desvoltată în condiţii noi de Lenin şi Stalin, care vedeau în autocritică trăsătura proprie unui partid cu adevărat proletar, spre deosebire de partidele oportuniste şi reformiste. Lenin considera că atitudinea curajoasă faţă de critică şi autocritică este una dintre principalele însuşiri ale Partidului Comunist. Combătându-i pe menşevici, socialişti-revoluţionari, kautskyşti şi alţi duşmani ai marxismului, Lenin arăta că teama de critică şi autocritică este izvorul putreziciunii partidelor lor, că „autocritica este absolut necesară pentru orice partid viu şi viabil". Tovarăşul Stalin a numit critica şi autocritica una dintre trăsăturile caracteristice ale metodei bolşevice de educare a cadrelor „în spiritul desvoltării revoluţionare". Autocritica, spune tovarăşul Stalin, „este o armă nelipsită din arsenalul bolşevismului, o armă care acţionează permanent şi care este indisolubil legată de însăşi natura bolşevismului, de spiritul lui revoluţionar". Numai partidele care îşi duc munca rupte de massele largi de oameni ai muncii şi împotriva masselor, se închid în găoacea lor, se tem de critică şi autocritică. Un partid cu adevărat proletar, fiind avantgarda de luptă a clasei muncitoare şi a tuturor masselor de oameni ai muncii, îşi educă cadrele şi massele prin criticarea greşelilor şi lipsurilor mişcării şi cu ajutorul criticii şi autocriticii învinge piedicile care stau în calea spre victorie. Din primele zile ale existenţei Statului Sovietic, Partidul Comunist, Lenin şi Stalin au pus critica şi autocritica în slujba noii puteri, au făcut din ea o puternică armă în lupta pentru socialism. Insă în perioada în care în ţara noastră existau încă clase exploatatoare, legea de bază a desvoltării societăţii sovietice era exprimată prin lupta de clasă. Existenţei în ţară a contradicţiilor antagoniste îi corespundeau şi anumite forme de învingere a contradicţiilor. Victoria socialismului în U.R.S.S. a schimbat radical situaţia. Clasele ex[...] Clasa muncitoare

şi ţărănimea s'au transformat în clase noi care îşi construesc activitatea pe baza economiei socialiste unice, în strânsă colaborare între ele, şi de asemenea în colaborare cu intelectualitatea nouă sovietică. A luat naştere unitatea moral-politică a societăţii sovietice. Aceasta înseamnă că vechile contradicţii antagoniste din ţara noastră au dispărut pentru totdeauna. Intreaga ascuţime a luptei de clasă în ţara noastră a fost deplasată astăzi pe arena internaţionala, unde are loc o luptă înverşunată între lagărul păcii, democraţiei şi socialismului, în frunte cu U.R.S.S. şi lagărul rechinilor imperialişti, în frunte cu S.U.A. Lichidarea contradicţiilor antagoniste în ţara noastră are ca urmare şi desfiinţarea formelor antagoniste de luptă dintre vechi şi nou, dintre ceea ce moare şi ceea ce se naşte. Dar lichidarea contradicţiilor antagoniste nu înseamnă dispariţia contradicţiilor în general. Fără apariţia şi biruirea contradicţiilor nu poate exista desvoltare. Construind societatea socialistă, ţara noastră a intrat în perioada trecerii treptate spre comunism. Pe această cale trebue învinse o serie de contradicţii, printre care un loc deosebit de important îl ocupă contradicţia dintre conştiinţa nouă, socialistă, a masselor şi rămăşiţelor capitalismului în conştiinţa, psihologia şi obiceiurile oamenilor. Fără lupta dintre nou şi vechi, dintre ceea ce este progresist şi ceea ce este conservator, fără lichidarea stărilor de spirit antistatale, a atitudinii nesocialiste a unor oameni faţă de proprietatea obştească, faţă de muncă, fără lupta împotriva a tot ceea ce frânează mişcarea înainte, nu se poate construi cu succes comunismul. De aceea şi societatea sovietică se desvoltă pe baza învingerii contradicţiilor. Dar acestea nu mai sunt vechile contradicţii antagoniste ale societăţii capitaliste care dau naştere unei înverşunate lupte de clasă şi revoluţiilor politice. Natura contradicţiilor interne ale desvoltării societăţii sovietice este neantagonistă: îndărătul lor nu sunt clase duşmane care să-şi apere interesele fundamental opuse. Aceste contradicţii interne neantagoniste există în cadrul comunităţii tuturor forţelor societăţii sovietice. Noul conţinut al contradicţiilor societăţii sovietice dă naştere şi la noi forme, la noi metode de lichidare a lor. Vechea noţiune de „luptă" capătă un nou sens istoric. Centrul de greutate în această luptă se deplasează asupra metodelor de educare în spirit comunist, de convingere prin forţa exemplului, ceea ce, bineînţeles, nu exclude, dacă este necesar, aplicarea metodelor de constrângere faţă de cei care încalcă cu rea voinţă regulile de convieţuire socialistă. Desvoltând în mod creator leninismul, tovarăşul Stalin a desvoltat în mod genial problema noilor forme ale contradicţiilor în societatea noastră, a armei ascuţite cu ajutorul căreia partidul scoate la iveală şi învinge aceste contradicţii. Această nouă formă istorică, această armă ascuţită este *critica şi autocritica*. La Congresul al XV-lea al P. C. (b) al U.R.S.S. tovarăşul Stalin a arătat, cu deosebită forţă, esenţa acestei legi de desvoltare în societatea sovietică. Subliniind că desvoltarea noastră are loc nu „printr'o legănare lină pe valurile vieţii", ci prin desvăluirea şi învingerea contradicţiilor, I. V. Stalin spunea: „La noi mereu ceva dispare în viaţă. Dar ceea ce dispare nu vrea să moară pur şi simplu, ci luptă pentru existenţa sa, îşi apără cauza perimată. La noi mereu se naşte ceva nou în viaţă. Dar ceea ce se naşte nu se naşte pur şi simplu, ci ţipă, strigă, apărându-şi dreptul la existenţă. Lupta dintre vechi şi nou, dintre ceea ce moare şi ceea ce se naşte — iată baza desvoltării noastre. Dacă nu vom releva şi nu vom scoate la iveală în mod deschis şi cinstit, aşa cum le stă bine bolşevicilor, lipsurile şi greşelile din munca noastră [illegible] ul care duce înainte. Dar

noi vrem să mergem înainte. Şi tocmai pentrucă vrem să mergem înainte, trebue să ne fixăm ca o sarcină dintre cele mai importante, sarcina autocriticii revoluţionare şi cinstite. Altfel nu există mişcare înainte. Altfel nu există desvoltare". Tovarăşul Stalin dă o profundă fundamentare teoretică marelui rol al criticii şi autocriticii în societatea sovietică. El arată că, spre deosebire de societatea capitalistă unde desvoltarea are loc spontan, unde crizele sunt un regulator al producţiei, societatea noastră sovietică este bazată pe desvoltarea planificată a producţiei, pe rolul regulator al statului, al partidului. In cuvântarea sa rostită la 4 Februarie 1931 în faţa cadrelor conducătoare din industria socialistă, tovarăşul Stalin a arătat că în ţara noastră există toate condiţiile şi posibilităţile obiective pentru mişcarea înainte: bogăţii naturale, puterea politică a clasei muncitoare care foloseşte aceste bogăţii în folosul poporului, orânduirea sovietică care nu cunoaşte bolile incurabile ale capitalismului, partidul care are o linie justă şi care conduce mişcarea noastră înainte. Toată sarcina constă numai în a şti „să foloseşti într'adevăr aceste posibilităţi. Iar aceasta depinde de noi. *Numai* de noi!" — subliniază I. V. Stalin. Realitatea planurilor şi programelor noastre, spunea tovarăşul Stalin la consfătuirea cadrelor conducătoare din economie din 23 Iunie 1931 — „o constitue oameni vii, noi toţi, voinţa noastră de a munci, hotărîrea noastră de a munci într'un mod nou, hotărîrea noastră de a îndeplini planul". Se înţelege de aceea ce importanţă are critica şi autocritica, care este instrumentul de luptă împotriva tuturor lipsurilor în muncă: împotriva rutinei, tărăgănelii, birocratismului, a lipsei de dorinţă de a lucra într'un mod nou — împotriva a tot ceea ce împiedică îndeplinirea planurilor grandioase ale partidului şi ale Statului Sovietic. Importanţa criticii şi autocriticii ca forţă motrice a desvoltării noastre, constă în aceea că, cu ajutorul ei, se curăţă calea în vederea atingerii scopului, sunt înlăturate obstacolele care împiedică desvoltarea, are loc o transformare mai rapidă a *posibilităţilor* obiective existente pentru mişcarea înainte, spre comunism, în *realitate*. Acest rol al criticii şi autocriticii este viu exprimat în întrecerea socialistă care este o formă de luptă a masselor de oameni ai muncii pentru ridicarea productivităţii muncii şi, prin urmare, o formă de luptă pentru trecerea la stadiul superior al comunismului. Fiind vital interesate în ridicarea productivităţii muncii, massele supun criticii nivelul atins în productivitatea muncii, caută noi căi şi metode de ridicare a eficacităţii activităţii lor din producţie, etc. Muncitorul înaintat, care depăşeşte cu mult normele de muncă date, supune prin această critică pe tovarăşul lui care rămâne în urmă şi îl ajută să-şi îmbunătăţească munca. Tovarăşul Stalin a numit întrecerea socialistă expresia autocriticii revoluţionare constructive a masselor. Tovarăşul Stalin arată că critica şi autocritica, ca nouă formă de luptă dintre vechi şi nou, ca instrument de învingere a contradicţiilor, decurg din însăşi esenţa Statului Sovietic ca formă superioară de democraţie, democraţia socialistă. Statul nostru este statul masselor de oameni ai muncii. Forţa lui constă în faptul că milioane şi zeci de milioane de oameni iau parte la conducerea lui. De aceea, numai în cazul când massele crează în mod obiectiv o viaţă nouă, când urmăresc cu vigilenţă toate lipsurile construcţiei, le desvălue şi le critică, etc., adică în cazul când există *critica de jos*, mişcarea înainte a societăţii sovietice poate fi încununată de succes. Tovarăşul Stalin subliniază că nu orice autocritică este o forţă motrice a desvoltării, ci numai aceea care întăreşte forţele societăţii sovietice. Trebue să facem o deosebire riguroasă între critica străină

nouă, antibolşevică şi critica care are ca scop să întărească cauza comunismului. Elaborarea teoretică de către tovarăşul Stalin a problemei criticii şi autocriticii ca formă de desvăluire şi de învingere a contradicţiilor a avut o uriaşă însemnătate pentru succesele construcţiei practice a socialismului, are o uriaşă însemnătate pentru lupta dusă cu succes în vederea trecerii dela socialism la comunism. Critica şi autocritica educă cadrele de constructori ai comunismului, ea este forma de atragere a celor mai largi masse la opera construcţiei comuniste, ajutând intelectualitatea sovietică să înlăture rămăşiţele ideologiei burgheze. Prin tezele sale cu privire la critică şi autocritică, tovarăşul Stalin a descoperit o nouă forţă motrice de desvoltare a societăţii sovietice, o nouă formă de luptă între vechi şi nou, o nouă lege de mişcare a societăţii care a lichidat pentru totdeauna jugul capitalist, existenţa claselor exploatatoare.

CONCEPŢIA DESPRE LUME — este un sistem de concepţii, reprezentări despre lume, despre fenomenele naturii şi societăţii, care îl înconjură pe om. Sursa diferitelor concepţii despre lume trebue căutată în condiţiile vieţii materiale a societăţii. Apărută în procesul activităţii concret-istorice a oamenilor, concepţia despre lume capătă o uriaşă însemnătate. Insemnătatea concepţiei despre lume constă în faptul că exprimând concepţia generală asupra lumii şi legilor ei, ea condiţionează implicit şi atitudinea oamenilor faţa de ceea ce îi înconjură. Orice concepţie despre lume în societatea împarţită în clase este o concepţie de clasă. In societatea cu clase împărţită în clase vrăjmaşe, antagoniste, nu există şi nu poate exista o singură concepţie despre lume. Fiecare clasă elaborează o anumită concepţie asupra realităţii înconjurătoare. Dacă clasa priveşte înainte, dacă apără ceea ce este progresist, dacă foloseşte întreaga cultură acumulată înainte în interesele desvoltării continue a societăţii, concepţia sa despre lume va fi progresistă. Şi, dimpotrivă, dacă clasa priveşte înapoi, încearcă să oprească progresul social, dacă foloseşte cunoştinţele acumulate în dauna desvoltării sociale, atunci concepţia sa despre lume va fi reacţionară. Pentru timpul său, a fost progresistă concepţia despre lume a burgheziei revoluţionare în perioada luptei ei împotriva feudalismului; o mărturie a acestui fapt este, de pildă, învăţătura materialiştilor francezi, etc. Progresită a fost concepţia despre lume a marilor filosofi ruşi din secolul al XIX-lea, îndreptată împotriva iobăgiei şi a altor forme ale asupririi de clasă. Profund reacţionară este concepţia despre lume a burgheziei imperialiste, o mărturie a acestui fapt sunt teoriile machiştilor, intuitiviştilor, personaliştilor, existenţialiştilor, etc. Toate acestea reprezintă în mod denaturat realitatea, străduindu-se să prezinte capitalismul ca pe ceva veşnic şi neschimbat, iar orânduielile lui, ca pe ceva firesc. Toate teoriile lor sunt profund vrăjmaşe ştiinţei. Odată cu apariţia mişcării revoluţionare muncitoreşti, apare, pentru prima oară în istorie, o concepţie despre lume cu adevărat ştiinţifică. O astfel de concepţie despre lume este materialismul dialectic şi istoric — fundamentul teoretic al partidului marxist-leninist. Această concepţie despre lume este monistă. Materialismul dialectic este opus dualismului (Descartes, etc.) care afirmă că la baza existenţei se află două elemente, independente unul de altul — materia şi spiritul. Concepţia despre lume a proletariatului este materialismul filosofic care recunoaşte că materia, existenţa, este factorul prim, iar conştiinţa, factorul secund. Materialismul dialectic este opus concepţiei despre lume idealiste, moniste, (Hegel, etc.) care afirmă că totul apare din conştiinţă,

idee, spirit. Concepţia marxistă despre lume nu este numai materialism filosofic, ci şi materialism *dialectic,* dat fiind că ea recunoaşte că şi în natură şi în societate totul se desvoltă, că această desvoltare nu are numai un caracter evolutiv, ci şi revoluţionar, şi ca urmare, ea are caracterul procesului de distrugere-creare: distrugere a ceea ce este vechi, a ceea ce este perimat şi crearea a ceea ce este nou, progresist. Concepţia despre lume a marxismului a dat gândirii omeneşti, pentru prima oară în istorie, o explicare ştiinţifică a legilor vieţii sociale şi a înarmat proletariatul cu cunoaşterea exactă a căilor de luptă împotriva capitalismului şi a căilor de construire a societăţii socialiste. Materialismul dialectic şi materialismul istoric reprezintă o concepţie despre lume, monolită, deplină, legată şi întreagă, din care decurge în mod logic comunismul. „Teoria lui Marx este atotputernică pentrucă este adevărată. Ea este deplină şi legată, dând oamenilor o completă contemplare a lumii, intransigentă faţă de orice superstiţie, faţă de orice reacţiune, faţă de orice apărare a jugului burghez" (Lenin). Concepţia despre lume a proletariatului este opusă tuturor concepţiilor despre lume din trecut, opusă oricărei concepţii burgheze despre lume, radical deosebită de ea. Aceasta nu este una din numeroasele şcoli sau curente filosofice, ci concepţia despre lume a clasei muncitoare, a masselor de milioane şi zeci de milioane de oameni ai muncii, care luptă pentru desfiinţarea robiei capitaliste, pentru comunism. Aceasta este concepţia despre lume a poporului sovietic care a construit pentru prima oară în istoria omenirii societatea nouă, socialistă. Justeţea acestei concepţii despre lume a fost dovedită de victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie, de victoria socialismului în ţara noastră, de victoria obţinută asupra fascismului în Marele Război pentru Apărarea Patriei. Justeţea şi uriaşa importanţă practică a acestei concepţii despre lume va fi confirmată ulterior de întregul mers al istoriei contemporane care duce la răsturnarea capitalismului şi a jugului imperialist într'o serie de ţări din Europa şi Asia.

FORMAŢIE SOCIAL-ECONOMICĂ — mod de producţie determinat din punct de vedere istoric şi orânduirea socială şi de stat corespunzătoare ei. In procesul de producere a bunurilor materiale, oamenii se asociază în vederea unei activităţi de producţie comune. *„Relaţiile de producţie în totalitatea lor constitue ceea ce se numeşte relaţii sociale, societate,* şi anume constitue o societate care se găseşte la o *anumită treaptă de desvoltare istorică,* o societate cu un caracter specific deosebit" (Marx). Comuna primitivă, orânduirea sclavagistă, feudală, capitalistă, socialistă sunt diverse formaţiuni social-economice, diferite trepte deosebite de desvoltare a societăţii omeneşti. Pe baza economică în fiecare societate se naşte o suprastructură complexă: concepţiile politice, juridice, religioase, filosofice, artistice ale societăţii şi instituţiile politice, juridice, etc., corespunzătoare lor. Fiecare formaţiune social-economică îşi are legile sale istorice deosebite de apariţie, desvoltare şi pieire. Trecerea dela o formă socială la alta nu se face la întâmplare, ci după legi stricte, în virtutea desvoltării în sânul societăţii vechi a contradicţiilor care o duc la pieire şi crează baza pentru o orânduire nouă, înaintată. In societatea împărţită în clase, antagonistă, trecerea dela o formaţiune social-economică la alta se înfăptueşte ca rezultat al luptei dintre clase, pe calea răsturnării revoluţionare a claselor dominante. Aşa dar, lupta clasei muncitoare împotriva capitaliştilor duce la desfiinţarea orânduirii capitaliste şi la crearea orânduirii socialiste. Numai odată

cu victoria socialismului începe cu adevărat istoria omenirii, când oamenii, eliberaţi de sub asuprirea capitalului, devenind stăpâni ai propriilor lor relaţii sociale, îşi desvoltă multilateral capacităţile, iar forţele de producţie care sunt în concordanţă perfectă cu relaţiile de producţie, se bucură de o libertate nemărginită de a se desvolta. In U.R.S.S. a fost creată prima fază a formaţiunii social-economice comuniste şi se înfăptueşte trecerea treptată spre a doua fază a sa, cea superioară.

Finitul — vezi *Infinitul şi finitul.*

CLASELE (sociale) — „Clase se numesc nişte grupe mari de oameni, care se diferenţiază prin locul ce-l ocupă în sistemul de producţie socială, determinat din punct de vedere istoric, prin raportul în care se află ele faţă de mijloacele de producţie (în majoritatea sa, consfinţit şi formulat prin legi), prin rolul pe care-l au în organizarea socială a muncii, şi deci prin modul şi în proporţia în care primesc acea parte a bogăţiilor sociale care le revine. Clasele sunt grupări de oameni, dintre care una poate să-şi însuşească munca alteia, datorită deosebirii dintre locurile ce le ocupă într'o anumită orânduire a economiei sociale“ (Lenin). Marxismul a arătat pentru prima oară că „existenţa claselor e legată numai de anumite faze istorice de desvoltare a producţiei...“ (Marx). Apariţia claselor este legată de apariţia şi desvoltarea diviziunii sociale a muncii şi de apariţia proprietăţii private asupra mijloacelor de producţie. Stăpânii de sclavi şi sclavii sunt principalele clase ale societăţii sclavagiste. Moşierii, care îşi însuşesc pamântul şi ţăranii exploataţi de ei alcătuesc principalele clase ale societăţii feudale. Capitaliştii, proprietarii fabricilor şi uzinelor şi proletarii care muncesc în fabricile şi uzinele capitaliste sunt principalele clase ale societăţii capitaliste. In fiecare societate împărţită în clase, alături de principalele clase există şi clase neprincipale; acestea din urmă sau se nasc, sau pier, se descompun. Astfel de clase neprincipale sunt : clasa burgheză şi primii proletari care au luat naştere în sânul orânduirii feudale, iar în societatea burgheză, ţărănimea care se diferenţiază completând în special rândurile proletariatului. Prin munca lor, clasele exploatate crează toate bogăţiile sociale, din care, partea leului şi-o însuşesc exploatatorii. Oamenii muncii primesc o parte neînsemnată din bogăţiile create prin munca lor. Contradicţiile dintre clase duc în mod inevitabil la lupta de clasă dintre exploataţi şi exploatatori. Un loc deosebit în istoria societăţii împărţite în clase şi în lupta de clasă îi aparţine proletariatului. Lupta sclavilor împotriva stăpânilor de sclavi, a iobagilor împotriva orânduielilor feudalo-moşiereşti a dus doar la înlocuirea unei forme de exploatare cu altă formă. Spre deosebire de aceste revoluţii anterioare, revoluţia proletară lichidând orânduirea capitalistă şi creând orânduirea socialistă, desfiinţează proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie, duce la desfiinţarea claselor şi la deplina lichidare a exploatării omului de către om.

STATUL — este organizaţia politică a clasei dominante din punct de vedere economic, care are ca scop apărarea ordinii economice existente şi înăbuşirea împotrivirii altor clase. „Statul este o maşină pentru menţinerea dominaţiei unei clase asupra altei clase“ (Lenin) „o maşină în mâna clasei dominante pentru a înnăbuşi împotrivirea duşmanilor lor de clasă“ (Stalin). Statul a apărut odată cu împărţirea societăţii în clase — exploatatori şi exploataţi — ca un produs al contradicţiilor de clasă de neîmpăcat. Două funcţii principale, ne învaţă I. V. Stalin, caracterizează activitatea statu-

lui exploatator: funcţia internă (principală) care constă în a ţine în frâu majoritatea exploatată şi funcţia externă (neprincipală) care constă în a lărgi teritoriul clasei dominante pe seama teritoriilor altor state, sau de a apăra teritoriul statului său de atacurile altor state. Aşa stăteau lucrurile în orânduirea sclavagistă şi feudală. Aşa stau lucrurile în orânduirea capitalistă. Instrumentele puterii statului sunt: armate, organe de pedepsire, servicii de spionaj, închisori. Statele imperialiste contemporane (S.U.A., Anglia, Franţa, etc.) înnăbuşe tendinţa masselor muncitoare de a-şi îmbunătăţi situaţia, prin teroarea făţişă şi prin metode ideologice (în S.U.A., de pildă, este în vigoare o lege care interzice grevele muncitorilor), prigonesc orice manifestare a mişcării de eliberare, lupta masselor pentru pace, etc. Funcţia externă a statelor imperialiste contemporane — S.U.A., Anglia, etc. — are ca scop cucerirea dominaţiei mondiale şi înrobirea popoarelor libere şi independente. In istorie au existat trei tipuri fundamentale de state exploatatoare: statul *sclavagist*, *feudal* şi *burghez*. Formele de dominaţie politică ale exploatatorilor pot fi felurite. Astfel, forme de dominaţie politică a burgheziei sunt monarhia burgheză, republica democratică, dictatură fascistă teroristă făţişă. Esenţa de clasă a acestor forme este aceeaşi: dictatura capitalului. Chiar cea mai înaintată formă politică de stat burghez — republica democratică cu parlamentul şi formala recunoaştere a votului universal — este un instrument al dominaţiei capitalului. „Puterea capitalului este totul, bursa este totul, iar parlamentul, alegerile sunt marionete, păpuşi...“ (Lenin). Acest lucru se vede deosebit de limpede în actuala orânduire de stat din S.U.A. care numai după formă este o republică democratică; în fond însă, în această ţară marii monopolişti ai capitalului conduc statul în mod dictatorial şi fără să împartă cu cineva puterea. La aprecierea caracterului progresist sau reacţionar al unei cutărei sau cutărei forme de stat, marxiştii ţin întotdeauna seama de condiţiile istorice concrete. Marxiştii admit că republica burgheză democrată, cu toate laturile ei negative, este, din punct de vedere istoric, o formă mai progresistă de orânduire de stat decât, de pildă, monarhia absolută care exista în Rusia până în 1917. Cea mai progresistă, mai democratică formă de stat este statul socialist. In urma revoluţiei socialiste, proletariatul lichidează statul burghez şi crează un tip principial nou de stat — *dictatura proletariatului* (vezi). Trecerea la noua orânduire are loc prin răsturnarea revoluţionară violentă a dominaţiei exploatatorilor — o infimă minoritate a populaţiei. Sarcina dictaturii proletariatului este de a lichida exploatarea omului de către om, de a lichida clasele, de a înfăptui construirea comunismului. Tovarăşul Stalin a desvoltat teoria marxism-leninismului despre stat. La timpul său, Engels a arătat că statul trebue să dispară treptat după victoria revoluţiei socialiste. Dar această teză a lui Engels avea în vedere victoria socialismului în toate ţările sau în majoritatea lor; de aceea, această teză, după cum ne învaţă I. V. Stalin, nu este valabilă în cazul în care socialismul a învins într'o singură ţară luată aparte, ţară care se află în încercuire capitalistă. In acest caz este valabilă o altă teză; dacă socialismul a învins într'o singură ţară, iar în toate celelalte ţări domină capitalismul, atunci „ţara revoluţiei învingătoare trebue nu să slăbească, ci să întărească prin toate mijloacele statului său, organele de stat, organele de spionaj, armate, dacă nu vrea să fie zdrobită de încercuirea capitalistă“ (Stalin). Această teză este pe deplin valabilă şi când este vorba despre destinele statului în condiţiile comunismului. „Noi mergem mai departe, înain-

tăm spre comunism. Se va păstra oare statul la noi chiar şi în perioada comunismului? Da, se va păstra dacă nu va fi lichidată încercuirea capitalistă, dacă nu va fi înlăturat pericolul atacurilor militare din afară... Nu, nu se va păstra şi va dispare dacă încercuirea capitalistă va fi lichidată, dacă ea va fi înlocuită de o încercuire socialistă" (Stalin). După cel de al doilea război mondial, într'o serie de ţări din Europa au apărut statele de *democraţie populară* (vezi). Statul de democraţie populară este una din formele dictaturii proletariatului, formă care există alături de forma sovietică a dictaturii proletariatului din U.R.S.S. (vezi de asemenea *„Statul şi revoluţia", Statul socialist).*

DICTATURA PROLETARIATULUI — „Dictatura proletariatului, dacă traducem această expresie latină, ştiinţifică, istorico-filosofică într'un limbaj mai simplu, înseamnă următoarele: numai o anumită clasă, şi anume muncitorii dela oraşe — şi în genere muncitorii din fabrici, din industrie — este în stare să conducă toată massa celor ce muncesc şi sunt exploataţi, în lupta pentru doborîrea jugului capitalist, în însăşi acţiunea de doborîre, în lupta pentru menţinerea şi consolidarea victoriei, în acţiunea pentru făurirea unei orânduiri sociale noi, socialiste, în toată lupta pentru desfiinţarea definitivă a claselor" (Lenin). Dictatura proletariatului „este o noţiune de stat" (Stalin). Această dictatură se înfăptueşte şi se realizează prin statul proletar socialist. Cel mai înalt principiu al dictaturii proletariatului este alianţa dintre clasa muncitoare şi ţărănime, clasa muncitoare având rolul conducător. „Dictatura proletariatului este alianţa de clasă dintre proletariat şi massele muncitoare ale ţărănimii, pentru doborîrea capitalului, pentru victoria definitivă a socialismului, cu condiţia ca forţa conducătoare a acestei alianţe să fie proletariatul" (Stalin). Tovarăşul Stalin a făcut următoarea caracterizare conţinutului celor trei laturi fundamentale ale dictaturii proletariatului: „1. Folosirea puterii de stat a proletariatului pentru reprimarea exploatatorilor, pentru apărarea ţării, pentru întărirea legăturilor cu proletarii din celelalte ţări, pentru desvoltarea şi victoria revoluţiei în toate ţările; 2. Folosirea puterii de stat a proletariatului pentru ruperea definitivă de burghezie a masselor muncitoare şi exploatate, pentru întărirea alianţei dintre proletariat şi aceste masse, pentru atragerea acestor masse la opera de construire a socialismului, pentru a înfăptui conducerea acestor masse de către proletariat, care exercită puterea de stat; 3. Folosirea puterii de stat a proletariatului pentru organizarea socialismului, pentru desfiinţarea claselor, pentru trecerea la societatea fără clase, la societatea socialistă. Dictatura proletară este o îmbinare a tuturor acestor trei laturi... Numai toate aceste trei laturi luate la un loc ne dau noţiunea completă şi desăvârşită a dictaturii proletariatului". Dictatura proletariatului, după cum arată Lenin şi Stalin, nu înseamnă numai violenţă, nici nu înseamnă în primul rând violenţă. In perioada războiului civil, pe primul plan este latura de violenţă a dictaturii, ceea ce nu exclude munca constructivă; în perioada construirii socialismului, pe primul plan este munca paşnică, organizatorică, culturală, ceea ce de asemenea nu exclude latura violentă (din cauza existenţei încercuirii capitaliste). Forma de stat a dictaturii proletariatului în U.R.S.S. sunt Sovietele, organizaţia de massă a tuturor oamenilor muncii dela oraşe şi sate, organizaţie atotcuprinzătoare şi cea mai democratică, care asigură conducerea masselor muncitoare de către clasa muncitoare, care exercită puterea de stat. „Sovietele sunt expresia directă a dictaturii prole-

tariatului. Prin Soviete trec absolut toate măsurile de consolidare a dictaturii și de construire a socialismului. Cu ajutorul Sovietelor se înfăptuește conducerea țărănimii de către proletariat, care exercită puterea de stat" (Stalin). In sistemul dictaturii proletariatului principala forță conducătoare și îndrumătoare este detașamentul înaintat, avantgarda politică a clasei muncitoare — Partidul Comunist. Rolul conducător al Partidului Comunist a fost fixat și consfințit pe cale legislativă în art. 126 al Constituției în vigoare a U.R.S.S. In înfăptuirea practică de fiecare zi a sarcinilor sale organizatorice, economice și politice, dictatura proletariatului se sprijină pe organizațiile de massă ale oamenilor muncii — sindicate, cooperative, uniunea tineretului, etc. Toate aceste organizații sunt „pârghii", „curele de transmisie" în sistemul dictaturii proletariatului, verigile principale ale mecanismului ei, care leagă statul proletar de întreaga massă a oamenilor muncii ; cu ajutorul acestor organizații, clasa muncitoare își înfăptuește conducerea de stat a societății. Odată cu desvoltarea construcției socialiste, se desvoltă și se întărește dictatura clasei muncitoare. In raportul asupra proiectului de Constituție a U.R.S.S. tovarășul Stalin a subliniat că noua Constituție a U.R.S.S. „lasă în vigoare regimul dictaturii clasei muncitoare" și că victoriile de importanță istorică mondială ale socialismului înseamnă „lărgirea bazei dictaturii clasei muncitoare și prefacerea dictaturii într'un sistem mai mlădios, deci mai viguros, de conducere de către stat a societății", înseamnă „întărirea dictaturii clasei muncitoare". Menținerea regimului dictaturii clasei muncitoare înseamnă, în primul rând, că în procesul desăvârșirii construirii societății fără clase și a trecerii treptate dela socialism la comunism rolul conducător rămâne clasei muncitoare, ca fiind clasa cea mai înaintată și mai pregătită. Lărgirea și întărirea bazei dictaturii clasei muncitoare s'a înfăptuit în primul rând datorită trecerii definitive și irevocabile a țărănimii pe făgașul socialismului și transformării țărănimii dintr'o forță șovăitoare într'un sprijin trainic și puternic al Puterii Sovietice, într'un sprijin al dictaturii clasei muncitoare în U.R.S.S. (vezi de asemenea *Statul Socialist*). Apariția democrației populare într'o serie de țări din Europa după cel de al doilea război mondial, devenită posibilă numai datorită victoriei repurtate de Uniunea Sovietică asupra forțelor reacțiunii fasciste, a dat naștere unei noi forme a dictaturii proletariatului. Statele de democrație populară, înfăptuind funcțiile dictaturii proletariatului, constitue, ca și Puterea Sovietică, expresia dictaturii proletariatului. Luând naștere în condițiile istorice specifice, în condițiile războiului de eliberare națională împotriva fascismului, *democrația populară* (vezi) are aceleași țeluri ca și Puterea Sovietică, care este forma *cea mai înaltă* a dictaturii proletariatului. Apariția statelor de democrație populară ca formă a dictaturii proletariatului a confirmat pe deplin previziunea lui Lenin: „Trecerea dela capitalism la comunism nu poate să nu dea, firește, o abundență și o diversitate enormă de forme politice, dar esența lor va fi inevitabil aceeași, *dictatura proletariatului*" (Lenin).

CU PRIVIRE LA CURSUL „ISTORIA VECHE A REPUBLICII POPULARE ROMÂNE", FACULTATEA DE ISTORIE, UNIVERSITATEA „C. I. PARHON", BUCUREŞTI

DE

PROF. GH. ŞTEFAN

DECANUL FACULTĂŢII DE ISTORIE A UNIVERSITĂŢII „C. I. PARHON"

Discuţia deschisă de revista „Studii" în jurul cursului de istorie veche a României, predat în 1950—1951 la Facultatea de Istorie din Bucureşti de către conferenţiarul D. Berciu, înseamnează un ajutor preţios pentru îmbunătăţirea muncii din facultăţile noastre.

Din criticile aduse de tovarăşii profesori din Bucureşti şi Cluj[1] rezultă că, deşi „cursul" are elemente valoroase, mai ales fragmentele desbătute de colectivul care pregăteşte manualul pentru învăţământul superior, totuşi numeroasele lipsuri, caracterizări greşite şi chiar fapte necorespunzătoare în care abundă, fără a mai vorbi de greşelile de etică, îl fac necorespunzător scopului pentru care a fost scris.

De altfel ţin să observ aci că, de fapt, nu ne găsim în faţa cursului aşa cum a fost expus în faţa studenţilor şi că însăşi apariţia lui sub forma pretenţioasă a tiparului şi cu indicaţia fugară, *numai pe cotorul volumului*, că este vorba de un curs, constitue o dovadă a pretenţiilor autorului, care depăşesc posibilităţile sale şi chiar ale oricăruia din specialiştii noştri, luat individual.

Lucrul acesta se vede şi din faptul că perioada prefeudală este tratată într'un chip inadmisibil, în numai 15 pagini, faţă de cele 156 de pagini acordate orânduirii comunei primitive. In cuprinsul acestei perioade, Berciu „expediază" într'un chip cu totul superficial şi inadmisibil problema Slavilor pe teritoriul R.P.R. în două pagini (! !), fără să folosească izvoarele literare ce ni se păstrează şi amintind într'un chip total necorespunzător datele arheologice.

Istoria unor regiuni importante din ţara noastră, cum sunt Dobrogea şi aceea a triburilor libere care au contribuit la eliberarea Daciei, este absentă din curs

In concluzie, cursul conferenţiarului Berciu nu poate fi dat, în forma în care a apărut, în mâna studenţilor de anul I.

[1] Numerele anterioare ale revistei „Studii".

Se pune întrebarea: care este partea de răspundere a Decanatului facultății în apariția acestui curs?

Decanatul are vina de a fi mers pe linia minimei rezistențe, de a se fi lăsat antrenat de graba Rectoratului, de a nu se fi interesat de soarta acestui curs, după ce el a fost predat Direcției de Studii, și de a nu fi cerut să se țină *neapărat* ședința de analiză care fusese programată greșit în perioada examenelor și a activității pe teren, din care cauză nu s'a putut ține la data fixată.

Decanatul nu s'a interesat ca Rectoratul să fixeze o nouă dată pentru analiza cursului, nu s'a informat — dar nici nu a fost ținut la curent — asupra hotărîrii Rectoratului de a multiplica cursul numai pe baza unui referat întocmit de Prof. Condurachi în termeni „împăciuitoriști".

NOTA REDACȚIEI. — *Din materialele publicate (vezi „Studii" Nr. 1 și 2 din 1952) reiese limpede că așa zisul curs al Conf. Berciu nu poate fi folosit de studenți. Așa zisul curs, are serioase și condamnabile greșeli științifice, atât în fond, cât și în structură. Dar cu prilejul acestei analize a reieșit clar că, la Universitatea „C. I. Parhon" din București, catedra de istorie a R.P.R. are lipsuri foarte grave. In fapt, nu se poate vorbi de o catedră bine organizată, care duce realmente viața ce se cere pentru a putea asigura un curs științific, la un înalt nivel, așa cum îl poate asigura numai o catedră activă, vie, la care întregul colectiv ia parte la îndeplinirea misiunilor ce-i revin. In mod condamnabil, colectivul de profesori și conferențiari s'a complăcut în această lipsă de activitate a catedrei. O gravă vină o are Decanatul facultății de istorie care a tolerat această situație. A reieșit că nu mai puțin vinovată este direcția de studii și personal tov. rector, Prof. C. Balmuș, care, fără a consulta catedra și Decanatul și pe baza unei superficiale lecturi, a dat curs ambițiilor personale și lipsite de bază morală a Conf. Berciu și a propus „multiplicarea" cursului.*

Considerăm că, conducerea Universității, Decanatul și colectivul de profesori trebue să analizeze situația și să asigure o bună organizare a catedrei pentru noul an școlar. Organizarea unui control sistematic din partea C.I.S. va fi de un real folos.

DESPRE TEZAURELE MONETARE ȘI VIAȚA ECONOMICĂ ÎN SECOLELE III—XIV PE TERITORIUL ȚĂRII NOASTRE

DE

OCTAVIAN ILIESCU

Retragerea administrației și a legiunilor romane din Dacia în timpul lui Aurelian a avut însemnate urmări pentru populația locală. Odată înlăturate vechile tipare romane de viață socială, elementele unei noi orânduiri — orânduirea feudală, ai cărei germeni apăruseră încă din timpul stăpânirii romane — se vor desvolta *nestânjenit*. Fără perceptorii și fără legionarii romani, în contact strâns cu popoarele migratorii, localnicii își vor continua viața de-a-lungul unui proces ce va dura mai multe veacuri, până la închegarea celor dintâi state feudale, de sine stătătoare pe teritoriul patriei noastre.

In acest răstimp, economia naturală devine predominantă. Gospodăriile strămoșilor poporului nostru, cu un pronunțat caracter rural, obțineau din sânul lor aproape toate bunurile de care aveau nevoie, pentru rest recurgându-se de obicei la troc. Legăturile comerciale, ce luaseră o extindere deosebită sub stăpânirea romană, se restrâng după plecarea negustorilor romani din Dacia.

Cu toate acestea, schimbul monetar nu dispare. O serie de tezaure și descoperiri de monete răslețe, risipite pe întreaga suprafață a țării noastre, atestă persistența unei circulații monetare, dela părăsirea Daciei de către Aurelian, până la formarea celor dintâi state feudale și apariția primelor monete naționale. Alături de alte izvoare, aceste tezaure pot constitui o bază de discuție pentru studiul vieții economice pe teritoriul țării noastre, în secolele III—XIV, adică în epoca atât de importantă a formării poporului român.

Studiul acestei probleme trebue intensificat și tratat sub toate aspectele, în care să se aibă în vedere monetele originale, cele falsificate, monetele noi ce apar în succesiunea lor, etc. In vederea acestui studiu este necesar să stabilim mai întâi repertoriul tezaurelor monetare descoperite până astăzi, un astfel de repertoriu nefiind încă alcătuit.

In ordinea vechimii îngropării lor, următoarele tezaure sau monete răslețe au fost date la iveală:

1. La Poiana-Tecuci (vechea Piroboridava), s'a găsit în cursul cercetărilor efectuate o monetă romană de bronz dela împăratul Tacit (275—276)[1].

[1] M. Dimitriu Iași, Noi contribuțiuni la descoperirile arheologice din castrul Poiana (Tecuci) „Cronica Num. și Arh.", XIV, 1939, p. 136.

Această piesă a pătruns deci în Dacia curând după retragerea stăpânitorilor romani.

2. In jurul localităţilor Rupea şi Hoghiz (Târnava Mare) s'au găsit izolate monete romane cu efigia împăratului Probus (276—282)[1].

3. La Constanţa, s'a găsit la 8 Iulie 1936 un tezaur cuprinzând 62 monete de bronz, bătute în epoca imperială la Alexandria-Egipt. Piesele identificate reprezentau emisiuni ale următorilor împăraţi: şase exemplare dela Probus, una dela Carinus (282—284), şapte dela Diocleţian (284—305), cinci dela Maximian Hercule (292—305 şi una dela Galeriu Maximian (295—311)[2].

4. La Hinog-Constanţa, lângă cetatea Axiopolis, s'au găsit în morminte monete de bronz dela Diocleţian şi Constantius Chlorus (292—304)[3].

5. In campania de săpături întreprinsă în vara anului 1950 la Histria, s'au găsit monete dela Maximin-Daza (305—313) şi Constantin cel Mare (306—337)[4].

6. La Bran, s'au găsit 75 monete mici de bronz dela împăraţii Liciniu (307—323), Constantin cel Mare şi fiul său, Crispus (317—326)[5].

7. In regiunea Reşiţei, s'a găsit un dinar de argint dela împăratul Constans I (337—350)[6].

8. La Bucureşti, s'au găsit pe locul unde se află Ministerul Construcţiilor mai mulţi dinari romani imperiali şi piese de bronz din epoca lui Constantin cel Mare[7].

9—10. In anul 1910, s'au găsit în comuna Niculiţel-Tulcea două tezaure de monete de bronz din epoca lui Constantin cel Mare: unul de vreo sută de piese, la locul Oacheşa, celălalt, însumând două sute de exemplare, pe dealul Sarica[8].

11. La Dinogeţia, în săpăturile întreprinse în anul 1950, s'au găsit monete romane din secolul al IV-lea, mai ales din vremea lui Constantin cel Mare, laolaltă cu opaiţe şi ceramică romană contemporană[9].

11 bis. La Constanţa, s'au găsit în 1912, într'o cutie patrată de fier, trei monete de bronz: una dela împăratul Probus, a doua dela Maximian, iar a treia era o piesă autonomă bătută la Roma, în timpul lui Constantin cel Mare, având pe avers efigia Romei, iar pe revers lupoaica şi gemenii[10].

12. La Măcin, s'a găsit în anul 1908, pe dealul cetăţii Arrubium, un tezaur de câteva sute de monete de bronz argintate, cu efigiile împăraţilor din familia lui Constantin cel Mare[11].

13. La Anadolchioi-Constanţa, s'au găsit 23 monete de bronz, imitaţii barbare ale pieselor lui Constantin cel Mare; erau reprezentate în total patru tipuri diferite[12].

14. Alte imitaţii „barbare" ale pieselor lui Constantin cel Mare şi

---

[1] „Stud. şi Cerc. de Istorie Veche", I, An. I, 1950 p. 124.
[2] „Cronica Num. şi Arh.", XIII. 1938, p 14 şi urm.
[3] „Bul. Soc. Num. Rom.", XI, 1914, p. 23—24.
[4] „Stud. şi Cerc. de Istorie Veche. I, An. II, 1951, p. 141.
[5] „Bul. Soc. Num. Rom.", XV, 1920, p. 80.
[6] Ibidem, p. 80—81.
[7] „Bul. Soc. Num. Rom.", X, 1913, p. 64.
[8] „Bul. Soc. Num. Rom.", X, 1913, p. 63.
[9] „Stud. şi Cerc. de Istorie Veche", I, An. II 1951, p. 33.
[10] „Bul. Soc. Num. Rom.", XII, 1915, p. 154.
[11] „Bul. Soc. Num. Rom.", X, 1913, p. 22.
[12] „Bul. Soc Num Rom.", XX, 1925, p. 8 şi urm.

Constantius II, tot de bronz şi găsite tot în Dobrogea, sunt citate de numismatul Knechtel [1]. Şi acestea prezentau patru tipuri diferite.

15 La Timişoara, s'au găsit trei imitaţii „barbare", ale monetelor lui Constantius II (337—361), de tipul atât de cunoscut al călăreţului roman doborînd un barbar [2].

16—17. La Comana de Sus-Făgăraş, s'a găsit o monetă dela Constantius II, iar la Betis-Târnava Mare, un solidus dela acelaşi împărat [3].

18. La Poieneşti-Vaslui, s'a găsit la aratul unui ogor o monetă de argint dela Constantius II [4].

19. In 1930, s'a găsit un tezaur de 79 monete romane de bronz în comuna Tatlageac-Constanţa, repartizate astfel: 61 piese dela Constantius Gallus (350—354), două dela Valentinian I (364—375) şi una dela Valens (364—378). Erau reprezentate emisiuni ale monetăriilor din Constantinopol, Cyzic, Nicomedia, Sirmium şi Heracleea [5].

20. La Nalbant-Tulcea, s'a găsit în 1910 un tezaur de 117 monete romane imperiale, dintre care trei de argint iar celelalte de aramă. emise sub împaraţii Constantin cel Mare, Elena, Constantin junior (317—337), Crispus, Constans I, Constantius II, Iulian II (355—363), Valentinian I şi Valens [6].

21. La Şimleul Silvaniei, s'a găsit în anul 1797 un preţios tezaur, alcătuit din 14 medalioane de aur dela împăraţii Maximian Hercule, Constantin cel Mare, Constantius II, Valentinian I, Valens şi Gratian (367—383) [7].

Impreună cu medalioanele, s'au găsit o seamă de podoabe de aur.

22. Lângă Craiova, s'a descoperit la 1861 un mare tezaur, cuprinzând peste 5000 dinari romani de argint, cu efigiile împăraţilor dela Constantin cel Mare până la Gratian (între 306—383) [8].

23. La Mesindorf-Târnava Mare, s'a găsit un solidus de aur dela împaratul Theodosiu I (379—395) [9].

24. Un colidus dela Theodosiu I s'a găsit şi la Constanţa, era alcătuit dintr'un sâmbure de aramă, acoperit cu o foiţă subţire de aur. Un exemplar similar, dar cu un revers deosebit, dela acelaşi împărat, s'a găsit la Măcin [10]. Amândouă piesele erau emisiuni oficiale ale monetăriei din Constantinopol. Ele nu sunt simple falsuri, ci fac parte din categoria acelor nummi aeraţi, emisiuni fiduciare, la care Romanii recurgeau destul de frecvent.

25. In jurul localităţilor Rupea şi Hoghiz s'au găsit monete dela Arcadiu (395—408) [11].

26. Un tezaur găsit la Celei (vechea Sucidava) cuprindea 700 monete de bronz emise sub împăraţii ce s'au perindat dela Constantin II (317—337) până la Theodosiu II (408—450). Unele piese erau imitaţii barbare ale monetelor romane din această vreme [12].

[1] „Bul. Soc. Num. Rom.", X, 1913 p. 17
[2] „Bul. Soc. Num. Rom.", XV, 1920, p. 80.
[3] „Stud. şi Cerc. de Istorie Veche", I, An. I, p. 124.
[4] „Stud. şi Cerc. de Istorie Veche", I, An. I, 1950, p. 45.
[5] „Cronica Num. şi Arh.", XVII, 1943, p. 168 şi urm.
[6] „Bul. Soc Num Rom.", XI, 1914. p. 15.
[7] „Cronica Num. şi Arh.", III, 1922.
[8] „Bul. Soc. Num. Rom.", X, 1913, p. 21.
[9] „Stud. şi Cerc. de Istorie Veche". I, An. I, 1950, p. 124.
[10] „Bul Soc. Num Rom.", XIV, 1919, p. 20 şi urm.
[11] „Stud. şi Cerc. de Istorie Veche", I, An. 1950, I, p. 124.
[12] „Cronica Num. şi Arh.", XVI, 1942, p. 29 şi XIX, 1945, p. 60.

27. La Cilibichioi-Constanţa, s'a găsit un tezaur format din 249 monete de bronz bizantine ,emise sub împăratul Leon I (457—474)[1].

28. La Şeica Mică, în Târnava Mare, s'a găsit în 1856 un tezaur cuprinzând cca 80—100 piese de aur bizantine, cu efigia următorilor împăraţi: Theodosiu II, 16 piese, Zeno (474—476), două piese; o piesă dela Basiliscus (476—477), alta dela Anastasiu (491—518) şi una dela Justin I (518–527)[2].

29. La satul Pantelimonu de Sus—Constanţa (vechiul Ulmetum) s'au găsit în anii 1911—1913, cu prilejul săpăturilor arheologice executate, monete dela Constantius II, Iulian, Valentinian I, Valens, Theodosiu I, Honoriu (398—423), Arcadiu, Theodosiu II, Justin I şi urmaşii lui până la Mauriciu Tiberiu (582—602). Dela acest ultim împărat, s'au găsit trei monete de aur; s'a mai găsit o monetă de aur dela Tiberiu II Constantin (574—582) .

30—34. Monetele emise în timpul împăratului Justinian I (527—566) s'au găsit în mare număr în diferite localităţi din ţară. Bunăoară, la Histria s'au găsit astfel de monete în mai multe locuri[4]: la Satu-Nou-Tulcea, s'au găsit în 1912, 25 piese, toate de bronz, sub o piatră, în ruinele cetaţii de pe malul Dunării[5]; la Celei, de asemenea s'au găsit monete de bronz dela Justinian[6]; la Piua Petrii, s'au găsit patru piese de bronz[7]; o monetă barbară de bronz, imitaţie a unei piese cu efigia lui Justinian, s'a găsit în Dobrogea[8]; în sfârşit, monete de aramă dela Justinian s'au găsit şi la Dinogeţia[9]. Din aceeaşi epocă, datează şi o balanţă romană, găsită în 1946 la Dinogeţia, cu numele lui Flavius Gerontius, prefect al oraşului Constantinopol[10]. De notat că o greutate de sticlă, cu numele aceluiaşi prefect, s'a găsit în 1945 la Celei[11].

35. La Histria, în sălile unui atelier de prelucrat metale, desgropate în campania de săpături arheologice din anul 1949, s'au găsit monete bizantine dela împăraţii Justinian I, Justin II şi Sofia, Justin II (566—578), Tiberiu II Constantin şi Mauriciu Tiberiu[12].

36. La Hinog-Constanţa, s'a găsit într'un mormânt o monetă de bronz dela Tiberiu II Constantin[13].

37. O monetă dela împăratul Mauriciu Tiberiu s'a găsit în 1950 în preajma localităţilor Rupea şi Hoghiz, citate mai sus[14].

38. In Olteniţa, a fost semnalată o monetă dela împăratul Heraclius (610—641).

39. La Piua Petrii, s'au găsit următoarele monete bizantine de argint: o piesă dela Constans II, Constantin Pogonat, Heraclius şi Tiberiu (668—685)[15],

---

[1] „Bul. Soc. Num. Rom.", X, 1913, p. 21.
[2] ,Bul. Soc. Num. Rom.", XVIII, 1923, p. 91.
[3] „Bul. Soc Num. Rom.", XII, 1915, p. 152.
[4] „Stud. şi Cerc. de Istorie Veche", I, An. II, 1951, p. 141 şi 146.
[5] „Bul Soc. Num. Rom.", XI, 1914, p. 55.
[6] „Ramuri", XXXIX, 1943, p. 272.
[7] „Cronica Num. şi Arh.", XIX, 1945, p. 53.
[8] „Bul. Soc. Num. Rom.", X, 1913, p. 17.
[9] „Stud. şi Cerc. de Istorie Veche", I, An. II, 1951, p. 26 (Justinian sau Justin II).
[10] „Stud. şi Cerc. de Istorie Veche", II, An. I, 1950, p. 152 şi urm.
[11] Ibidem, p. 161.
[12] „Stud. şi Cerc. de Istorie Veche", I, An. I, 1950, p. 81.
[13] „Bul. Soc. Num. Rom.", XI, 1914, p. 24.
[14] „Stud. şi Cerc. de Istorie Veche", I, An. I, 1950. p. 124.
[15] „Cronica Num. Arh.", XIX, 1945, p. 53.

40. S'au găsit în ţară — localitatea nefiind precizată — monete de argint dela Heraclius I şi Heraclius Constantin (641) şi monete de aur dela Constans II, Constantin Pogonat, Heraclius şi Tiberiu (659—668) şi Theofil şi Mihail (832—839)[1].

41. Monetele împăratului Ioan Zimisces s'au găsit în mai multe rânduri atât în Oltenia, cât şi la Dinogeţia[2].

42. La Dolheşti-Fălciu, s'au găsit prin anii 1881—1882 cca 50—60 monete de aur bizantine dela împăraţii Vasile II şi Constantin VIII (976—1025).

In anul 1905, s'au mai găsit pe ogorul unui sătean încă 60 piese de aur, din care o parte erau montate în formă de salbă pe un lanţ de aur, găsit laolaltă cu celelalte piese[3].

43—45. Un mare număr de monete de aur din aceeaşi epocă s'au găsit la Dinogeţia. Tezaurul descoperit în 1937 cuprindea 106 piese, din care 103 erau dela împăratul Vasile II (976—1025), două piese dela Constantin VIII (1025—1042) şi una dela Constantin IX (1042—1055)[4]. Monete de bronz şi o altă piesă de aur dela Vasile II şi Constantin VIII s'au găsit în campania de săpături a anului 1950[5]. Din acelaşi secol, s'au mai găsit la Dinogeţia monete dela Mihail IV Paflagonicul (1034—1041) şi Constantin X Ducas (1059—1067)[6].

46. La Sântandrei-Bihor, s'a găsit la 21 Aprilie 1912 un tezaur ce cuprindea 172 monete, din care 171 erau dinari dela regele Ungariei, Ladislau I (1040—1095), şi un solidus de aur dela împăratul bizantin Constantin Monomahul (1042—1055)[7].

47. La Piua Petrii, s'au găsit monete bizantine de bronz dela Nicefor III Botaniat (1078—1081)[8].

48. In 1945, s'a descoperit în apropierea satului Zăgan-Trei Scaune, la rădăcina unui brad, un mic tezaur de 12 monete de aramă cu efigia regilor Ungariei Bela II şi Ştefan IV (1163—1164) de tipul monetelor hanilor din Turchestan din secolul al XI-lea[9]

49—54. Numeroase sunt tezaurele de monete bizantine din epoca împăraţilor Comneni, tezaure ce s'au găsit în diferite localităţi. Astfel, la Balş în apropiere de Craiova, s'a găsit un tezaur de piese de aramă tăiate în câte patru sau opt fragmente; frânturile identificate proveneau din piese bătute sub împăraţii Alexis I (1081—1118) şi Ioan II Comnen (1118—1143)[10]. La Isaccea, în ruinele castrului roman, s'au găsit în 1913, într'o oală de lut, 450 monete de aramă dela împăraţii Alexis I, Ioan II şi Manuel Comnen (între anii 1081—1183)[11]. La Cerna Nemţească-Timiş, s'au gă-

---

[1] Istoria politicii noastre monetare etc. Buc. 1932, p. 22.
[2] Pentru Oltenia: „Ramuri", XXXIX, 1943, p. 272; pentru Dinogeţia: „Stud. şi Cerc. de Istorie Veche", I. An. II. 1951, p. 27.
[3] „Bul. Soc Num. Rom.", XV, 1920, p. 78—79 şi X, 1913, p. 63.
[4] „Dacia", VII—VIII, 1937—1940.
[5] „Stud şi Cerc. de Istorie Veche", I, An I, 1950 p. 35.
[6] „Stud. şi Cerc. de Istorie Veche", I, An. I, 1950, p. 22.
[7] „Bul. Soc Num. Rom.", XV, 1920, p. 81.
[8] „Cronica Num. şi Arh.", XIX, 1945, p. 53.
[9] Const. Moisil, Câteva tezaure monetare medievale. Buc. 1950. p. 35.
[10] „Cronica Num. şi Arh.", XV, 1940, p. 227 şi urm
[11] „Bul. Soc Num. Rom.", XI, 1914, p. 25.

sit monete de aur şi de aramă dela aceiaşi împăraţi[1]. La Tirimia Mare-Timiş s'au găsit 130 monete de bronz dela Ioan II şi Manuel Comnen[2]; la Piua Petrii, piese dela Manuel Comnen[3]; la Dinogeţia, monete de bronz dela împăraţii din familia Comnenilor[4], iar la Zimnicea, s'a găsit un tezaur cu peste 2000 piese de aramă din această epocă[5]

55. Tot la Piua Petrii, s'a mai găsit o monetă de aramă dela Isac Angelos (1185—1195)[6].

Monete din aceeaşi vreme se mai găseau şi în tezaurele descoperite în 1895 la Tulcea, în 1920 la Bucureşti, pe strada Armaşului, precum şi în tezaurul descoperit în 1939 într'o localitate din fostul judeţ Vlaşca, rămasa neidentificată[7].

56. La Deta-Timiş, s'a găsit în 1880 un însemnat tezaur, ce cuprindea un număr de 10.000 piese de argint. Dintre acestea. marea majoritate o formau pfennigii de Friesach; erau apoi pfennigi de Aquileea şi Colonia, precum şi şapte monete ungureşti, dinari dela regele Andrei II[8]. Data îngropării poate fi fixată în jurul anului 1220.

57. Tezaurul găsit prin anii 1933—1934 la Filiaşi, în apropiere de Craiova, cuprinde un număr de 58 monete de argint foarte variate: pfennigi de Friesach, Pettau şi Rann ai arhiepiscopilor de Salzburg Eberhardt I (1147—1164), Adalbert I (1164—1200) şi Eberhard II (1200—1246); pfennigi de Landstrass şi St. Veit ai ducelui de Carinthia, Berhard II (1202—1256), pfennigi de Pettau şi Zierung ai ducelui Leopold VI al Stiriei (1177), pfennigi ai patriarhilor de Aquileea, Wolfger (1204—1218) şi Berthold V (1228—1251) şi ai arhiepiscopului de Colonia Filip I (1167—1191); o serie de monete hibride şi imitaţii ale pfennigilor de Friesach, precum şi trei esterlini englezeşti cu efigia regelui Enric II Plantagenet (1154—1189)[9]

Data îngropării acestui tezaur poate fi pusă în legătură cu invazia Tătarilor din anul 1241, în urma căreia pfennigii de Friesach dispar din circulaţie.

58. La Curtea de Argeş, în pardoseala Bisericii Domneşti, s'a găsit un dinar banal de Slavonia, bătut în timpul regelui Ladislau IV Cumanul (1272—1290)[10].

59. La Turnu Severin, în ruinele thermelor romane, s'a găsit un tezaur cuprinzând 139 piese de aramă acoperite cu o foiţă subţire de plumb, imitatii ale jumătăţilor de dinari vienezi din secolul al XIII-lea (1261—1282)[11]. Tezaurul pare a fi fost îngropat pe la anul 1282.

60. Un tezaur de imitaţii ale dinarilor vienezi, cuprinzând şi piese cu numele regelui Ungariei, Ladislau IV Cumanul, s'a găsit la Mihaifalău-Bihor (în total, câteva sute de piese, diverse varietăţi)[12].

---

1 „Bul. Soc. Num. Rom.", XV, 1920, p. 80.
2 Ibidem.
3 „Cronica Num. şi Arh.", XIX, 1945, p. 53.
4 „Stud. şi Cerc. de Istorie Veche", I, An. I, 1950, p. 72.
5 „Bul. Soc. Num. Rom.", X, 1913, p. 21
6 „Cronica Num. şi Arh.", XIX, 1945, p. 53.
7 A. R. Buletin lunar, II, 1947, Nr. 3, p. 10—11.
8 A. Luschin şi V. Ehengreuth, Friesacher Pfennige „Numismatische Ztschr." N. F. Bd. 15/55, Wien 1922 şi 16/56, Wien 1923.
9 „Bul. Soc. Num. Rom.", XXXVIII, 1943, p. 39 şi urm
10 „Cronica Num. şi Arh.", I, 1920, p. 40.
11 „Oltenia", IV, 1944, p. 37 şi urm.
12 Ibidem, p. 40 şi urm.

61. Tezaurul dela Obad-Timiş, găsit în Octombrie 1922, este alcătuit dintr'un număr de 74 de piese medievale de argint şi anume: dinari şi oboli dela regii Ungariei Bela IV, Ştefan V, Ladislau IV Cumanul şi Andrei III (între anii 1235—1301); oboli boemi din a doua jumătate a secolului al XIII-lea; aspri sârbeşti dela Ştefan Uros şi Ştefan Dragutin (între 1237—1272), precum şi trei monete arabe din anul 1214[1].

62. La Mácin, s'a găsit în 1945 un tezaur de cca 70 piese de aur bizantine. Cele identificate erau emisiuni dela Ioan II Comnen (1118—1143), două piese, şi dela Andronic II Paleolog şi Mihail IX (1295—1320), opt bucăţi[2].

Din examinarea tezaurelor înşirate mai sus, se pot desprinde următoarele constatări:

a) Retragerea administraţiei romane din Dacia aducând cu sine plecarea negustorilor romani din oraşele Daciei, a pricinuit vremelnic o restrângere a activităţii comerciale în provincia părăsită. Aceasta rezultă în mod evident, comparând marele număr şi bogatul conţinut al tezaurelor ce merg din secolul I până la mijlocul secolului al III-lea, tezaure găsite în diverse localităţi, cu descoperirile mult mai puţine şi mai sărace datând după părăsirea Daciei, spre sfârşitul secolului al III-lea.

Populaţia localnică a continuat însă să se folosească de monete ca instrument de schimb, alături de schimbul în natură; dovadă, monetele intrate în Dacia după anul 271, găsite la Poiana, Rupea, Constanţa, Hinog.

b) Incercările lui Constantin cel Mare de a recuceri Dacia au avut drept consecinţă un nou aflux al monetelor romane dincoace de Dunăre. Predomină piesele de bronz. Nevoia de monetă circulatorie este resimţită într'o asemenea măsură de localnici, încât se imită pe o scară întinsă monetele de aramă emise de împăraţii din această vreme şi care aveau circulaţie mai largă. Am văzut că asemenea imitaţii locale s'au găsit în Dobrogea, la Celei şi la Timişoara.

c) Circulaţia monetară poate fi urmărită pe teritoriul patriei noastre, fără întrerupere, în veacul al IV-lea, al V-lea şi al VI-lea, până în secolul al VII-lea. Din acest secol şi până la Ioan Zimisces nu se cunosc, până în prezent, tezaure monetare îngropate în ţara noastră. Cele câteva piese răsleţe din această vreme, citate mai sus, sunt doar o excepţie. Tocmai aceste secole sunt şi cele mai puţin cercetate din istoria noastră. Desvoltarea luată de cercetările arheologice începând din anul 1949 ne dă speranţa că această problemă va căpăta curând deplina ei deslegare.

d) Incepând din a doua jumătate a secolului al X-lea, reapar în ţara noastră monetele bizantine. Ele reprezintă un important mijloc de schimb monetar în secolul al X-lea şi al XI-lea şi se răspândesc în întreaga ţară: Dobrogea, Muntenia, Oltenia, Banat — piese de aramă şi de aur, mai rar de argint.

e) In vremea Comnenilor, se înmulţesc tezaurele monetare în ţara noastră. Un interesant fenomen este reprezentat de tezaurul dela Balş, ce cuprinde, după cum am văzut, monete bizantine de bronz din această epocă, tăiate în patru sau opt fragmente. Această fragmentare nu poate fi expli-

———————

[1] Const. Moisil, op. cit., p 6.

[2] E. Condurachi, Un nou tezaur de monete bizantine. Buc. 1949.

cată decât ca un semn al unei crize acute de numerar mărunt de valoare mai redusă [1].

f) Spre sfârşitul secolului al XI-lea şi în secolele următoare, apar în circulaţie monetele feudale: tezaurele dela Sântandrei şi Zăgan, cuprinzând monete ungureşti, apoi tezaurele de pfennigi de Friesach, de Colonia, etc. După invazia Tătarilor, aceste piese vor fi înlocuite cu alte monete de mare circulaţie, dinarii banali, emişi de ducii Slavoniei sau imitaţi de regii Ungariei. De un mare interes este tezaurul dela Turnu Severin, alcătuit de piese ce imită jumătăţile de dinari vienezi din secolul al XIII-lea, piese fabricate, de bună seamă, de către meşteri locali [2]

g) Paralel cu aceste monete de argint, circulă mai departe solidul de aur bizantin: Tezaurul dela Măcin, databil din preajma formării statului feudal al Ţării Româneşti. Monetele de aur bizantine se menţin în circulaţie chiar şi după apariţia monetelor muntene şi moldoveneşti în a doua jumătate a veacului al XIV-lea, şi unele şi altele piese de argint. Rolul perperilor de aur bizantini va fi luat mai târziu, după căderea Constantinopolului, de ducaţii de aur veneţieni sau florinii-ughii-ungureşti.

Examinarea tezaurelor monetare menţionate mai sus ne dă indicaţii preţioase despre un aspect al vieţii economice pe teritoriul patriei noastre, timp de o mie de ani. Fără îndoială, rezultatele la care am ajuns, studiind aceste însemnate dovezi materiale ale trecutului, nu pot fi decât provizorii. Este de aşteptat ca roadele viitoarelor campanii de săpături arheologice să întregească multe lacune ale acestui tablou.

---

[1] E. Condurachi, *Monnaies byzantines coupées*. 1940 p. 228

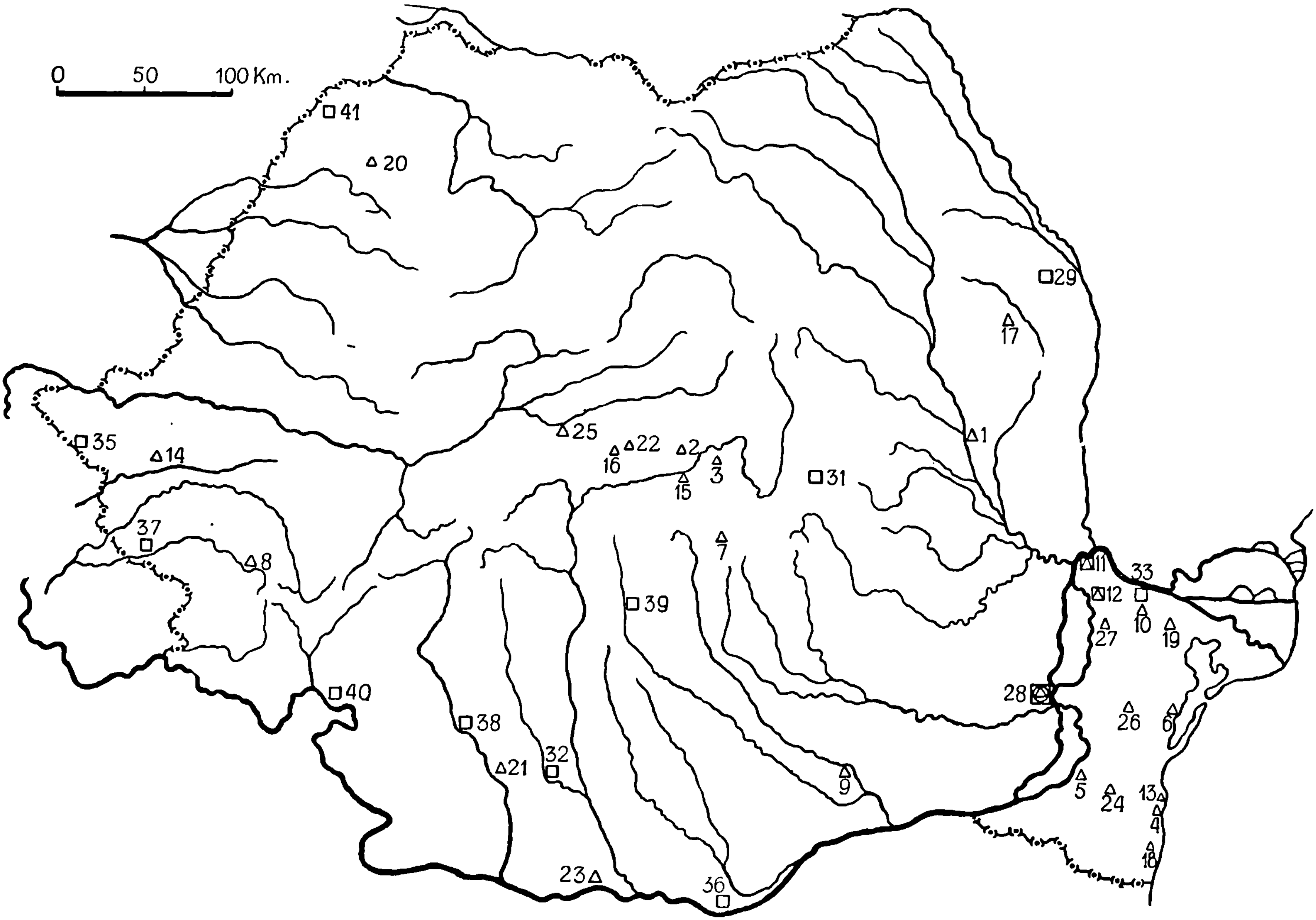
[2] „Oltenia", IV, 1944, p. [illegible] şi 45

TABLA LOCALITĂŢILOR

Nr. crt	*Localitatea*	*Raionul*
1	Poiana △	Tecuci
2	Rupea △	Racoş
3	Hoghiz △	Racoş
4	Constanţa △	
5	Hinog △	Medgidia
6	Histria △	Baia
7	Bran △	
8	Reşiţa △	
9	Bucureşti △	
10	Niculiţel △	Tulcea
11	Dinogeţia △ ▭	Comuna Garvân, Măcin
12	Măcin △ ▭	
13	Anadolchioi △	Constanţa
14	Timişoara △	
15	Comana de Sus △	Făgăraş
16	Retis △	Agnita
17	Poieneşti △	Vaslui
18	Tatlageac △	Constanţa
19	Nalbant △	Tulcea
20	Şimleul Silvaniei △	
21	Craiova △	
22	Mesindorf △	Agnita
23	Celei △	Corabia
24	Cilibichioi △	Medgidia
25	Şeica Mică △	Mediaş
26	Pante imonu de Sus △	
27	Satu Nou △	Măcin
28	Piua Petrii △ ○ ▭	Feteşti
29	Dolheşti ▭	Codăeşti
30	Sântandrei ▭	
31	Zăgan ▭	Tg. Săcuiesc
32	Balş ▭	Balş
33	Isaccea	Tulcea
34	Cerna Nemţească ▭	
35	Tirimia Mare *	Sânnicolaul Mare
36	Zimnicea ▭	
37	Deta ▭	Deta
38	Filiaşi ▭	Filiaşi
39	Curtea de Argeş ▭	
40	Turnu Severin ▭	
41	Mihaifalău ▭	
42	Obad ▭	

Legenda: △ Descoperiri de monete şi tezaure monetare din secolele III-VI
○ „ „ „ „ „ „ „ „ VII-IX
▭ „ „ „ „ „ „ „ „ X-XIV

Notă: Localităţile: Sântandrei, Cerna Nemţească şi Obad, nu au putut fi localizate pe hartă.

0 50 100 Km.
41
20
29
17
1
25
22
2
16
3
15
31
35
14
37
8
7
39
11
33
12
10
27
19
28
26
6
40
38
21
32
9
5
24
13
4
18
23
36

PE MARGINEA FOLOSIRII IZVOARELOR CU PRIVIRE LA SUPUNEREA MOLDOVEI LA TRIBUTUL TURCESC (VASLUI 1456)

Studiul împrejurărilor în care, pentru prima oară, boierii şi domnul Moldovei au acceptat să plătească Turcilor un tribut, este mult îngreunat de starea izvoarelor istorice, puţine la numar şi greşit editate. Deşi publicate de multă vreme, principalele documente referitoare la „închinarea dela Vaslui" au fost cunoscute şi folosite de toţi istoricii numai în traduceri greşite care denaturează sensul unor pasaje esenţiale. Baza documentară, destul de şubredă, a studiului acestor evenimente a fost astfel şi mai mult slăbită; de aceea, fără o restabilire a textului exact, nu putem macar porni la cercetarea faptelor şi nu le putem pune în cadrul lor adevărat. Această afirmaţie priveşte în special două din izvoarele istorice de care ne ocupam şi anume, scrisoarea sultanului Mehmed al II-lea adresată lui Petru Aron prin solul moldovean, logofatul Mihu şi încheierea adunării boierilor dela Vaslui prin care se acceptau cererile turceşti.

Aceste documente, esenţiale pentru studierea raporturilor turco-moldovene la mijlocul secolului al XV-lea, au fost publicate [1] cu o traducere latina de Kaluzniacki [2] şi cu o traducere românească de M. Costăchescu [3], — amândouă traducerile pacatuind prin multe greşeli şi omisiuni.

Noua traducere românească [4], făcută de colectivul Academiei R.P.R., care se ocupă cu editarea colecţiei „Documente privind Istoria României", se strădueşte sa îndrepte aceste greşeli şi să restabilească sensul real al actelor citate.

Refacerea traducerilor celor două acte slave priveşte, după cum uşor se poate constata prin comparaţia cu traducerile mai vechi ale aceloraşi documente, nu numai forma, ci şi fondul acestor mărturii ale începuturilor supunerii Moldovei la haraciu. Intr'adevăr, din vechile traduceri nu se putea vedea că adunarea dela Vaslui a declarat că Moldova *nu este datoare* să plătească haraci, că face aluzie la *o cotropire* a ţării de către Turci, la *pradă,* nici nu se vede în aceste traduceri nădejdea în aliaţii ţării. Traducerea făcută de Costăchescu este inexactă. In ea se vorbeşte de o pace *cum ar fi,* ceea ce nu se găseşte în text. Adunarea nu numai *s'a sfătuit,* cum spune traducerea veche, ci *a hotărît,* ea nu a *făgăduit,* ci *a jurat.* Este vorba de *încheierea păcii,* nu numai de pace, deci un act diplomatic care pune capăt ostilităţilor, nu simpla dobândire a liniştii.

De asemenea, din traducerea celui de al doilea act se vede cum că sultanul a luat cunoştinţă de textul unei solii printr'însul „cuvintele domniei tale" şi nu numai de „toate cuvintele ce el a spus". Dacă va fi adus haraciul, zice actul „să fie pacea încheiată" şi nu „să fie pace desăvârşit", ceea ce nu lasă să se înţeleagă precis o stare anterioară de nepace. Şi mai ales, sultanul nu spune: „am înţeles că vei trimite (haraciul)", ci a înţeles numai cuvintele solului, iar cererea haraciului apare acum ca o condiţie nouă, nu o promisiune a solului. In ce priveşte cel de al treilea act, dat

[1] Fără traducere, aceste acte au fost publicate de Ulianiţchi, Materialî dlea istorii vzaimnih otroşenii Rossii, Polsii, Moldovii, Valahii i Turţii v XIV—XVI v. Moscova, 1887 p. 86—89.

[2] In colecţia Hurmuzaki, II, 2. p. 669.

[3] Documente moldoveneşti dinainte de Ştefan cel Mare. Iaşi. 1932. II, p. 797—800 şi 801.

[4] Reprodusă în anexa pre[illegible]

la 9 Iunie 1456 în limba turcă, el spune: „Cu distinsul dintre principi, Petru voevod, domnul de acum al Moldovei, făcând pace, am uitat duşmania dintre noi". Ca urmare da voie neguslorilor din ţara lui sa facă negoţ la Adrianopol, Brussa şi Constantinopol.

Trebue să rezolvăm şi problema datelor acestor documente, problemă care a dat naştere la o serie de confuzii privitoare la felul însuşi în care s'a facut închinarea.

Problema datarii documentelor. Toate ediţiile de până acum ale celor două dintâi acte amintite mai sus, precum şi toate cercetările şi lucrările de istorie care s'au ocupat şi au folosit aceste acte, le-au aşezat în urmatoarea ordine: întâi actul dela Vaslui, în care este însărcinat Mihu cu ducerea sumei de 2000 de galbeni, apoi scrisoarea sultanului în care declară că a primit solia lui Mihul[1]. In realitate, după cum vom vedea, ordinea este inversă. Actul dela Vaslui are data 6964, adică 1456, iar data zilei şi a lunii nu se poate citi, fiind rupt locul din vechime. Scrisoarea sultanului are data lunii Octombrie 5, fără an şi toţi istoricii, până acum câţiva ani, au socotit că este vorba de anul 1456, ca raspuns la scrisoarea datată din Vaslui. Dar în 1936, orientalistul german Babinger a arătat pe baza textelor din cronicile bizantine ale lui Ducas Chalcocondyl şi Critobul, ca sultanul Mahomed al II-lea se afla la Sahran Beglie, localitate aşezată în Bulgaria aproape de Tatar Bazargic, în Octombrie 1455 şi nu în Octombrie 1456, deci, este evident că acest act este din anul 1455. Totuşi Babinger n'a tras concluzia ce se impunea în chip logic, ci a afirmat ca şi actul dela Vaslui trebue să fie tot din 1455, socotindu-se data dupa era bizantina, cu începutul anului la 1 Septembrie, deci actul ar fi înainte de 5 Octombrie şi după 31 August 1455; supunerea Moldovei la plata haraciului ar fi avut loc deci, după Babinger, în 1455. In realitate, cancelaria Moldovei în secolul al XV-lea nu folosea era bizantină, ci cea dela 1 Ianuarie; atât documentele domneşti din întreg secolul, cât şi actele particulare, precum şi cronicile slave din Moldova folosesc datarea numai cu anul dela 1 Ianuarie. Este deci limpede că actul dela Vaslui este posterior şi nu anterior scrisorii sultanului din 5 Octombrie 1455. Aceasta rezultă de altfel din însaşi compararea celor doua documente, citite mai atent. Babinger socotea că scrisoarea sultanului „face cunoscut... primirea celor două mii de ducaţi de aur trimişi prin logofatul Mihul". Şi mai departe „Acolo... apăru logofatul moldovean cu cei 2000 de ducaţi, el primi dela sultan scrisoarea de confirmare"[2]. Şi totuşi scrisoarea nu spune aşa ceva, sultanul nu primise banii, ci somează pe domn sa-i plateasca tributul în timp de trei luni; scrisoarea sultanului nu este o „scrisoare de confirmare", ci o somaţie de plată, adică tocmai dimpotrivă. Adunarea dela Vaslui hotaraşte ca Mihul să plece cu banii, sa plătească, ea *este deci răspunsul la această somaţie.* Adunarea dela Vaslui a fost provocată de scrisoarea sultanului, în care cere banii, este rezultatul ei. Actul dat la Vaslui face menţiune clară de cererea sultanului de a i se plăti un haraciu de 2000 de galbeni — deci de scrisoarea din 5 Octombrie 1455 — el este scris după această dată. Au fost deci două solii ale lui Mihul la sultan, una prin care a tratat pacea în Octombrie 1455, alta în 1456, când a adus banii. Seria cronologică a actelor este deci următoarea: a) Scrisoarea sultanului la 5 Octombrie 1455, b) Incheierea adunării dela Vaslui pentru plata haraciului, începutul anului 1456, c) Privilegiul sultanului pentru negustorii din Moldova, în care declară ca pacea s'a încheiat, 9 Iunie 1456. Putem data şi ceva mai precis actul adunarii dela Vaslui, prin aceea că, în fruntea boierilor la locul al doilea, figurează în acest act marele boier Duma Braevici Duma Braevici fusese principalul sfetnic al lui Alexandrei, predecesorul şi rivalul la domnie al lui Petru Aron, şi stătea în locul întâi între sfetnicii lui pomeniţi în cărţile domneşti. După urcarea în scaun a lui Petru Aron în 1455, Duma Braevici nu mai este între sfetnicii noului domn, în toate actele din acest an şi nici în actele din 20 Ianuarie[3] şi 18 Februarie 1456[4]. El s'a raliat

[1] Ulianiţchi, op. cit., M. Caluzniachi (în Hurmuzaki, Documente) şi M. Costăchescu au documentele în această ordine. Cercetări: N. Iorga, Istoria Românilor, v. IV, p. 113—114; C. Giurescu, Capitulatiile Moldovei cu Poarta Otomană, Bucureşti, 1908, p. 56—58; N. A. Constantinescu, Inceputurile suzeranităţii turcesti în Moldova, Bucureşti, 1914, p. 17; F. Babinger, Cel dintâiu bir al Moldovei către sultan. Buc., 1936, p. 7—8 (şi ed. germană în Südost Forschungen, VIII, 1943, p. 1—35); A Golimas, Sensul închinării dela Vaslui a lui Petru Vodă Aron, Iaşi, 1941. N. Grigoraş, Logofătul Mihul, „Cercetări istorice" XIX, 1945, p. 157 şi acelaşi, Din istoria diplomatică a Moldovei, Iasi, 1948, p. 221.

[2] F. Babinger, op. cit., p. 7 şi 8.

[3] D. P. Bogdan, Acte moldoveneşti dinainte de Ştefan cel Mare Bucuresti, 1938, p. 46—48.

[4] M. Costăchescu, Documente moldovenesti dinainte de Ştefan cel Mare. Iaşi, 1932, II, p. 568—571.

la domnia lui Petru după această dată şi la 8 Iunie apare în fruntea sfatului, imediat după mitropolit[1]. Duma Braevici a urmat apoi pe Petru Aron în exil, unde-l însoţea în 1458[2].

Aşa dar prezenţa lui Duma Braevici la adunarea dela Vaslui şi anume între cei dintâi boieri, este o dovadă că acest act este scris după 18 Februarie 1456, dar înainte de Iunie, când sultanul dă privilegiul comercial amintit.

Pe de o parte, din restabilirea unui text exact al traducerii actelor, pe de alta, din corectarea datei lor, vom putea, după cum se va vedea imediat, reconstitui, pe alte temelii decât cele cunoscute până acum, împrejurările începuturilor suzeranităţii otomane asupra Moldovei, care apar în altă lumină tocmai ca urmare a acestei rectificări.

Agresiunea militară otomană împotriva Moldovei. Impotriva părerii istoricilor care văd în supunerea Moldovei la tributul turcesc, un act benevol poate chiar pornit din iniţiativa Moldovenilor, reiese limpede, chiar numai din citirea actelor de care a fost vorba mai sus, că plata haraciului s'a făcut nu numai în urma unei ameninţări, dar şi a unei agresiuni militare otomane în Moldova. Intr'adevar, scrisoarea sultanului din Octombrie 1455 spune că, dacă tributul va fi platit în termen de trei luni, atunci, „pacea va fi încheiată", ceea ce arată că în acel moment era o stare de ostilităţi. Şi scrisoarea, după cum am văzut, adaugă: „Iar dacă nu va veni (tributul), aceasta o ştiţi voi". Incheierea adunării dela Vaslui spune mai lamurit: „cotropirea şi pieirea ţării noastre... dela Turci, care au prădat şi prada de atâtea ori" şi adaugă aceste cuvinte dramatice: „precum au luat şi până acum soţiile şi copiii fraţilor noştri". De aci se vede că au fost năvăliri de pradă ale Turcilor în Moldova, care au precedat închinarea; aceste năvăliri, cu robirea familiilor rămase în sate şi oraşe au fost mai multe la rând („de atâtea ori"). In sfârşit, după cum am văzut, privilegiul de comerţ arată că sultanul a făcut pace, „am uitat duşmania dintre noi", ceea ce presupune o stare de razboi care a fost mai înainte.

Aceste concluzii ce reies lămurit din cele trei acte citate, sunt coroborate şi de alte izvoare. Astfel cronicarul polon Martin Cromer spune sub anul 1455: „In acest an domnul (Moldovei) cu sfetnicii sai au trimis un sol la principele Turcilor, Mahomet, ca să rascumpere pacea cu un tribut de două mii de galbeni. Caci acesta (Mahomet) după supunerea imperiului Constantinopolei, a devastat în chip cumplit Moldova, iar Polonii ocupaţi cu razboiul din Prusia, nu au putut să dea aiutor aliaţilor şi vasalilor lor"[3].

Căderea Constantinopolului deschisese Turcilor porţile Mării Negre; ei construiseră o flotă puternică de război şi de transport pe această mare şi în anii care urmaseră căderii cetăţii imperiale dela Bosfor, atacaseră toate porturile mai însemnate de pe coastele mării, debarcând trupe care prădau populaţia şi aduceau robi pe corăbii. Odată cu aceasta, sultanul trimisese somaţii pentru plata haraciului, nu numai în Moldova, dar şi la Caffa în Crimeea, care în Martie 1455, fusese obligată să accepte plata tributului de 3000 de galbeni anual. Incă din 1453 flota turca pornise împotriva Moldovei; o demonstraţie navală cu debarcari avusese desigur loc şi la gurile Dunării în anul 1454. Ştiri din Raguza şi din Veneţia relateaza aceste evenimente.

Un raport din Caffa, nefolosit complet, datat din 11 Septembrie 1454, arată că flota turcească era compusă din 56 de corabii de razboi, care la început *au debarcat* în Moldova, dar *deoarece au aflat acele locuri bine apărate,* au plecat; urmeaza apoi prădăciuni în părţile Mangupului, luarea Sevastopolului şi atacul de mai multe zile, neisbutit, asupra Caffei[4]. Socotim că din scurta menţiune a raportului din Caffa reiese clar că a fost o debarcare şi un atac turcesc împotriva unei cetăţi moldoveneşti, care a fost respins. Iată dar o acţiune de razboi — de proporţii mai importante decât o simplă razie — şi dovada că Moldovenii şi-au aparat cu dârzenie ţara împotriva Turcilor.

Este interesant că, în acelaşi timp, Turcii debarcaţi în Crimeea nu au atacat

---

[1] Ibidem.

[2] Ibidem, III, p. 814—816.

[3] M. Cromer, De origine et rebus gestis Polonorum. Basel, 1568, p. 352.

[4] Vigna, Codice diplomatico delle colonie tauroligure, I, în Atti della societa ligure di storia patria, VI, Genova, 1868, p. 102—105.

numai cetațile, ci au ars și sate neaparate, luând prăzi și robi [1], ceea ce arată caracterul agresiunii turcești și în Moldova. Totodată, pe temeiul acestei agresiuni, Turcii au cerut tribut dela împaratul de Trebizonda și dela coloniștii genovezi din Caffa [2]. Cererea tributului moldovenesc se încadrează în această acțiune care cuprinde toate coastele neturcești ale Marii Negre.

Pe de alta parte, se vestea în 1455 că trupe turcești sunt masate la marginea Țării Românești, ceea ce ne îndreptățește să presupunem năvăliri prădalnice în Moldova și Țara Românească, unde pe atunci Vladislav vodă ducea o politică de nerezistență față de turci [3].

Incă din 1454 solul regeiui Poloniei la dieta dela Ratisbona a imperiului, cere ajutor împotriva primejdiei turcești, spunând: „Turcii au supus Moldova și Valahia care sunt țari ale regatului Poloniei. Ele platesc deja tribut Turcilor în fiece an" [4]. Bineînțeles această solie cuprinde o exagerare; în 1454, cel puțin pentru Moldova, plata tributului nu era un fapt împlinit, dar ca să se poată spune că țara era supusă de Turci, este evident atunci că trupe turcești călcaseră pe pământul Moldovei.

Toate aceste informații care din nefericire ne lasă mai mult să ghicim ce s'a întâmplat, fără să ne dea o vedere oarecum amănunțită a faptelor, sunt prin concordanța lor o dovadă că, imediat după căderea Constantinopolului și în anii următori, Moldova a fost atacată de mai multe ori de Turci. N'a fost probabil, în afară de apărarea unei cetăți atacate de flota turcă, un război de bătălii mari, ci mai ales o acțiune repetată de mari prădăciuni, ca urmare a stăpânirii mării de către Turci, și încercări locale de rezistență.

Dovadă a acestei rezistențe populare se vede în episodul atacului cetății Lerici dela gura Niprului de catre pescari și orășeni din Moldova. Acest castel era stăpânit în 1455 de frații genovezi Senarega, care se îndeletniceau cu un comerț destul de rentabil al răscumpărării robilor dela Tătari, credem și dela Turci, pe care îi revindeau cu preț bun familiilor. Tocmai în momentul marilor razii ale flotei turcești în Marea Neagră, în anul care a urmat după atacul și debarcarea în Moldova, frații Senarega aveau în castelul lor un numar de robi răscumpărați dela Tătari, în valoare de 3400 de ducați, robi luați dintre locuitorii din Moldova. Orășenii din orașul moldovenesc robit, neputând plati suma foarte mare ce li se cerea pentru răscumpărare, împreună cu un numar de pescari și cu știrea autorităților comunale și militare din cetate se prefac că vin să pescuiasca și cu ajutorul robilor moldoveni din cetate o iau cu asalt. Este evident că scopul lor era în primul rând liberarea robilor aduși acolo. Genovezii protestează la Petru vodă Aron, care făgăduește că va restitui castelul și se vor plăti pagubele, dar în anul următor castelul era tot în mâinile Moldovenilor [5].

Acest episod dovedește că Moldovenii urmăreau pe răpitorii Tătari și Turci care luau robi din țară, se încumetau să meargă departe ca să libereze pe acești robi. Este deci un episod al rezistenței Moldovenilor împotriva marilor razii din anii 1453—1455 și adaugam, o rezistență cu caracter popular, căci domnul desaprobase atacul facut de supușii lui și fagaduise despăgubiri. Iar aceasta ne arată limpede că supunerea din 1456 s'a făcut, nu ca un simplu act diplomatic, ci a fost urmarea unei agresiuni militare otomane prelungite, întinsă pe un răstimp de trei ani, a fost rezultatul unei lupte.

Tratările diplomatice și orientarea politică a Moldovei sub Petru Aron. Și cu toate aceste lupte și pradăciuni, care cu întreruperi, au ținut trei ani, Moldova nu „s'a grabit", cum spun unii istorici, să plătească tributul. Din stabilirea datelor documentelor, așa cum am aratat mai sus, rezultă că au fost două solii ale logofătului Mihu la Sultan, una în 1455, alta în 1456, când a adus tributul. Pare evident că lucrurile s'au petrecut în felul următor: în urma prădăciunilor la care a fost supusă Moldova din partea Turcilor și a atacului respins al flotei, a fost trimisă în toamna anului 1455 o solie sultanului Mahomed II, ca protest și ca încercare de „îmblânzire",

---

[1] Vigna, Codice diplomatico delle colonie tauroligure, I, în Atti della societa ligure di storia patria, VI, Genova, 1868, p. 385 și urm

[2] Ibdiem, p. 106.

[3] Iorga, Chilia și Cetatea Albă. București, 1893, p. 107, 110, 112, 118—119. In același an, se semnalează participarea unor boieri munteni la năvălirile prădalnice ale cetelor turcești în Transilvania. Hurmuzaki, XV, 1, p. 42.

[4] Hurmuzaki, II, 2, p. 52

[5] Vigna, op. cit., în Atti, VI, p. 307—308, 358, 359, 430. Numai primul din aceste acte este repodus de Iorga, în Acte și Fragmente, III, p. 33—34.

cum spune încheierea dela Vaslui. Sultanul nu s'a lasat îmblânzit, ci a cerut cu amenințari plata haraciului, anume în timp de trei luni, termen pus notei ultimative. Moldovenii însa nu s'au supus, căci la 5 Ianuarie 1456, când expira termenul, ei nu platisera înca. Abia dupa 18 Februarie, la o data între Februarie şi Iunie, aflându-se de trecerea armatei imperiale cu însuşi sultanul, în Europa şi în Balcani (direcția era Belgradul, dar se puteau banui şi alte țeluri) se ține adunarea dela Vaslui. Atunci abia, Mihul logofatul primeşte banii şi se duce să platească haraciul, cu întârziere de câteva luni fața de data pusă de ultimatumul sultanului. Deşi o dată absolut precisa nu avem, socotim că ea este foarte apropiata de data de 9 Iunie, când sultanul da privilegiul de comerț pentru Moldoveni, ca rezultat imediat al încheierii păcii, act adus poate de Mihul la întoarcerea din a doua solie. Atunci, în Iunie, Mahomed se afla în Europa şi îndrepta trupele spre Belgrad, al cărui asediu urma sa înceapa în Iulie şi faţă de aceasta desfaşurare de trupe cu destinație încă neprecisa vor fi cedat Moldovenii.

A fost deci o lungă întârziere, lungi tratări diplomatice, chiar trecerea cu câteva luni peste termenul ultimatumului. Ceea ce a determinat această întârziere a fost de sigur existența în Moldova a unei opoziții împotriva închinării la Turci şi a primirii condițiilor puse de sultan. Faptul reiese limpede din textul actului dela Vaslui. Se iau adică precauțiuni, ca nimeni să nu învinuiasca pe Mihul că el, ca sol, a adus prima plată a tributului. Mai mult decât atât, boierii în frunte cu domnul, se scuza: n'au putut face altfel, împotrivirea era inutilă, facem ce putem ca să salvăm copiii şi femeile ce pot iar sa cadă în robie; mai târziu, când vom avea aliați, vom anula aceste legaturi, etc. Este evident că aceste scuze se îndreapta împotriva unei opoziții din țară, care a protestat şi care vedea posibilă o rezistență armata. Scuzele puse în scris cu lux de amănunte, dovedesc existența opoziției; se previn argumentele ei, se arată că altă politică ar fi cu neputință.

In actul dela Vaslui se spune că domnul şi boierii au încercat să obțină ajutorul țarilor vecine împotriva Turcilor şi că neprimindu-l, nu a putut face altfel decât sa primeasca plata tributului: „Nu avem sprijin şi niciun ajutor din nicio parte, aşa cum au avut înaintaşii noştri" şi se arată nadejdea că o „să putem iaraşi avea ajutor dela Dumnezeu şi sa aflam aliații noştri, aşa cum au avut înaintaşii noştri". Aluzia priveşte, fireşte, Polonia şi pe Ioan Huniade din Ungaria, cu care „înaintaşii", adica domnii precedenți, avuseseră tratate de alianță.

Totuşi, aceasta scuza nu era sinceră, era facută tot cu scopul de a răspunde opoziției din Moldova. In ce priveşte Polonia, este adevărat ca regele era angajat într'un război mare în Prusia, de care vorbeşte Cromer în pasajul citat mai sus. Dar, în afara de trupele angajate acolo, se afla nobilimea din cetațile şi palatinatele vecine cu Moldova, familiile de mari feudali, Buciacki, Odrovaz şi alţii şi la 1 Octombrie 1455, *în timpul tratativelor cu Turcii,* Petru Aron *obține un act de garanție* din partea acestor nobili poloni [1]. Insuşi logofatul Mihul avea legaturi strânse cu frații Buciacki, care-i fagaduisera sprijin, bani şi adăpost în Polonia [2].

Pentru a înțelege mai bine lucrurile, trebue sa ne înfațişăm situația internațională a Moldovei, în vremea stapânirii lui Petru Aron şi a partidului de boieri care-i sprijineau domnia. Petru Aron se urcase în scaun în lupta împotriva lui Alexandrel voevod, în cursul anului 1455, în urma luptei dela Movile (25 Martie 1455) [3]. Aşa dar, atacul flotei turceşti, raziile de prada ale Turcilor în Moldova, au loc mai ales şi în primul rând, în vremea domniei lui Alexandrel, înainte de venirea în scaun a urmaşului său. Politica lui Alexandrel era de a se sprijini pe Polonia (era văr primar cu regele Poloniei, Cazimir, mamele lor erau surori), avea un tratat cu această țară, împotriva Tătarilor şi „oricăror duşmani" [4]. Incă din 1453 Alexandrel încheiase o alianța şi cu Ioan Huniade, marele luptător împotriva Imperiului Otoman [5]. Faţă de aceasta politică, ce însemna fireşte o orientare antiturceasca, răsturnarea lui Alexandrel şi venirea la scaun a lui Petru şi a partidei lui însemna o schimbare, nu numai a politicii interne, ci şi a celei externe. Petru Aron nu venise la scaun ajutat nici de Po-

---

[1] M. Costăchescu, op. cit., II, p. 773—775

[2] M. Costăchescu Documente moldoveneşti dinainte de Ştefan cel Mare, II, p. 802—806.

[3] I. Bogdan, Cronice inedite atingătoare de istoria Românilor. Buc., 1895, p 37. Daca data de 2 Mai 1455 a unui act intern al lui Alexandrel păstrat numai într'un rezumat poate greşit, este exactă, atunci trebue să admitem că bătălia dela Movile a avut loc în Mai şi nu în Martie. Discuția la M. Costăchescu. op. cit, II, p. 528—530.

[4] M. Costăchescu, op cit. II. p. 769—770.

[5] M. Costăchescu, op. cit., II. p. 762—764.

loni, nici de Unguri, nici de Ioan Huniade. Boierii lui trebuiau deci sa caute alta orientare. Este probabil ca noua partida boiereasca s'a gândit la o apropiere de Turci, în orice caz o împacare cu ei. Ridicarea în scaun a lui Petru s'a facut tocmai în timpul marilor atacuri turceşti, el s'a folosit desigur de nemulţumirile aduse de aceste razii. Aşa dar scuzele aduse la Vaslui, mascau probabil o noua îndreptare a politicii moldoveneşti, dusa de Petru şi de partizanii lui. Departe de a fi deci sincere, ele acopereau o schimbare politica nepopulara. In ce priveşte pe Ioan Huniade, el era dispus să intervina la Marea Neagra, unde stăpânea cetatea Chilia, cedata de Petru al II-lea la 1448. La 3 Martie 1456 conducatorii comunei din Caffa scriu fostului guvernator al Ungariei ca au primit scrisoarea lui prin care le arată că „a hotarît a dea arme, ajutoare şi garnizoane (arma, auxilia et praesidia) pentru apararea cetaţii noastre, Caffa *şi a celorlalte cetaţi şi ţari dela Marea Neagră*". Ioan Huniade ceruse în schimb sa i se trimita pe Dunare în sus doua corabii de război (trireme), care trebuiau sa ajungă până la Sava, .deci, pentru apărarea Belgradului, al caruî asediu de catre Turci urma sa înceapa în curând. Caffezii refuză însă trimiterea corabiilor, spunând că au una singură, de care au nevoie pentru apararea cetaţii lor[1].

Dar un ajutor din partea lui Ioan Huniade nu ar fi fost bine venit şi bine privit din partea lui Petru Aron şi a boierilor lui. Tocmai în momentul când spuneau ca au facut apel la ajutorul „aliaţilor", ei pregateau reluarea Chiliei unde se afla o garnizoană a fostului guvernator. Aceasta rezulta din actul omagial al lui Petru Aron dat Polonilor la 29 Iunie 1456, imediat după închinarea la plata tributului, în care spune că nu va instrăina provincii sau moşii din Moldova şi „pe cele înstrainate le va recuceri", aluzie vădită la Chilia, cedată Ungurilor[2]. In loc să se străduiasca a strânge relaţiile cu Ioan Huniade, conducătorul luptei generale împotriva Turcilor, în acea vreme, Petru Aron şi boierii lui folosesc mijloacele politice şi militare de care dispuneau pentru a lovi în el dela spate. Pe de altă parte, din tratatul lui Petru Aron cu Polonii din 29 Iulie 1456 se vede ca domnul dispunea de anume trupe, contrar declaraţiilor dela Vaslui şi că înţelegea însă să le folosească, nu impotriva Turcilor, ci altfel. El făgadueşte regelui polon ca-i va trimite în ajutor în Prusia, în războiul de care am vorbit. 400 de călăreţi îmbracaţi în zale, cu lanci[3]. Este vădit că textul elaborat de adunarea dela Vaslui nu spune adevărul. Pentru a vedea motivele reale ale acestor declaraţii, este necesar să examinăm compunerea adunării care a primit plata haraciului şi apoi împrejurările care au adus înlaturarea celui dintâi domn al Moldovei ce s'a supus acestei obligaţii faţă de Turci.

Adunarea dela Vaslui. Marile adunări ale ţării în Moldova. Adunarea dela Vaslui care a luat asupra ei raspunderea supunerii la plata haraciului nu a fost adunarea obişnuita a sfetnicilor domnului, cu care se întăreau privilegiile de moşii. In actele date de Petru Aron numărul boierilor, citaţi de obicei ca martori variază între 19 şi 25, cifra dintâi fiind cea mai frecventă. La adunarea dela Vaslui actul citeaza înafară de mitropolit 57 de nume de boieri, la care se adaugă acela al solului, Mihul, iar doi boieri sunt numiţi „cu fratele său", deci în total 60 de boieri. La urmă se adaugă această formula neobişnuită : „şi alţii toţi". De observat că termenul slav cu care este indicată această adunare a boierilor este „rada" şi nu cel obişnuit „sveat". *Rada* tot sfat înseamnă. dar se vede că diacul a folosit un alt termen spre a arăta că avem de a face cu altfel de adunare decât sfatul restrâns al domnului, „divanul", aşa cum se numeşte mai târziu sub influenţă turceasca acest sfat.

Socotim că este vorba de o consultare a ţării pentru o hotărîre gravă. Această consultare se făcea potrivit unei instituţii feudale care exista, atât în celelalte state feudale, cât şi în Moldova şi în Ţara Românească. Nu este posibil să studiem aci structura şi evoluţia acestei instituţii medievale, pe care o vom numi deocamdata „adunare generala", dupa chipul cum se numea de pildă în Ardeal „congregatio generalis", „comitiae" etc. In toate statele feudale existau asemenea adunari neregulate în privinţa datei ţinerii lor, pentru chestiuni mai grave ale ţarii sau ale unei provincii. adunari numite generale, dar care în realitate nu reprezentau decât pe privilegiaţi. Din aceste adunari medievale, s'au desvoltat mai târziu dietele,

---

[1] Vigna, în Codice diplomatico delle colonie tauroligure I. Atti, VI, p. 534—536.
[2] M. Costăchescu, op. cit., II, p. 780.
[3] M. Costăchescu, op cit., II, p. 785.

seimul polon statele generale din Franța, cele doua camere din Anglia, adica adunari regulate, cu țel bine definit. In primul lor stadiu, care a existat și la noi este vorba de adunari ale privilegiaților, ale marii și micii boierimi, clerului și ale unei parți a oștirii și curtenilor, ținute în cazuri speciale în care trebuia consultata „țara", de pilda pentru alegerea domnului.

Prima adunare de acest fel cunoscuta în Moldova este cea din anul 1441, Iunie 25, când avem un document dat de frații Ilie și Ștefan, domni ai Moldovei, act dat la Bulgari, adica Scheia, sat lânga Suceava. Diacul a însemnat „Mihul a scris la Bulgari, la soimu"[1]. Actul era dat deci în timpul ținerii unei adunări care poartă în textul slav denumirea de soim, forma ucrainiană a *seimului* polonez, prin care se înțelege *dieta*. De observat ca adunarea se ținea într'un sat în afara cetații, tocmai pentrucă era o adunare a țarii care nu încăpea în camerele palatului, ci se ținea pe câmp afară[2]. Tot pe câmp lângă cetatea Sucevii s'a ținut adunarea care a ales domn pe Ștefan cel Mare; *„S'a adunat toată țara,* cu sfințitul mitropolit Teoctist și cu ajutorul lui Dumnezeu l-a uns pe ei la domnie la Siret, unde se numește acest loc Dreptate și pâna acum' [3]. Ureche povestește dupa o varianta azi pierduta a letopisețului slav: „Deci Ștefan vodă strâns-au boierii țarii mari și mici și alta curte măruntă, dimpreuna cu mitropolitul Teoctist și cu mulți calugări, locu' ce se cheamă Direptate și i-au întrebat pe toți, este cu voia tuturor sa le fie domn, iară ei cu toții au strigat într'un glas: In mulți ani dela Dumnezeu sa domnești"[4].

Când Ștefan cel Mare era pe moarte. el a vrut să impună ca urmaș pe fiul său, Bogdan, dar o parte din boieri voiau pe fiul ostatec dela Turci, Ștefan (Lăcusta). Medicul venețian Ieronim de Cesena da amănunte foarte interesante despre adunarea electiva a boierilor: Ștefan a poruncit sa fie transportat pe un câmp, unde erau adunați toți. Deși tăiase capul boierilor adversari alegerii lui Bogdan, domnul ține o cuvântare adunării, în care îi recunoaște dreptul de a alege pe domnul țării: ei sa aleaga pe cel care li s'ar părea mai apt a guverna și a-i apara de dușmani, el „nu propune mai mult pe unul decât pe celălalt" dintre candidați; atunci toți aleg pe fiul designat de Ștefan, care moare mulțumit, peste două zile[5]. Se vede bine că era o adunare electivă, ținută în câmp, ale cărei drepturi, macar de formă trebuiau respectate chiar de un Ștefan cel Mare.

Vom da și câteva exemple de asemenea adunari din secolul al XVI-lea. In 1538, dupa plecarea lui Petru Rareș din țara în fața armatelor sultanului Soliman Magnificul, „strânsu-s'au vladicii și boierii țării la sat la Badeuți de s'au sfatuit cu toții, ce vor face de acea nevoie ce le venea asupră. Mai apoi din toate și-au ales stat ca sa trimiță sol la împaratul cu mare rugăminte și plângere... Și au ales dintre dânșii pre Trifan Ciolpan"[6]. Și aci este vorba de o adunare ce se ține într'un sat de sigur pe câmp, cu scopul încheierii păcii cu Turcii. La 1552: „Ei (pribegii) intrara (în țară), deci fară nicio piedică și se adună tot norodul și capeteniile oștilor impreună cu episcopii și cu boierii și cu tot sfatul și înalțară pe Alexandru în scaunul domniei, in palatul domnesc din Hârlau"[7]. La 1591, abdicarea lui Petru Șchiopul: „au strâns boierii și țara și li-au zis ca nu mai poate sa sature pântecele Turcilor fară fund. Și luându-și dziua bună dela toți, au lăsat domnia și s'au dus pen țara Leșeasca la Veneției"[8]. Asemenea și în Țara Românească, la 1552: „Intr'aceia curând s'au adunat boierii toți și mari și mici și toată curtea și au ridicat domn pe Radul voevod dela Afumați"[9]. La 1583, la venirea în țara a lui Petru Cercel el este primit lângă București, „într'un câmp mare, de tot poporul, bărbați și femei". Când Mihai Viteazul hotaraște să scuture jugul turcesc și sa înceapa razboiul (1594), atunci „își strânse toți boiarii mari și mici din toată țara și se sfatuiră cum vor

---

[1] D. P. Bogdan, Acte moldovenești dinainte de Ștefan cel Mare. 1938, p. 34—35. Am admis identificarea locului unde s'a dat documentul, propusă de M. Costachescu, Documente dela Ștefan cel Mare Iași. 1948. p. 17

[2] Actul nu dă ca martori decât 20 de boieri, dar este evident că acest act de întărire de moșie a fost dat de domni cu prilejul adunării; nu este rezultatul unei dicții a adunării și nu este dat de adunare

[3] I. Bogdan, Cronica lui Azarie, Anal. Acad. Rom., Secția Istorică, Seria a II-a, t. XXXI. 1909. p. 147 (91).

[4] Gr. Ureche, Cronica (S Dascălul), ed. C Giurescu, Buc., 1916. p 43.

[5] Hurmuzaki, VIII, p. 40—41

[6] Gr. Ureche. op. cit., p 145—146.

[7] I Bogdan. Cronica lui Azarie, ed. citată. p. 147.

[8] Miron Costin, Letopisețul Moldovei, ed. P. P. Panaitescu, p 76.

[9] Istoria Țării Românești (Cronica Anonimă), ed. Iconid, II, Buc 1959, p 39

face sa izbaveasca Dumnezeu ţara creştină din mâinile pagânilor şi dacă vazură că într'alt chip nu se vor putea izbavi, deci ei ziseră numai cu bărbaţie să-şi ridice sabla asupra vràjmaşilor"[1]. Ceea ce este foarte interesant este faptul că aceasta adunare din vremea lui Mihai Viteazul a fost amintită de un contemporan francez, foarte bine informat despre evenimentele din Ţara Românească. „Le prince de Valaquie qui a sa cour à Boucarest à l'exemple de celui de Transilvanie... a assemblé les estats de son pays" (adică domnul Valahiei, care-şi are curtea la Bucureşti, a adunat stările (statele generale ale ţării sale), (urmează hotărîrea de a se răscula împotriva Turcilor)[2]. Străinii făceau deci imediat identificarea între marile adunări din ţările noastre şi statele generale din Apusul Europei. Ţara era deci consultată în anumite împrejurari grave. Aceste adunari, de care am vorbit, şi s'ar mai putea adauga şi alte exemple, se ţineau la câmp, în sate de pe lângă cetatea de scaun, ca la Scheia sau la Direptate, din cauza marilor mulţimi. Ele cuprindeau întotdeauna pe înalţii ierarhi ai bisericii; izvoarele, aşa cum am văzut, vorbesc de „toată ţara", „boierii ţării", „tot norodul şi capeteniile oştilor", „boierii şi ţara", „boierii mari şi mici şi toată curtea". „boierii mari şi mici din toată ţara", „şi mulţi călugări", socotim însă că nu poate fi vorba decât de oameni liberi, nu de cei dependenţi. Această instituţie exista în toate statele feudale şi anume şi în cele vecine cu ţara noastră, chiar într'o formă mai evoluată. Adunarea, după cum am văzut, alegea pe domn, poate numai de forma, dar ca dovadă a participării ţării la ridicarea lui, încheia pace şi lua raspunderea războiului alături de domn. După exemplul celor din Transilvania şi din Ungaria, socotim ca adunarile din Moldova şi Ţara Românească judecau chiar în cazuri de mare importanţa. Adunarea cea mai veche dela Scheia, în 1442, probabil ca a discutat raportul de drepturi între cei doi domni ai ţării, Ilie şi Ştefan. Aceste adunari poartă în actele slave denumiri deosebite de aceea a *sfatului*, ele sunt *soim* sau *rada*, care cu alt termen, tot sfat înseamnă. De sigur că nu acesta era numele lor în româneşte. Cutezăm sa formulăm în această privinţă o ipoteză: despre adunarea care a ales domn pe Ştefan cel Mare, cronica slavă spune că s'a ţinut pe un câmp lângă cetate, care se cheamă „până astăzi" Direptate, adică de atunci această adunare populara dându-i câmpului acest nume. Socotim că numele generic al acestor mari adunări în Moldova, în veacul al XVI-lea, era chiar „direptate", altfel nu s'ar fi dat câmpului acest nume. O *direptate* era o adunare pentru dreptate sau pentru îndreptarea stării ţării[3].

Revenind la adunarea dela Vaslui din 1456, vedem că sunt pomeniţi numai 60 de boieri. Chiar de ar fi să ţinem seamă de adausul neprecis „şi ceilalţi toţi" aceasta încă a fost o adunare mai restrânsă decât cele în care a fost convocată în câmp „toată ţara, tot norodul, cu curtenii, călugării, căpeteniile oştii". Aşa dar, la prima închinare a Moldovei sub haraciul turcesc, a fost convocată adunarea cea mare, pentru a acoperi răspunderea domnului şi a solului trimis la sultan, dar această adunare a fost totuşi mai restrânsă decât alte adunări de acelaşi fel, a fost o adunare numai de boieri, şi, în afară de cei patru dieci din cancelaria domnească, o adunare numai a marii boierimi. Socotim că nu este vorba numai de o întâmplare. Au fost înlaturaţi aceia asupra cărora trebuia să apese de acum începând, birul greu în bani al haraciului. Şi de asemenea s'au evitat protestele celor care ar fi putut cere ca ţara sà nu fie supusă păgânilor. Supunerea Moldovei faţă de cererile turcesti s'a făcut numai prin consultarea boierimii mari, deşi exista putinţa consultarii unor cercuri sociale mai largi. Aceasta ar fi o indicaţie asupra sentimentelor generale ale poporului fată de această închinare, care urma să aibă urmări aşa de tragice pentru istoria Moldovei.

Rezervele adunării dela Vaslui şi angajamentele de a anula închinarea. Totuşi chiar această adunare mai restrânsă, formată din boieri fricoşi şi de un domn nedestoinic, nu a putut să admită supunerea pură si simplă. Ea a primit-o cu rezerve care au fost comunicate de sigur ţării şi au fost trecute în scris. Intr'adevăr, în actul slav dat de adunarea dela Vaslui, aşa cum apare acum în traducerea cea

[1] Istoria Ţării Româneşti (Cronica Anonimă), ed. Ioanid, II, Buc. 1859, p. 47.

[2] Discours de ce qui s'est passé en Transylvanie, de l'union des princes de Moldavie et duc de Valachie avec le vaivode pour la deffance dela chrestienté contre le Turc, Lyon, 1595, p. 13.

[3] Papadopol Calimah. Direptate, Anal. Acad. Rom. X, 1889, p. 22, socoteşte că numele Direptate derivă dela un nume propriu: era în secolul al XVI-lea un Luca Direptate, dar cronica slavă spune precis că dela alegerea lui Ştefan se numeşte aşa.

nouă, se văd limpede aceste rezerve. Adunarea declară că se supune unui act de silnicie, se închina numai forței, actul nu este dintre acelea care stau în marginile dreptății și ale legii, așa cum prevăd legăturile dintre state în lumea feudală, este un act pe care l-am putea numi cu un termen de azi „ilegal". Acest lucru este subliniat în chip solemn de adunarea dela Vaslui Iată textul, destul de clar: *„Noi însă nu am fost datori să le dăm"* (adică haraciul)...". Iar nedându-le, ei singuri vor lua precum au luat și până acum soțiile și copiii fraților noștri". Dar nu numai atât. Adunarea face o a doua rezervă. Ea își ia angajamentul să anuleze legământul cu Turcii, de îndată ce țara va recăpăta aliații ei, care în acele împrejurări nu putuseră da ajutor Moldovei: „cu ce vom putea să-i îmblânzim, până când.. putem iarăși.. să aflăm aliații noștri .așa cum au avut înaintașii noștri". Supunera nu era deci definitivă, spuneau boierii, ea va fi numai o „îmblânzire", până la o anumită dată, când cu puteri unite ale altor state aliate se vor putea împotrivi cu forța Turcilor. Este permis de altfel să ne îndoim dacă aceasta era în adevăr intenția lor, sau spuneau acest lucru spre a liniști poporul ce urma să plătească. In orice caz închinarea s'a facut cu rezerve formale. Pe de altă parte, domnul Moldovei, Petru Aron, și-a luat angajamentul de a anula supunerea, aceasta într'un act internațional, noul omagiu prestat Poloniei la 29 Iunie 1456. Polonia era amenințată de supunerea Moldovei, eventualitatea trecerii Turcilor pe drumul deschis spre Polonia prin Moldova putea fi luată în seamă ca o primejdie. De aceea, îndată după supunerea Moldovei, în Iunie 1456 se ivește la Suceava solul regal polon, Przedbor Koniecpolski, castelan de Sandomir și cere lui Petru Aron un nou omagiu. Actul latin al omagiului încheiat la Suceava, cuprinde un pasaj care nu se afla în niciunul din actele de acest fel date de domnii Moldovei regelui Poloniei, începând dela Petru Mușatin până la Petru Aron. Este vorba vădit de o aluzie la închinarea față de Turci: „Făgăduim că dacă 'ni s'a întâmplat să încheiem cu anume persoane înscrisuri și obligații, care ar fi în orice fel potrivnice regelui și coroanei polone sau ar putea să fie în viitor contra coroanei, le declarăm prin prezenta casate și anulate, fără nicio putere și valoare"[1]. Introducerea acestei clauze noi neobișnuite în actele precedente de acest fel, tocmai în urma încheierii înțelegerii cu Turcii, arată în chip evident că de această înțelegere este vorba. Istoricii mai vechi care nu-și dădeau seama ca închinarea a avut loc la începutul anului 1456 și o socoteau posterioară omagiului polon, n'au relevat niciunul acest pasaj[2]. Totuși, se vede bine că și față de Polonia, într'un act internațional, domnul Moldovei face noi rezerve referitor la închinarea la Turci, socotind-o anulată, întrucât ar putea aduce vreun prejudiciu Poloniei. De fapt această anulare nu era operantă, căci Polonia nu putea da atunci ajutor armat Moldovei și nici Petru Aron nu a îndrăsnit să rupă legăturile abia încheiate

Garanțiile luate de logofătul Mihul. Dar toate aceste rezerve și reveniri arata lămurit un lucru: Moldova nu s'a supus de bună voie, ea socotea haraciul o grea povară și o mare rușine care știrbea independența țării. Aceasta se vede și din precauțiile pe care și le-a luat îndată Mihul logofătul, solul care a negociat închinarea. In textul încheierii adunării dela Vaslui s'a prevăzut o garanție dată de toți boierii, ca și de domn și de mitropolit logofătului Mihu, ca să-i acopere răspunderea, greaua răspundere de a fi închinat țara Turcilor: „Și am jurat și jurăm cu această carte a noastră panului Mihail logofăt ca să nu spunem niciodată niciun cuvânt împotriva lui și de asemenea nimeni să nu poată spune împotriva lui că el a făcut aceasta dare, pentrucă noi toți împreună l-am trimis să dea această dare pentru nevoia noastră". Ce înțeles poate avea această garanție, decât acela că închinarea la Turci era socotita ca o mare rușine, ca un fapt aproape nelegiuit, care urma să atraga ură și dispreț asupra celui care o încheiase și de aceea Mihul a cerut ca să i se dea o declarație solemnă în scris, spălându-l de o asemenea vină în ochii țării și a urmașilor de mai târziu. Este sigur că actul dela Vaslui a rămas în mâna lui Mihul, care l-a luat cu el în exilul din Polonia și de aceea se află și azi în arhivele acestei țări

Dar această garanție nu a fost socotită îndestulătoare de către Mihul care a prevăzut că ar putea fi nevoit să fugă din țară. La 4 Aprilie 1456 regele Poloniei dădea logofătului Mihul un salv conduct, în puterea căruia împreună cu frații și

[1] M. Costăchescu, Documente moldovenești dinainte de Ștefan cel Mare, II, p. 780.

[2] De altfel și traducerea românească a acestui pasaj din actul latin dată de M. Costăchescu, op. cit. II, p. 784, este foarte confuză.

copiii lui, cu averile sale, putea trece în Polonia și să se așeze într'una din cetățile sau orașele țarii[1]. Data acestui act care asigura lui Mihul un refugiu peste granițe era lamuritoare, ea coincide cu vremea soliei sale, când a dus tributul la picioarele sultanului, imediat înainte de plecare, socotim noi. Mihul, deși capătă dela domn și dela boieri un act prin care i se acopere răspunderea, totuși ia măsuri ca sa poata fugi în Polonia la nevoie și anume chiar în chipa soliei la Turci. Este limpede ca toate acestea desvaluesc o anume stare de spirit fața de închinarea la Turci. rușine, teama de raspundere, se ia în socoteala ura țarii pentru acest fapt, care se facea impotriva voinței celor mulți. Fapt este ca, dupa urcarea în scaun a lui Ștefan cel Mare, Mihul a ramas ani mulți, probabil până la moarte în exil în Polonia. Deși ceilalți boieri mari din sfatul lui Petru Aron s'au întors pe rând în țară în anii urmatori și s'au închinat noului domn, singur Mihul nu s'a întors. Rugat de Ștefan, de mitropolit, de boieri să se întoarcă, i s'au dat patru salv conducte succesive cu juraminte ale domnului, în anii 1457, 1460, 1468 și 1470[2]; el nu a cutezat să mai vina în Moldova

Caderea lui Petru Aron. Petru Aron pierduse orice autoritate fața de boieri și de țară. Plata grea a tributului în bani, rușinea supunerii la păgâni, se adăuga la alte nemulțumiri. La începutul anului 1457 se iscară turburări în diferite părți ale Moldovei și în același timp trecură în țară doi pretendenți la tron, unul Berendei, adus de Unguri din Ardeal, celalalt Ștefan, marele Ștefan venit din Țara Romănească ajutat de Vlad Țepeș[3]. O scrisoare a lui Petru Aron din 1 Aprilie 1457 către frații Buceacki, palatini poloni dela margine, spune între altele: „ca va face dreptate Polonilor, pradați și nemulțumiți, dar și ei să-l ajute“ sa ne faca nouă pace de către Basarabi (Munteni) și de catre Unguri și de către acel fiu de cuman... ca să putem pedepsi pe oamenii răi și să facem dreptate celor buni[4]. Fiul de cuman este firește pretendentul Berendei[5] nume care înseamnă *Cuman*, socotit deci ca principalul adversar. Totuși nu acesta, ci Ștefan ajunge domn al Moldovei, peste câteva zile. El era fiul lui Bogdan, care aparase independența țarii cu armele, împotriva Polonilor la Crasna domn aliat cu marele luptator împotriva Turcilor, Ioan Huniade Stefan venea cu ajutor dela Vlad Țepeș, domn energic și puternic. Astfel se puteau naște speranțe ca noul domn va înlatura greul tributului și va șterge rușinea închinarii, va lupta pentru independența țarii. Noul domn reprezenta pe toți acei din Moldova care voiau sa scape de obligațiile față de Turci, care știau ca aceste obligații vor împinge țara la ruina politica și economică. O dovadă în această privința este atitudinea lui Mihul. Se pare ca Mihul avea legături cu Turcii, el este primul care cumpără în Moldova moșii cu gaibeni turcești[6], ceea ce dovedește anumite legături de negoț cu Turcii. Pe cand ceilalți boieri ai lui Petru Aron au aderat cu vremea la stapânirea noului domn, singur Mihul n'a îndrăznit să se întoarcă până la moarte in Moldova, nu s'a lasat induplecat de repetatele salv conducte acordate de Ștefan cel Mare. Faptul ca tocmai omul care dusese tributul la Turci, care tratase de două ori cu sultanul și avea legaturi cu Turcii, nu se împacă niciodată cu Ștefan cel Mare, cu toata gloria adusa de acesta țarii sale, arata că Mihul reprezenta o tendintă politica opusa, sau cu alte cuvinte, Ștefan într'adevăr, dela început a reprezentat tendința de împotrivire împotriva Turcilor. In această lumina privite lucrurile, putem socoti alungarea lui Petru Aron, în urma și în parte din pricina „închinării dela Vaslui“, drept un moment al luptei poporului român împotriva cotropitorilor turci și a uneltelor acestora dinlăuntrul țarii sale.

A. C. G.

[1] M. Costăchescu, op. cit., II p. 806—807. Și actul fără data, al fraților Buciacki dat lui Mihul, dându-i adapost în cetățile lor, este probabil tot dela aceeași dată (idem, II, p. 804—805) ... „circa 1454“.

[2] I. Bogdan Documentele lui Ștefan cel Mare, II, p. 257, 269, 305, 309.

[3] Dlugosz, Historiae Polonicae libri XIII, II, ed. Leipzig 1712, col. 416—417

[4] M. Costăchescu, op. cit., II, p. 809.

[5] In textul slav al scrisorii: „togto Comanovici“, din care editorul Costăchescu (p. 81) a făcut Togtocomanii, crezând că este vorba de un popor.

[6] M. Costachescu, op. cit., II, p. 423 (din 1452).

ANEXE

I. SCRISOAREA SULTANULUI MOHAMED AL II-lea DIN 5 OCTOMBRIE (1455)

Dela marele domn şi marele emir, sultanul Mehmed beg, nobilului şi înţeleptului şi demn de orice cinste şi lauda, Ioan Petru voevod şi domn al Morovlahiei, iubitoare salutare sa primeasca nobleţea ta.

Ai trimis pe solul acesta [1] şi boier al tău, Mihul logofat şi printr'însul cuvintele domniei tale [2], pe care le-a spus [3]. Deci, dacă vei trimite haraciu, 2000 de ducaţi [4] de aur, domniei mele, în fiecare an, atunci va fi încheiată pacea [5] [6]. Şi pentru aceasta punem soroc peste trei luni. Daca va sosi la împlinirea acestora [7], atunci pacea să fie încheiată [8] cu domnia mea. Dar dacă nu va veni, aceasta o ştiţi voi [9]

Şi Dumnezeu să te veselească.
Luna Octombrie 5, la Sahran Beglie.

II. ACTUL ADUNARII DELA VASLUI DIN MARTIE—MAIU (1456)

Noi Petru voevod din mila lui dumnezeu domn al ţării Moldovei, cu panii sfatului nostru moldovenesc şi cu mitropolitul nostru, chir Teoctist şi cu toţi panii dela mare până la mic, ne-am sfatuit mult şi am socotit între noi despre cotropirea [10] şi pieirea ţarii noastre care este din toate părţile şi mai ales dela Turci, care au prădat şi pradă de atâtea ori [11] şi cel dela noi dare [12] 2000 de galbeni ungureşti.

Noi însă nu am fost datori [13] să le dam. Dar a ne apăra nu este cu putinţă nicidecum, pentruca nu avem sprijin [14] şi niciun ajutor din nicio parte, aşa cum au avut înaintaşii noştri. Iar nedându-le ci singuri vor lua, precum au luat şi până acum soţiile şi copiii fraţilor noştri.

De aceea, am hotarît [15] toţi împreună sa înlăturăm nevoia, după putinţa ce o avem şi sa ne plecam capul în faţa acelei pagânataţi [16], sá gasim şi sa dam cu ce vom putea să-i îmblânzim [17], până când milostivul Dumnezeu se va îndura sa putem iarăşi avea ajutor dela Dumnezeu şi să aflam aliaţii [18] noştri, aşa cum au avut înaintaşii noştri.

De aceea, sfătuindu-ne toţi împreună, am rugat pe boierul nostru, pan Mihail logofăt, ca să plece la Turci, să înlăture greutatea noastră, luând pe dumnezeu în ajutor şi să ne facă nouă pace [19], ca ţara noastră să nu mai fie [20] dată pieirii. Daca va putea cu ceva mai puţin [21], e bine. Şi iar, dacă nu va putea să-i roage şi sa

---

[1] acesta om B. şi M. C

[2] domniei tale om B. şi C. M.

[3] şi domnia mea am luat cunoştinţă de toate cuvintele ce el a spus B. din care am înteles M. C.

[4] galbeni B.

[5] să fie B. Aşadar să fie M. C.

[6] pace făcută M. C. pace desăvârşită B.

[7] la acel termen M. C. la acel soroc B.

[8] să fie pace făcută M. C. să fie pace desăvârşită B.

[9] atunci şi voi ştiţi (ce vă aşteaptă) M.C. atunci (ce va fi) ştiţi B.

Notele reprezintă variantele din traducerile lui M. Costăchescu (M.C.) op. cit. şi F. Babinger (B). „Cel dintâiu bir al Moldovei către sultan", Bucureşti, 1936, p 9—10.

Din fotografia textului se vede că diacul a scris întâi Vladislav în loc de Petru şi Ungrovlahia în loc de Morovlahia. Este deci vorba de un diac care ştia să scrie de obicei către domnul de atunci al Ţării Româneşti, Vladislav, fiul lui Dan.

[10] apăsarea M.C

[11] au luat şi iau de atâtea ori M.C.

[12] bir M.C.

[13] nu suntem în stare M.C..

[14] putinţă M.C

[15] sfătuit M.C.

[16] acestui păgân M.C.

[17] întrucât vom putea la cererea lor M.C

[18] ajutoarele M.C.

[19] această sumă M.C.

[20] să nu fie M.C.

[21] să ceară şi să scoată mai puţin din această sumă M.C

·zbutească întru aceasta [1], atunci sa dea şi acei doua mii de galbeni ungureşt', ca să avem noi pace, iar ţara noastră să nu se mai piardă.

Şi am jurat şi juram [2] cu această carte a noastră panului Mihail logofăt ca sa nu spunem niciodată niciun cuvânt împotriva lui şi deasemenea ca nimeni sa nu poata spune împotriva lui ca el a făcut [3] acea dare [4], pentrucă noi toţi împreuna l am trimis sa dea acea dare pentru nevoia noastră.

Şi la aceasta am dat cartea noastra panului Mihail logofăt şi cu toţi panii noştri şi sfatului moldovenesc, supt pecetia noastrá şi supt peceţile tuturor boierilor noştri, ca el din toata inima sa umble pentru încheierea păcii [5] noastre, iar panii noştri, anume mai intâi mitropolitul nostru, chir Teoctist şi panul Bratul *(urmează numele boierilor în număr de 57, socotind şi pe Mihul între ei şi 5 pisari)* şi alţii toţi.

Iar Steţco a scris la Vaslui, anul 6964 (1456).

---

[1] să-i roage şi să isbutească întru aceasta M.C.
[2] am făgăduit şi făgăduim M.C.
[3] a hotărît M.C.
[4] bir M.C
[5] pentru pace M.C.

Publicăm mai jos fragmente dintr'un document inedit, important pentru cunoașterea unor evenimente din istoria Republicii Cehoslovace In acest document sunt înfațișate imprejurările cu care a început și s'a desfășurat rascoala populară din 1831.

„ISTORIA RĂSCOALELOR ȘI A CRUZIMILOR SĂVÂRȘITE LA HLUKNAVIȚ ÎN ZIUA DE 9 AUGUST DIN ANUL 1831, SCRISĂ DE MARTIN KLEIN, PAROHUL DE HLUKNAVIȚ, DECANUL ȚINUTULUI, ȘI EXTRASĂ DIN CARTEA PAROHIEI DE HLUKNAVIȚ, PAGINA 28 ȘI URMĂTOARELE"

Pe când era în toiu razboiul ruso-polon, a fost adusa în Polonia holera din parțile Asiei în care doar se întindea pâna acum aceasta boala nenorocita. Maestatea sa prea sfințita Francisc I, Imparatul Austriei și regele Ungariei, din dragostea sa părintească fața de popoarele ce-i sunt supuse, pentru ca să opreasca dela împarați a sa aceasta pacoste care începuse să se întindă în toate părțile prin pasurile amintite, a poruncit cu îndurare ca înainte de toate să se înconjure hotarele Galitiei cu cea mai strașnica paza, cu un cordon militar și sa se taie orice legatură cu Polonia, de acum molipsită de aceasta boală, ceea ce s'a și făcut fără zabava.

Episcopii diocesani au luat másuri sa se înalțe rugaciuni catre dumnezeul îndurărilor în toate bisericile parohiale sau mănastirești și au însarcinat clerul mirean să îndemne prin predici fierbinți norodul sau credincios la cucernicie și sa-l aducă la o pocăința neprefacuta pentru păcatele săvârșite, pentru ca în acest chip dumnezeu — care este jignit de pacat dar îmblânzit de pocaința — sa priveasca cu îndurare la rugăciunile poporului sau și să binevoiasca sa întoarcă milostiv acest biciu al mâniei sale de care ne-am învrednicit prin păcatele noastre, oprind brațul îngerului pedepsitor.

Inaltul consiliu regal de locotenența al Ungariei a trimis comisari regali in toate parțile țarii cu aceasta însarcinare ca, pe de o parte să vegheze la împlinirea cât mai întocmai a înaltelor porunci, iar pe de alta parte, sa se straduiasca sa netezeasca ciocnirile ce se puteau naște cumva între (deosebitele) administrații din chiar împlinirea acestor (masuri) și carora sa le mai stea în sarcină pe deasupra și strângerea însemnarilor ce aratau starea sănătații dainuind în sânul administrațiilor ce le sunt încredințate, sau (altminterea zis) darea de seamă a sănatății ce trebue înaintată fára zabavă către Sfatul de cârmuire[1] al țarii, în sfârșit cautarea mai ales a mijloacelor de urmarit pentru îndestularea cu sare și cu bucate în administrațiile lor.

S'au dat poporului învățături și îndemnuri sănatoase pentru paza și mântuirea sa; cum trebue să se poarte în aceste împrejurări nenorocite: au fost sfatuiți să pună toată cumpatarea în hrana și băutura (lor), să se ferească de a bea pe fierbințeala apă rece sau în cantitate mai mare și să se mai ferească mai ales de racelile nopții,

[1] Dirigens Dicasterium Regni

să se îngrijească de curaţenie în ietacuri şi în vestminte ,trupul să şi-l spele bine şi des, sa ocolească atingerea celor care sunt gata[1] molipsiţi, sau măcar sunt bănuiţi a se fi molipsit de boală, ceea ce este tot una şi alte (sfaturi) asemănătoare ce se socoteau trebuitoare şi folositoare după părerea medicilor, pentru a pune stavilă molimei grozave a holerei.

După ce s'au luat aceste hotarîri mântuitoare şi (s'au luat) măsurile de oprire a răspândirii acestei cumplite molime, fiecare aştepta între nadejde şi teamă întâmplarile viitoare, care erau negreşit cât se poate de nenorocite. Căci holera nu s'a lăsat sa fie închisa în hotarele ţarii Poloniei (ci) fără a fi împiedecată de niciun fel de masuri luate, a strabatut ca un puhoi ţara Galiţiei, şi în curând chiar comitatele de margine[2] ale regatului Ungariei, în deosebi comitatele Saros, Zemplen, Ung, Abanjvár, Zips, etc. — acest biciu al mâniei dumnezeeşti a precedat cu mult acea nascocire diavoleasca închipuita de un om duşmanos, că adică toate măsurile luate sau care aveau a fi luate pe viitor de catre administraţiile cârmuirii nu ar tinde atâta la paza populaţiei cât la omorîrea sa, ca puţurile şi izvoarele apelor se otravesc cu prafuri otrăvitoare (Praphy) şi de aceea mor oamenii. Aceasta născocire nebunească a cuprins în curând într'atata sufletele tuturor, în deosebi ale slavilor ruteni, încat nu au mai putut fi smulse dupa aceea din sufletele lor de niciunele îndemnuri însufleţite pe care le raspândeau cu toată straduinţa cu putinţă parohii lor, atât în convorbiri în parte dela om la om, cât şi în predici obşteşti ţinute în biserici (în faţa) credincioşilor; ba chiar în cele din urmă până acolo a ajuns poporul orbit de această nebunie încât îşi bănuia chiar preoţimea sa ca ucigaşă[3] a sa precum că i-ar întinde prea sfânta taină a cuminecaturii în cuminecătură otrăvită.

Norodul a fost însă mai întărit în această orbire de neînţeles a sufletului şi în împietrirea inimii (sale) prin zelul necumpănit al hirurgului caşovian N. Lehoczky pentru paza locuitorilor din Caşovia. Căci, pe când se întindea holera spre aceasta cetate liberă şi regală, sus zisul hirurg dădea oamenilor nişte prafuri care să-i apere de molima[4], negreşit nu numai acelora care şi tânjeau cu semne ce dădeau de bănuit că ar fi bolnavi, ci tuturor fară deosebire, chiar şi celor sănătoşi tun: iar cei care nu se hotarau sa ia aceste prafuri de bunăvoe, erau constrânşi să le ia cu sila.

Dar s'a întâmplat ca unii din aceştia cărora li s'au dat aceste prafuri de preîntâmpinare a boalei sa moară de o moarte neaşteptată, nu pentru că au luat aceste prafuri, ci fiindcă erau cuprinşi dinainte de vreo altă boală grea lăuntrică, sau poate chiar de această holeră.

Din pricina acestor cazuri neaşteptate de moarte, înrăirea[5] norodului orbit a ajuns la culme, astfel că nu mai putea fi convins de contrariul prin nicio înlănţuire de dovezi. De altminteri, ca şi la Caşovia, aşa în oricare alt loc, tot (omul) şi fiecare judecând cu socotinţă şi încredinţat pe deplin că holera este pedeapsa lui dumnezeu prin care loveşte păcatele noastre după cerinţa dreptăţii dumnezeeşti, pe lânga rugăciunile unite cu pocăinţă cu care se închină prea plecat milostivirii lui dumnezeu, se mai folosea şi de acele măsuri de pază pe care le-a găsit de folos Facultatea de Medicină a Universităţii din Pesta şi a pus să se răspândească în foi tipărite scrise în cuvinte pe înţelesul tuturor[6], adică purtarea asupra sa a camforului, a calciclorinei[7], întrebuinţarea oţetului numit „al tâlharilor"[8], pentru deasa spălare a feţei şi a mânilor, etc. Insa mulţimea înraită a răstălmăcit în nume de rău şi toate aceste (măsuri) îndreptate doar spre paza poporului.

In aceste triste împrejurări, când adică oamenii îşi întorceau auzul dela adevăr şi-l plecau la născociri diavoleşti şi pe când o bănuială de neînchipuit faţă de mai marii şi stăpânii lor fireşti cuprinsese pe de-a'ntregul sufletele lor, cumplita holeră indică a fost adusă încoace de trei locuitori din sânul Hluknaviei care fuseseră pentru seceră la Caşovia cu o urmare într'adevăr aducătoare de cele mai mari nenorociri, pe care după cum o însemn cu groază pe foiţa de faţă, aşa vor citi-o urmaşii cu mirare şi încremenire.

Era ziua de 29 Iunie când s'a strecurat pentru prima oară holera în cuprinsul

---

[1] Iam infesti.
[2] Contiguos.
[3] Entodicatorem.
[4] Pulveres praeservaturos
[5] Malitia.
[6] Labiis usitatis conceptis
[7] Calcis clorinae
[8] Aceti labionum nuncupati

parohiei mele: în deosebi în circumscripția bisericii mame din Hlukno. Indată ce s'a întâmplat acest lucru, după cerința planului întocmit de stralucita obște a comitatului Zips, ținându-se consfatuiri cu autoritățile locale [1] i s'a adus la cunoștința cinstitului medic al comitatului respectabilului domn Martin Hartinan, doctor în medicină, cu reședința în orașul Göttniz și în acelaș timp și vicecomitelui obișnuit [2], respectabilului domn Ludovic Almassy de Filiez. Medicul s'a înfațișat îndată la fața locului, a cercetat în tovarășia mea pe fiecare în parte și pe toți bolnavii al caror numar creștea pe fiecare zi și le-a prescris leacurile potrivite și a pus pe loc să li se dea din farmacia din Göttniz. Domnul vicecomite obișnuit a trimis de asemenea — neîntârziat — încoace pe parintele prior al conventului fraților indurării din Varallya, Benignus Smiancel, maestru hirurg, ca împreună cu sus numitul medic să ia în cercetare cu luare aminte semnele molimei ce se întindea — care în rastimp de cinci zile a mai doborit încă multe victime — și sá afle și sa stabilească dacă acea boala trebue socotita neîndoios ca fiind holera indica, sau nu? Acești doi barbați, pentru a purcede cu mai mare siguranță într'un lucru de așa mare cumpănă și ca sa nu mai sporească încă și mai mult fără de cuvânt îndestulator spaima aceea dinainte care și străbătuse toate vecinătatea dimprejur, au hotarît sa se purceadă la deosebirea cadavrelor, din care atunci erau cinci la îndemână pentru ca din cercetarea mai adânca a acestor cadavre să se poata trage încheierea daca aceasta mortalitate trebue pusă pe socoteala acestei boale grozave — holera — sau poate a vreunei alte metehne launtrice.

Această operație a săvârșit-o cu cea mai mare îndemânare sus numitul parinte prior, totuși, puțin a lipsit ca sá nu se ajunga la violențe în chiar timpul acestei operațiuni, caci pe cand trebuia să se purceadă la deschiderea cadavrului soției unui oarecare țăran palmaș [3], Martin Iavorszky, om de altminterea greoiu și patruns cu totul de acest eres ca domnii omoară pe oameni cu praturi otrăvitoare, acest bărbat rau, înarmat cu un ciomag, i s'a ridicat împotriva. S'a stârnit o zarva nespus de mare, din tot locul veneau alergând oameni, și dacă nu aș fi alergat și eu acolo în acea clipă și n'aș fi potolit acea turburare cu vorbă bună, dumnezeu știe ce ar fi ieșit atunci de acolo.

După ce s'a potolit această turburare și a fost trimis de acolo acest bărbat a veni după putința sa în ajutorul omenirii încercate din Hlukno. Iar chiar acești cercetari a fost că doi inși muriseră din cauza unor metehne launtrice, iar ceilalți trei muriseră fără nicio îndoială de boala grozavă a holerei. Deci, facându-se darea de seama oficială asupra acestui fapt către stralucita obște a comitatului Zips de către domnul medic și (de) parintele prior, această stralucită obște a fost rugată sa ia masuri de îndată pentru a pune stavilă răspândirii mai departe a acestei boale grozave și pentru a veni după putința sa în ajutorul omenirii încercate din Ulukno. Iar chiar acești domni: medicul și priorul cercetau cu cea mai mare sârguință pe toți cei molipsiți de holera, le prescriau medicamente care sa li se dea cu grija fiecărui bolnav prin mijlocirea învățătorului Tobia Makroczy și a unui om din administrația satească [4]. Cei care au întrebuințat medicamentele prescrise în felul prescris, care totuși au fost puțini la număr, au fost redați sanătații lor dinainte; iar ceilalți — aproape toți — care erau pătrunși de acea bănuială rea obștească, și care s'au împotrivit să ia medicamente au ajuns jertfa acestei boale a holerei. Deci, ca să nu se dea medicamente fără rost, și sà se cașuneze cheltueli zadarnice stralucitului comitat, am îndreptat o cerere la locul potrivit ca să se trimită un hirurg, sau în lipsa acestuia un altul, cunoscător cât de cât în ale hirurgiei, care să cerceteze bolnavii în fie ce zi și să le dea medicamentele după prescripția medicilor.

După ce s'a făcut sus zisa dare de seama oficială a medicilor, ni s'a trimis nouă o instrucție tipărită, cum trebue să se purceadă în aceste triste împrejurări, și ce măsuri de paza trebue luate. Potrivit cu această rânduială, ținându-se consfătuire cu Inspectorul de acum al domenicilor: George Proskko, s'a însemnat locul pentru un cimitir în afara satului pe cuprinsul (Hluknoului la drumul ce duce spre Sf. Ana, nu departe de crucea ridicată pentru morții secerați de această grozavă boală ce tre-

---

[1] Officiolatu dominali.
[2] Ordinarius.
[3] Inquilinus.
[4] Indicio rurali

buiau îngropaţi; (cimitir) care a şi fost sfinţit îndată de mine. In ziua de 6 August au sosit doisprezece soldaţi cu caporalul lor, N. Maslar, care unindu-se cu alţi soldaţi ce ţineau închis pasul spre comitatul Saros la Sf. Ana au încercuit din toate părţile ţinutul Hlukno, potrivit cu porunca ce le fusese dată şi au tăiat legătura cu ceilalţi muritori vecini. Comandant al acestei miliţii era subofiţerul[1] N. Mihalevits. Iar nobilul domn N. Fanschmidt, vicefiscalul comitatului, a fost însărcinat sa ia măsurile de luat pentru închiderea cordonului[2], precum şi să hotărască cele ce sunt potrivite pentru cei încercaţi, rămaşi încercuiţi la Hlukno. A mai fost desemnat drept comisar al sănătăţii N. Ribiczey, care stând nedeslipit[3] în coliba[4] ridicată pe linia de izolare între Hlukno şi Richno, chiar la râul Szlatnik, să ne poarte toată grija, ca să nu ne atingem din lipsa celor trebuitoare precum şi a medicamentelor şi pentru ca să nu rămână cei molipsiţi lăsaţi doar pe seama lor înşişi a fost trimis la cererea stăpânirii[5] din venerabilul convent al Fraţilor Indurării din Varallya cuviosul frate Komuald Iarolimek, ca să-i asiste, să le dea medicamentele şi să-i cerceteze în fiecare zi. Suspomenitul domn vicefiscal, potrivit cu însărcinarea ce i se dase după ce a făcut mai întâi un drum încoace a dispus să se pregatească o căruţă prevazută cu porţi în care sa se poată duce cadavrele (şi) să se faca (nişte) cleşte de fier prevăzute cu mânere lungi pentru apucarea cadavrelor, spre a se împiedeca mai uşor atingerea celor molipsiţi şi a se stavili molipsirea.

Aceste măsuri de început luate cu gândul cel mai bun, precum şi unele rostiri necugetate ale domnului vicefiscal, de care se folosise în trecerea sa prin Krompach au întărâtat într'atâta sufletele vecinilor Kronpachcenşi, Slovinkensi, Richnavrensi şi Hluknarinşi pe care le napadise cu totul şi altminteri un duh rău în urma poveştilor nebuneşti răspândite pretutindeni, încât cu cea mai mare nerăbdare aşteptau primul prilej în care să-şi ducă la îndeplinire gândul lor atâta de nedrept şi de neomenos urzit dinainte.

Prilejul dorit a sosit printr'un vicleşug diavolesc când erau chemaţi oamenii sus amintiţi în ziua de 8 August. In ziua aceasta, des pomenitul vicefiscal vrând să îndestuleze cu un articol din cele mai trebuitoare pe locuitorii din Hlukno, anume cu sare de bucătărie, a purces spre Hlukno însoţit de cuviosul frate Romuald Iarolimek şi de slujitorul său Haido din acel comitat[6]. Târziu seara s'a şi înfaţişat la casa mea parohială fratele Romuald, iar Haido rămas puţin în „Campo Domino" s'a dus întâi la Richno cu trasura stapânului său, şi îndată ce s'a oprit în faţa casei judecătorului[7] Gheorghe Harman, întrebat de acesta dacă a adus prafurile, a răspuns ca acestea sunt cu totul la îndemâna dar nu erau altceva decât calciclorina care se adusese în acest scop: ca cei sanatoşi să o poarte la ei şi să se folosească de ea ca o măsură de pază împotriva holerei — pe acestea, apoi i le-a şi predat. Luând aceste prafuri nelegiuitul judecător ca şi cuprins de furie, alergând apoi încoace şi încolo prin tot satul şi strigând spunea: „dacă aceasta este moartea voastră luaţi armele, fiţi bărbaţi, eu de acuma vă voi păzi şi apăra, numai voi să mă urmaţi pe mine, şi să faceţi cele ce vă voi porunci, nu veţi mai munci pentru stăpânii de moşii, nici nu veţi mai plăti dijme". Pentru a stârni o răscoală şi mai grozavă a poruncit să se sune clopotele din turn după cum se obişnuieşte să se sune la vreme de pârjol. Dându-se acest semnal au roit îndată o mulţime de oameni atât bărbaţi cât şi femei, şi de îndată au dorit să pună mâna pe Haido şi să-l omoare; dar acela fiind tânăr şi puternic şi ajutat de întunericul nopţii abia a putut scăpa prin fugă, şi a ajuns cu bine după neîncetate hărţueli până la oraşul Olasz, de unde a fost dus printr'un prilej sigur la Leutschau. Abia scapase Haido din mânile răsculaţilor, când a sosit stăpânul său, pe care de asemenea l-au înconjurat de îndată mai mulţi răuvoitori, şi l-au ţinut prins şi l-au batjocorit cu fel de fel de ocări şi apoi l-au purtat de colo-colo până când cu ajutorul unuia sau altuia mai puţin rău ca ceilalţi, fiind eliberat din mâinile acestor oameni neomenoşi, a luat-o la fugă peste râul Hernad spre paduri şi munţi şi s'a salvat în noaptea adâncă. După ce a scăpat acela într'astfel, a sosit ofiţerul Mihalevitz care îşi avea cartierul său în Richno, întorcându-se din Hlukno, dela inspectarea pazei militare încredinţate supravegherei şi comandei sale. Pe acesta

---

[1] Vexillifer
[2] Linea.
[3] Prope statuam.
[4] Gaza.
[5] I. Publici.
[6] Comitalensis.
[7] Iudicis.

de cum l-au vàzut, l-au prins cu furie, l-au luat printre cele mai nevrednice ocări, şi l-au dus la judecator, l-au batut dupa cum au vrut, l-au aruncat în lanţuri şi i-au băgat în gura spre a le înghiţi leacurile în contra holerei pe care le-au gasit asupra lui, şi îndata au trimis curieri anume la Krompach şi Slovinka cu o porunca scrisa să binevoiască sa le vină în ajutor, împreuna şi cu înştiinţarea ca acuma ei şi ţin în mâinile lor un spion otrăvitor care a venit la ei ca să-i rapună.

Soldaţii care faceau paza la linia de izolare din Slatnik — cei mai multi re cruţi luaţi de curând — şi care ar fi putut uşor sa elibereze pe ofiţerul lor din aceasta primejdie vadită, daca ar fi avut un caporal cu suflet, dar cum însuşi caporalul, un om din cei mai pacatoşi, se înţelesese cu ţaranii rasculaţi, ei au ramas doar ca nişte martori nepasatori ai acestei nenorociri. Oamenii din Krompach, la primirea cu rierului, de îndata chiar în timpul acestei nopţi trimiţând pe unii din cei mai rai concetaţeni ai lor, l-au dus pe nenorocitul ofiţer despuiat mai întâi de hainele şi de cismele sale, legat crunt, cu picioarele goale prin bezna cea mai deasa la oraşul Krompach şi acolo l-au aruncat în temniţa din casa obştei.

După luarea în prinsoare în chipul acesta a acestui ofiţer, smintitul de judecator din Richno a chemat la casa sa pe oamenii din Richno spre a se sfatui cu ei cum sa purceada mai departe pe calea drăceasa apucatá. La chemarea sa s'au grăbit nenumăraţi fárá deosebire bărbaţi, femei, tineri şi bătrâni, şi au stat la sfat cu uşile şi ferestrele deschise si au hotărît măcelarirea tuturor slujbaşilor stăpânirii din Hlukno în care să se cuprinda şi parohii[1] lor, pe ziua urmatoare de 9 August, adică în ajunul Sfântului mucenic Laurenţiu. Pentru a putea duce la împlinire mai uşor şi mai sigur gândul lor crunt, au trimis îndată în timpul nopţii, fără zăbavá, curieri la Hrissoc şi Kallyavam, vestind pe locuitorii din Hlukno, de altminteri informaţi înca dinainte, şi poftindu-i să se unească cu ei, cu această ameninţare cá dacă nu vor purcede împreună cu ei în acest gând blestemat şi drăcesc să ştie că îi vor omorî şi pe ei După ce s'a hotărît această faptă cumplitá pentru ziua următoare, deşi era cunoscută tuturor celor care locuiau în Richno, totuşi nu s'a găsit niciun om de al lui dumnezeu care să ne vestească de această primejdie aşa de apropiată nouă celor ce ne aflam în Hlukno. Dela comisarul sănătăţii pentru linia de izolare, locuind în Slatnik, Domnul Ribiţei, care cam pe la ora unsprezece noaptea a alergat la noi cuprins cu totul de spaimă în timp ce noi toţi dormeam, am aflat doar atâta, că în Richno se stârnise răscoala. In sfârşit, s'a ivit ziua grozavá căreia i-am supravieţuit, ziua de 9 August care, arătându-se neobişnuit de urîta, prevestea parca o nenorocire; caci suflau atât de tare vânturile de miazănoapte printre neîncetatele ploi nespus de reci, încât s'ar fi crezut că am fost mutaţi din zilele calduroase ale verii în timp de iarna. In timpul dimineţii, cam pe la ora a şasea, Reverendul Domn Andrei Hornyik, preotul din Zips pe care îl cerusem ca ajutător duhovnicesc dela venerabilul capitlu, a slujit liturghia în capela Sfântului Ioan Nepomuc. caci venise porunca hotarîtă ca în parohiile cu mai mult popor, spre a se preîntâmpina primejdia grozavă a unei molipsiri mai mari, şi spre a nu se da naştere la prea mare adunare de norod, să se ţina slujba bisericească în loc deschis. După aceea a slujit în aceeaşi capelă capelanul locului Vendelinus Vilcsek, şi în sfârşit, cam la ora a opta, eu. Pe când ieşeam din casa parohială, am văzut îndată în jurul bisericii, şcoalei şi parohiei şi pe sub arborii plantaţi în şir spre castel o mulţime neobişnuită de tineri şi bărbaţi din Hlukno şi din Richno înarmaţi cu ciomege, securi, furci de fier şi puşti, printre care erau amestecate şi nenumărate femei. In tacere am trecut prin aceasta mulţime înarmata spre capela sus amintită în care, fiind de faţa şi inspectorul stăpânirii, Giorgio Prosco, am slujit liturghia rugând prea înaltul sa binevoiască să lumineze prin harul Sfântului Duh norodul ce începe să se răscoale, înşelat de viclenia diavolului, şi să îndepărteze cu îndurare toată primejdia dela noi.

După săvârşirea slujbei, m'am oprit în faţa capelei în mijlocul mulţimii înar mate şi i-am întrebat cu vorbă blândă ce au de gând prin această adunare neobişnuită a lor, şi prin aceste pregătiri ale lor ce dau de bănuit? La aceasta întrebare blânda cei mai mulţi strigând în desordine, printre care in deosebi şi anume au fost observaţi Ioan Hubov, Ioan Tobis şi Martin Magda, ţărani din Hlukno, au răspuns: „Astăzi se va săvârşi ceea ce trebue să se savârşească, căci noi nu mai recunoaştem

---

[1] Curatoribus animarum = parohi

acum nicio altă putere decât doar pe dumnezeu care este în cer". La acest raspuns neaşteptat, eu le-am atras luarea aminte cu blândeţe şi i-am îndemnat cu sfaturi părinteşti prin care ii îndemnasem şi în predica ţinută în biserică, sa bage de seamă şi a nu se lase duşi pe o cale greşita în urma unor poveşti neîntemeiate, sa se supuna poruncilor date de catre puterea legiuita, sa aibă pe dumnezeu înaintea ochilor, el care cerceteaza sufletele oamenilor şi care va fi judecatorul neînduplecat al nostru al tuturor, a recunoasca biciul maniei dumnezeieşti în boala aducătoare de moarte trimisa asupra lor, şi sa se întoarca spre pocainţa faţa de dumnezeu pentru pacatele săvârşite, á fie supuşi domnilor lor cu toata rabdarea, că nu este putere decât dela dumnezeu, şi cel ce se împotriveşte puterii se împotriveşte rânduirii lui dumnezeu, şi deci daca au vreo plangere dreapta sa şi-o înfaţişeze autoritaţii orânduite de dumnezeu, adica domnului judecator procesual sau prea luminatului Domn Comitelui suprem. şi sa se retraga în linişte la casele lor. Acest îndemn parintesc al meu nu a mişcat sufletele împietrite ale rasculaţilor, caci diavolul şi intrase în ele şi le ţinea în prinsoare, şi de aceea m'am îndepartat întristat la parohie printre aceia urlând fară încetare cât îi ţinea gura şi amenintând cu moartea prin mutrele lor[1]. Intre timp se adunau tot mai mulţi şi mai mulţi oameni din Richno şi Hlukno. Rasculaţii alergau cand spre parohie cand spre castel, în sfârşit la ora nouă înainte de prânz toţi s'au napustit ca un puhoi în casa stapânirii pe care o locuia Economul grânelor[2] Ioan Gyurtsac. Vazând aceasta, economul a închis casa care era prevăzută cu gratii de fier la toate ferestrele, şi cu o poarta de fier, şi s'a retras şi s'a ascuns în pod împreuna cu Carol Faller, un tânăr de nouăsprezece ani. fratele soţiei sale, care venise aci dinainte ca musafiri. Vazând ţaranii rasculaţi. casa închisă. luând drugi de fier au spart cu putere gratiile unei ferestre dela intrarea casei în dreapta porţii în mijlocul a strigate, blesteme şi învinuiri şi sdrobind fereastra în ţandari, au intrat în sala, de acolo sau napustit în iatac în care se afla soţia economului cu copiii, înspaimântata şi încremenita de groază, pe care apucând-o cu cea mai mare sumeţie şi ducând-o peste tot fara milă şi urlând, o întrebau unde sunt fratele şi barbatul ei. Nenorocita femeie cazuta la picioarele răsculaţilor, îi ruga cu lacrămi sa se îndure de copiii săi micuţi şi să lase viaţa soţului şi fratelui sau care sunt nevinovaţi si ca nu ştie unde au plecat soţul şi fratele ei. Totuşi a lipsit mult ca să se înduplece aceşti rasculaţi cumpliţi de rugaciunile şi plânsul femeii înspaimântate, ci mai degrabă au strigat toţi într'un glas „Nu vă vom cruţa, voi aţi vrut să ne omorîţi cu prafuri otravite, acum noi te vom rapune şi pe tine, pe barbatul şi pe fratele tau şi pe toţi ceilalţi domni, şi cainii vor linge sângele vostru în curând".

Şi în adevăr, îndată fără zăbava, răspândindu-se prin toate ungherele casei s'au pus să caute cu grijă pe cei ascunşi pe care cum nu-i găsisera şi, înfuriaţi cu totul, se pregateau sa plece de acolo, o femeie prea întunecată. Elena soţia lui Aloisius Belez, care aflase mult bine în casa economului a dat pe faţă că economul este ascuns cu Carol Faller în pod şi sa cerceteze bine toate ungherele în deosebi grămezile de piei de miei şi de oi îngramadite acolo. Primind aceasta lămurire s'au întors şi au găsit într adevăr pe cei ascunşi şi i-au aruncat fără milă în jos pe treptele de piatră şi luându-i mai întâi pe econom, şi scoţându-l din sala casei în încaperea aşternută cu pietre, l-au răpus cu cruzime, aducându-i nenumărate răni de moarte cu ciomegele, securile şi aşa mai departe. Inainte de a-şi da sufletul printre chinurile sale, el îi ruga pe călăii[3] sai pe ce au ei mai sfânt, ca să mă cheme pe mine, căci deoarece el trebue sa moară, sa se poată îngriji de sufletul sau; dar aceasta i s'a tagaduit cu totul. Ba chiar Antonius Rohal, ţăran din Richno, a mai strigat: decanul acesta este „Hunczent" ca şi tine, tu acuma trebue să crapi, iar acela va crăpa îndată după tine. După omorîrea economului, l-au lovit fară încetare pe Carol Faller însângerându-l, şi când acesta fugind spre parohie, şi lăsând peste tot o dâră din sângele sau nevinovat, a vrut să se salveze, l-au străpuns cu două gloanţe de puşca Totuşi, cum era un tânăr puternic şi nu a căzut îndată fugind printre răsculaţi, a ajuns până la poarta parohiei ce era deschisă până atunci; ceea ce observând econoama[4] casei care era tocmai atuncea în cuprinsul casei, din voia lui dumnezeu, a închis poarta, şi în felul acesta a salvat pentru moment viaţa mea şi a slugilor mele, dar tânărul pomenit a fost crunt măcelărit şi răpus în faţa porţii. In acelaşi timp Haido, sluga lui Martin Rişhnovsky, care era în slujba inspectorului, vrând să se

---

[1] Gesturile lor.
[2] Frumentarius.
[3] Canibalos
[4] Ingrijitoarea.

salveze prin fugă din castel, a fost împuşcat pe acest ţărm în faţa casei Hollariam[1] Strigătele, ureletele şi sgomotul erau atunci atât de mari, cum dacă s'ar fi luptat împreuna două armate de duşmani.

Dupa savârşirea acestui întreit omor se părea că s'a potolit întrucâtva furia rasculaţilor, şi numarul lor s'a micşorat simţitor; dar în acest timp a alergat încoace omul cel mai rau, mai pacàtos decât chiar diavolul, clacaşul Ioan Labantz, înarmat cu un ciomag sdravan: zic omul cel mai rau, caci eu l-am ajutat şi l-am încărcat cu daruri nu numai pe el, dar şi pe fiul lui pe care-l iubeam. Acesta adunând din nou norodul răsculat în număr mai mare ca până acuma, l-a adus spre parohie, în timp ce eu vedeam pe fereastra cu ochii mei aceasta grozavie, ei ne mai având alt gând decât a-mi lua viaţa cu mâinile lor pătate deja de sângele a trei jertfe nevinovate, ducând la îndeplinire osânda morţii pe care o hotarısera încă din timpul nopţii, împotriva oricărei autoritaţi nu numai politice, ci chiar sufleteşti. Venind la poarta parohiei sus pomenitul Labantz, ca un câine turbat, spumegând venin, şi bătând grozav cu ciomagul în poartă, mă chema poruncitor afară urlând: Decan... Ascultând chemarea asta poruncitoare am deschis poarta şi m'am dus afară în mijlocul acelora, vorbindu-le cu blândeţe: „Ce vreţi? care vă este dorinţa?" A raspuns urlând mai tare ca ceilalţi Labantz: „Este rău, domnii noştri au vrut să ne otrăvească cu prafuri înveninate, acum îi vom rapune noi pe ei; daca ar fi fiul meu aicea l-aş ucide chiar eu cu mâna mea. Acest decan a ştiut prea bine ce se face cu noi: de ce nu ne-a dat de ştire şi nu ne-a vestit dinainte? Acuma nu mai recunoaştem nicio stăpânire, decât doar pe dumnezeu, şi toţi trebue sa piară de mâna noastra". Auzind spusa aceasta, eu am raspuns cu bunatate: „Tot nu v'aţi săturat de sângele acestor nevinovaţi pe care i-aţi rapus atât de cumplit, şi acuma vreţi sa ma aveţi şi pe mine jertfa a furiei voastre?" Apoi am luat iar dela început toate acele predici parinteşti prin care îi îndemnasem în mai multe rânduri, şi în cele din urma la capela Sfântului Ioan Nepomuc, ca sa nu dea crezare născocirilor zadarnice şi blestemate, sa recunoască biciul mâniei dumnezeeşti în molima ce se întețea, să se pocaiasca şi să se întoarcă spre dumnezeu; în cel din urmă, le-am amintit toate binefacerile nu numai duhovniceşti, dar şi pe cele lumeşti pe care le-am împarţit în orice timp fiecăruia şi tuturor din parohienii mei dupa putinta mea. In timpul acestei convorbiri a fost adusa din castel prea stralucita doamnă Ana, văduva raposatului comite Francisc Csaky împreună cu contesa, de asemenea fiica inspectorului Ana Udriczky cu copila sa, precum şi soţia lui Schaffer catre casa parohiala, spre a primi un salv conduct. Cuvintele mele au înduplecat sufletele unora din mulţimea rasculaţilor şi au strigat împreuna, iar printre aceştia s'a deosebit mai mult Gheorghe Czenky, ţaran din Richno: „pace decanului nostru, sa nu i se urneasca niciun fir de par din cap".

Dobândind îndurare in chipul acesta din partea răsculaţilor, am început să ma rog de ei pentru inspectorul ramas până acum în castel, pentru fiul acestuia Iosif, şi pentru Schaffer, care se ascunsesera în camera de langa capela castelului, ca sa le cruţe şi viaţa acelora. Dupa multe rugaminţi şi îndemnuri, în cele din urmă, am dobândit aceasta: că ei au declarat că vor dărui negreşit viaţa batrânului inspector, dar ca cei doi ramaşi trebue sa piara fara nicio îndurare, şi ca sa merg eu cu ei la castel şi chemându-l pe inspector să-l iau de acolo la parohie. M'am supus fara întârziere voinţii lor poruncitoare, şi luând o haina şi o pălarie[2], caci erau ploi neîncetate, am ieşit din parohie şi m'am dus în mijlocul rasculaţilor înarmaţi catre castel. In timpul mersului, un rău voitor vrednic de furci, rebelul Andrea Endrizal, clacaş[3] din Richno care mergea dupa mine la mică departare, a tras împotriva mea; în a pentru faptul ca nu am fost împuşcat de alicele de plumb, aduc mulţumire bunataţii dumnezeesti care a orânduit ca unul (din răsculaţi) sdruncinat încă dinainte de predica mea sa împinga mâna pacatosului Endrizal în clipa în care tragea, astfel ca s'a tras în aer, şi eu am scapat din această primejdie cumplita.

Venind la castel am găsit toate porţile închise, am bătut la geamuri, am strigat şi l-am chemat cu glas tare pe inspector, ca să se strecoare, sa deschida şi sa iasă, că venisem sa-l scap, dar în zadar, nu s'au auzit dinauntru niciun glas omenesc, nenorociţii se piteau în acea camera, în cele mai grozave temeri de moarte. Deci am cerut mulţimii rasculate sa mă ducă înapoi la parohie, ceea ce s'a şi facut. La dus

[1] Hollariamam.
[2] Petasus
[3] Inquilinus

şi la reîntors statea neîncetat langa mine conducatorul mulţimii Ioan Labancz cu care prilej i-am înfaţişat cu tot dinadinsul aceste nelegiuiri înspaimântătoare pe care le-au săvârşit rasculaţii pâna acuma sub conducerea sa şi l-am îndemnat părinteşte cu cuvinte pe care mi le-a insuflat Duhul Sfânt în acest scop, ca să-şi vina în fire şi să se îndrepte în pace spre casa sa, şi sa-i hotarască şi pe ceilalţi să faca la fel. Indemnul meu nu a fost lipsit de urmare, caci îndată ce m'au adus înapoi la parohie, aruncându-şi ciomagul, Labancz a venit înaintea mea, declarând că rasculaţii din Slovinka şi Krompach se apropie cu cea mai mare grabă într'ajutor din Richno pentru a purta mai departe „acele“ grozavii, şi deci să ramân închis în casa parohiei până când va veni din nou la mine. Nu pot să mă minunez în deajuns nici să aduc în deajuns mulţumire proniei dumnezeeşti că într'o primejdie atât de vădită a vieţii mele nu mi-am pierdut firea nicicând şi nici nu am simţit vreo teamă fiind întărit de o minunată virtute de către cel de sus.

Abia au trecut câteva minute, când s'a înfăţişat înspăimântată soţia directorului şcolii, Tobia Macroczy, asigurând că cei din Krompach şi din Slovinka au şi sosit şi ca ma vor rapune pe mine cel dintâi după câte spunea ca a înţeles foarte desluşit. Auzind această veste tristă, am stat în camera mea la fereastră suspinând şi rugându-l pe dumnezeu să mă sprijine cu prea puternicul său ajutor dumnezeesc, şi sa binevoiasca să ma ţină teafăr şi nevatămat dacă asta îi este prea sfânta sa voie. Pe când ma rugam astfel lui dumnezeu am văzut mulţimea răsculaţilor din Krompach şi din Slovinka sburând încoace, la care s'au mai adaugat apoi şi cei din Richno şi din Hlukno, care alergau ba spre parohie, ba spre castel printre strigăte grozave, cum daca ar sta la îndoială încotro să se năpustească mai curând şi al carui sânge sa fie datori sa-l verse mai degrabă. In sfârşit, cum dacă ar fi fost smulşi de un puhoi prea puternic, s'au pornit cu toţii spre castel, şi năvălind într'acolo au gasit toate uşile camerelor şi intrarile închise. De aceea au trimis apoi un flăcau[1] la contesa, la parohie unde stătea contesa, ca să dea deîndată cheile, ceea ce s'a şi făcut. Primind cheile au descuiat toate uşile şi au cercetat toate ungherele camerilor, şi au găsit pe cei ascunşi în camera de lângă capela palatului. Atuncea un oareşicare din Krompach, numit Kral, mai rău ca un canibal, punând mâna mai întâi pe Schaffer Francisc Groch, l-a aruncat cu cea mai mare putere în curtea castelului şi l'a năruit la pamânt, apoi pe fiul inspectorului Iosif şi în cele din urmă pe inspectorul Gheorghe Brosko şi pe toţi aceştia i-au răpus cu cea mai mare cruzime. Căci cu atâta furie se îndârjeau împotriva noastră, a bieţilor slujbaşi ai stăpânirii, încât au sfârtecat grozav şi au facut bucăţi trupurile lor neînsufleţite.

Indată ce s'a început această grozavă măcelărire de către aceşti canibali. a venit în graba des pomenitul Labancz şi a declarat că a sosit acuma timpul ca să ma salvez împreună cu toţi cei ce se află în parohie, căci dacă am zăbovi, fără îndoială că am fi ucişi cu toţii. Deci, luându-mi haina, am luat-o la fugă cu ceilalţi prin grădina parohiei, şi prin cea alipită de aceasta în spre capatul de sus al satului de-a lungul îngraditurilor prin gradinile ţaranilor din afara satului, ajungând la ultimele case mi-au fugit întru întâmpinare femei plânse, în deosebi soţia lui Andrei Bator. rugându-se sa nu le parasesc, şi sa ma adăpostesc în locuinţa lor unde voi găsi un loc de scăpare şi un azil sigur. M'am plecat rugaciunilor şi tânguielilor lor, am intrat in casa numita acum Bator şi acolo suit în pod m'au ascuns, rugând-o sa observe cu luare aminte de departe cele ce se vor întâmpla şi să mă înştiinţeze din vreme daca m'ar paşte vreo primejdie, şi dacă răsculaţii s'ar răspândi prin ţinut pentru a mă cauta pe mine. Abia şedeam de o jumătate de oră în pod, când a venit în grabă gazda casei zicându-mi: Acuma au şi fost măcelăriţi toţi în castel, şi ei caută acuma prin grădină şi casa parohială pe domnul decan, şi n'a mai rămas nimic altul de facut decât sa-şi urmeze fără zăbavă fuga începută spre câmpia din spre pădure şi ca să nu poata fi recunoscut uşor după îmbracăminte voi da haina ţărănească a fiului meu şi pălăria. M'am învoit cu sfaturile femeilor şi luând haina ţărănească (Csuha) din postav alb grosolan, şi pălăria m'am grăbit pe o potecă printre ogoare semanate cu orz care ducea spre Hrizu printre ploi necurmate şi vânturi reci suflând neîncetat. Pornit pe această fugă, eu care până atunci rămăsesem nesdruncinat în toiul celor mai vădite primejdii ale vieţii, am fost cuprins cu totul de spaimă, am început sa tremur din toate madularele şi m'au apucat nişte bătăi de inimă atât de puternice, încât gândeam în orice clipa că mă loveşte damblaua. In mijlocul acestor

---

[1] Ephebum.

intristări de moarte, am ajuns în sfârşit cu cea mai mare încordare a puterilor în ţinutul filialei[1] Hrissocs, în care am intrat înconjurat de numeroşi credincioşi de diferite vârste, atât barbaţi cât şi femei, care au alergat în pâlcuri spre mine şi le-am vorbit astfel: „Iata asta este rasplata pe care am capatat-o dela chiar parohienii mei, pentru prinosul străduinţelor mele duhovniceşti şi a binefacerilor lumeşti, ajuns în acest vest mânt nenorocit în care ma vedeţi sunt silit sa pribegesc ca sa-mi scap viaţa". Cuvintele mele şi înfaţişarea hainelor cu care eram îmbracat, au mişcat într'atâta sufletele celor de faţa încât toţi s'au pus pe plâns şi pe tânguieli şi copiii care sburda seră spre noi dupa obiceiul lor, vazând aceasta scenă trista s'au pus pe un bocet atât de grozav încât daca pietrele au fi vazut aceasta ar fi trebuit sa se sparga de durere şi eu însumi am izbucnit în plânsul cel mai amar. Cuprinşi de cea mai mare compătimire faţa de mine, oamenii din Hrissocs m'au însoţit apoi la judele locului şi vazându-mă răpus de oboseală m'au rugat să rămân la ei, şi au declarat împreuna ca ei sunt pregatiţi cu toţii sa-şi verse sângele lor pentru ca să ma ţina nevătămat. Le-am mulţumit cât am putut mai mult pentru aceasta marturisire atât de rara şi am spus că nu aş vrea deloc ca sa cada ei jertfă pentru ca să ma salvez eu pe mine, dacă cumva rasculaţii neomenoşi m'ar căuta pe aci, ci mai degraba ar fi mai chibzuit să purced mai departe şi astfel sa ramânem nevătamaţi şi ei şi eu; însă cum eram în parte împiedecat la mers de haina grea şi în parte mă parăsiseră puterile mele de teamă, am rugat ca să binevoiasca sa mă însoţeasca printre munţi şi paduri spre Voikocz ca nu cumva ratacind singur să cad jos şi sa pier.

Indată s'au învoit cu cea mai mare bunavoinţa: judecatorul Valentin Jendruch, Matei Tomassov, Aloizu Zsofcsin şi Ioan Labancz, care cuprins acum de remuşcare ma urmase chiar in acea clipa la Hrissocs însoţit de aceştia şi aproape dus pe sus de ei, am ajuns la Voikocz şi mi-am cautat mântuirea cu toată încrederea la Andrei Iavorszky ce ţinea acolo o moşie nobiliara[2], rugându-l pe ce are mai sfânt să binevoiască să ma lase sa pot răsufla puţin în casa lui. El a încuviinţat cererea mea, iar prea cinstita lui soţie vazând starea nenorocită a sănatăţii mele mi-a pregătit îndată nişte ceai şi mâncare, pe care însă nu am putut s'o mănânc şi m'a îngrijit împreună cu capelanul meu, care dupa multe rătaciri prin munţi şi vai sosise pe neaşteptate in cele din urma la stâna oilor locuitorilor din Voikocz, de unde fusese adus atunci la mine de un cioban. Abia trecuse o jumatate de ora, când au sosit doi soldaţi din strajile acelea, care ţineau închisa trecatoarea aceasta în spre Szlatvina pentru oprirea raspândirii holerei, vestindu-mă ca nu pot să mă lase să trec peste această linie de izolare, ci sa ma întorc pe acelaşi drum pe care am venit. M'am supus, vrând nevrând, încunoştiinţarii lor şi luând cam un sfert de ora de odihnă şi lasându-mi haina ţărănească şi luând cu împrumut o haina ruptă dela sus zisul Andrei Iavorszky am plecat pe calea dinainte fiind însoţit de sus zişii locuitori din Hrissocz până la culmile munţilor ţinutului Hrissocz, de aci înapoi prin cele mai povârnite culmi ale munţilor ce duceau spre Szlubicza, am înconjurat ţinutul Voikocz şi strajile militare aşezate asupra acestui ţinut, şi în sfârşit dupa ora a noua a serii am ajuns la parohia Szlatvin, putându-ma abea ţine pe picioare.

Parohul din Szlatvin pe atunci prea reverendul domn Aloisiu Flintos m'a primit bine în aceasta stare nenorocita a mea, şi cum nu mai era niciun fir uscat în hainele mele cu care eram imbracat, mai întâi de toate m'a îmbracat cu o haina curată alba şi uscata şi a pus sa mi se pregătească un loc pentru a putea smulge cât de cât o clipa de odihna. Dupa ce am petrecut acolo noaptea, dis de dimineaţa m'a dus prin mijloacele sale împreuna cu capelanul Verdelin Vîlcek la Târgul Obesz. Administratorii târgului acesta pe atunci prea reverenzii domni Emeric Popovitz şi Ignaţiu Ducze deli m'au primit cu dragoste fraţeasca şi m'au îngrijit şi am ramas la ei pribeag din parohia mea douazeci şi patru de zile. Dupa trecerea acestora, restabilindu-se întrucâtva ordinea, m'am intors la nerecunoscatorii mei enoriaşi, trist şi cuprins de jale. Şi cine să nu jeleasca! Poporul din Hlukno, atât de vestit întotdeauna în Zips pentru cucernicia sa vrednica de laudă faţa de dumnezeu, aplecarea sa deosebita pentru lucrurile sfinte, pazirea pilduitoare a zilelor de sărbatoare şi deosebita încredere din moşi stramoşi faţa de cler şi mai ales faţa de parohii sai, iata ca într'o singura clipă a alunecat într'o rautate atât de mare, încât s'a făcut vinovat de cruzîmi neauzite până atuncea în lume. Fapta aceasta a arătat ca virtuţile sus amintite nu fuseseră altceva decât adevarata făţarnicie prin care ştiuse să înşele cu privire la superioritatea

[1] Ad filialem possessionem (adică filiala parohiei)
[2] Portionem nobiliarem inibi tenentem.

sa; s'a dovedit că este din numarul acelor farisei şi făţarnici care îi arătau lui Hristos, cea mai mare slavire şi inchinare când a intrat la Ierusalim, cântând Hosana fiul lui David, şi peste trei zile l'au cerut pentru ca să-l omoare strigând: „Răstigneşte-l, răstigneşte-l". Această trasătură păcatoasa a enoriaşilor mei pe care i-am încărcat de daruri atâţia ani dupá putinţa mea, mi-a rănit sufletul cu o rană de nevindecat şi a stins în pieptul meu orice încredere în ei într'atâta încât să mă rog prea smerit ziua şi noaptea dumnezeului îndurarilor pentru grabnica mea slobozire dela acest norod nemulţumitor şi pentru ajungerea la capatul acestei mucenicii ale mele, căci viaţa mea de faţa în mijlocul acestui norod este un chin neîncetat.

Negreşit este adevărat că mulţi amăgiţi de acea născocire blestemată, că cei săraci sunt otraviţi cu prafuri veninoase de catre domni şi stăpâni s'au unit cu răsculaţii şi s'au făcut partaşi ai cruzimilor savârşite. Totodată dacá se cerceteaza împrejurările acestei răscoale şi dacă se adună cum trebue faptele şi făptuirile care au precedat răscoala, nu ramâne îndoială ca gândul răsculaţilor nu a fost altul decât să se îmbogaţească din jaful şi prada celor puternici pentru ca omorând pe stapânii de moşii şi orice autoritate legiuita, să cotropească bunurile lor; iar nascocirea aceea de prafuri înveninate nu fusese decât un prilej de ochii lumii pentru stârnirea răscoalei şi un meşteşug drăcesc pentru a ridica şi a amesteca poporul şi aci în această urzeală blestemata hotarîta dinainte; şi aceasta în unire cu răsculaţii din Zemplem care începuseră cu zece zile mai înainte jefuirea şi macelărirea grozavă a stapânilor lor. A spus-o pe faţă şi înaintea tuturor şeful rasculaţilor, Gheorghe Harman, judecătorul din Richno în seara zilei de opt August, când au ridicat mâna cu silnicie împotriva ofiţerului N. Mihalevitz: „Nu veţi mai munci în viitor pentru niciun stăpân de moşie, nici nu veţi mai plati dijme, eu de acuma voi fi ocrotitorul şi cârmuitorul vostru", şi după săvârşirea acelor omoruri din ziua de nouă August, acelaşi judecător a poruncit oamenilor din Richno să-i dea o trăsura cu patru cai pentru ca să poată să meargă mai iute în întâmpinarea rebelilor din Zemplen ce se grăbeau să vină încoace în ajutor.

In privinţa urzirii acestui plan păcătos şi precum că erau hotărîţi şefii şi aţâţătorii răsculaţilor să-l ducă la bun sfârşit dela începutul primăverii acestui an, aceasta se poate deduce din cuvintele judecătorului de Hlukno, Ioan Richnovsky, pe care dumnezeu l-a chemat la cele veşnice în ziua de 1 August de boala holerei, înainte de izbucnirea rascoalei, pentru mântuirea multora — caci era fără îndoială dintre şefii blestemaţilor conjuraţi. Acest judecător pe când venea foarte des la mine încă din luna Martie din îndatoririle slujbei sale, când îl întrebam foarte des ce mai face şi ce mai e nou, niciodată nu mi-a raspuns altceva decât că merge rău. Luând seama de răspunsul acesta reînoit în multe rânduri, l-am întrebat de cauza spusei acesteia, căci de ce să spună întotdeauna ca merge rău? Dumnezeu ne-a dat în anul acesta un belşug binecuvântat de bucate şi de alte roade ale pământului, deci cum ar putea să mearga rau? Judecătorul a răspuns: De sigur, dumnezeu a binecuvântat întru toate câmpiile şi ogoarele noastre, dar dumnezeu ştie cine le va trage foloasele? — Acela care va trăi, am răspuns eu şi pe care dumnezeu îl va păstra sănătos şi teafăr, acela se va folosi şi se va înfrupta de acele daruri ale anului acesta. — Dar, zicea el, dumnezeu ştie cine din noi va supravieţui, căci pretutindeni se aude zvon de un razboi viitor. — Razboiul s'a şi purtat, am răspuns eu, în Polonia în adevăr între Moscoviţi şi Poloni. — Nu vreau sa spun lupta aceasta, a spus judecătorul, ci lupta ce se va lăţi în Zips, care luptă îşi va lua începutul aici la Hlukno şi se va mântui mai jos de Carpaţi — Dar ce alt, întreb eu, înţelegea judecatorul prin spusele sale decât acea rascoala cumplită care a urmat şi pe care totuşi cine şi-ar fi putut închipui atunci ca s'ar putea ivi în sânul acestei parohii? Oare nu reiese din cuvintele de mai sus că încă de mult s'au îndeletnicit şefii cu acest plan nelegiuit, şi că el a izbucnit în realitate în tot norodul ţăranesc încă înainte de ivirea molimei aducătoare de moarte, a holerei [1]. Incă cu mult înainte, norodul îşi ridicase creasta [2], îşi luase o cutezanta poruncitoare şi aratase un dispreţ vădit pentru stapânii şi mai marii săi; când stăpânul trecea prin faţa ţăranului, ţăranul abea îşi ridica pălăria de pe cap, şi când ţăranul era salutat de către domn abea binevoia să răspundă cu un cuvânt.

Acest exemplu aşa de păcătos al răsculaţilor din cuprinsul nenorocitei mele parohii a fost urmat de îndată de alte ţinuturi stârnite parte prin scrisori, parte prin îndemnul personal al şefului ades pomenit Gheorghe Harman. In ziua a unsprezecea

---

[1] Plebs.
[2] Cristas erexit — se fudulise.

a aceleiaşi luni August, la Mindzen, economul oficial[1] Ezechiel Kraus a fost martirizat de către locuitorii localnici, pe lângă bătaie, prin aplicare de fier înroşit la tălpi. In Domanyocz, Ioan Prossco economul oficial şi perceptorul stăpânirii a fost găsit pe jumătate mort, crunt lovit de ciomege, totuşi dintre aceştia şi unul şi altul s'au însănătoşit cu ajutorul ştiinţei medicilor. La Odor, după chinuri grozave şi cumplite îndurate timp de douăzeci şi patru de ore şi mai bine dela chiar enoriaşii săi, parohul locului Iosif Scholtesz a cerut moartea. Provizorul stăpânirii N. Kolcznai şi comisarul sănătăţii N. Vitkovsky au fost crunt **măcelăriţi**. La Kortveles, parohul locului, Ioan Oberczan, greu jignit de enoriaşii săi a putut în cele din urmă să scape prin fugă. La Tamasfalva, călugărul franciscan din mânăstirea Ocolici, fratele Ivo Csaklos a fost atât de rău bătut cu ciomegele, încât din cauza aceasta şi-a dat duhul după scurtă vreme în mânăstirea minoriţelor din...[2] Chiar în târgul Varallya norodul de ţărani — căci era zi de târg — l-au trântit de pe cal la pământ pe prea strălucitul domn comitele suprem Carol Csaky şi secretarul său N. Enghel şi l-au rănit cumplit, totuşi şi unul şi altul au fost salvaţi de locuitorii din Varallya. Trec cu tăcerea celelalte nelegiuiri şi crime pe care le-au făcut răsculaţii în multe alte locuri. E de ajuns să se gândească precum că demonul blestemat nu a răspândit zâzania numai în comitatul Zips, dar şi în alte comitate vecine, şi că duhul de răscoală şi gândul de a scutura jugul şi de a dărâma cu cruzime orice autoritate legiuită au fost hotărîte de poporul înrăit, într'un glas şi într'un gând, într'unul şi acelaşi termen dinainte statornicit. Că acest plan drăcesc nu s'a putut îndeplini nu o datorăm altui fapt decât doar îndurării dumnezeeşti.

Căci era după cum se svonea pretutindeni termenul prevăzut pentru măcelărirea tuturor domnilor din Zips în ziua de 15 August, care dacă s'ar fi împlinit, nu ne-ar mai fi rămas nicio scăpare. Insă faptul că a izbucnit mai înainte răscoala dela Hlukno, s'a întâmplat de sigur din orânduirea lui dumnezeu. Tot din orânduirea dumnezeească s'a întâmplat că pentru oprirea molimei holerei, nişte trupe ale înaltei cârmuiri ale Excelenţei sale domnului comite Ignaţiu Ghiulai alcătuiseră linia de izolare în întindere de mai multe mile, la hotarele comitatelor Zips, Saros şi Lipto, şi care fiind concentrate au venit în marş forţat la faţa locului răscoalei sub comanda supremă a maiorului[3] prea cinstitului domn Iosif Deller. Indemnării neobişnuite a acestuia îi datoreşte ţinutul Zips că această cruntă mişcare a răscoalei norodului răuvoitor a fost înăbuşită chiar dela ivirea sa. Dar va rămâne o pată asupra comitatului Zips ce nu se va şterge atât de uşor în lungul vremurilor. Trebue să rugăm fără încetare pe dumnezeu ca să binevoiască să îndepărteze cu îndurare asemenea pacoste şi să ne dea deapururi pacea sfântă şi vremuri liniştite pentru cei în viaţă.

---

[1] Dirigens Oeconomicus Officialis.
[2] Quintoforensi =
[3] Vigiliarum Praefecto (P. Maior).

O INSCRIPŢIE DESPRE MIRCEA CEL BĂTRÂN (1408)

La Muzeul Regional din Constanţa, în bogatul material epigrafic grec şi latin adus din toate colţurile Dobrogei, se gaseşte printre altele, şi o inscripţie grecească privitoare la voevodul Mircea cel Batrân.

Este vorba de inscripţia cu numărul de inventar 156 (156 bis într'un catastif al Muzeului, unde este trecuta ca inscripţie slavona)[1]. Piatra măsoară 46 cm lungime, 34 cm largime şi 16 cm grosime. Slovele, sapate în calcar, au cca 7 cm mărime şi sunt uneori îmbinate. Unele din ele mai pastreaza câteva urme de mortar, dovadă ca piatra a fost folosită cândva ca material de zidarie, dupa dărâmarea cladirii unde fusese aşezata. Inscripţia, deşi stricata în mai multe locuri, nu este totuşi, dupa cum vom vedea, fară însemnatate, pentru istoria din timpul lui Mircea cel Bătrân.

Provenienţa ei este cunoscută la Muzeul Regional din Constanţa. Dintr'o nota a lui N. Iorga, aflam că piatra a fost gasită la Silistra, în spre partea fostului şanţ, între oraşul de astazi şi mahalaua veche dela Volna. Iorga a cunoscut într'adevar inscripţia dupa o scrisoare (transmisa cu multe scapări) pe care a încercat s'o reconstitue; dar s'a înşelat cu totul, atribuind piatra lui Mihnea Voda Turcitul, ajuns paşă la Silistra [2]. Mai târziu a şi publicat, fară a revizui însa ce scrisese, o fotografie a pietrei [3]. Acum de curând, Prof. V. Beşevliev, pornind dela fotografia tipărita de N. Iorga, a reconstituit inscripţia în bună parte: dacă învăţatul epigrafist bulgar nu a putut-o reconstitui în întregime, de vină este micimea şi neclaritatea fotografiei [4].

Textul inscripţiei, după transcrierea şi estampajul făcute de noi la Muzeu, în vara anului 1951, este următorul:

1 Π 14 Ιι
2 λελθοи ο εγς
3 όχρηcτοc-ιῶ-мнр
4 ΔAC K. ΔΥΘΕΝΤηC Πα
5 ΙΧΗΑC - ΕΡηαατο τ

Intregim:

1 [τὲν ἔτειχς] Πις μ[ηνὶ]
2 [ ] 1 ἐλθὸν ὁ ευσε-
3 [βέστατος καὶ φιλ]όχρηστος'Ιωαννης) Μήρ
4 [τξας μέγας βοεβο]δας κ(αὶ) αὐθέντης πά-
5 [σης Οὐγγροβλ] αχήας ἐρήσατο τ [ ]·

adică:

„[+în anul 6] 916 (=1408) [luna...] sosind prea evlaviosul şi de Hristos iubitorul Ioan Mircea [mare] voevod şi domn a toată Ungrovlahia a izbavit..."

Datorăm cititorului câteva lămuriri asupra acestei restituiri [5].

Inceputul celor 5 rânduri de text câte s'au pastrat lipseşte. Intru cât ceea ce a ramas nu este decât titulatura unui voevod muntean, restituirea acesteia este

---

1 I. Micu, Călăuza vizitatorului în Muzeul Regional al Dobrogei. Secţiunea arheologică. „Analele Dobrogei" XVIII, 1937 (de atunci, cotele inscripţiilor au fost schimbate).

2 N. Iorga, Deux inscriptions grecques inédites de Silistra. „Revue historique du Sud-Est européen" VIII 1931 p. 226-227.

3 Cf. „Revue historique du Sud-Est européen" IX, 1932, p. 24.

4 V. Bechevliev, Notes épigraphiques. „Annuaire du Musée National archéologique de Plovdiv", II, Sofia 1950 p. 63-64.

5 N. Iorga reconstituia astfel: „...ἐλεῶν ὁ εὐγενέστατος [καὶ] ὁ χρηστος τῶμνο [βοεβό]δας καὶ αὐθέντης π[αραδουναβίας?] [Μ]ηχνας ἐ[δ]ρίσατο (= ἱδρύσατο)..." iar Beşevliev: „...N. M... ΕΛΕΟΝ ὁ εὐσε[βίστατος καὶ φιλ]όχρηστος 'Ιω(αννης) Μήρ[τζας μέγας βοιβόδ]ας κ(αὶ)αὐθέντις π[άσηςΟὐγγροβλα]Χήαςι.ΕΡΗCΤ" Majusculele arată tocmai locurile pe care nu le-a putut desluşi: mai sunt şi câteva scăpări cum reiese din transcripţia noastră şi din fotografia pietrei.

cu totul sigură, titlul domnesc oficial fiind bine cunoscut [1].

La rândul 1, data este mutilată numai în cifra miilor; trebue restituit 6000 în fața lui 900 căci altfel inscripția ar data din secolul al V-lea.

Citirea 16 (ις) este sigură: semnul sigma (ς) are aci chipul unui fel de 4 ciuntit în partea de sus. După leat, piatra mai arată parcă patru sgârieturi, dintre care cele trei dintâi ar putea fi ramășița unui μ, de unde restituirea *ipotetică* μηνί.

La rândul 2, la stânga lui ἐλθὼν se mai vede o linie perpendiculară care nu poate fi urma unui π, întru cât mai poartă urma unei îmbinari cu o altă litera din care a rămas o liniuță oblică.

La rândul 3 restituirile sunt pe deplin sigure, prin comparație cu texte similare.

La rândul 4, numele lui Mircea, din care s'a păstrat la sfârșitul rândului 3 doar întâia silabă, Mir..., nu lasă nicio umbră de îndoială ca fond. Ca formă, putem șovăi, căci numele voevodului român este foarte deosebit scris în izvoarele bizantine: astfel se întâlnesc Μίλτζης (Duca), Μίλτζας (Franțis), Μύρξας (Halcocandil), Μίρσας (Historia Turcorum: cf. mssul Barberini 111, f. 17r-o) și Μίρτζος , (cf. o notiță contemporană) [2]. Alegem cu Prof. V. Beșevliev forma Μήρτζας , ca fiind mai aproape foneticește și ortograficește de cea slavo-română Мирча și oarecum ca sinteze formelor ce se citesc la Duca și Franțis și în notița contemporană.

Intru cât este loc destul, ni se pare de asemenea că putem restitui aici titlul de mare voevod, cum a și făcut Prof. V. Beșevliev.

La rândul 5 restituirea o facem prin comparație cu alte izvoare [3]. Cât despre sfârșitul rândului, după ἐρήσατο, se mai vede partea de sus a unui T, ceea ce ne-ar îmbia să restituim, continuându-se pe un al 6-lea rând dispărut în întregime, ceva ca ἐρύσατο τὴν πόλιν ταύτην adică „a scos din primejdie aceasta cetate".

In privința ortografiei, greșelile sunt mai multe și sunt datorite, mai toate, itacismului: ἐαθόν pentru ἐλθών, φιλόχρηστος pentru φιλόχριστος. Οὐγγροβλαχῆας pentru Οὐγγροβλαχίας și ἐρήσατο pentru ἐρύσατο.

Traducerea lui ἐρήσατο prin „a scos din primejdie" are nevoie de o justificare. La cea dintâi vedere, ne-am putea gândi că acest cuvânt, greșit ortografiat, vine dela ἐρίζω și este un aorist mediu fără augment — temporal, de tip bizantin și neo-grec [4]. — ca ἑτοίμασα din ἑτοιμάζω și ἔλπισα din ἐλπίζω. Ἐρίζω înseamnă *a se certa, a se întrece cu* iar forma medie *a lupta, a se bate*. Aoristul mediu ἐρήσατο (recte ἐρίσατο) ar avea deci înțelesul de *s'a luptat*, lucru firesc din partea lui Mircea cel Batran care s'a batut adesea cu Turcii în Dobrogea. Totuși, acest înțeles nu este cel bun, întru cât nu este atestat în literatura greacă decât la Homer, Hesiod și Pindar [5], iar cel de *s'a certat* sau *s'a întrecut* pare prea ciudat aici.

De aceea, singura tâlcuire dreapta a lui ἐρήσατο din inscripția dela Silistra este de a-l socoti ca aoristul mediu fară reduplicare [6] al lui ῥύομαι , care înseamnă *a scăpa din primejdie, a mântui*. Ἐρήσατο (recte ἐρύσατο) se talmacește deci prin „a scapat din primejdie", înțelesul inscripției ciuntite putându-se întregi oarecum prin „a mântuit cetatea Silistra de Turci". Această formă ἐρύσατο este atestată tocmai în literatura bizantină [7].

---

1 Pentru izvoarele bizantine ale titulaturii voevozilor munteni cf. Hurmuzaki-N. Iorga, XIV, 1, 1915, p. 1-36, passim, precum și icoana dăruită mânăstirii Lavra dela Muntele Athos de către Vlaicu Vodă și doamna Ana (o reproducere la M. Beza, Urme românești în Răsăritul ortodox, ed. a 2-a, București, 1937, p. 40—41 și 48-49; transcrierea inscripției de G. Millet, J. Pargoire și L. Petit, Recueil des inscriptions chrétiennes du Mont Athos. Paris, 1904, p. 119, Nr. 361.

2. Sp. Lampros, Ἐνθυμήσεων ἤτοι χρονικῶν σημειωμάτων συλλογὴ πρώτη, Νέος Ἑλληνομνήμων, VIII, 1919, p. 151, Nr. 97 (forma este la genetiv: Μίρτζου ; textul a fost folosit de N. Iorga, Studii și Documente, III, p. IV-IX (dar cu greșeli de traducere și Geschichte des Osmanischen Reiches, I. p. 321, Nr. 2, p. 349, Nr. 2, p. 350, Nr. 3, p 351 Nr. 2 și 3, p. 353, Nr. 1. Se mai întâlnește și grafia Μήρξος cu privire la un omonim slav, Mirceo, contemporan cu voevodul român; cf. Miklosich et Müller, Acta Patriarchatus Constantinopolitani. II, Vindobonae, 1862, p. 230.

3 Se poate șovăi între grafiile Οὐγγροβλαχίας Οὐγκροβλαχίας; alegem pe cea dintâi, care este cea mai des întrebuințată și se regăsește și în hrisoavele slavonești (Оугрo-βλαχïια).

4 Cf. St. B. Psaltes, Grammatik der Byzantinischen Chroniken, Göttingen, 1913, p. 200 și A. Mirambel, Précis de grammaire élémentaire du grec moderne, Paris, 1939, p. 125 și 156.

5 Cf. de pildă Dicționarul grec-francez al lui A. Bailly.

6 St. B. Psaltes op. cit., p. 206 și urm.

7 Ibidem, p. 129 și 201, Nr. 1. Aceasta aduce aminte o inscripție de pe o cărămidă găsită la Sirmium (Mitrovița) și privitoare la luptele de pe la anii 579-582 împotriva Avarilor; cf. G. Moravcsik, Byzantino-turcica. I, Budapest, 1942, p. 165.

Inscripţia dela Muzeul din Constanţa ne aduce astfel o nouă ştire istorica, anume că, în anul 6916, adică între 1 Septembrie 1407 şi 31 August 1408, Mircea Vodă cel Bătrân a venit el însuşi sa scape Silistra de Turci. Alte izvoare lămuresc, cel puţin în parte, împrejurările în care a putut avea loc acest eveniment.

La 23 Noembrie 1406, Mircea, mergând să se întâlneasca cu craiul Ungariei la Severin, dă din Tismana un hrisov pentru această mânăstire. Printre titlurile lui este şi cel de *„domnitor încă şi până la marea cea mare şi autocrat* (samodîrjet) *al cetaţii Dârstorului* adică al Silistrei [1]. **Aşa dar, în** 1406, în chip sigur voevodul Ţării Româneşti stapânea din nou Silistra. Această ştire îşi are însemnătatea ei pentru a se înţelege întâmplările la care se refera inscripţia Muzeului din Constanţa.

Dar redobândirea Dobrogei nu înlătura atacurile turceşti, împotriva ţarii în care domnea Mircea. Cronicile otomane (păstrate în compilaţia lui Leunclavius) arată că achingii sultanului Soliman faceau atâtea pagube teritoriului (ager) voevodului Ţării Româneşti ce-l pustiau, încât Mircea se vazu nevoit să trimeată un sol la emirul Isfendijan al Caramaniei, chemând la sine pe un alt fecior al lui Baiazid, Musa Celebi, căruia, zice izvorul, era gata sa-i dea de nevastă pe fiica sa şi, lucru discutabil din cronica otomană, să-i închine ţara sa *(et regni sui ius cum filia concessurus)*, numai să scape astfel de daunele şi supărările achingiilor [2].

Achingii alcătuiau o călarime uşoară însarcinată cu pradarea ţinuturilor duşmane. Halcocandil, care îi numeşte călareţi uşori, spune că ei nu primeau de la sultan nici simbrie, nici comandament, ci că urmareau neîncetat jefuirea şi pradarea, oriunde cineva îi conducea împotriva vrăjmaşului, călări fiind şi mânând cu ei câte un cal pentru caratul prăzii, şi descălecând câte trei pentru a prinde robi şi tot ce le convenea [3]).

Ştirea din Leunclavius despre jefuirea ţării conduse de Mircea lămureşte, credem, mântuirea Silistrei de către însuşi domnul Ţării Româneşti. Intre 1 Septembrie 1407 şi 31 August 1408, mai de graba în 1408 aş crede decât în 1407, o mare primejdie a apăsat asupra Silistrei.

Iureşele achingiilor, care se puteau face mai lesne şi deci mai des împotriva Dobrogei decât dincoace de Dunare, îl sileau pe domn să ţină o oarecare oaste în Dobrogea pentru siguranţa ţării.

Aflând de o năvălire împotriva Silistrei, nu a achingiilor, ci poate de data aceasta a unei oşti otomane, Mircea s'a opus unei încercări turceşti de cucerire. Nu credem că Turcii puseseră mâna pe cetate. Sosirea voevodului zădărnici încercarea duşmanilor care trebue să fi platit scump, cu multă cinste pentru Români, îndrăsneala lor, căci nu am pricepe altfel imboldul care a pus să fie săpată în piatră, pe semne deasupra porţii cetăţii, amintirea biruinţei lui Mircea asupra Turcilor.

Am spus că nu credem că Silistra care fusese smulsă din nou Turcilor şi care era stăpânită de Mircea în 1406, a putut fi cucerită de Turci, chiar vremelnic, în 1407 sau 1408, până la sosirea domnului Ţării Româneşti. Era puternic întarită şi fiind la graniţa stăpânirilor turceşti „chefalia" ei, adică căpetenia ei om de încredere al voevodului avea de sigur toate mijloacele pentru a o apăra cu dârzenie.

Credem mai degrabă că duşmanii au împresurat Silistra. Verbul ῥύομαι înseamnă, cum am spus, „a mântui", „a scăpa dintr'o primejdie", dar nu „a desrobi", „a slobozi". Ἐρύσατο arată deci îndepărtarea unei primejdii. De aceea, socotim că Turcii au dat năvală asupra Silistrei care, sub conducerea chefaliei sale, s'a apărat până a venit [4] Mircea cu oştenii săi şi au tăiat pe duşmanii care împresurau cetatea, scăpând-o astfel din primejdie [5]. Cu siguranţă această întâmplare a cântărit mult în mintea lui Mircea când, puţin după aceea, s'a hotărît să ridice un alt sultan împotriva duşmanului său Soliman.

1 Documentele Ţării Româneşti. I, 1938, p. 68.

2 Leunclavius, Historiae Musulmanae Turcorum. Libri XVIII, Francofurti, 1591, p. 432-433.

3 Laonici Chalcocandylae historiarum demonstrationes. I, E. Darkó, Budapestini. p. 93; cf. şi G. Moravcsik, Byzantinoturcica. II, Budapest, 1943, p. 65, s.v.

4 v. inscripţia.

5 ibidem.

INSCRIEREA LUI HRISTO BOTEV CA STUDENT AL FACULTĂŢII DE MEDICINĂ DIN BUCUREŞTI

Istoriografia bulgară şi română asupra vieţii lui Hristo Botev în România cunoştea amănuntul interesant al participarii marelui revoluţionar bulgar la cursuri printre studenţii şcoalei de Medicină din Bucureşti, fără completă preciziune însă. Ultimele cercetări în arhiva Facultăţii de Medicină — azi Institutul Medico-Farmaceutic — din Bucureşti rezolvă această dată din biografia lui Hristo Botev.

In toamna anului 1868, Botev se afla la Bucureşti, de unde datează trei scrisori: una dela 21 Septembrie şi alta dela 8 Octombrie, ambele adresate lui Najden Gerov, din Plovdiv şi o a treia dela 23 Octombrie, adresată lui Hristo Georgiev, marele bogătaş din Bucureşti.

In scrisoarea a doua, către Najden Gerov, el scrie:

„... sanătatea cere să părăsesc şcoala „de medicină de aici pe care mi-am „ales-o de nevoie, după ce brailenii „m'au refuzat. D-voastră, nene Najdene, cunoaşteţi probabil această „şcoală, dar nu ştiu dacă sunteţi de „părere că este bună ca să omoare „sănatatea şi calitaţile unui flacau". [1].

Alte amănunte istoriografice ale lui Hristo Botev nu cunosc despre frecvenţa şcolară a lui Botev la Bucureşti. O singura informatie o dă unul din biografii lui Levschi. Botev intră în şcoala de Medicină în jurul datei de 13 Iulie 1868, părasind-o curând [2] — ceea ce înseamnă că Botev ar fi venit la Bucureşti cu mult înainte de luna Septembrie, începutul anului şcolar.

Cercetându-se arhiva Ministerului Invaţamântului Public şi a Facultaţii de Medicina, s'au putut reconstitui listele studenţilor din acel timp. S'a constatat prezenţa a numeroşi bulgari — dar printre aceştia nu figura Hristo Botev, nici cu numele sau de Hristo Petcof, pe care îl purta în acea vreme. Reconstituirea prezenţei studenţilor bulgari privea, fie listele celor admişi dupa înscriere, fie cataloagele de frecvenţa, fie listele diferiţilor candidaţi la examene.

După începuturile modeste din 1851, Şcoala de mică chirurgie, reorganizata de Dr. Davila la 1855, în şcoala Naţionala de Medicina şi Farmacie, se desvolta după Unire, fiind institutul de învaţamânt medical superior cel mai important în Balcani. Numarul elevilor creşte şi se ia dispoziţia de a se primi elevi şi din ţinuturile dela Sudul Dunarii. Astfel, în anul şcolar 1861—1862, şcoala numara printre elevii săi şi 46 elevi din Bulgaria şi Rumelia. Dela 1856, printre profesorii şcoalei funcţionează şi doi Bulgari: Dr. P. Protici şi Gheorghi Atanasovici. [3].

Studenţii bulgari ai şcoalei şi apoi ai Facultaţii de Medicina apar în mod regulat frecventând cursurile din anul 1862. La cererile venite din mai multe comune din Bulgaria şi Rumelia, cereri susţinute de profesorii Protici şi Atana-

1 Publicată în arhiva lui N. Gerov, unde a fost găsită.

2 Undziev, V Levschi ,biografia, Sofia 1947, p. 839.

3 Arhivele Statului, Dos. 566, Nr 444, diferite foi.

sovici, însuşi Domnitorul Alexandru Cuza da aprobarea „unui numar de 32 elevi bulgari" să fie înscrişi la Şcoala de Medicină. „Este destul de însemnat ca tinerii bulgari au venit din locurile cele mai departate ale ţării lor spre a studia Medicina la Bucureşti" — însemnă Dr. Davila într'un raport către ministrul său din 31 Decembrie 1866. [1].

La acest raport, directorul Şcoalei alatură un tablou cuprinzând numele a 32 de tineri, originari din diferite oraşe: Târnava, Gabrovo, Şumla, Cotel, Clisura, Calofer — acesta din urmă, oraşul lui Hristo Botev. Urmărind arhivele fostei Facultăţi de Medicină din anii 1862—1877 s'a putut constitui un tablou de 63 de studenţi de origine bulgară, care frecventează şi absolve cursurile şcoalei, transformată apoi în Facultate de Medicină. După alte date s'a putut reconstitui o serie de studenţi, care ocupă apoi funcţiuni la spitalele din Bucureşti, iar unii şi în unităţile militare ale tinerii armate române.

Legătura cu patria bulgară, tinerii studenţi dela Bucureşti o păstrează continuu, unii reîntorcându-se să practice medicina după absolvirea studiilor, încă înaintea eliberării Bulgariei. In Noembrie 1866, „Comisia orăşească" din Eschi-Zagora trimite o adresă de mulţumire conducerii Şcoalei de Medicină pentru „iubirea şi binefacerea ce aţi avut către al nostru popolu bulgar de a se primi în Şcoala Naţională de Medicină din România patru elevi din oraşul nostru". [2].

In anul 1868 — data înscrierii lui Hristo Botev — figurau printre studenţii Şcoalei doi Bulgari din oraşul Calofer. Printre absolvenţii Şcoalei de mai târziu, servind şi în armata română ca medic, în care calitate trece la 1877 în Bulgaria, este şi Dr. Christo Ciobanov din Calofer, vărul lui Hristo Botev. Venit în Bucureşti la 1864, urmează Şcoala de Medicina; prieten bun al lui Botev, îl însoţeşte în toamna anului 1867 la Brăila. [3])

S'a găsit însă în arhiva fostei şcoale un act hotărîtor: însăşi cererea de înscriere în Şcoala de Medicină.

O reproducem întocmai

„Domnule Director.

„Cu celu mai profundu respectu viu „se Ve supunu la cunoştinţa Domniei „Vostră, ca eu subsemnatul de re„ligie ortodoxă, naţia Bulgara, născut „în oraşul Calofer, districtul Philipo„poli, terminând celle 6 classe gimna„siale în gimnasiulu din oraşul Odessa, „şi acumu avându dorinţa d'a ocupa „arta de Medicină, Vă rogu cu res„pectu. a me însuma şi pe mine între „numerul elevilor din Şcoala Naţionala „de Medicină, încredinţându-ve că în „totd'auna o să amu conduita şi sta„roinţa cerută.

„Binevoiţi, Domnule Director, a a„proba cererea mea

„Alu Domniei Voastre prea supusu „şi devotat elev,
„Christo B. Petcof

„Domniei Sale
„Domnului Director al Şcoalei Naţio„nale de Medecină din România.

Hristo Botev semnează cu numele său de atunci, Hristo Petcof, după tatal său.

Din toate aceste date se poate stabili că Hristo Botev a fost studentul Şcoalei de Medicină din Bucureşti foarte scurtă vreme, în toamna anului 1868.

Iarna 1868—1869 şi-o petrece la Bucureşti în condiţii extrem de grele, locuind într'o moară părăsită, împreună cu celălalt mare revoluţionar, Vasile Levschi. In Martie 1869 se află la Brăila; din 1872 revine la Bucureşti unde, în ciuda greutăţilor pe care i le face regimul burghezo-moşieresc, desvoltă strălucita sa activitate revoluţionară în scurtul rastimp de 4 ani, până la moartea sa eroică, către finele lunii Mai 1876.

P. C.-Iaşi

---

1 Arhivele Statului, Dos 2. Nr. 431, p. 18.
2 In bulgăreşte şi româneşte în arhiva Facultăţii de Medicină.
3 Al. Burmov, Christo Botev. „Sicineniea", Sofia, 1948, p. 527.

ANGLIA ŞI RUSIA ÎN PERIOADA CELUI DE AL DOILEA RĂZBOI ÎMPOTRIVA TURCIEI (1787—1792)*

Unul din interesantele episoade ale istoriei diplomaţiei dela sfârşitul secolului al XVIII-lea îl constitue conflictul dintre Rusia şi Alianţa Tripartită formată de Anglia, Prusia şi Olanda. A. Stanislavscaia consacră un studiu serios, bazat pe un bogat material arhivist inedit[1] acestui episod care în mod paradoxal a dus la neînsemnate cuceriri teritoriale pentru Rusia, cu toate strălucitele succese pe care aceasta le-a repurtat împotriva Imperiului feudal Otoman în războiul din 1787—1792.

Pornind dela constatarea că istoriografia burgheză străină, deşi a acordat acestei probleme multă atenţie, totuşi n'a dat o monografie corespunzătoare specială, autoarea începe prin a demasca concepţia predominantă din istoriografia engleză şi germană, care denaturează în mod vadit adevărul istoric cu privire la scopurile politice externe engleze, conduse de William Pitt jun. Analizând lucrările de bază ale istoricilor burghezi din Anglia, supunându-le unei critici ştiinţifice, A. Stanislavscaia dovedeşte că, concepţia istoricilor englezi care declarau pe William Pitt drept pacificator al Europei este în flagrantă contradicţie cu faptele istorice concrete, care arată că „în primăvara anului 1791, primul ministru englez nu căuta numai să prelungească războiul ruso-turc care se apropia de sfârşit, ci voia să-l transforme într'un război al coaliţiei europene împotriva Rusiei care nicidecum nu nutrea sentimente ostile faţă de Anglia".

Una din cauzele care au determinat schimbări radicale în orientarea fundamentală a politicii externe engleze şi a relaţiilor ei cu Rusia a fost desvoltarea relaţiilor capitaliste în Anglia. Transformarea capitalistă a acestei ţari a orientat politica sa externă în direcţia luptei pentru consolidarea şi lărgirea pieţelor sale din Mediterana orientală şi pastrarea drumurilor spre India. Pătrunderea, abia începută, a Rusiei în Marea Mediterană, în Caucaz şi în Transcaucazia, în Asia centrală şi apuseană a fost considerată de cercurile comerciale şi industriale engleze drept o primejdie directă. Oprirea înaintării ruseşti, în Orientul apropiat, lărgirea sistemului de aliante creat de Anglia şi transformarea lui într'o coaliţie europeană împotriva Rusiei, era programul elaborat şi pus în aplicare de William Pitt, care se ascundea sub declaraţia sa despre „păstrarea echilibrului european, apărarea intereselor statelor slabe, etc". Rezistenţa Rusiei împotriva tentativelor burgheziei engleze de a deţine controlul asupra politicii europene a dus la ciocnirea dintre interesele acestor două state în Orientul apropiat.

O primă acţiune a politicii externe engleze, dirijată în scopurile ei expansioniste, a fost însăşi declararea războiului ruso-turc (1787), care a început în împrejurări externe şi interne nepriel-nice pentru Rusia. Diplomaţiei anglo-prusace îi revine aici rolul în politica de revanşă şi provocare a Imperiului feudal Otoman. Ambasadorul rus din Istambul, I. I. Bulgacov anunţase în repetate rânduri Petersburgul despre intrigile ambasadorului englez Eneley si ale ambasadorului danez Dietz. Printr'o serie de extrase din documentele diplomatice inedite, păstrate la T.G.A.D.A., A. Stanislavscaia demască politica provocătoare a Angliei pe lângă cabinetul corupt al Inaltei Porţi şi tac-

*) „Voprosî Istorii" 1948 Nr. 11 p. 26—49.

1) Din T.V.I.A. (Arhiva Centrală Militară Istorică) şi T.G.A.D.A. (Arhiva Centrală de Stat a Actelor Diplomatice).

tica guvernului englez de a ajuta, pe cat era posibil Turcia, în scopul de a prelungi razboiul împotriva Rusiei. Nici masurile luate de Anglia în scopul de a complica situaţia militară a Rusiei (interzicerea intermediarilor ruşi de a închiria vase de transport, de a cumpara produse alimentare, de a recruta marinari şi cârmaci în folosul Rusiei) şi nici calcarea neutralităţii prin înarmarea Turciei de catre burghezia engleza nu au putut să stavilească avântul de lupta al soldaţilor şi ofiţerilor ruşi în campaniile stralucite, de mai târziu, dela Râmnic, Focşani şi Ismail.

Un alt aspect al politicii engleze antiruse în cadrul războiului ruso-turc (1787—1792) a fost formarea Alianţei Tripartite din care făcea parte Anglia, Prusia şi Olanda şi la care au mai aderat ulterior Danemarca şi Suedia. Deşi tratatul avea în mod oficial un scop „defensiv", articolele sale secrete demascau planurile cotropitoare engleze pe continent, prin tendinţa de încercuire a Rusiei şi prin limitarea libertăţii de acţiune a acesteia în Orientul apropiat. O urmare directă a acestui tratat „defensiv" a fost începutul operaţiilor militare împotriva Rusiei de către Suedia. Armatele ruse însă au stăvilit la timp invazia suedeză, aproape singure.

O manevră a diplomaţiei engleze în politica antirusă, a fost determinarea Austriei, aliata Rusiei, de a încheia în 1790 un armistiţiu, căruia i-a urmat în 1791 pacea dela Şiştov, lipsind astfel armatele ruseşti de un aliat în lungul război pe care acestea îl duceau împotriva Turcilor

In 1790 însă, continuă A. Stanislavscaia, „Anglia a dat cărţile pe faţă" şi a cerut Rusiei imediata încheiere a păcii cu Imperiul feudal Otoman şi cu Suedia, pe baza unui „statu quo ante bellum". Această ultimă manevră nu urmarea decât să consolideze şi mai mult hegemonia burgheziei engleze în Europa. In ceea ce priveşte măsurile eficace pe care Anglia urma să le ia împotriva Rusiei, în 1790, Ch. Withworth, ambsadorul acesteia la Varşovia propunea arderea „şantierelor dela Arhanghelsc şi scufundarea flotei ruseşti din Sevastopol".

Succesele răsunatoare ale Rusiei i-au silit însă pe Englezi să ia măsuri şi mai urgente pentru rezolvarea planurilor lor de dominare în Europa. Cu toate presiunile exercitate pentru a sili guvernul ţarist să încheie pacea cu Imperiul feudalist Otoman, guvernul englez nu a reuşit să determine diplomaţia rusă sa accepte condiţiile statu-lui quo. Pacea cu Rusia a fost încheiată de către Turcia numai în urma grelelor înfrângeri militare suferite în a doua jumătate a anului 1790 şi, în special, după căderea Ismailului, când guvernul turc a fost constrâns să ia măsuri severe pentru a înnabuşi nemulţumirile interne provocate de această situaţie.

Pe de altă parte, în Nordul Europei, diplomaţia rusa realiza noi succese şi anume: determinarea Danemarcei de a nu denunţa tratatul ei de alianţă cu Rusia şi începutul negocierilor de pace cu Suedia. In felul acesta, toate tentativele Angliei şi ale Prusiei la Viena, Stockholm şi Copenhaga de a obţine consimţamântul altor state pentru participarea la războiul împotriva Rusiei, s'au terminat cu un eşec.

In conflictul cu Alianţa Tripartită, încheie A. Stanislavscaia, „diplomaţia rusă a dat dovadă de un mare talent tactic". In eşuarea tentativelor de a organiza coaliţia împotriva Rusiei, strălucitele victorii ale armatelor ruseşti au avut o însemnătate covârşitoare; ele au arătat Europei întregi, marea putere a armatei ruse şi au determinat multe din statele europene să ezite de a adera la Alianţa Tripartită. Pe de altă parte opoziţia whigilor din parlamentul englez privitoare la planurile războinice ale lui William Pitt, l-a determinat pe acesta să renunţe la planul de a instaura hegemonia Angliei în Europa şi de a izola Rusia, fapt care a provocat falimentul Alianţei Tripartite.

C. Ş.

RECTIFICARE

In Nr. 2 anul 5, al revistei „Studii", în studiul „Despre atitudinea cercurilor revoluţionare din România faţă de războiul de independenţă din 1877—78" s'au strecurat unele greşeli tipografice care denaturează fondul.

La pag. 55, rândul 8 *trebue citit:* „In anul 1877, ca şi în anul 1874 când narodnicii revoluţionari s'au îndreptat spre sate, după cuvintele tovarăşului Stalin :..."

pag. 41, rândul 16—17: — „este posibil, numai pe baza analizei dată de Lenin".

pag. 45, rândul 6—7 : „In această atmosfera încărcată, guvernul liberal a încercat prin diferite măsuri demagogice să îndrumeze însufleţirea sociala din ţară, pe făgaşul dorit de clasele exploatatoare".

pag. 45, rândul 29—30: „Istoricii români oficiali încercând să înfăţişeze guvernul liberal ca un guvern „patriotic"...

pag. 46, rândul 4—5 : „aceasta, în momentul de faţă, are o atitudine extrem de duşmănoasă".

pag. 52, rândul 15 . „Cu toată sărăcia datelor, ne este totuşi cunoscută simpatia fierbinte..."

pag. 53 rândul 10 : „Adepţii lui Lavrov ca şi adepţii lui Tcacev, propovăduiau teoriile lui Blanqui".

pag. 56, rândul 34 : „ca de pildă revista „Otecestvenîe Zapischi" şi „Obşcina"

pag. 57, rândul 15 : „Aceasta a fost rezultatul oglindirii acelor procese..."

pag. 59, rândul 30 : „Războiul pentru neatârnare fiind dus sub conducerea..."

pag. 60, rândul 2 : „...care avea grijă numai de buzunarul său".

pag. 62, rândul 25 : „Zubcu avea o mare dragoste de popor".

pag. 66, rândul 39—40 : „Asupra creşterii şi caracterului de clasă al acestor cercuri au pus o pecetă marile schimbări din viaţa ţării".

In loc de „orânduire socială" s'a tipărit „forma de stat" (de ex. p. 48, rândul 35. p. 49, rândul 20, p. 50, rândul 12 etc.).

Rugăm pe cititori să ne ierte şi să facă cuvenita rectificare,

DIN PARTEA REDACȚIEI

Redacția revistei „Studii" aduce la cunoștință că stă la dispoziția colaboratorilor și cetitorilor revistei, în toate zilele lucrătoare, între orele 17 și 20.

In prima sâmbătă a fiecărei luni, între orele 17 și 20, au loc discuții critice cu privire la conținutul revistei. Toți colaboratorii și cetitorii revistei sunt invitați călduros să participe la aceste desbateri critice.

Sediul redacției se află în București, B-dul Generalissimul Stalin Nr. 1, tel 2.87.43.

LEI 5.—